

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

**Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και
Περιφερειακής Ανάπτυξης**

«Προοπτικές τουριστικής ανάπτυξης και εναλλακτικές μορφές τουρισμού στην
ευρύτερη περιοχή της Λίμνης Πολυφύτου Περιφερειακής Ενότητας Κοζάνης»

Διπλωματική εργασία

Χλιαρά Αλεξάνδρα

Επιβλέπων καθηγητής: Δέφνερ Αλέξιος-Μιχαήλ

ΒΟΛΟΣ, ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2018

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

**Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και
Περιφερειακής Ανάπτυξης**

«Προοπτικές τουριστικής ανάπτυξης και εναλλακτικές μορφές τουρισμού στην
ευρύτερη περιοχή της Λίμνης Πολυφύτου Περιφερειακής Ενότητας Κοζάνης»

Διπλωματική εργασία

Χλιαρά Αλεξάνδρα

Επιβλέπων καθηγητής: Δέφνερ Αλέξιος-Μιχαήλ

Βαθμολογητές: Τοπάλογλου Ελευθέριος

Χριστοπούλου Όλγα

ΒΟΛΟΣ, ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2018

ΔΗΛΩΣΗ

Βεβαιώνω ότι η παρούσα εργασία είναι δική μου, δεν έχει συγγραφεί από άλλο πρόσωπο με ή χωρίς αμοιβή, δεν έχει αντιγραφεί από δημοσιευμένη ή αδημοσίευτη εργασία άλλου και δεν έχει προηγουμένως υποβληθεί για βαθμολόγηση στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας ή αλλού. Βεβαιώνω ότι είμαι εν γνώσει των κανόνων περί λογοκλοπής του ΤΜΧΠΠΑ και ότι στο πλαίσιο αυτού έχουν τηρηθεί όλοι οι κανόνες κατά την ακαδημαϊκή δεοντολογία, σχετικά με αναφορές, βιβλιογραφία, κ.λπ., τόσο από έντυπες όσο και από ηλεκτρονικές πηγές. Σε περίπτωση λογοκλοπής αποδέχομαι όλες ανεξαιρέτως τις ποινές που προβλέπουν οι εκάστοτε Κανονισμοί του ΠΘ ή και του ΤΜΧΠΠΑ.

Ημερομηνία: 7/02/2018

Όνοματεπώνυμο: Χλιαρά Αλεξάνδρα

Υπογραφή:

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η δημιουργία τεχνητών λιμνών παρόλο που γίνεται με στόχο την ικανοποίηση ορισμένων ανθρώπινων αναγκών, όπως για παράδειγμα την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, την άρδευση κ.ά., παράλληλα αποτελεί ευκαιρία για κάλυψη δευτερευουσών αναγκών του ανθρώπου που αφορούν κυρίως την αναψυχή. Η τεχνητή λίμνη Πολυφύτου στην Περιφερειακή Ενότητα Κοζάνης, που δημιουργήθηκε το 1973 από τη ΔΕΗ με σκοπό την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας και την άρδευση του κάμπου της Βέροιας, έχει αξιοποιηθεί ελάχιστα τουριστικά. Παρά τις μακροχρόνιες προσπάθειες που γίνονται μέσω υποβολής προτάσεων από δημόσιους, ιδιωτικούς και μη κερδοσκοπικούς φορείς και ομάδες, η ανάδειξη της ευρύτερης περιοχής και η επισκεψιμότητα είναι περιορισμένες. Στην παρούσα διπλωματική εργασία, γίνεται μία προσέγγιση της τουριστικής ανάπτυξης που έχει γνωρίσει μέχρι σήμερα η ευρύτερη περιοχή, καθώς και διερεύνηση των παραγόντων που μπορούν να συνεισφέρουν περαιτέρω στην ανάδειξη και τουριστική της αξιοποίηση. Οι προτάσεις που γίνονται για την περιοχή μελέτης βασίζονται σε διάφορες εναλλακτικές μορφές τουρισμού που μπορούν να συμβάλλουν στη βιώσιμη ανάπτυξή της.

ABSTRACT

Artificial lakes are created to fulfill human needs (such as production of electricity, irrigation etc.), but they can also be used for secondary activities, i.e. recreation. The artificial lake of Polyfytos – located in the prefecture of Kozani, Western Macedonia – was formed in 1973 by the Hellenic Public Power Corporation (HPPC.) It was formed to produce electricity and irrigate the plain of Veroia, Central Macedonia, so it has barely been utilised for tourism. Despite the long-term efforts, through proposals made by public and private entities, or public benefit purpose groups, the region has not been enhanced, and it has very few visitors. With this paper, I will try to make an approach to the region's tourism development and investigate the possible factors that can further contribute to its enhancement and tourism utilisation. The proposals put forward for the artificial lake of Polyfytos are based on various alternative forms of tourism, appropriate to achieve sustainable development.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα εργασία με τίτλο «Προοπτικές τουριστικής ανάπτυξης και εναλλακτικές μορφές τουρισμού στην ευρύτερη περιοχή της Λίμνης Πολυφύτου Περιφερειακής Ενότητας Κοζάνης» αποτελεί την ολοκλήρωση του κύκλου σπουδών μου στο Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Με την περάτωσή της θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες σε ορισμένους ανθρώπους, η συμβολή και η συμπαράσταση των οποίων ήταν πολύτιμη και καθοριστική στην εκπόνησή της.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλω, καταρχάς, στον καθηγητή και επιβλέποντα της διπλωματικής μου εργασίας κύριο Δέφνερ Αλέξιο Μιχαήλ για την καθοδήγηση, τις πολύτιμες συμβουλές και παρατηρήσεις επί της οργάνωσης, της δομής και του περιεχομένου της παρούσας εργασίας. Τον ευχαριστώ, επίσης, καθώς μέσα από την επιστημονική του σκέψη και τις εποικοδομητικές συζητήσεις, συνεισέφερε στον εμπλουτισμό των γνώσεών μου και στη διαμόρφωση μιας πιο ολοκληρωμένης άποψης στα ζητήματα τουρισμού.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά όλους τους εκπροσώπους των φορέων και τους ειδικούς από τους Δήμους Κοζάνης και Σερβίων-Βελβεντού, που συμμετείχαν πρόθυμα στην έρευνα πεδίου της παρούσας εργασίας απαντώντας στις ερωτήσεις και παρέχοντας χρήσιμες πληροφορίες για την περιοχή μελέτης. Προσωπικά, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους κυρίους Τοπάλογλου Ελευθέριο, μέλος της ΠΕΔ Δυτικής Μακεδονίας, Μαυροματίδη Δημήτριο, πρόεδρο του ΤΕΕ Δυτικής Μακεδονίας, Τσικριτζή Λάζαρο, πρόεδρο της Οικολογικής Κίνησης Κοζάνης και Παναγιωτίδη Ιωάννη, διευθυντή του ΥΗΣ Πολυφύτου. Ένα μεγάλο ευχαριστώ οφείλω και στις κυρίες Εμμανουήλ Μαρία, ειδική συνεργάτη του Δήμου Σερβίων-Βελβεντού, και Καραδαλή Μαρία από την Αναπτυξιακή Δυτικής Μακεδονίας ΑΕ.

Κλείνοντας, θα ήθελα να ευχαριστήσω μέσα από την καρδιά μου την οικογένειά μου και ειδικότερα τους γονείς και την αδερφή μου που στάθηκαν στο πλευρό μου και με στήριξαν όλα αυτά τα χρόνια. Επίσης, ευχαριστώ όλους τους φίλους και φίλες που περάσαμε μαζί τα φοιτητικά μας χρόνια και ζήσαμε αξέχαστες στιγμές στον πανέμορφο Βόλο.

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	17
1.1 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	17
1.2 ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	19
1.3 ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	23
1.4 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	24
1.5 ΟΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	25
1.6 ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΛΙΜΝΩΝ	32
2.1 ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ	32
2.1.1 Η διεθνής τουριστική πολιτική	32
2.1.2 Η Λίμνη Charala στο Μεξικό	33
2.2 ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	36
2.2.1 Η εθνική τουριστική πολιτική	36
2.2.2 Η Λίμνη Κερκίνη στην ΠΕ Σερρών	37
2.3 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	39
2.3.1 Η περιφερειακή και τοπική τουριστική πολιτική	39
2.3.2 Οι Λίμνες Πρέσπες στην ΠΕ Φλώρινας	40
2.4 ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	43
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	44
3.1 ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ	44
3.2 ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	44
3.3 ΑΒΙΟΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	46
3.3.1 Γεωμορφολογία και κλίμα	46
3.3.2 Καλύψεις γης	48
3.3.3 Υδρογραφικό δίκτυο	53
3.3.4 Πυρκαγιές και πλημμύρες	56
3.3.5 Γεωλογία - Τεκτονική - Σεισμική επικινδυνότητα	60
3.3.6 Ορυκτός πλούτος	60
3.4 ΒΙΟΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	62
3.4.1 Χλωρίδα και πανίδα	62
3.4.2 Περιοχές ιδιαίτερης περιβαλλοντικής προστασίας	64
3.4.3 Φυσικό τοπίο	65

3.5 ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΝΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	69
3.5.1 Δημογραφικά χαρακτηριστικά	69
3.5.2 Οικονομική φυσιογνωμία	72
3.5.3 Παραγωγικές Δραστηριότητες	76
3.5.4 Οικιστικό δίκτυο	82
3.5.5 Μεταφορικό δίκτυο - λοιπή τεχνική και κοινωνική υποδομή	82
3.5.6 Ιστορική και πολιτιστική κληρονομιά	87
3.6 ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	91
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΟ ΘΕΣΜΙΚΟ - ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ	92
4.1 ΠΛΑΙΣΙΑ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	92
4.1.1 Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης	92
4.1.2 Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης	93
4.1.3 Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης	97
4.2 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	100
4.2.1 Σχέδιο Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας	100
4.2.2 Σχέδιο Τουριστικής Προβολής Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας	102
4.2.3 Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση για την Αξιοποίηση των Λιμνών Δυτικής Μακεδονίας	105
4.2.4 Σχέδιο Τουριστικής Προβολής Δήμου Κοζάνης	107
4.2.5 Στρατηγικό Σχέδιο Μάρκετινγκ Κοζάνης	109
4.2.6 European River Corridor Improvement Plans (ERCIP) στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου Σερβίων-Βελβεντού και των κοντινών περιοχών (LEADER+)	111
4.2.7 Άλλες σημαντικές αναπτυξιακές παρεμβάσεις	112
4.3 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΥΠΑΡΧΟΥΣΑΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ (ΑΝΑΛΥΣΗ SWOT)	114
4.4 ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	116
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ - ΕΡΕΥΝΑ ΠΕΔΙΟΥ	117
5.1 ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	117
5.2 ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ ΤΩΝ ΦΟΡΕΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΙΔΙΚΩΝ	119
5.2.1 Η παρούσα εικόνα της περιοχής μελέτης	119
5.2.2 Κυριότερα πλεονεκτήματα/ μειονεκτήματα της περιοχής	120
5.2.3 Ο πυρήνας ανάπτυξης της περιοχής στα επόμενα χρόνια	121
5.2.4 Η ανάδειξη της περιοχής ως τουριστικού προορισμού	122
5.2.5 Ο ρόλος των εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην ανάπτυξη της περιοχής	123

5.2.6 Η συμβολή του φορέα στην ανάδειξη και αναβάθμιση της περιοχής.....	125
5.3 ΑΛΛΑ ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΥ ΣΥΖΗΤΗΘΗΚΑΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ	126
5.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΠΕΔΙΟΥ.....	131
5.5 ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	133
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	134
6.1 ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ Α' (ΖΩΝΗ 1).....	138
6.2 ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ Β' (ΖΩΝΗ 2).....	140
6.3 ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ Γ' (ΖΩΝΗ 3).....	141
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	145
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ	148
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	161

Κατάλογος Εικόνων

Εικόνα 2.1 Βάρκες στη λίμνη Charala	34
Εικόνα 2.2 Ο ανακαινισμένος σιδηροδρομικός σταθμός στην πόλη Charala	35
Εικόνα 2.3 Η πόλη Charala πλησίον της λίμνης Charala	35
Εικόνα 2.4 Το χωριό Ajjiic πλησίον της λίμνης Charala	36
Εικόνα 2.5 Το νέο φράγμα και το λιμάνι Λιθοτόπου στη λίμνη Κερκίνη	38
Εικόνα 2.6 Αποικίες αργυροπελεκάνων στις τεχνητές πλατφόρμες στη λίμνη Κερκίνη.....	39
Εικόνα 2.7 Το ιερό ησυχαστήριο Τιμίου Προδρόμου στο Ακριτοχώρι στη λίμνη Κερκίνη.....	39
Εικόνα 2.8 Πλωτή γέφυρα στο νησάκι του Αγίου Αχιλλείου στις Πρέσπες.....	41
Εικόνα 2.9 Βασιλική στον Άγιο Αχιλλείο του Δήμου Πρεσπών	42
Εικόνα 4.1 Λογότυπο Δήμου Κοζάνης	108

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1.1 Βασικά στοιχεία στο σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης.....	22
Πίνακας 3.1 Ποσοστό επιφάνειας καλύψεων γης για την περιοχή μελέτης (1 ^ο επίπεδο κατηγοριοποίησης CORINE LAND COVER 2000)	49
Πίνακας 3.2 Επίπεδα καλύψεων γης CORINE LAND COVER 2000 για την περιοχή μελέτης	52
Πίνακας 3.3 Δεδομένα πυρκαγιών και καμένων εκτάσεων για την ΠΕ Κοζάνης για τη χρονική περίοδο 1983-2008.....	57
Πίνακας 3.4 Καμένη έκταση ανά κατηγορίες καλύψεων γης και ανά Δήμο για την περιοχή μελέτης για το χρονικό διάστημα 2000-2012	58
Πίνακας 3.5 Καμένη έκταση ανά κατηγορίες καλύψεων γης και ανά Δήμο για την περιοχή μελέτης για το έτος 2016.....	58
Πίνακας 3.6 Ζώνες Δυνητικά Υψηλού Κινδύνου Πλημμύρας	60
Πίνακας 3.7 Περιοχές NATURA 2000 στην περιοχή μελέτης	64
Πίνακας 3.8 Καταφύγια Άγριας Ζωής στην περιοχή μελέτης	65
Πίνακας 3.9 Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους στην περιοχή μελέτης.....	67
Πίνακας 3.10 Εξέλιξη πληθυσμού, ΜΕΡΜ και ποσοστιαία μεταβολή στις ευρύτερες διοικητικές ενότητες.....	69
Πίνακας 3.11 Εξέλιξη πληθυσμού, ΜΕΡΜ και ποσοστιαία μεταβολή ανά ΔΕ και στο σύνολο της περιοχής μελέτης.....	70
Πίνακας 3.12 Δείκτες δομής πληθυσμού για την ΠΕ Κοζάνης και την περιοχή μελέτης για τα έτη 2001 και 2011	72
Πίνακας 3.13 Δείκτης απασχόλησης και δείκτης ανεργίας για τις Περιφέρειες και το σύνολο της χώρας για τα έτη 2008 και 2016	73
Πίνακας 3.14 Οικονομικά ενεργός και μη ενεργός πληθυσμός για τις ευρύτερες διοικητικές ενότητες της περιοχής μελέτης για το 2001	74
Πίνακας 3.15 Οικονομικά ενεργός και μη ενεργός πληθυσμός για τις ευρύτερες διοικητικές ενότητες της περιοχής μελέτης για το 2011	74

Πίνακας 3.16 Απασχολούμενοι κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας για τις ευρύτερες διοικητικές ενότητες της περιοχής μελέτης για το 2001	75
Πίνακας 3.17 Απασχολούμενοι κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας για τις ευρύτερες διοικητικές ενότητες της περιοχής μελέτης για το 2011	75
Πίνακας 3.18 Ποσοστά απασχολούμενων κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας για τις ευρύτερες διοικητικές ενότητες της περιοχής μελέτης για το 2011	75
Πίνακας 3.19 Τουριστικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην περιοχή μελέτης	80
Πίνακας 3.20 Αφίξεις, διανυκτερεύσεις και πληρότητα ξενοδοχειακών καταλυμάτων	80
Πίνακας 3.21 Κτίρια αποκλειστικής χρήσης στην περιοχή μελέτης (απογραφή 2011).....	86
Πίνακας 3.22 Κτίρια μικτής χρήσης στην περιοχή μελέτης (απογραφή 2011).....	87
Πίνακας 3.23 Ζώνες προστασίας του αρχαιολογικού χώρου Αιανής	87

Κατάλογος Σχημάτων

Σχήμα 1.1 Υποθετικό υπόδειγμα του κύκλου ζωής ενός παραθεριστικού κέντρου.....	21
Σχήμα 3.1 Ποσοστό επιφάνειας καλύψεων γης για την ΠΕ Κοζάνης και την περιοχή μελέτης (2 ^ο επίπεδο κατηγοριοποίησης CORINE LAND COVER 2000).....	50
Σχήμα 3.2 Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής πληθυσμού ανά διοικητική ενότητα για τα χρονικά διαστήματα 1991-2001 και 2001-2011.....	70
Σχήμα 3.3 Επίθεση ηλικιακών πυραμίδων 2001-2011 για την ΠΕ Κοζάνης.....	71
Σχήμα 3.4 Επίθεση ηλικιακών πυραμίδων 2001-2011 για την περιοχή μελέτης.....	71

Κατάλογος Χαρτών

Χάρτης 3.1 Οριοθέτηση της περιοχής μελέτης	45
Χάρτης 3.2 Γεωμορφολογία.....	47
Χάρτης 3.3 Καλύψεις γης CORINE LAND COVER 2012	51
Χάρτης 3.4 Υδρογραφικό δίκτυο	54
Χάρτης 3.5 Ζώνες Δυνητικά Υψηλού Κινδύνου Πλημμύρας.....	59
Χάρτης 3.6 Ορυκτός Πλούτος.....	61
Χάρτης 3.7 Βιοτικό περιβάλλον.....	68
Χάρτης 3.8 Διαδρομή 12ου Πανελληνίου Ποδηλατικού Γύρου Λίμνης Πολυφύτου 2017.....	81
Χάρτης 3.9 Οικιστικό δίκτυο	83
Χάρτης 3.10 Μεταφορικό δίκτυο.....	85
Χάρτης 3.11 Ιστορική και Πολιτιστική κληρονομιά.....	90
Χάρτης 3.12 Εντοπισμένοι οικισμοί κατά μήκος της λίμνης Πολυφύτου και στην ευρύτερη περιοχή	91
Χάρτης 4.1 Ζώνες και περιοχές παρεμβάσεων ΟΧΕ.....	106
Χάρτης 4.2 Δίκτυο λιμναίων υποδομών λίμνης Πολυφύτου	112
Χάρτης 6.1 Προτάσεις για την περιοχή μελέτης.....	144

Παράρτημα φωτογραφιών

Φωτογραφία 1: Άποψη της τεχνητής λίμνης Πολυφύτου από ψηλά	148
Φωτογραφία 2: Ο λόφος της Νεράιδας και η Υψηλή Γέφυρα Σερβίων	148
Φωτογραφία 3: Φράγμα Πολυφύτου.....	149
Φωτογραφία 4: ΥΗΣ Πολυφύτου	149
Φωτογραφίες 5 και 6: Πρώην οικισμός ΔΕΗ στα Ίμερα	150
Φωτογραφία 7: Πεζοπορία στο φαράγγι Σερβίων.....	150
Φωτογραφία 8: Καταρρίχηση στο φαράγγι Σερβίων	150
Φωτογραφίες 9-11: Γεωλογικό πάρκο στα Μπουχάρια-Νοχτάρια Μικροβάλτου.....	151
Φωτογραφίες 12 και 13: Πλατανόδασος Αναβρυκών στο Ρύμνιο.....	152
Φωτογραφία 14: Γέφυρα Ρυμνίου.....	152
Φωτογραφία 15: Γεωμορφές της φύσης στο φαράγγι Σερβίων	153
Φωτογραφία 16: Μαρμαρωμένος Δεσπότης στο φαράγγι Σερβίων.....	153
Φωτογραφία 17: Καταρράκτης «Σκεπασμένο» Βελβεντού	154
Φωτογραφίες 18 και 19: Διαδρομές φυσικού κάλλους στο φαράγγι Βελβεντού.....	154
Φωτογραφίες 20-22: Μονοπάτια στο φαράγγι Βελβεντού	155
Φωτογραφία 23: Ξύλινο παρατηρητήριο στο φαράγγι Βελβεντού	155
Φωτογραφία 24: Πιέρια Όρη και πλωτή εξέδρα Βελβεντού.....	156
Φωτογραφία 25: Νησάκι κοντά στα Ίμερα	156
Φωτογραφία 26: Οικισμός Καταφυγίου στα Πιέρια Όρη	156
Φωτογραφίες 27-41: Οрниθοπανίδα λίμνης Πολυφύτου.....	157
Φωτογραφίες 42 και 43: Αρχαιολογικό Μουσείο και αρχαιολογικός χώρος Αιανής.....	158
Φωτογραφίες 44-46: Φαράγγι και κάστρο Σερβίων.....	158
Φωτογραφία 47: Ναός Αγίων Αναργύρων Σερβίων	159
Φωτογραφία 48: Βυζαντινή εκκλησία Αγίου Μηνά Βελβεντού.....	159
Φωτογραφία 49: Ναός Αγίων Θεοδώρων στην Καστανιά Σερβίων	159
Φωτογραφία 50: Θαλάσσιο σκι στη λίμνη Πολυφύτου	159
Φωτογραφία 51: Κωπηλασία στη λίμνη Πολυφύτου.....	159
Φωτογραφίες 52 και 53: Υφιστάμενος πλωτός λιμένας όρμου Νεράιδας.....	160
Φωτογραφίες 54 και 55: Καλλιτεχνικές εκδηλώσεις στο Ναυτικό Όμιλο Κοζάνης.....	160
Φωτογραφία 56: Αιωροπτερισμός στην Καστανιά Σερβίων.....	160
Φωτογραφία 57: Ποδηλατικός γύρος λίμνης Πολυφύτου.....	160

ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ

ΑΕΙ	Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
ΑμΕΑ	Άτομα με Ειδικές Ανάγκες
ΑΝΚΟ	Αναπτυξιακή Κοζάνης
ΑΠΕ	Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας
ΑΠΘ	Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
ΓΠΣ	Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο
ΓΠΧΣΑΑ	Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης
ΔΕ	Δημοτική Ενότητα
ΔΕΗ	Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού
ΔΕΥΑΚ	Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης και Αποχέτευσης Κοζάνης
ΔΗΠΕΘΕ	Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο
ΔΚ	Δημοτική Κοινότητα
ΕΓΤΑΑ	Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης
ΕΔΕΤ	Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΖΔ	Ειδικές Ζώνες Διατήρησης
ΕΘΙΑΓΕ	Εθνικό Ίδρυμα Αγροτικής Έρευνας
ΕΚ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα
ΕΛΣΤΑΤ	Ελληνική Στατιστική Αρχή
ΕΜΥ	Εθνική Μετεωρολογική Υπηρεσία
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΕΟΤ	Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού
ΕΠΠ	Εταιρία Προστασίας Πρεσπών
ΕΠΠΕΡ	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιβάλλον
ΕΠΠΕΡΑΑ	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη
ΕΠΤΑΚ	Εταιρεία Πολιτισμού, Τουρισμού, Αθλητισμού και Κοινωνικής Παρέμβασης
ΕΠΧΣΑΑ	Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης
ΕΤΔΥΜΑ	Εταιρεία Τουρισμού Δυτικής Μακεδονίας
ΕΤΘΑ	Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας
ΖΕΠ	Ζώνες Ειδικής Προστασίας
ΙΝΑΛΕ	Ινστιτούτο Αλιευτικής Έρευνας
ΚΑΖ	Καταφύγια Άγριας Ζωής
ΚΕΟΔ	Κεντρικές Εγκαταστάσεις Ολοκληρωμένης Διαχείρισης
ΚΕΠΕ	Κέντρο Περιβάλλοντος
ΚΤΕΛ	Κοινά Ταμεία Εισπράξεων Λεωφορείων
ΚΥΑ	Κοινή Υπουργική Απόφαση
ΛΑΠ	Λεκάνη Απορροής Ποταμού
ΜΑΒΕ	Μεταλλεία Αμιάντου Βορείου Ελλάδος
ΜΕΡΜ	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητική Οργάνωση
ΜΠΕ	Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων
ΜΥΗΕ	Μικρά Υδροηλεκτρικά Έργα
ΝΟΚ	Ναυτικός Όμιλος Κοζάνης
ΟΠΑΑΧ	Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου
ΟΤΑ	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΟΧΕ	Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση

ΠΓΔΜ	Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία Μακεδονίας
ΠΕ	Περιφερειακή Ενότητα
ΠΕΔ	Περιφερειακή Ένωση Δήμων
ΠΕΠ	Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
ΠΕΧΠ	Περιοχές Ειδικών Χωρικών Παρεμβάσεων
ΠΟΑΠΔ	Περιοχές Οργανωμένης Ανάπτυξης Παραγωγικών Δραστηριοτήτων
ΠΟΑΥ	Περιοχές Οργανωμένης Ανάπτυξης Υδατοκαλλιεργειών
ΠΟΤ	Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού
ΠΠΧΣΑΑ	Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης
ΣΕΤΕ	Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων
ΣΜΠΕ	Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων
ΣΠΠ	Σημαντικές Περιοχές για τα Πουλιά
ΣΣΜ	Στρατηγικό Σχέδιο Μάρκετινγκ
ΣΧΟΟΑΠ	Σχέδιο Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοιχτής Πόλης
ΤΕΕ	Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας
ΤΕΙ	Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
ΤΙΦΚ	Τοπίο Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλους
ΤΚ	Τοπική Κοινότητα
ΥΑ	Υπουργική Απόφαση
ΥΔ	Υδατικό Διαμέρισμα
ΥΗΣ	Υδροηλεκτρικός Σταθμός
ΥΛ	Υδρολογική Λεκάνη
ΦΔΕΔΠ	Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Πρεσπών
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως
DMO	Destination Management Organization
ERCIP	European River Corridor Improvement Plans
IBA	Important Bird Areas
SPA	Special Protection Areas
UNEP	United Nations Environment Programme
UNDP	United Nations Development Programme
WTO	World Tourism Organization
WTTC	World Tourism and Travel Council
WWF	World Wildlife Fund

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο τουρισμός αποτελεί δραστηριότητα που σχετίζεται με πολλούς κλάδους της οικονομίας. Απαιτεί τη συμβολή οικονομικών, κοινωνικών, πολιτιστικών και περιβαλλοντικών δεδομένων και γι' αυτό περιγράφεται ως εξαιρετικά πολύπλευρη δραστηριότητα. Ο σχεδιασμός της τουριστικής ανάπτυξης είναι επίσης μία πολυσχιδής διαδικασία, κατά την οποία λαμβάνονται υπόψη διάφορα στοιχεία, όπως για παράδειγμα οι τουριστικοί και ανθρώπινοι πόροι της περιοχής, οι ευρύτερες υποδομές και υπηρεσίες της, το γενικό θεσμικό πλαίσιο τουριστικής ανάπτυξης κ.ά. Σε πολλές περιπτώσεις η ανάπτυξη του τουρισμού λαμβάνει μαζικό χαρακτήρα, ο οποίος συχνά επιφέρει δυσμενείς περιβαλλοντικές και κοινωνικές επιπτώσεις στον προορισμό όπου αναπτύσσεται. Για το λόγο αυτό, άρχισε σταδιακά να κάνει την εμφάνισή της η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη που είναι φιλική ως προς τον άνθρωπο και το φυσικό περιβάλλον. Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού έχουν πλέον διαδοθεί και προσελκύουν μεγάλο μέρος του πληθυσμού παγκοσμίως, εξασφαλίζοντας ως ένα βαθμό την επιθυμητή βιωσιμότητα στην τουριστική ανάπτυξη.

Η νέα φιλοσοφία που έχει δημιουργηθεί, λοιπόν, βασίζεται σε ένα είδος ενεργητικού τουρισμού το οποίο αντιτίθεται στο πρότυπο της μαζικής ανάπτυξης. Σε αυτή τη φιλοσοφία στηρίζεται η διαχείριση και αξιοποίηση όλων εκείνων των πόρων του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος που μπορούν να επηρεαστούν αρνητικά από την αλόγιστη ανάπτυξη ανθρώπινων δραστηριοτήτων. Η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη των υδάτινων πόρων, όπως είναι οι λίμνες (φυσικές και τεχνητές) που συνδυάζουν φυσικά και πολιτιστικά στοιχεία, επιτυγχάνεται μέσω των εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Οι περισσότερες τεχνητές λίμνες προήλθαν από την κατασκευή φραγμάτων σε ποταμούς, με αποτέλεσμα την πρόκληση αλλαγών στις λειτουργίες των φυσικών οικοσυστημάτων. Κύριο γνώρισμα των τεχνητών λιμνών είναι η μεγάλη αυξομείωση της στάθμης των νερών τους κατά τη διάρκεια του έτους, λόγω της χρησιμοποίησής τους από τον άνθρωπο κυρίως για παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος, άρδευση και ύδρευση.

Στόχος της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η διερεύνηση των προοπτικών τουριστικής ανάπτυξης και η διατύπωση προτάσεων ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού, σε έναν προορισμό της χώρας που να διαθέτει πλούσιο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον και δεν είναι ιδιαίτερα δημοφιλής στο ευρύ κοινό. Για το σκοπό αυτό, ως αντικείμενο μελέτης επιλέχθηκε η ευρύτερη περιοχή της τεχνητής λίμνης Πολυφύτου που βρίσκεται στην Περιφερειακή Ενότητα Κοζάνης. Πρόκειται για μια περιοχή που ανήκει στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, τη μοναδική Περιφέρεια της χώρας που δε διαθέτει θαλάσσια ύδατα. Ωστόσο, το γεγονός ότι στην Περιφέρεια εντοπίζεται το μεγαλύτερο ποσοστό επιφανειακών υδάτων της χώρας (65%), καθώς διαθέτει πολυάριθμες τεχνητές και φυσικές λίμνες που συνθέτουν ένα ομοιογενές σύνολο περιοχών με παρόμοια χαρακτηριστικά, διεγείρει το ενδιαφέρον για μελέτη και αξιοποίηση αυτού του ιδιαίτερου χαρακτηριστικού της.

Για την επίτευξη, λοιπόν, του παραπάνω στόχου στην ευρύτερη περιοχή της λίμνης Πολυφύτου, είναι σημαντικό να ελεγχθούν ορισμένα ζητήματα που προκύπτουν μέσα από τη συγκεκριμένη μελέτη. Τα βασικά ερωτήματα που τίθενται αφορούν την παρούσα εικόνα της περιοχής, τα συγκριτικά πλεονεκτήματα και τα αδύναμα σημεία της, τον πυρήνα ανάπτυξής της στα επόμενα χρόνια, την ανάδειξή της ως τουριστικό προορισμό, το ρόλο των εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην ανάπτυξή της και τη συμβολή των τοπικών φορέων στην ανάδειξη και αναβάθμισή της. Η προσέγγιση των εν λόγω ζητημάτων σε συνδυασμό με την εξέταση του θεσμικού πλαισίου, των παρεμβάσεων και των προτάσεων που έχουν γίνει μέχρι σήμερα και σχετίζονται με την περιοχή, θα οδηγήσουν στη διαμόρφωση μιας πιο ολοκληρωμένης άποψης για την εξαγωγή των απαραίτητων συμπερασμάτων.

Όλα όσα προαναφέρθηκαν συνέβαλλαν στη μέθοδο ανάλυσης και στη δόμηση των κεφαλαίων της συγκεκριμένης εργασίας. Αρχικά, στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μία προσέγγιση της σημασίας και των βασικών χαρακτηριστικών του τουριστικού φαινομένου, του ρόλου της βιωσιμότητας στην τουριστική ανάπτυξη και των εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Το δεύτερο κεφάλαιο επικεντρώνεται στα διάφορα χωρικά επίπεδα ανάπτυξης της τουριστικής πολιτικής, για το καθένα από τα οποία δίνεται και ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα τουριστικής ανάπτυξης λιμνών. Στο τρίτο κεφάλαιο πραγματοποιείται η οριοθέτηση της περιοχής μελέτης και παρουσιάζονται αναλυτικά όλα τα στοιχεία του αβιοτικού, βιοτικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντός της. Στο τέταρτο κεφάλαιο εξετάζεται το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο για τις χρήσεις γης, το προγραμματικό πλαίσιο για τον τουρισμό που αφορά την περιοχή, οι σημαντικότερες αναπτυξιακές παρεμβάσεις που έχουν γίνει σε αυτήν και ακολουθεί η παρουσίαση ανάλυσης SWOT.

Στα πλαίσια της εργασίας, προκειμένου να απαντηθούν τα ερωτήματα που προκύπτουν, πραγματοποιήθηκε έρευνα πεδίου μέσω συνεντεύξεων με ειδικούς και εκπροσώπους των τοπικών φορέων. Στο πέμπτο κεφάλαιο, παρουσιάζεται ο κατάλογος των φορέων και των ειδικών που συμμετείχαν στην έρευνα, καθώς και η ανάλυση των απαντήσεων που δόθηκαν. Μέσω των συνεντεύξεων προέκυψαν περαιτέρω θέματα συζήτησης, τα οποία συνεισέφεραν στον εμπλουτισμό των προοπτικών ανάπτυξης της περιοχής και για το λόγο αυτό συμπεριλήφθησαν στο συγκεκριμένο κεφάλαιο. Έπειτα ακολουθεί το έκτο κεφάλαιο, το οποίο περιλαμβάνει ορισμένες προτάσεις για την περιοχή μελέτης που διατυπώθηκαν με βάση την ανάλυση που προηγήθηκε, δίνονται ανά περιοχές προτεραιότητας και επικεντρώνονται κυρίως στην ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Τέλος, λαμβάνοντας υπόψη το σύνολο της μελέτης και της έρευνας που πραγματοποιήθηκε, παρουσιάζονται στο έβδομο κεφάλαιο τα τελικά συμπεράσματα της εργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Οι έννοιες «τουρισμός» και «τουριστική ανάπτυξη» έχουν απασχολήσει πολλούς μελετητές εδώ και αρκετά χρόνια. Είναι πολλοί και διαφορετικοί οι ορισμοί που αποδίδονται σε αυτά τα δύο φαινόμενα, όπως επίσης ποικίλες είναι και οι μορφές που λαμβάνουν (π.χ. μαζικός τουρισμός, αειφόρος τουριστική ανάπτυξη) και οι επιπτώσεις που προκαλούν. Η τουριστική ανάπτυξη ως φαινόμενο περνάει από πολλά στάδια, σχεδιάζεται με βάση συγκεκριμένα στοιχεία σε διάφορα χωρικά επίπεδα και για τη διαχείρισή της απαιτείται συγκεκριμένη οργάνωση και κατάλληλος έλεγχος από κάποιον αρμόδιο φορέα ή οργανισμό. Οι επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης στο περιβάλλον, στην οικονομία, στην κοινωνία και στον πολιτισμό, έχουν κάνει επιτακτική την ανάγκη για εξασφάλιση της βιωσιμότητας αυτού του φαινομένου και για ανάπτυξη εναλλακτικών και ειδικών μορφών τουρισμού. Οι εναλλακτικές και ειδικές μορφές τουρισμού απευθύνονται σε συγκεκριμένες ομάδες του πληθυσμού αξιοποιώντας και αναδεικνύοντας τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τους πόρους μιας περιοχής.

1.1 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ο τουρισμός είναι ένα φαινόμενο παγκόσμιας ανάπτυξης και αποτελεί δραστηριότητα που σχετίζεται με πολλούς επιστημονικούς κλάδους, όπως είναι η οικονομία, η κοινωνιολογία και η γεωγραφία. Οι ορισμοί που του έχουν αποδοθεί από το 19^ο αιώνα που εμφανίστηκε σαν όρος μέχρι και σήμερα, ποικίλουν ανάλογα με το συγκεκριμένο πλαίσιο στο οποίο εξετάζεται, το οποίο αναφέρεται τόσο στους διάφορους επιστημονικούς κλάδους, όσο και στους δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς σχεδιασμού και πολιτικής (Κομίλης και Βαγιονής, 1999).

Οι αρχικοί ορισμοί που διατυπώθηκαν επικεντρώνονταν στην έννοια του χώρου. Πολλοί μελετητές μέχρι σήμερα επιχείρησαν να προσεγγίσουν το φαινόμενο του τουρισμού εξετάζοντας την έννοια του τουρίστα. Από τις αρχές εμφάνισής της, η έννοια του τουρίστα διακρινόταν με βάση τη μετακίνηση των ταξιδιωτών εντός ή εκτός της χώρας διαμονής τους. Η διάκριση αυτή οδήγησε στη διατύπωση των ορισμών του εσωτερικού και του διεθνή τουρίστα. Οι ορισμοί αυτοί βασίζονταν κυρίως στα στοιχεία της απόστασης, των δαπανών και στο χρόνο διαμονής στον τόπο προορισμού. Οι ορισμοί χώρου παρουσιάζουν αρκετά μειονεκτήματα, καθώς εστιάζουν στο στοιχείο της ζήτησης παραβλέποντας την προσφορά και επιδιώκουν να ορίσουν τι είναι ο τουρίστας και όχι ο τουρισμός. Παρόλα αυτά γίνονται αποδεκτοί διότι προσφέρουν μία οικονομική και στατιστική νομιμότητα στο φαινόμενο του τουρισμού (Gartner, 2001).

Η ορθότερη προσέγγιση της έννοιας του τουρισμού δύναται να επιτευχθεί με περισσότερη ακρίβεια όταν είναι αντιληπτά και τα δύο σκέλη που αφορούν το φαινόμενο αυτό. Το πρώτο σκέλος είναι το θεωρητικό, το οποίο αντιπροσωπεύει το καταναλωτικό μέρος του τουρισμού και ταυτίζεται με την τουριστική ζήτηση. Από

αυτή τη σκοπιά, ο τουρισμός μπορεί να προσδιοριστεί ως η πρόσκαιρη μετακίνηση των ατόμων από το μόνιμο τόπο κατοικίας τους σε έναν άλλο τόπο, για λόγους κυρίως ψυχολογικούς, χωρίς κερδοσκοπικό κίνητρο και οργανωμένη προσπάθεια για την προσέλκυση, υποδοχή και εξυπηρέτηση των ατόμων. Το δεύτερο σκέλος είναι το πρακτικό και αναφέρεται στην υποδοχή και εξυπηρέτηση των μετακινούμενων, αντιπροσωπεύοντας το παραγωγικό μέρος του τουρισμού που ταυτίζεται με την τουριστική προσφορά. Από την πρακτική σκοπιά, η έννοια του τουρισμού εστιάζει στη ρύθμιση των συναλλαγματικών σχέσεων και στην επίτευξη κατάλληλου τρόπου συνεννόησης όλων όσων ασχολούνται σε διεθνή κλίμακα με τις τουριστικές δραστηριότητες (Λογοθέτης, 1982).

Η ανάλυση της έννοιας του τουρισμού από την άποψη της βιομηχανίας, λαμβάνοντας υπόψη τόσο τα στοιχεία της ζήτησης όσο και της προσφοράς, επιτυγχάνεται μέσω ορισμών που είναι περισσότερο περιεκτικοί σε αυτού του είδους τη δραστηριότητα. Ο Leiper (1981) ορίζει τον τουρισμό ως ένα ανοιχτό σύστημα πέντε στοιχείων που αλληλεπιδρούν με τα ευρύτερα περιβάλλοντα. Τα στοιχεία του συστήματος είναι τα εξής: οι τουρίστες (ανθρώπινο στοιχείο), ο χώρος προέλευσης, η διαδρομή, ο χώρος προορισμού (γεωγραφικά στοιχεία) και η τουριστική βιομηχανία (οικονομικό στοιχείο). Τα στοιχεία αυτά οργανώνονται σε μία λειτουργική και τοπική σχέση, αλληλεπιδρώντας με τους φυσικούς, τεχνολογικούς, κοινωνικούς, πολιτιστικούς, οικονομικούς και πολιτικούς παράγοντες. Το δυναμικό στοιχείο αποτελείται από την μετακίνηση των ανθρώπων η οποία, σε κάποιο βαθμό, έχει ως βάση της την αναψυχή και περιλαμβάνει την προσωρινή διαμονή μακριά από το σπίτι για τουλάχιστον μία νύχτα.

Σύμφωνα με τους Mathieson και Wall (1992), ο τουρισμός είναι ένα πολυμορφικό φαινόμενο, το οποίο περιλαμβάνει μετακίνηση προς έναν προορισμό και διαμονή σε αυτόν, εκτός της μόνιμης κατοικίας και εργασίας του ατόμου που πραγματοποιεί το ταξίδι και αποτελείται από τρία βασικά στοιχεία:

- Το δυναμικό στοιχείο, το οποίο περιλαμβάνει ταξίδι σε έναν επιλεγμένο προορισμό ή προορισμούς,
- Το στατικό στοιχείο, το οποίο περιλαμβάνει τη διαμονή στον προορισμό, και
- Το επακόλουθο στοιχείο, το οποίο προκύπτει από τα δύο προηγούμενα και περιλαμβάνει επιδράσεις στα οικονομικά, φυσικά και κοινωνικά υποσυστήματα με τα οποία ο τουρίστας έρχεται σε άμεση ή έμμεση επαφή.

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού δίνει τον ακόλουθο ορισμό: «Ο τουρισμός περιλαμβάνει τις δραστηριότητες των ανθρώπων που ταξιδεύουν και διαμένουν σε προορισμούς και περιοχές άλλες εκτός από αυτές που αποτελούν το συνηθισμένο περιβάλλον τους (π.χ. τον τόπο της μόνιμης κατοικίας τους) και για χρονικό διάστημα που δεν ξεπερνά τον ένα χρόνο, με σκοπό την αναψυχή, την ικανοποίηση των επαγγελματικών τους αναγκών κ.ά.» (Διονυσιοπούλου, 2006).

1.2 ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Στη σύγχρονη εποχή ο τουρισμός ως φαινόμενο έχει λάβει μαζικό χαρακτήρα και διαφοροποιείται σε μεγάλο βαθμό από τις πρώτες μορφές του. Ο όρος μαζικός έχει προκύψει από τη μαζικοποίηση των ανθρώπινων μετακινήσεων, η οποία συνδέεται άμεσα με τη δημιουργία μαζικών μέσων μεταφοράς. Για το λόγο αυτό, η εξέλιξη του τουρισμού ταυτίζεται συχνά με την εξέλιξη των συγκοινωνιακών μέσων (Λογοθέτης, 1982). Επακόλουθο της ραγδαίας εξέλιξης του φαινομένου του τουρισμού, αποτέλεσε η διερεύνηση του όρου και της σημασίας της τουριστικής ανάπτυξης. Η τουριστική ανάπτυξη ως έννοια είναι δύσκολο να προσδιοριστεί με ακρίβεια, καθώς δεν αποτελεί απλά μία κατάσταση που αναφέρεται στις σχετικές συνθήκες που διέπουν το αντικείμενο ενδιαφέροντος, αλλά πρόκειται για μία διαδικασία φυσικής αλλαγής. Συγκεκριμένα, η προσέγγιση της ανάπτυξης ως κατάσταση, συχνά αναφέρεται στις οικονομικές συνθήκες μιας περιοχής σε ένα ορισμένο σημείο του χρόνου. Ωστόσο, η ανάπτυξη ως διαδικασία, όπως στην περίπτωση του τουρισμού, εξετάζεται σταδιακά με την πάροδο του χρόνου, ανάλογα με τις μεταβολές που σημειώνονται στους διάφορους παράγοντες που συμμετέχουν σε αυτήν. Ένας απλός ορισμός που δύναται να αποδοθεί για την τουριστική ανάπτυξη με βάση τα παραπάνω, είναι ως μία εξελικτική διαδικασία που σχετίζεται με την τουριστική δραστηριότητα (Gartner, 2001).

Τα στάδια τουριστικής ανάπτυξης έχουν αποτελέσει αντικείμενο ενασχόλησης πολλών επιστημόνων από διαφορετικούς κλάδους και έχουν προταθεί αρκετά μοντέλα για την περιγραφή τους. Με τον όρο «στάδια» περιγράφονται οι διαδοχικές φάσεις της τουριστικής ανάπτυξης μιας περιοχής, στην καθεμία από τις οποίες διαμορφώνονται συγκεκριμένα χαρακτηριστικά σε ό,τι αφορά στην κοινωνικο-οικονομική δομή και στον τύπο των τουριστικών υποδομών και υπηρεσιών (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001). Το τουριστικό προϊόν ως τοποθεσία, αποτελεί αντικείμενο που εξετάζεται στο ζήτημα των σταδίων ανάπτυξης, καθώς ο κύκλος ζωής του παίζει σημαντικό ρόλο στον τρόπο διαμόρφωσης και στον αριθμό των σταδίων. Είναι πολλοί οι παράγοντες που επηρεάζουν τις διαδικασίες ανάπτυξης, γι αυτό πολλές φορές η τουριστική ανάπτυξη μιας περιοχής δε φτάνει ποτέ στο τρίτο στάδιο ή ξεκινά από ένα ενδιάμεσο στάδιο (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001). Σύμφωνα με τον Butler (1980), τα στάδια στην εξέλιξη της τουριστικής ανάπτυξης είναι έξι και περιγράφονται ακολούθως:

1^ο Στάδιο: Εξερεύνηση

Πρόκειται για την ανακάλυψη μιας περιοχής από τουρίστες, δηλαδή μικροί αριθμοί τουριστών αποφασίζουν να επισκεφτούν ένα συγκεκριμένο μέρος.

2^ο Στάδιο: Ενασχόληση

Στο στάδιο αυτό, η φήμη της περιοχής διαδίδεται, μεγαλύτεροι αριθμοί τουριστών καταφθάνουν και εγκαθίστανται στην περιοχή μικρές επιχειρήσεις για την εξυπηρέτηση των επισκεπτών.

3^ο Στάδιο: Ανάπτυξη

Πρόκειται για μία κατάσταση εκτεταμένης ανοικοδόμησης εγκαταστάσεων για την προσφορά διάφορων δραστηριοτήτων και την εξυπηρέτηση αναγκών των τουριστών. Ο προορισμός εξελίσσεται από έναν μικρό προμηθευτή τουριστικών υπηρεσιών, σε μία περιοχή που κυριαρχείται από την τουριστική βιομηχανία. Απαραίτητα στοιχεία για τη διατήρηση του μεγέθους της βιομηχανίας που έχει δημιουργηθεί, είναι η διαφήμιση και η προώθηση. Το στάδιο αυτό είναι εξαιρετικά κρίσιμο για τη διερεύνηση των επιδράσεων που προκύπτουν από την τουριστική ανάπτυξη.

4^ο Στάδιο: Σταθεροποίηση

Στο σημείο αυτό, η αρχική μαζική εισροή των τουριστών αρχίζει να ισορροπείται. Αν κατά τη διάρκεια του σταδίου ανάπτυξης, υπήρξαν αρνητικές κοινωνικοπολιτικές και περιβαλλοντικές επιδράσεις, τότε σε αυτό το στάδιο γίνονται αντιληπτές από τους μεγαλύτερους τομείς της κοινότητας.

5^ο Στάδιο: Στασιμότητα

Η εισροή των τουριστών μειώνεται μέχρι το σημείο όπου δε σημειώνεται αύξηση στις νέες αφίξεις. Το γεγονός αυτό μπορεί να προκύψει από δύο πιθανές περιπτώσεις. Η πρώτη περίπτωση είναι η δυναμικότητα να έχει φτάσει στα ανώτερα όριά της και η δεύτερη να έχει μειωθεί το ενδιαφέρον των τουριστών.

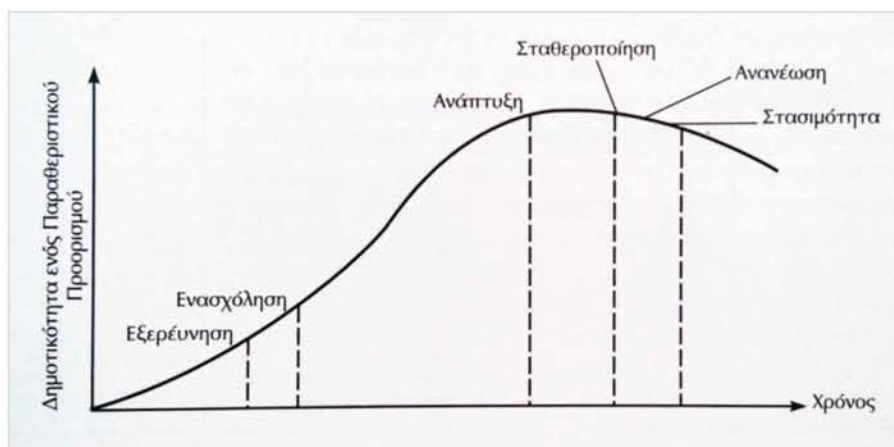
6^ο Στάδιο: Παρακμή ή Ανανέωση

Έπειτα από το στάδιο της στασιμότητας, ο προορισμός είτε θα εισέλθει στο στάδιο της παρακμής, όπου οι τουρίστες θα κινηθούν σε νεότερους και πιο ελκυστικούς προορισμούς, είτε θα αρχίσει μία περίοδο ανανέωσης. Η ανανέωση μπορεί να επιτευχθεί με δύο ανόμοιους τρόπους. Αν οι εγκαταστάσεις που είχαν ανεγερθεί για την εξυπηρέτηση των τουριστών, έφτασαν στο ανώτατο όριο χωρητικότητας τους, τότε μπορεί να αρχίσει ένας νέος αναπτυξιακός κύκλος. Στην περίπτωση που οι τουρίστες δεν παρουσιάζουν πλέον ενδιαφέρον για τον προορισμό, ενδέχεται να χρειαστούν αλλαγές στο προϊόν.

Η ανάπτυξη της τουριστικής δραστηριότητας επηρεάζει το σύνολο σχεδόν της εθνικής, περιφερειακής ή τοπικής οικονομίας υποδοχής τουριστών στο βαθμό που αποτελεί ένα πολυσύνθετο οικονομικό και κοινωνικό φαινόμενο (Ζαχαράτος και Τσάρτας, 1999). Όταν ο τουρισμός δεν αναπτύσσεται αρμονικά με τους άλλους τομείς ή υπάρχουν συγκρούσεις συμφερόντων και προτεραιοτήτων, εμφανίζονται προβλήματα και αυξημένες αρνητικές επιπτώσεις που μπορούν να επηρεάσουν την ίδια την εξέλιξη της τουριστικής δραστηριότητας (Cooper κ.ά., 1993). Γι' αυτό απαιτείται να εξασφαλίζονται κατά το δυνατόν οι κατάλληλες προϋποθέσεις για τη σωστή ανάπτυξη του τουρισμού. Η εξασφάλιση της επιθυμητής κατεύθυνσης και πορείας της τουριστικής ανάπτυξης επιτυγχάνεται μέσω του σχεδιασμού.

Σχήμα 1.1 Υποθετικό υπόδειγμα του κύκλου ζωής ενός παραθεριστικού κέντρου

Πηγή: Butler, 1980

Κύριος στόχος για το σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης είναι η ορθολογική οργάνωση της ανάπτυξης του τουρισμού σε μια χωρική ενότητα, ώστε να μεγιστοποιούνται τα οφέλη και να ελαχιστοποιούνται οι τυχόν αρνητικές επιπτώσεις και επιβαρύνσεις από την ανάπτυξη της δραστηριότητας (Σωτηριάδης, 1994).

Ο στρατηγικός σχεδιασμός της τουριστικής ανάπτυξης αφορά στην εκπόνηση σχεδίων με μακροπρόθεσμους αναπτυξιακούς στόχους, αλλά κυρίως στην εφαρμογή τους, γεγονός που συνεπάγεται την ύπαρξη των αναγκαίων και κατάλληλων μέσων παρέμβασης (θεσμικών και οικονομικών - μέτρα πολιτικής, προγράμματα, κ.λπ.) για την υλοποίησή τους (Pearce, 1989). Ο σχεδιασμός της τουριστικής ανάπτυξης οφείλει, επίσης, να λαμβάνει υπόψη όλα τα στοιχεία και τις παραμέτρους που προσδιορίζουν το τουριστικό σύστημα, έτσι ώστε να μπορεί να χαρακτηριστεί ολοκληρωμένος (McIntyre κ.ά., 1993 και Inskoop, 1991): αγορές ζήτησης τουριστικών υπηρεσιών, τμήματα πελατείας, τουριστική υποδομή (γενική και ειδική), ανωδομή (επιχειρηματικές δραστηριότητες, υπηρεσίες και εγκαταστάσεις, φυσικοί και ιστορικοί πόροι, αξιοθέατα, κ.λπ.). Τα στοιχεία αυτά, προκειμένου να διευκολύνεται ο εντοπισμός τους στις περιοχές που πραγματοποιείται τουριστικός σχεδιασμός, διακρίνονται σε οκτώ κατηγορίες (Πίνακας 1.1) (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001).

Ο σχεδιασμός της τουριστικής ανάπτυξης υλοποιείται στα ακόλουθα διαφορετικά χωρικά επίπεδα: το διαπεριφερειακό-διεθνές, το εθνικό, το περιφερειακό (περιφέρεια, νομός, επαρχία) και το τοπικό (τουριστική περιοχή) (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001). Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η συμβολή του τουρισμού σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο είναι ακόμα πιο σημαντική για τις μειονεκτικές και απομονωμένες περιοχές που δεν έχουν άλλες βασικές αναπτυξιακές δυνατότητες (π.χ. μικρά νησιά, ορεινές περιοχές). Οι περιοχές όπου αναπτύσσεται ο τουρισμός επωφελούνται πολλαπλά καθώς ενθαρρύνεται η δημιουργία έργων υποδομών για την εξυπηρέτηση των επισκεπτών-τουριστών, δημιουργούνται νέες θέσεις εργασίας και δίνονται

κίνητρα στους ντόπιους για ανάπτυξη οικονομικών δραστηριοτήτων (Κοκκώσης κ.ά., 2011).

Η επιτυχής διαχείριση της τουριστικής ανάπτυξης προϋποθέτει την ύπαρξη ενός ειδικού θεσμικού πλαισίου για τον τουρισμό, το οποίο θα παρέχει το απαραίτητο οργανωτικό σχήμα για τον έλεγχο της διαχείρισης. Συνήθως, ο έλεγχος αυτός επιτυγχάνεται μέσω της δημιουργίας ενός φορέα ή οργανισμού που λειτουργεί είτε ανεξάρτητα είτε στα πλαίσια του μηχανισμού διοίκησης της περιοχής που αναπτύσσεται (π.χ. Υπουργείο Τουρισμού στην περίπτωση της Ελλάδας). Επιπλέον, το θεσμικό πλαίσιο τουριστικής ανάπτυξης θα επιτρέπει τη θέσπιση των αναγκαίων νομικών ρυθμίσεων που θα συμβάλλουν στην προώθηση του έργου της διαχείρισης (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001).

Σημαντική είναι κυρίως η σωστή διαχείριση της τουριστικής περιοχής που αποτελεί βασικό προϊόν της τουριστικής ανάπτυξης. Για το λόγο αυτό η προστασία του περιβάλλοντος αποτελεί καθοριστικό παράγοντα στη διαχείριση τουριστικών περιοχών και είναι απαραίτητη η λήψη μέτρων προς αυτή την κατεύθυνση. Ορισμένα μέτρα που δύναται να ληφθούν είναι η προώθηση προγράμματος προστασίας του τοπικού περιβάλλοντος, όπου θα συμμετέχουν οι κάτοικοι, οι τουρίστες, το κράτος και οι επιχειρήσεις του τουρισμού, καθώς και η κατασκευή έργων για την περιβαλλοντική αναβάθμιση της περιοχής. Εξίσου ιδιαίτερη σημασία έχει και η διαχείριση της υποβάθμισης σε μια τουριστική περιοχή, έτσι ώστε να αποφευχθεί το στάδιο της παρακμής. Ορισμένα μέτρα που μπορούν να αποτρέψουν μια τέτοια εξέλιξη είναι: η ανάπτυξη νέων υποδομών και υπηρεσιών που θα αναβαθμίσουν ποιοτικά την περιοχή, πρόγραμμα ανάπτυξης βασισμένο στις αρχές και τα πρότυπα του βιώσιμου τουρισμού και η προώθηση προγράμματος βελτίωσης της διαφημιστικής εικόνας της περιοχής (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001).

Πίνακας 1.1 Βασικά στοιχεία στο σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης

1	Τουριστικοί πόροι της περιοχής (καταγραφή, ταξινόμηση, αξιολόγηση των φυσικών, πολιτιστικών πόρων κ.λπ.)
2	Τουριστικές υποδομές και υπηρεσίες της περιοχής (δημόσιου και ιδιωτικού τομέα του τουρισμού σε τοπικό επίπεδο όπως ξενοδοχεία, πρακτορεία κ.λπ.)
3	Ευρύτερες υποδομές και υπηρεσίες της περιοχής (μεταφορικό και τηλεπικοινωνιακό δίκτυο, υποδομές υγείας, αθλητισμού, ψυχαγωγίας κ.λπ.)
4	Υποδομές και υπηρεσίες σε εθνικό επίπεδο (ευρύτερες υποδομές και υπηρεσίες σε εθνικό επίπεδο και αντίστοιχες υποδομές του τουριστικού τομέα της χώρας)
5	Σχέδιο μάρκετινγκ (καταγραφή του σχεδίου μάρκετινγκ της περιοχής ή η θέση της περιοχής στο ευρύτερο σχέδιο μάρκετινγκ και τα προγράμματα ή σχέδια προβολής που αφορούν την περιοχή)
6	Γενικό θεσμικό πλαίσιο τουριστικής ανάπτυξης (επισήμανση του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου σε επίπεδο χώρας σε θέματα επενδύσεων, περιβαλλοντικής πολιτικής, φορέων κ.λπ.)
7	Έρευνες αγοράς και μελέτες σχετικές με τη ζήτηση για την περιοχή (που καταγράφουν τη σύνθεση της ζήτησης ή τα προβλήματα της προσφοράς και τις τάσεις για το μέλλον)
8	Ανθρώπινοι πόροι (καταγραφή της σύνθεσης των ανθρώπινων πόρων και των ειδικότερων χαρακτηριστικών τους που συνδέονται με την τουριστική ανάπτυξη όπως εκπαίδευση και επαγγελματική κατάρτιση στον τουρισμό)

Πηγή: Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001, ίδια επεξεργασία

1.3 ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Ο τουρισμός ως φαινόμενο, πέρα από τη θετική επίδραση που μπορεί να έχει στη συνολική ανάπτυξη ενός τόπου, συχνά δημιουργεί πιέσεις και προβλήματα σε πολλούς τομείς. Η συγκέντρωση τουριστών σε μια περιοχή δημιουργεί αυξημένες απαιτήσεις στους φυσικούς πόρους, ενέχει κινδύνους για τα φυσικά οικοσυστήματα, δημιουργεί επιβαρύνσεις και προβλήματα στη λειτουργία των οικισμών, στη διαχείριση των αποβλήτων, στην ποιότητα ζωής κ.ά. (Κοκκώσης κ.ά., 2011).

Η έλλειψη μέριμνας για ορθολογικό και μακροχρόνιο σχεδιασμό της τουριστικής δραστηριότητας προκαλεί προβλήματα στην τουριστική ανάπτυξη και κυρίως στους φυσικούς πόρους ενός προορισμού (Οδηγός για το περιβάλλον, WWF Ελλάς, 2010). Οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις στις περισσότερες περιπτώσεις είναι σύνθετες και πολυσχιδείς, καθώς δεν προκαλούνται συνήθως αποκλειστικά από συγκεκριμένες τουριστικές δραστηριότητες, αλλά και από παράλληλες συνοδευτικές ή αλληλεξαρτώμενες με τον τουρισμό δραστηριότητες άλλων τομέων ή κλάδων στον αστικό και αγροτικό χώρο (π.χ. κλάδος συγκοινωνιών, εμπορίου, υπηρεσιών κ.λπ.) (Κομίλης και Βαγιονής, 1999). Οι παράγοντες που επηρεάζουν και προκαλούν αρνητικές επιδράσεις στο φυσικό περιβάλλον, οι οποίοι προέρχονται από τουριστικές δραστηριότητες, είναι οι καταναλωτές του τουριστικού προϊόντος (τουρίστες) και οι εγκαταστάσεις που συμμετέχουν στην τουριστική βιομηχανία (Gartner, 2001).

Οι τουρίστες που επισκέπτονται έναν τόπο, βρίσκονται σε άμεση επαφή με τα στοιχεία του (φυσικά, πολιτιστικά κ.ά.), με αποτέλεσμα συχνά να προκαλούνται φθορές στα στοιχεία αυτά, είτε εν αγνοία των τουριστών είτε εσκεμμένα. Οι φθορές αυτές είναι συνήθως εντονότερες όσο πιο πολυπληθές και ανεκπαίδευτο είναι το τουριστικό κοινό. Ειδικότερα, με την επικράτηση του μαζικού τουρισμού στη σύγχρονη εποχή, η διατήρηση και προστασία των φυσικών πόρων γίνεται ακόμα πιο δύσκολη, κυρίως όσον αφορά τις οικολογικά ευαίσθητες περιοχές, όπως οι παραθαλάσσιες περιοχές, οι ορεινές, οι υγροβιότοποι κ.λπ. (Λογοθέτης, 1982).

Οι τουριστικές εγκαταστάσεις, όταν καλύπτουν ανάγκες μαζικού τουρισμού, ιδρύονται κατά κανόνα σε περιοχές με φυσικές και πολιτιστικές έλξεις, δηλαδή σε ακτές, περιοχές φυσικού τοπίου, σε αρχαιολογικούς χώρους, ή σε άλλες περιοχές παραδοσιακού ενδιαφέροντος (Λογοθέτης, 1982). Οι τουριστικές επιχειρήσεις λειτουργούν σε ένα αβέβαιο επαγγελματικό περιβάλλον και δε γνωρίζουν πότε η περιοχή θα μπει στο στάδιο της ωριμότητας, γι αυτό το λόγο επιλέγουν να λειτουργήσουν κατά τρόπο που θα μεγιστοποιήσει τα κέρδη τους. Ακόμα και αν η περιοχή αντιμετωπίζει σταδιακή υποβάθμιση του περιβάλλοντός της, οι επιχειρήσεις κερδίζουν από τις δαπάνες των τουριστών (Gartner, 2001). Τα στοιχεία που τίθενται σε κίνδυνο λόγω των τουριστικών εγκαταστάσεων είναι κυρίως η αρμονία του τοπίου, οι γραφικοί οικισμοί και τα μνημεία του πολιτισμού, για το λόγο αυτό είναι αναγκαία η ύπαρξη ενός καθεστώτος ελεγχόμενης ανάπτυξης (Λογοθέτης, 1982).

Η τουριστική ανάπτυξη συνήθως επιφέρει αλλαγές και σε πολλά ζητήματα που αφορούν στην οικονομία. Ο τουρισμός δημιουργεί συχνά πολλές θέσεις εργασίας,

όμως ο εποχικός χαρακτήρας που έχει σε πολλές περιπτώσεις κάνει την απασχόληση ανειδίκευτη και περιστασιακή. Αρκετές φορές ο τουρισμός συμβάλλει στη διεύρυνση της παραγωγικής βάσης της τοπικής οικονομίας, με αποτέλεσμα η ανάπτυξη να είναι εξαιρετικά δυναμική σε περιοχές που διαθέτουν πλούσιους τουριστικούς πόρους και σε περιφέρειες γεωγραφικά απομονωμένες, ορεινές ή με υποβαθμισμένο αγροτικό τομέα. Πολλές είναι και οι προσπάθειες που έχουν γίνει για την εκτίμηση των θετικών πολλαπλασιαστικών επιδράσεων του τουρισμού σε κλάδους όπως η βιομηχανία, οι κατασκευές, οι μεταφορές, το εμπόριο κ.λπ.. Η τουριστική ανάπτυξη μπορεί επίσης, να επιφέρει θετική ή αρνητική επίδραση στο ισοζύγιο πληρωμών και συμβάλλει σημαντικά στην αύξηση των φορολογικών εσόδων του κράτους. Στις περιοχές με μαζικό οργανωμένο τουρισμό παρατηρείται συχνά αύξηση του κόστους ζωής σε τοπικό επίπεδο, ενώ σύνηθες φαινόμενο είναι και η υπερβολικά αύξηση στις τιμές της γης (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001).

Σημαντικές είναι και οι επιπτώσεις που προκαλούνται στην κοινωνία και τον πολιτισμό από την τουριστική ανάπτυξη. Οι περιοχές που αναπτύσσονται τουριστικά συχνά εμφανίζουν αλλαγές στα χαρακτηριστικά και στις λειτουργίες της κοινωνικής δομής, καθώς επικρατούν οι παραγωγικές δομές που συνδέονται με τον τουρισμό με αποτέλεσμα τη διάχυση των εισοδημάτων του τουρισμού σε ευρύτερα στρώματα του πληθυσμού και την εγκατάλειψη κλάδων όπως η γεωργο-κτηνοτροφία η βιομηχανία κ.ά.. Οι επιπτώσεις αυτές σχετίζονται και με το στάδιο ανάπτυξης του τουρισμού και συχνά αφορούν στην επικοινωνία των ντόπιων με τους τουρίστες, καθώς και στις αλλαγές στις κοινωνικές σχέσεις, τα ήθη και τα έθιμα. Πολλές φορές οι μορφές του τοπικού πολιτισμού (πολιτιστικές εκδηλώσεις, βιοτεχνικά προϊόντα κ.λπ.) μετατρέπονται σε τουριστικά προϊόντα και πωλούνται στους τουρίστες ως δείγμα της τοπικής πολιτιστικής παράδοσης ή ως αναμνηστικό του ταξιδιού (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001).

1.4 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Η προστασία του περιβάλλοντος, όπως διαπιστώθηκε παραπάνω, έχει καθοριστική σημασία τόσο για την εξασφάλιση καλής ποιότητας στους φυσικούς πόρους, όσο και για την ποιότητα ζωής των σημερινών και μελλοντικών γενεών. Εντούτοις, σημαντική πρόκληση αποτελεί ο συνδυασμός της προστασίας του περιβάλλοντος με τη συνεχιζόμενη οικονομική μεγέθυνση κατά μακροπρόθεσμα βιώσιμο τρόπο (Αραμπατζής και Πολύζος, 2008). Ο τουρισμός επηρεάζει το περιβάλλον και σε ένα μεγάλο βαθμό εξαρτάται και από την ποιότητα του περιβάλλοντος στον τόπο προορισμού (Κοκκώσης κ.ά., 2011). Για το λόγο αυτό η έννοια της βιωσιμότητας έχει αποτελέσει αντικείμενο που εξετάζεται παράλληλα με την τουριστική ανάπτυξη, προκειμένου να επιτυγχάνεται ο παραπάνω συνδυασμός.

Με τον όρο «βιώσιμη» τουριστική ανάπτυξη περιγράφεται ο τύπος της τουριστικής ανάπτυξης που δραστηριοποιείται ισόρροπα στην τοπική, κοινωνική, οικονομική, πολιτισμική και περιβαλλοντική δομή της κάθε τουριστικής περιοχής, διαμορφώνοντας παράλληλα όρους (υπηρεσίες, υποδομές, τεχνογνωσία) για τη συνεχή ανατροφοδότησή της (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001). Η στρατηγική της

οικολογικά βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης βασίζεται σε μια διαδικασία μετασχηματισμού, όπου, η εκμετάλλευση των πόρων, η κατεύθυνση των επενδύσεων, ο προσανατολισμός της τεχνολογικής ανάπτυξης και οι προσαρμογές στο θεσμικό πλαίσιο εναρμονίζονται με τις σημερινές αλλά και τις μελλοντικές ανάγκες (Αραμπατζής και Πολύζος, 2008).

Οι αρχές για τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη διατυπώθηκαν με τη μορφή Χάρτας από τον Παγκόσμιο Οργανισμό για τον Τουρισμό (WTO) σε Παγκόσμιο Συνέδριο το 1995. Ακολούθως καταγράφονται ορισμένες βασικές αρχές και στόχοι για μια αειφορική προσέγγιση του τουρισμού, σύμφωνα με τη Χάρτα για τον Τουρισμό και τη Βιώσιμη Ανάπτυξη.

Η ενεργός συμμετοχή του τουρισμού στη βιώσιμη ανάπτυξη προϋποθέτει κοινές δράσεις, συμμετοχή σε αυτές όλων των φορέων του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα και αποτελεσματικούς μηχανισμούς συντονισμού σε όλα τα επίπεδα (τοπικό, περιφερειακό, εθνικό κ.λπ.). Η κεντρική διοίκηση και οι συναφείς φορείς με τη συμμετοχή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων θα πρέπει να αναλάβουν δράσεις που να συμβάλλουν στον ολοκληρωμένο σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης. Οι περιβαλλοντικά και πολιτισμικά ευαίσθητες περιοχές θα πρέπει να τύχουν ιδιαίτερης μέριμνας, ενώ αναφορικά με τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού προτεραιότητα θα πρέπει να δίνεται σε εκείνες που συμβάλλουν σε μια προοπτική βιώσιμης ανάπτυξης με σεβασμό στο φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον. Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δίνεται στην αξιοποίηση εναλλακτικών μορφών ενέργειας και στη διαχείριση των αποβλήτων, ενώ εξέχουσα σημασία έχει η υιοθέτηση και εφαρμογή περιβαλλοντικά φιλικής δεοντολογίας από όλους τους δρώντες στον τουρισμό (WTO, 2000).

1.5 ΟΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Στην ίδια κατεύθυνση με τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη έχει συνεισφέρει σημαντικά και η εμφάνιση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, που διεγείρουν το ενδιαφέρον πολλών τουριστών. Δύο είναι οι τομείς διαπίστωσης για τους οποίους συχνά χρησιμοποιείται ο όρος «εναλλακτικές μορφές τουρισμού». Ο πρώτος αφορά την αναζήτηση περιβαλλοντικής επίδοσης σε καταλύματα και υπηρεσίες στους τουριστικούς προορισμούς, όπως ξενοδοχεία που έχουν περιβαλλοντική πιστοποίηση υιοθετώντας πρακτικές εξοικονόμησης ενέργειας, ανακύκλωσης νερού και μείωσης αποβλήτων ή «πράσινων προμηθειών». Ο δεύτερος τομέας αφορά τα προϊόντα με την έννοια της επαφής με τη φύση ή την αναψυχή με ήπιες μορφές, συμβατές με την προστασία και τη διατήρηση των φυσικών οικοσυστημάτων και πόρων σε μια περιοχή, είτε συνειδητά ως εμπειρία σύμφωνη με τα σύγχρονα πρότυπα συμπεριφοράς, είτε ως «εναλλακτική» στην επικρατούσα εμπειρία του μαζικού τουρισμού. (Holden A., 2008).

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού αποτελούν τμήμα των ειδικών μορφών τουρισμού, οι οποίες χαρακτηρίζονται από την ύπαρξη ενός ειδικού και κυρίαρχου κινήτρου στη ζήτηση και από την ανάπτυξη μιας αντίστοιχης ειδικής υποδομής στις

τουριστικές περιοχές, που αποσκοπεί στην εξυπηρέτηση των τουριστών της κάθε ειδικής μορφής (Τσάρτας, 1999). Πιο συγκεκριμένα, ως εναλλακτικός τουρισμός ορίζεται ο τουρισμός που διαφέρει κατά περίπτωση από το κυρίαρχο μοντέλο μαζικού τουρισμού ως προς τους πόρους που αξιοποιεί, το βαθμό χωρικής συγκέντρωσης, τον τρόπο και το χώρο διάθεσής του καθώς και τη χρονική περίοδο ανάπτυξής του (ΕΠΧΣΑΑ για τον Τουρισμό, 2008).

Στις εναλλακτικές μορφές περιλαμβάνονται όσες έχουν ως βασικό χαρακτηριστικό τους την αντίθεση στον κλασικό τύπο μαζικού τουρισμού, έχοντας ως αφετηρία την ανάγκη προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος, τη διαφύλαξη πολιτιστικής κληρονομιάς και τη φυσική ζωή. (Τσάρτας, 1999). Σύμφωνα με το ΕΠΧΣΑΑ για τον Τουρισμό (2008), οι βασικές κατηγορίες ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού είναι οι εξής: Α) Συνεδριακός, Β) Αστικός, Γ) Θαλάσσιος, Δ) Πολιτισμικός, Ε) Αθλητικός, ΣΤ) Ιαματικός και Θεραπευτικός, Ζ) Τουρισμός της φύσης (Οικοτουρισμός – Αγροτουρισμός), Η) Γεωτουρισμός και Θ) Άλλες ειδικές μορφές.

Συνεδριακός τουρισμός

Ο συνεδριακός τουρισμός (congress and convention tourism) αποτελεί την κυριότερη μορφή του επαγγελματικού τουρισμού και θεωρείται σε παγκόσμιο επίπεδο μία από τις πλέον προσοδοφόρες μορφές τουρισμού. Περιλαμβάνει κάθε είδους οργανωμένες εκδηλώσεις, όπως συνέδρια ή συναντήσεις, σε οποιοδήποτε επίπεδο (τοπικό, περιφερειακό, εθνικό ή διεθνές), στις οποίες οι συμμετέχοντες έχουν τη δυνατότητα να αναπτύξουν, πέραν της επαγγελματικής, και τουριστική δραστηριότητα. Λόγω της περιορισμένης του χρονικής διάρκειας – δύο έως τέσσερις ημέρες -, συνήθως συνδυάζεται και με κάποια άλλη ειδική ή εναλλακτική μορφή τουρισμού (Αποστολόπουλος και Σδράλη, 2009).

Αστικός τουρισμός

Πρωθείται κατά προτεραιότητα στην Αθήνα, τη Θεσσαλονίκη, τις μεγάλες πόλεις (Πάτρα, Λάρισα, Ηράκλειο) και σε τουριστικές περιοχές με αξιόλογα αστικά κέντρα (π.χ. Βόλος, Ναύπλιο, Κέρκυρα, Κοζάνη κ.ά.). Σε όλα τα ανωτέρω αστικά κέντρα προτείνεται η κατά προτεραιότητα προώθηση δράσεων που αφορούν στην ανάδειξη και αναβάθμιση των ιστορικών κέντρων, μνημείων, αρχαιολογικών χώρων και λοιπών αξιόλογων στοιχείων του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντός τους (ΕΠΧΣΑΑ για τον Τουρισμό, 2008).

Θαλάσσιος τουρισμός

Ο θαλάσσιος τουρισμός περιλαμβάνει εκείνες τις δραστηριότητες αναψυχής που περιλαμβάνουν ταξίδια μακριά από τον τόπο κατοικίας ενός ατόμου, με κυρίαρχο κίνητρο το θαλάσσιο περιβάλλον και την παράκτια ζώνη (Orams, 1999). Από την πλευρά της χωροθέτησης του θαλάσσιου τουρισμού στην Ελλάδα, ολόκληρη η νησιωτική και παραθαλάσσια χώρα προσφέρεται για ανάπτυξη. Ωστόσο, απαραίτητη

προϋπόθεση αποτελεί η δημιουργία κατάλληλης, επαρκούς και ασφαλούς υποδομής, που θα βρίσκεται περιφερειακά και κοντά στους τουριστικούς πόλους έλξης (π.χ. μαρίνες, υπαίθριοι χώροι στάθμευσης, εγκαταστάσεις υγιεινής κ.ά.) (Αποστολόπουλος και Σδράλη, 2009).

Πολιτιστικός τουρισμός

Οι πόροι που σχετίζονται με τον τουρισμό πολιτιστικής κληρονομιάς είναι κυρίως οι ιστορικοί και οι πολιτιστικοί. Οι ιστορικοί πόροι είναι τα φυσικά απομεινάρια των πολιτισμών και των περιόδων του παρελθόντος που έχουν επιβιώσει. Περιλαμβάνουν χαρακτηριστικά σχετικά με την αρχιτεκτονική, το τοπίο, την αρχαιολογία κ.ά. Οι πολιτιστικοί πόροι περιλαμβάνουν ολόκληρη τη ζωντανή έκφραση των πολιτισμών του παρόντος, δηλαδή το ρουχισμό, την κουζίνα, τις θρησκευτικές τελετές, τις παραδόσεις και τα έθιμα των διαφορετικών λαών του κόσμου (Burton, 1991/1995).

Άλλου είδους πόροι είναι οι ανθρωπογενείς και οι ψυχαγωγικοί. Οι ανθρωπογενείς πόροι μπορούν να δημιουργηθούν οπουδήποτε επιλέγει ο άνθρωπος για να εξυπηρετήσουν πολλών ειδών ανάγκες μέσω δραστηριοτήτων (συγκίνηση, ρίσκο, κάθαρση, χαλάρωση, κοινωνική επαφή, αγορά μη βασικών καταναλωτικών αγαθών κ.ά.). Οι δραστηριότητες αυτές δεν είναι μονοδιάστατες, για παράδειγμα ορισμένες συναυλίες, θεατρικές και κινηματογραφικές παραστάσεις, εκθέσεις καθώς και ορισμένα φεστιβάλ έχουν και επιμορφωτικό χαρακτήρα. Στους ψυχαγωγικούς πόρους, οι οποίοι καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα πολιτιστικών ενδιαφερόντων, ανήκουν οι αίθουσες τέχνης και συναυλιών, τα μουσεία, τα θέατρα, τα κλαμπ, τα μπαρ, οι καφετέριες, τα εστιατόρια κ.ά. (Burton, 1991/1995).

Σύμφωνα με το ΕΠΧΣΑΑ για τον Τουρισμό, στον πολιτιστικό τουρισμό εντάσσεται και ο θρησκευτικός τουρισμός καθώς η θρησκεία αποτελεί τμήμα του πολιτισμού. Ο θρησκευτικός τουρισμός αφορά ταξίδια σε τόπους θρησκευτικής λατρείας (π.χ. οι Άγιοι Τόποι, η Μέκκα, ο Άγιος Πέτρος) με σκοπό τη γνωριμία, τη μελέτη και τη γνώση της θρησκευτικής παράδοσης και κληρονομιάς (Κοκκώσης κ.ά., 2011).

Αθλητικός τουρισμός

Οι Standeven και De Knop (1999) έκαναν μια προσπάθεια να καλύψουν σε μεγάλο εύρος τον ορισμό του αθλητικού τουρισμού, τονίζοντας τα στοιχεία που τον χαρακτηρίζουν, τα οποία είναι: α) ενεργητική και παθητική ανάμειξη με αθλητική δραστηριότητα, β) συμμετοχή σε τυχαία ή οργανωμένη δραστηριότητα, γ) εμπειρίες για μη εμπορικούς ή επαγγελματικούς/εμπορικούς λόγους και δ) ταξίδια αναψυχής μακριά από το σπίτι και την εργασία, κάνοντας όμως τη διάκριση του αθλητικού τουρισμού σε επαγγελματικό και σε τουρισμό διακοπών και παράλληλα σε ενεργητικό και παθητικό. Η διάκριση του επαγγελματικού αθλητικού τουρισμού στην ενεργητική συμμετοχή περιλαμβάνει, για παράδειγμα, αθλητές που συμμετέχουν στους Ολυμπιακούς Αγώνες και στην παθητική συμμετοχή περιλαμβάνει, για παράδειγμα, δημοσιογράφους που καλύπτουν τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Στην παθητική μορφή του αθλητικού τουρισμού διακοπών περιλαμβάνεται ο τυχαίος

παρατηρητής, δηλαδή θεατές που παρακολουθούν το γεγονός χωρίς να έχουν σχεδιάσει το ταξίδι τους με βάση αυτό το γεγονός. Ο συνειδητοποιημένος παρατηρητής είναι αυτός που σχεδιάζει το ταξίδι του με βάση το αθλητικό γεγονός και που συμμετέχει παθητικά αλλά σε βάθος. Στην ενεργητική μορφή του αθλητικού τουρισμού διακοπών περιλαμβάνονται οι αθλητικές δραστηριότητες διακοπών, οργανωμένες είτε ατομικές, και οι διακοπές αθλητικής δραστηριότητας, οι οποίες περιλαμβάνουν διακοπές μονής ή πολλαπλής αθλητικής δραστηριότητας.

Επιπλέον, σύμφωνα με το ΕΠΧΣΑΑ για τον Τουρισμό, ο αθλητικός τουρισμός περιλαμβάνει κι άλλες μορφές, οι οποίες είναι: γκολφ, χιονοδρομικός τουρισμός (χιονοδρομικά κέντρα, ορειβατικά μονοπάτια), καταδυτικός τουρισμός (καταδυτικά πάρκα) και αθλητικές δραστηριότητες ορεινού χώρου (ορειβασία, αναρρίχηση, αιωροπτερισμός, rafting, κανόε-καγιάκ, αλεξίπτωτο πλαγιάς).

Ιαματικός και Θεραπευτικός τουρισμός

Ο ιαματικός και θεραπευτικός τουρισμός περιλαμβάνει υπηρεσίες που σχετίζονται με την υγεία (π.χ. ιατρικός έλεγχος, βοτανοθεραπεία, θεραπεία με βιταμίνες, ψυχοθεραπεία, κινησιοθεραπεία, χαλάρωση κ.ά.). αυτή η μορφή εναλλακτικού τουρισμού βασίζεται στο μεγάλο αριθμό θερμών πηγών σε πολλές περιοχές της χώρας. Ωστόσο, η έλλειψη σύγχρονων εγκαταστάσεων και η απουσία της προώθησής του, συγχρόνως με ένα φυσικό και υγιεινό τρόπο ζωής, καθώς και το γεγονός ότι οι περισσότερες από τις περιοχές των θερμών πηγών δεν έχουν διαφοροποιήσει το προϊόν τους, έχει συντελέσει στην προέλευση ενός συγκριτικά χαμηλού αριθμού τουριστών (Spilanis και Vayanni, 2003).

Τουρισμός της Φύσης

Ο οικοτουρισμός, που αποτελεί είδος τουρισμού στη φύση, συσχετίζεται με το ταξίδι σε αμόλυντα φυσικά περιβάλλοντα στα οποία η ανθρώπινη παρέμβαση είναι ελάχιστη. Τα περιβάλλοντα αυτά είναι είτε ακατοίκητα, είτε πολύ αραιοκατοικημένα, π.χ. Εθνικοί Δρυμοί, προστατευόμενες περιοχές (Burton, 1991/1995). Σκοπός του είναι η εμπειρία του περιβάλλοντος και προσδιορίζεται από τρία βασικά και αλληλένδετα χαρακτηριστικά: α) Οικολογικά (προστασία και ανάδειξη φυσικών περιβαλλοντικών πόρων), β) Πολιτιστικά (εναρμονισμός τουριστικών δραστηριοτήτων με πολιτισμικές καταστάσεις, συνθήκες και δρώμενα στους χώρους υποδοχής), και γ) Κοινωνικο-οικονομικά (ορθολογική ένταξη ή ταιριαστή συμμετοχή τοπικού πληθυσμού στα δρώμενα) (Κομίλης, 2001). Ένα ιδιαίτερο παράδειγμα εφαρμογής του οικοτουρισμού αποτελούν οι τεχνητές λίμνες, μιας και τα οφέλη του είναι πολλαπλά τόσο στο περιβάλλον των λιμνών, όσο και στο κοινωνικοοικονομικό και ανθρωπογενές περιβάλλον, που είναι ευαίσθητο στην ύπαρξη τέτοιων ταμιευτήρων και άμεσα επηρεαζόμενο από την ορθολογική διαχείρισή τους (Φιλίντας και Πολύζος, 2008).

Ο αγροτουρισμός, που αποτελεί επίσης είδος τουρισμού στη φύση, αναπτύσσεται σε αγροτικές περιοχές που δεν έχουν κορεστεί τουριστικά. Συνδέεται με κοινωνικές,

περιβαλλοντικές, πολιτισμικές και κοινωνικές αξίες, οι οποίες ενεργοποιούν τις παραγωγικές, πολιτιστικές και αναπτυξιακές δυνάμεις του τόπου όπου δραστηριοποιούνται. Κατά αυτό τον τρόπο, τόσο οι οικοδεσπότες όσο και οι επισκέπτες υφίστανται αλληλεπιδράσεις και μοιράζονται εμπειρίες (Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων, 2005). Χαρακτηριστικό του αγροτουρισμού είναι η γνωριμία με τα ιδιαίτερα φυσικά τοπία, τα τοπία φυσικού κάλλους και την πανίδα και χλωρίδα των εκάστοτε περιοχών. Αγροτικές περιοχές που περιλαμβάνουν υγροβιότοπους μπορούν να συνδυάσουν την αγροτουριστική δραστηριότητα με τον τουρισμό υγροβιότοπων (παρατήρηση χλωρίδας και πανίδας, δημιουργία κέντρων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης κ.λπ.) (Ασκέλη, 2005).

Γεωτουρισμός

Αυτή η μορφή εναλλακτικού τουρισμού εστιάζει στην ιεραρχημένη ανάδειξη και προβολή των γεωτόπων (ηφαίστεια, σπήλαια, φαράγγια, απολιθωματοφόρες θέσεις, μεγάλα γεωλογικά ρήγματα, αρχαία μεταλλεία και λατομεία, γεωμορφές και τοπία που δημιούργησε στη διάρκεια των γεωλογικών αιώνων η φύση). Στόχος είναι η εξασφάλιση της προσβασιμότητάς τους, η διαχείριση ροών επισκεπτών με σεβασμό στην αντοχή του εκάστοτε οικοσυστήματος και η ένταξή τους σε τουριστικά δίκτυα (θεματικά ή μη) ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που συγκεντρώνουν (ΕΠΧΣΑΑ για τον Τουρισμό, 2008).

Άλλες ειδικές μορφές τουρισμού

Πέρα από τις μορφές εναλλακτικού τουρισμού που περιλαμβάνει το ΕΠΧΣΑΑ για τον Τουρισμό, είναι επιθυμητή η διασφάλιση των προϋποθέσεων για την προώθηση και άλλων ειδικών μορφών τουρισμού που εμπλουτίζουν το τουριστικό προϊόν μιας περιοχής. Ορισμένες από αυτές τις μορφές αναλύονται παρακάτω.

➤ Γαστρονομικός τουρισμός

Η γαστρονομία ως τουριστικό προϊόν περιλαμβάνει ένα μείγμα προϊόντων, υπηρεσιών και δραστηριοτήτων που αναδεικνύουν τα χαρακτηριστικά προϊόντα, τα πιάτα, τη μοναδικότητα και την παράδοση ενός τόπου, ώστε να προσφέρουν στον επισκέπτη μία ολοκληρωμένη ταξιδιωτική-γαστρονομική εμπειρία. Τα οφέλη από τη γαστρονομία διαχέονται και σε ένα ευρύτερο φάσμα οικονομικών δραστηριοτήτων. Το καλό φαγητό αποτελεί μία σημαντική πηγή ικανοποίησης για κάθε τουρίστα, αλλά και υποκινεί υψηλότερη τουριστική δαπάνη. Η μορφή του γαστρονομικού τουρισμού εντάσσεται στον αγροτουρισμό – έχοντας αποκτήσει ιδιαίτερη δυναμική κυρίως τα τελευταία χρόνια – ενώ παράλληλα σε πολλές περιπτώσεις ταυτίζεται με τον οικοτουρισμό. Ο γαστρονομικός τουρισμός χαρακτηρίζεται από τη γευσιγνωσία και την οινογνωσία αλλά και τη γνωριμία με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των τοπικών προϊόντων και του τρόπου παρασκευής τους (Τσάρτας κ.ά., 2000).

➤ Τουρισμός στην ύπαιθρο

Ένα είδος τουρισμού που σχετίζεται με τη φυσική κληρονομιά είναι ο τουρισμός στην ύπαιθρο. Ο τουρισμός στην ύπαιθρο περιλαμβάνει μια μεγάλη ποικιλία δραστηριοτήτων και μπορεί να ταξινομηθεί με βάση: α) τον τύπο της δραστηριότητας (π.χ. αθλητική δραστηριότητα), β) τον τύπο του φυσικού πόρου (π.χ. κλίμα και κλίση εδάφους), γ) τον τύπο των τουριστών (π.χ. τουρίστας που αναζητά περιπέτεια), δ) τον τύπο και τη χωροθέτηση του καταλύματος (π.χ. πίστες και πλαγιές για το σκι), και ε) το μέγεθος της αγοράς και την εξάρτηση των τουριστών από τον τουρ οπερέιτορ (οι περισσότεροι επισκέπτες ταξιδεύουν ανεξάρτητα και δε στηρίζονται σε έναν τουρ οπερέιτορ). Ο τουρισμός στην ύπαιθρο συνήθως είναι μικρής κλίμακας και παρατηρείται σε μικρές ομάδες οικογενειών ή φίλων. Είναι χαμηλής έντασης και διασκορπισμένος στο χώρο, διότι η πλειονότητα των επισκεπτών επιδιώκουν να βρίσκονται μακριά από το πλήθος (Burton, 1991/1995).

➤ Περιπατητικός τουρισμός

Ο περιπατητικός τουρισμός ορίζεται ως η πραγματοποίηση τουριστικών δραστηριοτήτων, που αφορούν τη διενέργεια περιπατητικών εκδρομών διαμέσου περιοχών αξιόλογης αισθητικής, περιβαλλοντικής και πολιτιστικής αξίας. Η πεζοπορία σαν φυσική σωματική δραστηριότητα είναι συμφυής της ανθρώπινης σωματικής οντότητας, εύκολη στην εξάσκησή της και προσιτή σε όλους. Η πεζοπορία γίνεται σε βατές λοφώδεις και ημιορεινές περιοχές με σκοπό την ήπια σωματική άθληση μέσα σε ένα παρθένο φυσικό περιβάλλον και με τη δυνατότητα περιήγησης και επίσκεψης αξιοθέατων περιοχών που βρίσκονται κοντά στα μονοπάτια της πεζοπορίας (Ανδριώτης, 2008).

➤ Τουρισμός περιπέτειας

Ο τουρισμός περιπέτειας ορίζεται ως η δραστηριότητα εκείνη που λαμβάνει χώρα σε έναν ασυνήθιστο, εξωτικό, απομονωμένο ή δυσπρόσιτο προορισμό και χαρακτηρίζεται από έναν βαθμό κινδύνου και συγκίνησης γι' αυτόν που την πραγματοποιεί, αλλά και από την ανάγκη για βαθύτερη γνώση του κόσμου και του ίδιου του ανθρώπου. Ο τουρισμός περιπέτειας αναφέρεται στη ζωή στην ύπαιθρο. Είναι μία αναμέτρηση του ανθρώπου με τον εαυτό του και τα στοιχεία της φύσης, μία ανάγκη γνωριμίας με τη φύση. Περιλαμβάνει νυχτερινό περίπατο, υπαίθρια διανυκτέρευση, οδοιπορία, ανακαλύψεις, εξερευνήσεις, εκδρομές, κατακτήσεις δυσπρόσιτων τόπων (Αποστολόπουλος και Σδράλη, 2009).

➤ Βιομηχανικός τουρισμός

Ο βιομηχανικός τουρισμός (tourisme industriel) – όπως είναι γνωστός στη γαλλόφωνη βιβλιογραφία – ή τουρισμός βιομηχανικής κληρονομιάς (industrial heritage tourism) – όπως είναι γνωστός στην αγγλόφωνη βιβλιογραφία – ενδιαφέρεται για τις δραστηριότητες παραγωγής και μεταποίησης, για την οργάνωσή τους, τους τόπους τους, την αρχιτεκτονική των κτισμάτων τους, για τον εξοπλισμό

τους, τα μηχανήματά τους, τα εργαλεία τους και τα προϊόντα τους. Ως βιομηχανικός τουρισμός ορίζεται μία δραστηριότητα εξερεύνησης της βιομηχανικής κληρονομιάς, των επιχειρήσεων που βρίσκονται σε λειτουργία, των μουσείων και των χώρων ερμηνείας των τεχνικών, της εργασίας και των εργατών και των κέντρων βιομηχανικής έρευνας (Beaudet, 1996).

1.6 ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Η ανάπτυξη του τουρισμού συνδέεται άμεσα με την εξασφάλιση καλής ποιότητας τουριστικών πόρων, ιδίως όταν πρόκειται για πόρους φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, όπου διακυβεύεται η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος. Με τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη επιτυγχάνεται μία ισορροπία στη δομή της κάθε τουριστικής περιοχής και οι τουριστικές δραστηριότητες εναρμονίζονται με τις σημερινές αλλά και τις μελλοντικές ανάγκες. Η αναζήτηση νέων προτύπων τουριστικής ανάπτυξης που να αντιτίθενται στο πρότυπο του μαζικού τουρισμού, οδήγησε στην εμφάνιση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού επιφέρουν λιγότερες αρνητικές συνέπειες στους προορισμούς υποδοχής τουριστών, χωρίς να μειώνουν τα θετικά οικονομικά αποτελέσματα σε όσους απασχολούνται στον τουριστικό κλάδο. Οι ιδιομορφίες και τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της εκάστοτε περιοχής είναι παράγοντες καθοριστικής σημασίας για την ανάπτυξη συγκεκριμένων ειδών εναλλακτικών και ειδικών μορφών τουρισμού.

Η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη προϋποθέτει κοινές δράσεις και συμμετοχή όλων των φορέων του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, που να συμβάλλουν στον ολοκληρωμένο σχεδιασμό της. Σημαντικός είναι ο ρόλος της κεντρικής διοίκησης και των συναφών φορέων, καθώς και η συμμετοχή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων. Όλοι οι παραπάνω φορείς, μέσω της άσκησης τουριστικής πολιτικής στα διάφορα χωρικά επίπεδα (τοπικό, περιφερειακό, εθνικό κ.λπ.), μπορούν να συνεισφέρουν στην κατάλληλη διαχείριση και αξιοποίηση των τουριστικών περιοχών και κυρίως αυτών που συνδυάζουν φυσική και πολιτιστική κληρονομιά, όπως είναι οι φυσικές και τεχνητές λίμνες. Στο επόμενο κεφάλαιο γίνεται μία ανάλυση της τουριστικής πολιτικής και των χαρακτηριστικών της ανάλογα με το χωρικό επίπεδο στο οποίο εφαρμόζεται. Επιπλέον, για κάθε χωρικό επίπεδο δίνονται ορισμένα παραδείγματα τουριστικής ανάπτυξης λιμνών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΛΙΜΝΩΝ

Η εφαρμογή και άσκηση μιας πολιτικής μέσω της ακολουθίας συγκεκριμένων μεθόδων και διαδικασιών και της λήψης ενός συνόλου μέτρων, αποτελούν βασικά στοιχεία για την επίτευξη των επιθυμητών αποτελεσμάτων σε οποιοδήποτε τομέα και κλάδο. Η τουριστική πολιτική εφαρμόζεται σε διάφορα χωρικά επίπεδα (διεθνές, εθνικό, περιφερειακό, τοπικό) με διαφορετική ισχύ σε κάθε περίπτωση, καθώς δεν είναι πάντα δεσμευτικού χαρακτήρα και συνήθως εξαρτάται άμεσα από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της εκάστοτε περιοχής και από την ανάπτυξη άλλων κλάδων οικονομικής δραστηριότητας. Στα κατώτερα χωρικά επίπεδα αυξάνεται το φάσμα δυνατοτήτων ρύθμισης και παρέμβασης όσον αφορά στην πολιτική, αλλά το γεγονός ότι συχνά είναι πολλοί οι εμπλεκόμενοι φορείς, δε διευκολύνει τη λήψη μέτρων για την ικανοποίηση των αναγκών και των απαιτήσεων όλων. Παρόλα αυτά, η πολιτική για την τουριστική ανάπτυξη πρέπει να γίνεται, όσο είναι εφικτό, με τη βοήθεια του πολεοδομικού και χωροταξικού σχεδιασμού και να υπακούει στις αρχές της περιβαλλοντικής πολιτικής, κυρίως όταν πρόκειται για διαχείριση πόρων φυσικής και πολιτιστικής αξίας.

Στη συνέχεια περιγράφονται ορισμένα παραδείγματα αξιοποίησης και ανάδειξης λιμνών οι οποίες, είτε είναι φυσικές είτε τεχνητές, διαθέτουν αξιόλογο φυσικό και πολιτιστικό πλούτο. Η δημιουργία των τεχνητών λιμνών γίνεται για διάφορους λόγους (π.χ. παραγωγή υδροηλεκτρικής ενέργειας, άρδευση, ύδρευση), παράλληλα όμως, δεν παύουν να αποτελούν ένα υδάτινο στοιχείο που μεταβάλλει την εικόνα του φυσικού τοπίου, δημιουργώντας νέα δεδομένα για τη χλωρίδα και πανίδα της περιοχής και συνθήκες για ανάπτυξη νέων δραστηριοτήτων (π.χ. αλιεία, τουριστικές επιχειρήσεις). Η τουριστική ανάπτυξη των λιμνών εξαρτάται άμεσα από την προστασία και τη διατήρηση του ιδιαίτερου περιβάλλοντός τους. Ο καθορισμός ζωνών προστασίας με συγκεκριμένα μέτρα, όρους και περιορισμούς, καθώς και η δημιουργία ενός φορέα διαχείρισης που να συντονίζει το ρόλο όλων των άλλων εμπλεκόμενων φορέων και κοινωνικών ομάδων, συνεισφέρουν σημαντικά στην προστασία και καλύτερη διαχείριση των λιμνών σε πολλές περιπτώσεις.

2.1 ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ

2.1.1 Η διεθνής τουριστική πολιτική

Η συμβολή του τουρισμού και ειδικότερα του διεθνούς τουρισμού στην ανάπτυξη της οικονομίας μιας χώρας υποδοχής και φιλοξενίας τουριστών, μπορεί κάτω από προϋποθέσεις να είναι πραγματικά σημαντική, αφού εξασφαλίζει σε αυτή συναλλαγματικούς πόρους, δημιουργεί ευκαιρίες απασχόλησης, αυξάνει ή συμπληρώνει τα εισοδήματα του πληθυσμού των αστικών κέντρων και της περιφέρειας κλπ. Για να είναι, όμως, θετική η συμβολή του διεθνούς τουρισμού στην ανάπτυξη της οικονομίας μιας χώρας, θα πρέπει απαραίτητα η όλη προσπάθεια να

είναι ορθολογιστικά προγραμματισμένα και να επιχειρείται αρμονικά με τους άλλους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας (Ηγουμενάκης, 2000).

Μία επιτυχημένη τουριστική πολιτική πρέπει να λαμβάνει υπόψη όλους τους διαφορετικούς φορείς που τη διαμορφώνουν και εμπλέκονται σε αυτή. Αυτό συνεπάγεται ότι στόχος της πολιτικής αυτής δεν είναι μόνο η παραγωγή τουριστικών αγαθών και υπηρεσιών π.χ. ξενοδοχεία, αλλά και όσους επηρεάζουν έμμεσα το τουριστικό προϊόν και το σύστημα εν γένει π.χ. πολιτισμός, διοικητικοί φορείς, μεταφορικά μέσα κ.ά. (Παπουτσή, 2013). Μέχρι σήμερα δεν υπάρχει καμία διεθνής συμφωνία δεσμευτικής μορφής που να αφορά στον τουρισμό, ωστόσο μέσω διάφορων συνθηκών που έχουν υπογραφεί και της δράσης ορισμένων φορέων, ενθαρρύνονται οι ενέργειες και οι πρωτοβουλίες για την επίτευξη μιας βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001).

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (WTO) έχει προχωρήσει σε πρωτοβουλίες για το βιώσιμο τουρισμό και εξέδωσε Οδηγό για τους ανθρώπους που σχεδιάζουν την τουριστική ανάπτυξη σε τοπικό επίπεδο. Επιπλέον, σε συνεργασία με το UNEP (United Nations Environment Programme) και το UNDP (United Nations Development Programme) προχώρησε το 1992 σε κανονισμούς για τις περιοχές που χρήζουν προστασία και το 1993 διατύπωσε «Συστάσεις για σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο» (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001).

Ο WTTC (World Tourism and Travel Council) είναι μια διεθνής ένωση έχοντας στόχο την προώθηση της ανάπτυξης που είναι συμβατή με την προστασία του περιβάλλοντος. Η επίτευξη αυτού επιδιώκεται μέσω της διαμόρφωσης του κατάλληλου πλαισίου πολιτικής που ακολουθεί της αρχές της Agenda 21 για το βιώσιμο τουρισμό και μέσω της προώθησης πρωτοβουλιών όπως το πρόγραμμα Green Globe. Το Green Globe είναι ένα διεθνές πρόγραμμα περιβαλλοντικής διαχείρισης και ευαισθητοποίησης του κοινού, το οποίο ξεκίνησε το 1992 με πρωτοβουλία του WTTC (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001).

Η ΕΕ αναγνωρίζει στο Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Δράσης «Προς την Αειφορία» ότι ο τουρισμός και οι μεταφορές αποτελούν τομείς με σημαντική επίπτωση στο περιβάλλον και πρέπει να αναπτυχθούν κατά προτεραιότητα δράσεις για την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής πολιτικής στο σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης. Σημαντική πρωτοβουλία για το βιώσιμο τουρισμό αναλαμβάνει το Συμβούλιο της Ευρώπης που διοργανώνει συναντήσεις και σεμινάρια με στόχο την παρουσίαση και μελέτη των προβλημάτων που σχετίζονται με την ανάπτυξη του τουρισμού σε ορισμένες περιοχές και σε ορισμένα συστήματα (δάση, δέλτα, ορεινές περιοχές) (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001).

2.1.2 Η Λίμνη Chapala στο Μεξικό

Η λίμνη Chapala βρίσκεται στο δυτικό-κεντρικό Μεξικό και πιο συγκεκριμένα στο μεξικάνικο οροπέδιο σε υψόμετρο 1.800 μέτρων πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας. Η λίμνη ανήκει στην πολιτεία Jalisco, συνορεύει νοτιοανατολικά με την

πολιτεία Michoacán και είναι η μεγαλύτερη λίμνη του Μεξικού που εκτείνεται περίπου σε 48 μίλια (ανατολικά - δυτικά) και 16 μίλια (βόρεια - νότια), καλύπτοντας έκταση 417 τετραγωνικά μίλια. Παρά το μέγεθος της, η λίμνη είναι πολύ ρηχή και είναι ευαίσθητη στις προσβολές του υάκινθου. Τροφοδοτείται κυρίως από τον ποταμό Lerma, που αποτελεί το δεύτερο μεγαλύτερο ποταμό στο Μεξικό (750 km), και στραγγίζεται από τον ποταμό Grande de Santiago, ο οποίος ρέει από τη βορειοανατολική της πλευρά. Το γραφικό τοπίο, το ευχάριστο κλίμα, τα γραφικά χωριά στις ακτές και το ψάρεμα καθιστούν τη λίμνη ένα δημοφιλές θέρετρο που από τα τέλη του 20ου αιώνα αποτελεί ένα κέντρο συνταξιοδότησης για τους πολίτες των ΗΠΑ. Η προσβασιμότητα στη λίμνη είναι εφικτή με πολλά μέσα, καθώς επιτυγχάνεται τόσο μέσω αυτοκινητόδρομου όσο και από το σιδηρόδρομο ή αεροπορικώς (<https://www.britannica.com/place/Lake-Chapala>).

Εικόνα 2.1 Βάρκες στη λίμνη Chapala

Πηγή: <http://www.accesslakechapala.com/>

Η ευρύτερη περιοχή της λίμνης Chapala συνδυάζει τα ήπια βουνά με τις καλλιεργήσιμες εκτάσεις και την έντονη παρουσία μικρών αστικών κέντρων. Η τουριστική ανάπτυξη της περιοχής βασίστηκε σε μεγάλο βαθμό στην ανάπτυξη των παραλίμνιων μικρών πόλεων κυρίως στο βόρειο τμήμα της, στην παρουσία γραφικών χωριών στις νότιες ακτές της και στην καλή διασύνδεσή τους μέσω οδικού δικτύου περιμετρικά της λίμνης. Η μη κερδοσκοπική οργάνωση «Lake Chapala Society», που στεγάζεται στο κέντρο της πόλης Chapala στην πρώην περιουσία του διάσημου συγγραφέα Neil James, έχει συμβάλει σημαντικά στην ανάπτυξη της περιοχής. Αυτή η οργάνωση έχει ναυλωθεί υπό το μεξικάνικο δίκαιο ως αστική εταιρεία και αυτή τη στιγμή έχει πάνω από 3.400 μέλη από 31 χώρες (<http://choosechapala.com/>).

Η ομώνυμη δημοτική έδρα (Chapala) της βόρειας ακτής είναι μία ζωντανή και πολύχρωμη πόλη, σύμφωνα και με την ερμηνεία του ονόματός της, που αποτελεί τουριστικό κέντρο που διαθέτει παραλία και μία ισχυρή υπαίθρια αγορά. Στην πόλη

είναι διαθέσιμες όλες οι ανέσεις, το κόστος ζωής είναι χαμηλό και ο ανακαινισμένος σιδηροδρομικός σταθμός του 1917 με θέα στη λίμνη τονώνει την υπερηφάνεια των κατοίκων, καθώς διαθέτει καλοδιατηρημένους χώρους και αποτελεί αρχαιακό μουσείο που χρησιμοποιείται παράλληλα ως χώρος πολιτιστικών και καλλιτεχνικών εκδηλώσεων. Η Chapala διαθέτει, επίσης, γειτονιές με κατασκευές ιδιαίτερης μεξικάνικης αρχιτεκτονικής που συνδυάζονται με πιο σύγχρονες ανέσεις και πλακόστρωτα δρομάκια, ενώ σε ένα διαμορφωμένο πάρκο με κήπους και μεγάλα δέντρα βόρεια του οικισμού, διατίθενται για διαμονή καινούρια και ανακαινισμένα κοινόχρηστα σπίτια. Σε μικρή απόσταση ανατολικά του οικισμού βρίσκεται μία πλήρως κλειστή γειτονιά με φρουρούμενη είσοδο, που διαθέτει γήπεδο γκολφ, μπαρ, εστιατόριο, αίθουσα χορευτικών εκδηλώσεων και πανοραμική θέα στη λίμνη και στα βουνά (<http://choosechapala.com/>).

Εικόνα 2.2 Ο ανακαινισμένος σιδηροδρομικός σταθμός στην πόλη Chapala

Πηγή: <http://www.accesslakechapala.com/>

Εικόνα 2.3 Η πόλη Chapala πλησίον της λίμνης Chapala

Πηγή: <http://www.accesslakechapala.com/>

Ιδιαίτερα φημισμένο είναι το χωριό Ajijic που βρίσκεται δυτικά της Chapala, το οποίο καταλαμβάνει μεγάλο μήκος από τις ακτές της λίμνης και χαρακτηρίζεται από σπουδαίο φυσικό και πολιτιστικό πλούτο. Πολλοί διάσημοι συγγραφείς και αστέρες του σινεμά, είτε διαθέτουν πολυτελείς κατοικίες στην περιοχή είτε απολαμβάνουν τις ανέσεις των ξενοδοχείων που υπάρχουν στις γειτονιές του χωριού, άλλες από τις

οποίες παρέχουν έναν πιο ήρεμο τρόπο ζωής και άλλες είναι πιο κοσμοπολίτικες. Τα ωραία εστιατόρια, η καλή συγκοινωνία, οι μπουτίκ διάσημων σχεδιαστών και οι γκαλερί τέχνης είναι ορισμένα επιπλέον στοιχεία της περιοχής (<http://choosechapala.com/>).

Εικόνα 2.4 Το χωριό Ajijic πλησίον της λίμνης Chapala

Πηγή: <http://www.accesslakechapala.com/>

Άλλοι φημισμένοι οικισμοί της λίμνης που συνδυάζουν το παραδοσιακό στοιχείο με το σύγχρονο είναι το San Antonio, το Jocotepec, το San Juan Cosala και το San Luis Soyatlan. Το San Antonio διαθέτει μεγάλα εμπορικά κέντρα με κινηματογράφους και υπαίθρια εστιατόρια, γνωστά καταστήματα πώλησης τροφίμων όπως κρέας και ψάρι, ένα τοπικό θέατρο, υδάτινο πάρκο, γήπεδα τένις και γκολφ, καθώς και μία γειτονιά που φημίζεται για την ενοικίαση σπάνιων πουλιών. Το Jocotepec αποτελεί σημαντικό εξαγωγέα βιολογικών βατόμουρων και φραουλών, στο San Juan Cosala υπάρχουν δημοφιλή ιαματικά λουτρά με θερμικά μεταλλικά νερά και το San Luis Soyatlan φημίζεται για το οικολογικό του πάρκο και για τους εξειδικευμένους κατασκευαστές σκούπας, χαλιών και καπέλων (<http://choosechapala.com/>).

2.2 ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

2.2.1 Η εθνική τουριστική πολιτική

Σε εθνικό επίπεδο υπάρχει ένα σημαντικά μεγαλύτερο φάσμα δυνατοτήτων ρύθμισης και παρέμβασης για την ανάπτυξη του τουρισμού. Το κύριο πρόβλημα όμως παραμένει η δυνατότητα και αποτελεσματικότητα της εφαρμογής μιας πολιτικής για τον τουρισμό, καθώς η δυναμική του φαινομένου (προσφορά-ζήτηση) αναπτύσσεται σε ευρύτερο (υπερεθνικό) επίπεδο, ενώ οι εμπλεκόμενοι είναι πολλοί (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001).

Σε εθνικό επίπεδο, η πολιτική για τον τουρισμό εστιάζεται στην ανάγκη ποιοτικής αναβάθμισης του τουριστικού προϊόντος της χώρας, με στόχους την άμβλυση της

εποχικότητας, τη μεγιστοποίηση των ωφελειών από πλευράς συναλλάγματος, την ανανέωση του τουριστικού προϊόντος και την ανάδειξη και προστασία του περιβάλλοντος ως τουριστικού πόρου. Το τελευταίο αποτελεί και μέσον άσκησης τουριστικής πολιτικής για την επίτευξη όλων των ανωτέρων στόχων (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001).

Η ανάπτυξη και διεύρυνση του τουρισμού προς διάφορες μορφές του μπορεί κατ' αυτόν τον τρόπο να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις για:

- Ποιοτική αναβάθμιση των προσφερομένων τουριστικών προϊόντων.
- Διατήρηση της ιδιαίτερης τοπικής φυσιογνωμίας και κουλτούρας.
- Καθοδήγηση της ανάπτυξης και των επενδύσεων του ιδιωτικού και δημόσιου τομέα σε έναν ήπιο τουρισμό που να σέβεται το περιβάλλον.
- Δυνατότητα ανάπτυξης του τουρισμού σε περιοχές που μέχρι σήμερα δεν έχουν αξιοποιήσει πλήρως τις δυνατότητές τους.
(Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001).

2.2.2 Η Λίμνη Κερκίνη στην ΠΕ Σερρών

Η τεχνητή λίμνη Κερκίνης βρίσκεται στο βορειοδυτικό τμήμα της ΠΕ Σερρών και είναι ένας από τους δέκα Υγρότοπους Διεθνούς Σημασίας της Συνθήκης Ραμσάρ που βρίσκονται στην Ελλάδα. Επίσης, είναι μία από τις 196 Σημαντικές Περιοχές για τα Πουλιά της Ελλάδας (IBA) και Περιοχή Ειδικής Προστασίας (SPA - Οδηγία 79/409/ΕΟΚ). Η λίμνη δημιουργήθηκε το 1932 με την κατασκευή ενός φράγματος στον ποταμό Στρυμόνα κοντά στο χωριό Λιθότοπος και την κατασκευή αναχωμάτων στα ανατολικά και δυτικά. Σκοπός της δημιουργίας της λίμνης ήταν η ανάσχεση και συγκράτηση των πλημμυρικών παροχών του Στρυμόνα, η συγκράτηση των φερτών υλών και η άρδευση της πεδιάδας των Σερρών. Στη θέση που δημιουργήθηκε υπήρχε μία μικρή λίμνη και έλη (μόνιμα και παροδικά). Το δεύτερο φράγμα της λίμνης και τα αντίστοιχα έργα ολοκληρώθηκαν το 1982. Σήμερα η λίμνη αποτελεί τόπο τουριστικού ενδιαφέροντος λόγω της διατήρησης του ιδιαίτερου φυσικού και πολιτιστικού της κάλλους και της ανάπτυξης ήπιων μορφών τουρισμού (<http://kerkini.gr/>).

Η βιοποικιλότητα της περιοχής είναι σπουδαία καθώς περιλαμβάνει σημαντικά και σπάνια είδη χλωρίδας και πανίδας. Έχουν παρατηρηθεί τουλάχιστον 300 είδη πουλιών στη λίμνη και στα βουνά που την περιβάλλουν από τα οποία 50 περιλαμβάνονται στον Κόκκινο Κατάλογο των Πουλιών της Ελλάδας. Επιπλέον, στην περιοχή της λίμνης υπάρχει ο μεγαλύτερος αριθμός βουβαλιών στην Ελλάδα τα οποία είναι ζώα προσαρμοσμένα να ζουν σε υγροτόπους. Για τους επισκέπτες της περιοχής υπάρχει η δυνατότητα εξερεύνησής της πραγματοποιώντας το γύρο της λίμνης, τόσο διαμέσου οδικού δικτύου που συνδέει τους οικισμούς όσο και μέσω μονοπατιών. Συνήθεις δραστηριότητες είναι η παρατήρηση και παρακολούθηση των ειδών χλωρίδας και πανίδας της λίμνης και των ελών που την περιβάλλουν, οι βόλτες στη λίμνη με τις γνωστές βάρκες «πλάβες» ή με κανό και η περιήγηση με άλογα ή ποδήλατα. Άλλα σημαντικά αξιοθέατα της ευρύτερης περιοχής είναι οι ιαματικές

πηγές Σιδηροκάστρου και Αγκίστρου, το ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Τσαρτσίδα, το μουσείο Παλαιοντολογίας, το ενυδρείο Βυρώνειας, καθώς και τα διάφορα μοναστήρια και οχυρά (<http://kerkini.gr/>).

Εικόνα 2.5 Το νέο φράγμα και το λιμάνι Λιθοτόπου στη λίμνη Κερκίνη

Πηγή: Φορέας Διαχείρισης Λίμνης Κερκίνης (2012)

Ο υγρότοπος της Κερκίνης και η ευρύτερη περιοχή έχουν χαρακτηριστεί ως Εθνικό Πάρκο που θεσμοθετήθηκε το Νοέμβριο του 2006 και στο οποίο έχουν καθοριστεί χρήσεις γης, όροι και περιορισμοί δόμησης, (Κ.Υ.Α. 42699/19.10.2006, ΦΕΚ 98 Α.Α.Π./8.11.2006), για την προστασία της περιοχής ως εθνική φυσική κληρονομιά. Σκοπός της δημιουργίας του πάρκου είναι η συνεχής φύλαξη και επόπτευση, ο συντονισμός των αρμόδιων υπηρεσιών και φορέων, η κατάρτιση προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, πληροφόρησης και ευαισθητοποίησης του κοινού και των φορέων και η διασφάλιση κοινωνικής πολιτικής, συναίνεσης και συμμετοχής. Στην περιοχή διακρίνονται: Ζώνη Απόλυτης Προστασίας της Φύσης, Ζώνη Προστασίας της Φύσης, Ζώνη Οικοανάπτυξης Α΄ και Ζώνη Οικοανάπτυξης Β΄. Σε αυτές τις ζώνες έχουν τεθεί επιτρεπόμενες χρήσεις, δραστηριότητες, όροι και περιορισμοί με διαφορετική αυστηρότητα στην καθεμιά. Τα μέτρα αυτά αφορούν στην επιστημονική έρευνα, την καλλιέργεια νόμιμα υφιστάμενων γεωργικών εκτάσεων, τη συντήρηση και επισκευή του οδικού δικτύου, την αλιεία, την ιχθυοκαλλιέργεια, τις δασοκομικές εργασίες, την ελεύθερη βόσκηση, τα έργα υποδομής, τη διάθεση των αποβλήτων κ.ά. (<http://kerkini.gr/>).

Με σκοπό τη διοίκηση και διαχείριση της ευρύτερης περιοχής του υγροτόπου Κερκίνης ιδρύθηκε, με τους Νόμους 2742/99 (ΦΕΚ 207Α/7-10-1999) και 3044/02 (ΦΕΚ 197Α/27-08-2002), ο Φορέας Διαχείρισης Λίμνης Κερκίνης. Ο φορέας διοικείται από 11μελές Δ.Σ. που ορίζεται με απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος

και αποτελείται από εκπροσώπους υπουργείων, της αυτοδιοίκησης, παραγωγικών φορέων και περιβαλλοντικών οργανώσεων. Ο φορέας αναλαμβάνει την εποπτεία και φύλαξη της περιοχής μέσω της πρόληψης και αντιμετώπισης εκείνων των ανθρωπογενών δραστηριοτήτων που επιφέρουν πιέσεις, όπως η λαθροθηρία, η παράνομη αλιεία, η όχληση περιοχών αναπαραγωγής, τροφοληψίας και ανάπαυσης κ.ά. Ο φορέας

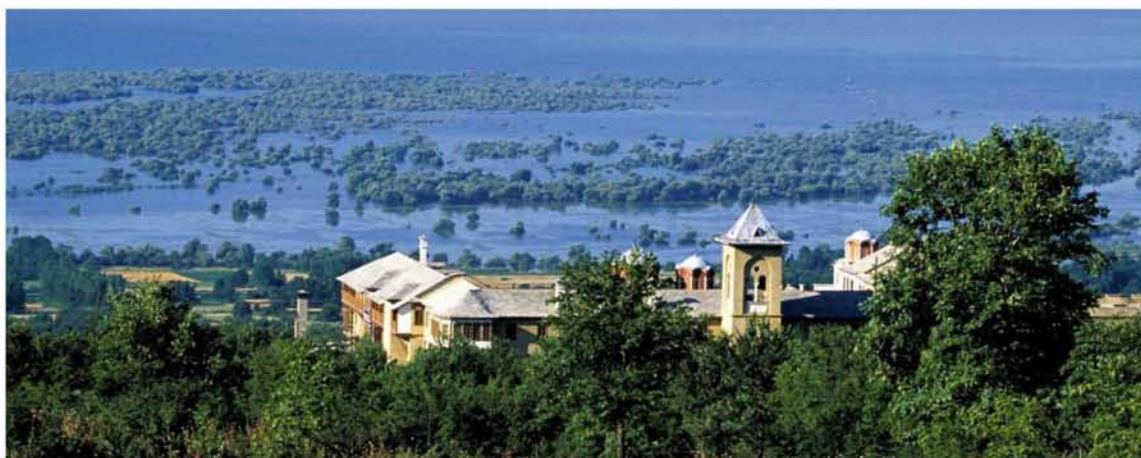
Εικόνα 2.6 Αποικίες αργυροπελεκάνων στις τεχνητές πλατφόρμες στη λίμνη Κερκίνη

Πηγή: Φορέας Διαχείρισης Λίμνης Κερκίνης (2012)

πραγματοποιεί προγράμματα παρακολούθησης της ορνιθοπανίδας, των φυσικοχημικών παραμέτρων και κλιματικών δεδομένων, των σημαντικών ειδών θηλαστικών και των τύπων οικοτόπων. Ο φορέας δραστηριοποιείται και σε περιβαλλοντικά και εθελοντικά προγράμματα, το ένα εκ των οποίων πραγματοποιείται σε συνεργασία με το WWF Ελλάς το πρώτο δεκαπενθήμερο του Αυγούστου με τη συμμετοχή πολλών εθελοντών (<http://kerkini.gr/>).

Εικόνα 2.7 Το ιερό ησυχαστήριο Τιμίου Προδρόμου στο Ακριτοχώρι στη λίμνη Κερκίνη

Πηγή: Φορέας Διαχείρισης Λίμνης Κερκίνης (2012)

2.3 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

2.3.1 Η περιφερειακή και τοπική τουριστική πολιτική

Η ανάδειξη της τοπικής ταυτότητας μέσω ενός ορθολογικού σχεδιασμού, με την ενεργό συμμετοχή του πληθυσμού στο πλαίσιο της τοπικής ανάπτυξης, αποτελεί βασική παράμετρο για τη σύμμετρη κατανομή των τουριστών στο χώρο και το χρόνο. Στο πλαίσιο αυτό, ο τοπικός πληθυσμός μπορεί να ευαισθητοποιηθεί μέσα από σωστή ενημέρωση και κατάρτιση και να λάβει ουσιαστικό και ενεργό ρόλο στην προώθηση της τοπικής ανάπτυξης σε διαπεριφερειακή, εθνική και ευρωπαϊκή διάσταση (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001).

Η ανάπτυξη του τουρισμού, ωστόσο, πρέπει να γίνει υπό προϋποθέσεις και όχι ανεξέλεγκτα. Τις προϋποθέσεις αυτές βάζει η πολιτική και ειδικότερα ο πολεοδομικός και χωροταξικός σχεδιασμός και η πολιτική περιβαλλοντικής διαχείρισης (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001).

Βασικά στοιχεία μιας στρατηγικής που αναγνωρίζει τις διαστάσεις αυτές και τις εντάσσει σ' ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο διαχείρισης είναι:

- Η θέσπιση αυστηρών κανόνων και ο έλεγχος του τρόπου δόμησης και στις τουριστικές περιοχές, η προώθηση με κίνητρα κατασκευών ήπιων μορφών ενέργειας (βιοκλιματική αρχιτεκτονική).
- Η αυστηρή εφαρμογή και τήρηση περιβαλλοντικών προτύπων.
- Η δημιουργία προστατευτικών ζωνών γύρω από ευαίσθητες περιβαλλοντικά περιοχές.
- Η ευαισθητοποίηση των τουριστών και του τοπικού πληθυσμού, αλλά και όσων ασχολούνται με τον τουρισμό, σε περιβαλλοντικά θέματα (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001).

2.3.2 Οι Λίμνες Πρέσπες στην ΠΕ Φλώρινας

Η περιοχή των Πρεσπών βρίσκεται στη Δυτική Μακεδονία και τη μοιράζονται τρεις χώρες, η Ελλάδα, η Αλβανία και η ΠΓΔΜ. Αυτή η περιοχή περιλαμβάνει τις λίμνες Μικρή και Μεγάλη Πρέσπα, καθώς και την ευρύτερη λεκάνη απορροής αυτών, που εκτείνεται έως τις κορυφές των βουνών που τις περικλείουν. Οι δύο λίμνες βρίσκονται σε υψόμετρο 853 μέτρων περίπου, ενώ πολλές κορυφές των γύρω βουνών ξεπερνούν τα 2.000 μέτρα. Η Μικρή Πρέσπα ανήκει στην Ελλάδα, εκτός από ένα μικρό τμήμα στα νότια το οποίο ανήκει στην Αλβανία. Τη Μεγάλη Πρέσπα μοιράζονται και οι 3 χώρες, με το μεγαλύτερο μέρος αυτής να ανήκει στην ΠΓΔΜ (<http://www.spp.gr/>).

Η βιοποικιλότητα στην περιοχή των Πρεσπών χαρακτηρίζεται από έναν πλούτο μεγάλου μεγέθους, ο οποίος περιλαμβάνει πάνω από τα μισά είδη πουλιών, αμφιβίων και θηλαστικών που απαντώνται σε ολόκληρη την Ελλάδα, καθώς και σπάνια είδη υδρόβιων πουλιών και ιχθυοπανίδας. Αξιόλογη και ποικιλόμορφη είναι και η χλωρίδα, η οποία περιλαμβάνει υγρά λιβάδια, δάση βελανιδιάς και οξιάς και αλπικά λιβάδια στα βουνά. Τα ιστορικά, αρχαιολογικά και πολιτιστικά στοιχεία είναι διασκορπισμένα και στις τρεις χώρες που μοιράζονται οι λίμνες. Ναοί, μοναστήρια, παραδοσιακοί οικισμοί με κτίρια ιδιαίτερου αρχιτεκτονικού τύπου και άλλα ευρήματα που χρονολογούνται από τη νεολιθική περίοδο, την περίοδο του χαλκού και του σιδήρου, μέχρι τα ρωμαϊκά και ελληνιστικά χρόνια και τη βυζαντινή περίοδο, εντοπίζονται στην περιοχή (<http://www.spp.gr/>).

Στο ελληνικό έδαφος ο πληθυσμός της λεκάνης των Πρεσπών ανέρχεται στους 1.300 κατοίκους από τους συνολικά 24.000 κατοίκους που είναι διασκορπισμένοι σε 68 οικισμούς των τριών χωρών και στην κωμόπολη Ρέσεν στην ΠΓΔΜ. Στην ελληνική Πρέσπα οι ανθρώπινες δραστηριότητες που αναπτύσσονται είναι κυρίως η γεωργία

με την εντατική καλλιέργεια φασολιού και σε μικρότερο βαθμό η κτηνοτροφία και η αλιεία. Στην αλβανική Πρέσπα τα καλλιεργούμενα είδη είναι κυρίως τα δημητριακά, με την αλιεία και την κτηνοτροφία να εξακολουθούν να έχουν παραδοσιακά χαρακτηριστικά και να εξασκούνται για την κάλυψη των βασικών αναγκών της οικογένειας. Στην ΠΓΔΜ η κυρίαρχη καλλιέργεια είναι οι μηλιές, η αλιεία και η υλοτομία αποτελούν εξίσου σημαντικές δραστηριότητες, ενώ η κτηνοτροφία παρουσιάζει μία συνεχόμενη πτωτική τάση. Στην περιοχή του Ρέσεν η ενασχόληση με τον τουρισμό αποτελεί σημαντική πηγή εισοδήματος (<http://www.spp.gr/>).

Εικόνα 2.8 Πλωτή γέφυρα στο νησάκι του Αγίου Αχιλλείου στις Πρέσπες

Πηγή: <http://www.prespes.gr/prespa/>

Η συνεργασία ανάμεσα στις τρεις χώρες οδήγησε στη δημιουργία του Διασυνοριακού Πάρκου Πρεσπών, το οποίο ιδρύθηκε στις 2 Φεβρουαρίου του 2000 (παγκόσμια ημέρα υγρατόπων) με κοινή Διακήρυξη των Πρωθυπουργών των χωρών που μοιράζονται την περιοχή του Πάρκου. Αποστολή του Πάρκου Πρεσπών είναι η προστασία του περιβάλλοντος και η βελτίωση του επιπέδου ζωής των κατοίκων, μέσω της αειφόρου ανάπτυξης και προστασίας της περιοχής, καθώς και η προώθηση της συνεργασίας ανάμεσα στις τρεις χώρες. Το όραμα και την αποστολή του Διασυνοριακού Πάρκου ήρθε να κατοχυρώσει, το Φεβρουάριο του 2010, η υπογραφή επίσημης διακρατικής συμφωνίας μεταξύ των Υπουργών Περιβάλλοντος των τριών χωρών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτή η συμφωνία θεσμοθέτησε επίσημα την τριμερή συνεργασία, η οποία είναι απαραίτητη για τη λήψη αποφάσεων (<http://www.spp.gr/>).

Παράλληλα, η περιοχή προστατεύεται και από πολλές εθνικές, ευρωπαϊκές και διεθνείς συμβάσεις και νόμους. Το 1974, η ελληνική πολιτεία κήρυξε ολόκληρη σχεδόν την ελληνική Πρέσπα Εθνικό Δρυμό και τη Μικρή Πρέσπα ως περιοχή απόλυτης προστασίας, η οποία ανακηρύχθηκε το 1975 ως Τοπίο Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους. Μεγάλο μέρος του Εθνικού Δρυμού Πρεσπών και μεγάλο τμήμα του όρους Βαρνούς συγκαταλέγονται στο δίκτυο προστατευόμενων περιοχών NATURA 2000 με ονομασίες «Εθνικός Δρυμός Πρεσπών» και «Όρη Βαρνούνα». Το 2003 ιδρύθηκε από την ελληνική πολιτεία ο Φορέας Διαχείρισης του Εθνικού

Δρυμού Πρεσπών (ΦΔΕΔΠ) με έδρα τον Άγιο Γερμανό Πρεσπών και το 2009 οι εκτάσεις NATURA 2000 κηρύχθηκαν ως Εθνικό Πάρκο Πρεσπών και ορίστηκαν οι ζώνες προστασίας του με την ΚΥΑ 28651/ ΦΕΚ 302(4) προς αντικατάσταση του Εθνικού Δρυμού Πρεσπών. Η Μικρή Πρέσπα και μέρος της Μεγάλης Πρέσπας στην ΠΓΔΜ εντάσσονται στους Υγρότοπους Διεθνούς Σημασίας της Συνθήκης Ραμσάρ και η ίδια η Μεγάλη Πρέσπα ανακηρύχθηκε το 1977 ως Φυσικό Μνημείο. Ως Εθνικά Πάρκα έχουν χαρακτηριστεί και άλλα τμήματα της περιοχής σε Αλβανία και ΠΓΔΜ (<http://www.spp.gr/>).

Εικόνα 2.9 Βασιλική στον Άγιο Αχιλλείο του Δήμου Πρεσπών

Πηγή: <http://www.prespes.gr/prespa/>

Την πιο μεγάλη συνεισφορά, ωστόσο, στην ανάπτυξη και προστασία της περιοχής των Πρεσπών έχει μέχρι σήμερα η «Εταιρία Προστασίας Πρεσπών», η οποία ιδρύθηκε το 1990 από τρεις επιστήμονες με τη στήριξη μιας σειράς περιβαλλοντικών μη κερδοσκοπικών οργανώσεων («Φίλοι Πρεσπών», WWF International, Αρκτούρος, Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρία κ.ά.). Από το 2013 η ΕΠΠ είναι μέλος της IUCN (Παγκόσμια Ένωση για την Προστασία της Φύσης), μία ένωση με πάνω από 1.200 μέλη σε 160 χώρες. Αποστολή της ΕΠΠ είναι η διαφύλαξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς σε όλη τη λεκάνη της Πρέσπας προς όφελος των κατοίκων της και για το λόγο αυτό η δράση της είναι διασυνοριακή και η συνεργασία της γίνεται με πρόσωπα και φορείς σε τοπικό, εθνικό και διασυνοριακό επίπεδο. Οι τομείς δράσεις της αφορούν την προστασία της βιοποικιλότητας και των ενδιαιτημάτων άγριας ζωής, την προώθηση ήπιων μορφών ανάπτυξης, την υποστήριξη δημόσιων ή ιδιωτικών φορέων, την ευαισθητοποίηση και την ενημέρωση (<http://www.spp.gr/>).

Από την ίδρυση του Διασυνοριακού Πάρκου Πρεσπών, η ΕΠΠ συμμετέχει στη λειτουργία του ως μέλος της Συντονιστικής Επιτροπής, ενώ παράλληλα συμμετέχει στη λειτουργία της γραμματείας του πάρκου. Η ΕΠΠ από την αρχή της ίδρυσης του ΦΔΕΔΠ συμμετέχει ως μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου και υποστηρίζει ενεργά τη λειτουργία του μεταφέροντας την τεχνογνωσία και την εμπειρία της στα θέματα διαχείρισης του υγροτόπου, καθώς επίσης και μέσω της εκπαίδευσης του

προσωπικού. Στο πλαίσιο της διακρατικής συνεργασίας η ΕΠΠ υλοποιεί ποικίλα προγράμματα σε συνεργασία με τους αρμόδιους φορείς των τριών χωρών και έχει λάβει πολλές διακρίσεις (βραβείο Ραμσάρ το 1999, LIFE-Φύση: Βραβείο «Best of the best» το 2009, βραβείο «Βύρων Αντύπας» το 2013, κ.ά.) (<http://www.spp.gr/>).

2.4 ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Η τουριστική πολιτική έχει διαφορετική ισχύ ανάλογα με το χωρικό επίπεδο εφαρμογής της (διεθνές, εθνικό, περιφερειακό-τοπικό). Στο ανώτερο χωρικό επίπεδο (διεθνές) η πολιτική για τον τουρισμό δεν έχει σαφή χαρακτήρα, καθώς δεν υφίσταται μέχρι σήμερα κάποια συμφωνία δεσμευτικής μορφής, παρά μόνο ορισμένες δράσεις και πρωτοβουλίες διεθνών φορέων με πρωταρχικό στόχο την αειφόρο ανάπτυξη. Στα κατώτερα χωρικά επίπεδα αμβλύνουν η δυνατότητες ρύθμισης και παρέμβασης όσον αφορά σε θέματα τουρισμού. Η ανάδειξη και προστασία του περιβάλλοντος ως τουριστικού πόρου εντάσσεται και στο εθνικό, στο περιφερειακό και τοπικό επίπεδο άσκησης της τουριστικής πολιτικής. Ειδικότερα, όσον αφορά το περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, η ανάπτυξη του τουρισμού πρέπει να γίνεται υπό προϋποθέσεις και να στηρίζεται στον πολεοδομικό και χωροταξικό σχεδιασμό. Η θέσπιση αυστηρών κανόνων και ο έλεγχος τρόπου δόμησης, η δημιουργία προστατευτικών ζωνών σε ευαίσθητες περιοχές και η ευαισθητοποίηση των τουριστών και του τοπικού πληθυσμού, είναι ορισμένα βασικά στοιχεία της στρατηγικής της τουριστικής πολιτικής σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Η τουριστική ανάπτυξη λιμνών, όπως προκύπτει από τα παραπάνω παραδείγματα, είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη διατήρηση και προστασία της φυσικής και πολιτιστικής τους κληρονομιάς. Σημαντικό ρόλο σε αυτό, μπορούν να διαδραματίσουν οι τοπικοί φορείς και κυρίως η ύπαρξη ενός Φορέα Διαχείρισης ή κάποιας εθελοντικής ομάδας, που να αναλαμβάνει την προώθηση ήπιων μορφών ανάπτυξης, την ευαισθητοποίηση και ενημέρωση του κοινού, την πρόληψη και αντιμετώπιση δυσμενών επιπτώσεων από ανθρωπογενείς δραστηριότητες κ.ά. Επιπλέον, απαραίτητη κρίνεται η προστασία των ευαίσθητων περιοχών των υδάτινων αυτών οικοσυστημάτων, η οποία μπορεί να επιτευχθεί με τον καθορισμό ζωνών με επιτρεπόμενες χρήσεις, δραστηριότητες, όρους και περιορισμούς. Στο κεφάλαιο που ακολουθεί, αποδίδεται η φυσιογνωμία της ευρύτερης περιοχής της τεχνητής λίμνης Πολυφύτου μέσω της αναλυτικής παρουσίασης του αβιοτικού, βιοτικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντός της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

3.1 ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ

Η περιοχή μελέτης βρίσκεται στο νοτιοανατολικό τμήμα της Περιφερειακής Ενότητας Κοζάνης, η οποία καταλαμβάνει το κεντρικό και ανατολικό τμήμα της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας. Η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας βρίσκεται στο βορειοδυτικό τμήμα της Ελλάδας και πήρε διοικητικά τη σημερινή της μορφή με το Ν. 3852/2010 (ΦΕΚ 87/7-6-2010 τ.Α) περί «Νέας Αρχιτεκτονικής της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης». Αποτελείται από τις Περιφερειακές Ενότητες Κοζάνης, Καστοριάς, Γρεβενών και Φλώρινας και η έκτασή της είναι 9.451 km² που αποτελεί το 7,16% της συνολικής έκτασης της χώρας (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δυτικής Μακεδονίας 2015-2019). Στο βόρειο και βορειοδυτικό τμήμα της Περιφέρειας, τα σύνορά της ταυτίζονται με τα εθνικά σύνορα, καθώς συνορεύει με την ΠΓΔΜ και με την Αλβανία, αντίστοιχα. Εντός της χώρας, συνορεύει ανατολικά με την Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, νότια και νοτιοανατολικά με την Περιφέρεια Θεσσαλίας και νοτιοδυτικά με την Περιφέρεια Ηπείρου.

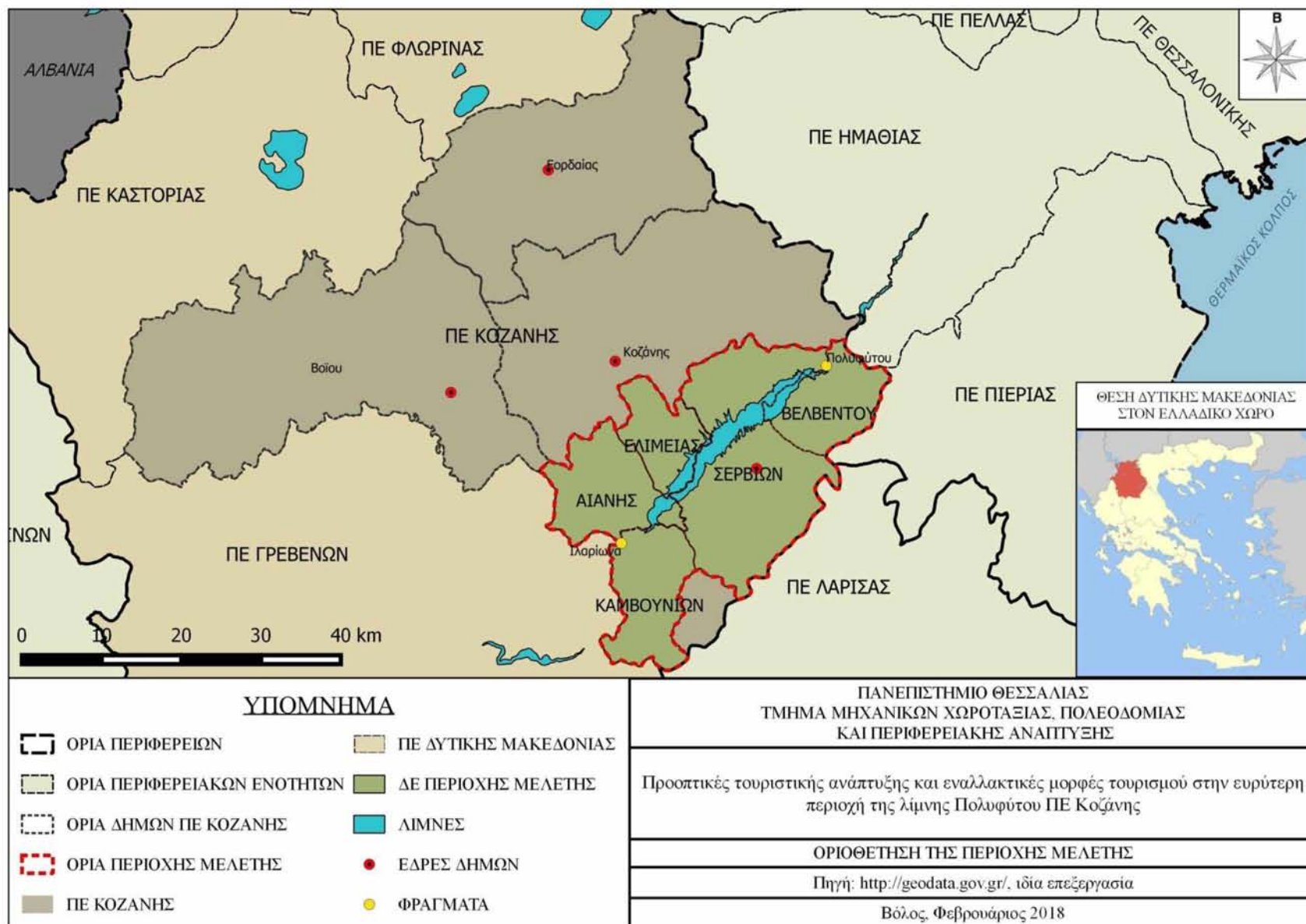
Στοιχείο αναφοράς στην περιοχή μελέτης αποτελεί η τεχνητή λίμνη Πολυφύτου, η οποία βρίσκεται 20 km νοτιοανατολικά της πόλης της Κοζάνης και δημιουργήθηκε το 1973 από τη ΔΕΗ με κύριο σκοπό την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας. Για τη δημιουργία της λίμνης ξεκίνησε το 1971 η κατασκευή του φράγματος και του ΥΗΣ, ο οποίος τέθηκε σε εμπορική λειτουργία το 1974. Το φράγμα Πολυφύτου βρίσκεται στα όρια του οικισμού Ίμερα του Δήμου Σερβίων-Βελβεντού και πήρε την ονομασία του από το χωριό Πολύφυτος που βρίσκεται κοντά στην περιοχή κατασκευής του. Για τον ίδιο λόγο, η τεχνητή λίμνη πήρε την ονομασία της από το ομώνυμο φράγμα στο οποίο οφείλει και τη δημιουργία της.

3.2 ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Το ενδιαφέρον για την ανάλυση της περιοχής μελέτης στη συγκεκριμένη έρευνα, εστιάζεται κατά κύριο λόγο στην αξιοποίηση της τεχνητής λίμνης Πολυφύτου, τόσο για τουριστική ανάπτυξη όσο και για την προστασία και ανάδειξή της ως φυσικό πόρο. Παράλληλα, τα πιθανά οφέλη, οι επιπτώσεις και οι τρόποι παρέμβασης στο χώρο για το σκοπό της παρούσας μελέτης, αφορούν και τη χερσαία έκταση που περιβάλλει τη λίμνη, η οποία ως γενική εικόνα παρουσιάζει μία ποικιλομορφία ως προς το ανάγλυφο και έναν ορατά αγροτικό χαρακτήρα. Η έκταση αυτή οριοθετείται από τα διοικητικά όρια των παραλίμνιων Δημοτικών Ενοτήτων που βρίσκονται περιμετρικά της λίμνης Πολυφύτου. Συγκεκριμένα, η περιοχή μελέτης περιλαμβάνει τις ΔΕ Αιανής και Ελίμειας, οι οποίες ανήκουν στο Δήμο Κοζάνης, και τις ΔΕ Βελβεντού, Σερβίων και Καμβουνίων, που υπάγονται στο Δήμο Σερβίων-Βελβεντού. Η περιοχή αυτή περιλαμβάνει την τεχνητή λίμνη Πολυφύτου, τα φράγματα Πολυφύτου και Ιλαρίωνα καθώς και την κοινοτική και ιδιωτική γη αυτών των περιοχών στα διοικητικά τους όρια (Χάρτης 3.1).

Χάρτης 3.1 Οριοθέτηση της περιοχής μελέτης

3.3 ΑΒΙΟΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

3.3.1 Γεωμορφολογία και κλίμα

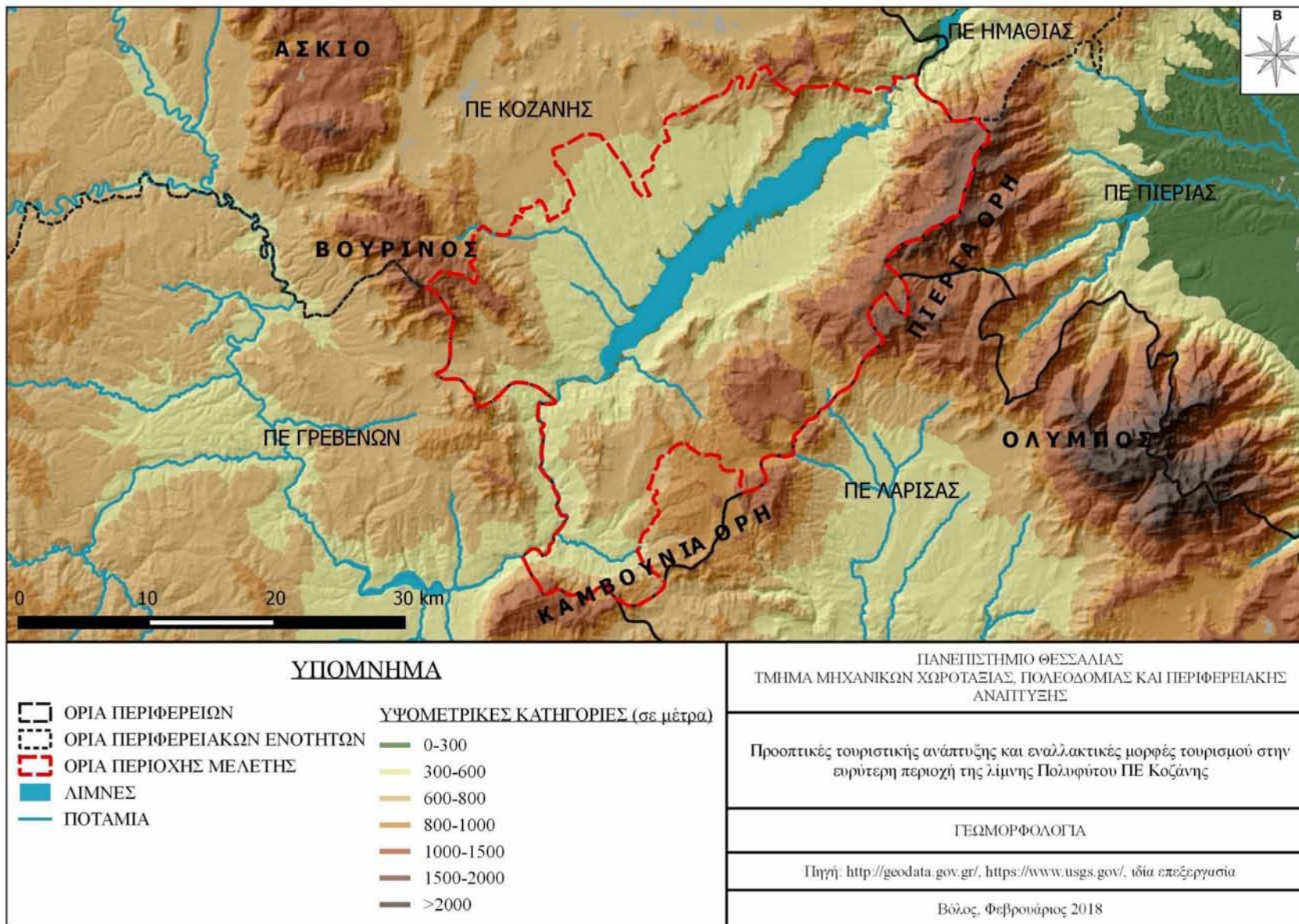
Το ανάγλυφο στην περιοχή μελέτης είναι εξαιρετικά ποικιλόμορφο, καθώς συγκεντρώνει διαφορετικά χαρακτηριστικά στο σύνολο του γεωγραφικού της χώρου. Κύριο χαρακτηριστικό του είναι οι διακυμάνσεις σε ό, τι αφορά τις υψομετρικές διαφορές, καθώς συνδυάζει ορεινούς και ημιορεινούς όγκους, ορισμένες επίπεδες επιφάνειες περιμετρικά της λίμνης και ελάχιστες πεδινές εκτάσεις. Η απουσία πεδινών εκτάσεων χαρακτηρίζει το σύνολο της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας, που είναι κατεξοχήν ορεινή περιοχή, με το 82% του εδάφους της να καλύπτεται από ορεινές και ημιορεινές εκτάσεις. Το ίδιο ισχύει και για την ΠΕ Κοζάνης, καθώς ορεινές και ημιορεινές εκτάσεις καλύπτουν το 77% της έκτασής της (ΕΠΠΕΡ, 2009).

Ο χώρος εντός των ορίων της περιοχής μελέτης συντίθεται από ημιορεινές και ορεινές εκτάσεις, ανάλογα με το υψόμετρο. Συγκεκριμένα, οι ορεινές περιοχές είναι εκείνες οι οποίες χαρακτηρίζονται από ανώμαλη και κεκλιμένη επιφάνεια, καλύπτονται από απότομους ορεινούς όγκους και η υψομετρική διαφορά των σημείων ξεπερνά τα 400 μέτρα, καθώς επίσης, και εκείνες που ολόκληρη η επιφάνεια ή μεγάλο μέρος αυτής βρίσκεται σε υψόμετρο πάνω από 800 μέτρα από την επιφάνεια της θάλασσας. Αντίστοιχα, ως ημιορεινές περιοχές καθορίζονται όσες βρίσκονται σε υψόμετρο από 300 έως 800 μέτρα και ως πεδινές περιοχές όσες βρίσκονται σε υψόμετρο έως 300 μέτρα (<http://www.statistics.gr/>). Η κατηγοριοποίηση της περιοχής μελέτης σε γεωμορφολογικές ζώνες και αξιοποιώντας τα παραπάνω κριτήρια, έγινε με βάση τις ισοϋψείς καμπύλες από χάρτη που δημιουργήθηκε με χρήση δορυφορικής εικόνας για την περιοχή. Για το σχηματισμό των ισοϋψών το μεσοδιάστημα που επιλέχθηκε ήταν τα 100 μέτρα, δηλαδή οι ισοϋψείς αποτυπώθηκαν ανά 100 μέτρα υψόμετρο.

Στην ορεινή ζώνη της περιοχής μελέτης (Χάρτης 3.2), συγκαταλέγονται εκτάσεις με υψόμετρο άνω των 800 μέτρων και με μέγιστο ύψος ισοϋψούς καμπύλης τα 2.100 μέτρα. Το βασικό γεωμορφολογικό στοιχείο της ζώνης αυτής, είναι ότι εντάσσεται σε ενιαίες ορεινές ενότητες, που αποτελούν μέρος μεγάλων οροσειρών της ευρύτερης βορειοδυτικής περιοχής της χώρας. Η ζώνη χαρακτηρίζεται από έντονες κλίσεις εδάφους στο μεγαλύτερο τμήμα της. Στο νοτιοανατολικό τμήμα της περιοχής μελέτης, στο οποίο εντοπίζεται και το μέγιστο ύψος, εκτείνονται τα Πιέρια Όρη που καταλαμβάνουν τα σύνορα των ΠΕ Κοζάνης, Πιερίας και Ημαθίας. Η κορυφή των Πιερίων ονομάζεται Φλάμπουρο, φτάνει τα 2.192 μέτρα και βρίσκεται στα όρια της περιοχής μελέτης και της ΠΕ Πιερίας. Στο νότιο-νοτιοανατολικό τμήμα της περιοχής βρίσκονται τα Καμβούνια Όρη, τα οποία εκτείνονται πάνω στα σύνορα των ΠΕ Κοζάνης και Λάρισας και φτάνουν περίπου στα 1.300 μέτρα σε δύο σημεία εντός των ορίων της περιοχής μελέτης. Στο δυτικό τμήμα της περιοχής εκτείνεται το Όρος Βούρινος με μέγιστο ύψος τα 1.688 μέτρα. Στο βόρειο τμήμα της περιοχής μελέτης, βρίσκεται μία ορεινή περιοχή με μέγιστο ύψος περίπου τα 1.100 μέτρα, η οποία αποτελεί νότια προέκταση του Όρους Βερμίου, που εκτείνεται ανάμεσα στα σύνορα των ΠΕ Κοζάνης και Ημαθίας.

Χάρτης 3.2 Γεωμορφολογία

Στην ημιορεινή ζώνη της περιοχής μελέτης, εντάσσονται οι εκτάσεις με υψόμετρο από 300 έως 800 μέτρα, οι οποίες καλύπτουν σχεδόν όλη την υπόλοιπη περιοχή. Λόγω των μεγάλων οριζόντιων αποστάσεων μεταξύ των ισοϋψών καμπυλών της ημιορεινής ζώνης, σχηματίζονται μεγάλες επίπεδες εκτάσεις με μικρή κλίση εδάφους, συνεπώς το ανάγλυφο στις παρόχθιες περιοχές είναι αρκετά ομαλό.

Στην πεδινή ζώνη εντάσσεται μικρό τμήμα της χερσαίας έκτασης της περιοχής μελέτης. Συγκεκριμένα, η ισοϋψής καμπύλη των 300 μέτρων βρίσκεται περιμετρικά της τεχνητής λίμνης Πολυφύτου η οποία έχει μέγιστο υψόμετρο τα 291 μέτρα και ελάχιστο τα 270 μέτρα. Η μεγάλη αυξομείωση της στάθμης της λίμνης, που λόγω της λειτουργίας του ΥΗΣ μπορεί να φτάσει και τα 21 μέτρα, μεταβάλλει σημαντικά το παραλίμνιο τοπίο. Στον περίγυρο της λίμνης υπάρχουν σε αρκετά σημεία διάφοροι μικροί ή μεγαλύτεροι λοφοειδείς σχηματισμοί και εμποδίζουν πολλές φορές την άμεση πρόσβαση των κατοίκων στις όχθες της λίμνης.

Όσον αφορά το κλίμα της ευρύτερης περιοχής, κατατάσσεται στο ηπειρωτικό ή ημίξηρο μεσογειακό κλίμα, που χαρακτηρίζεται από την εναλλαγή μιας θερμής-ξηρής περιόδου με μια ψυχρή-υγρή. Η θερμή-ξηρή περίοδος είναι μεταξύ των μηνών Μαΐου-Σεπτεμβρίου όπου παρατηρούνται οι μικρότερες τιμές βροχοπτώσεων και οι μεγαλύτερες θερμοκρασίες. Τον Αύγουστο παρατηρείται η μικρότερη μέση μηνιαία βροχόπτωση με 30mm και η μεγαλύτερη μέση θερμοκρασία τον Ιούλιο με 24,1°C. Η ψυχρή-υγρή περίοδος είναι μεταξύ των μηνών Οκτωβρίου και Απριλίου όπου παρατηρούνται οι μεγαλύτερες τιμές βροχοπτώσεων και οι μικρότερες θερμοκρασίες. Το μήνα Δεκέμβριο παρατηρείται η μεγαλύτερη μέση βροχόπτωση με 75,7mm και το μήνα Ιανουάριο η μικρότερη μέση θερμοκρασία με 2,3°C. Οι άνεμοι που πνέουν στη περιοχή είναι κυρίως βόρειοι (ΕΜΥ, <http://www.hnms.gr/hnms/greek/index.html>).

Αξίζει να σημειωθεί ότι έχει σχηματισθεί ένα ιδιαίτερο μικροκλίμα στις παραλίμνιες περιοχές, εξαιτίας του σχηματισμού της λίμνης. Η δημιουργία της λίμνης Πολυφύτου σε συνδυασμό με το χαμηλό υψόμετρο (300-400 μέτρα), έχει κάνει το κλίμα περιμετρικά της λίμνης ηπιότερο συγκριτικά με το κλίμα στην υπόλοιπη περιοχή. Ακριβή μετεωρολογικά δεδομένα δεν υπάρχουν, παρόλα αυτά οι ημερομηνίες συγκομιδής των σιτηρών, οι οποίες μπορεί να είναι μέχρι και 20 ημέρες νωρίτερα στις περιοχές αυτές και η ευδοκίμηση ειδών όπως η ελιά, κάνουν φανερό πως το μικροκλίμα της περιοχής είναι ηπιότερο (Πασιάκου, 2009).

3.3.2 Καλύψεις γης

Για την καταγραφή των καλύψεων γης στην περιοχή μελέτης, αξιοποιήθηκε το CORINE LAND COVER 2000, ένα ευρωπαϊκό πρόγραμμα που περιλαμβάνει δεδομένα για τις καλύψεις γης για το έτος 2000. Στον ελλαδικό χώρο, το σύνολο των δεδομένων αυτού του προγράμματος κατανέμεται ανά νομό, ανά περιφέρεια αλλά και για ολόκληρη τη χώρα. Η κατηγοριοποίηση των καλύψεων γης, γίνεται σε τρία επίπεδα, ανάλογα με το χαρακτήρα που παρουσιάζει η κάθε χωρική επιφάνεια. Οι καλύψεις γης στο πρώτο επίπεδο κατηγοριοποιούνται ως εξής: τεχνητές επιφάνειες, γεωργικές περιοχές, δάση και ημιφυσικές περιοχές, υγρότοποι και υδάτινες

επιφάνειες (<http://geodata.gov.gr/>). Η περιοχή μελέτης περιλαμβάνει καλύψεις γης που εντάσσονται και στις πέντε βασικές κατηγορίες και το ποσοστό επιφάνειας (εμβαδόν) που καταλαμβάνει η καθεμιά από αυτές παρουσιάζεται στον Πίνακα 3.1.

Πίνακας 3.1 Ποσοστό επιφάνειας καλύψεων γης για την περιοχή μελέτης (1^ο επίπεδο κατηγοριοποίησης CORINE LAND COVER 2000)

ΚΑΛΥΨΗ ΓΗΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑΣ
Τεχνητές επιφάνειες	2,63%
Γεωργικές περιοχές	49,48%
Δάση και ημιφυσικές περιοχές	39,63%
Υγρότοποι	0,86%
Υδάτινες επιφάνειες	7,40%
ΣΥΝΟΛΟ	100,00%

Πηγή: <http://geodata.gov.gr/>, ίδια επεξεργασία

Το μεγαλύτερο ποσοστό κάλυψης καταλαμβάνουν οι γεωργικές περιοχές, οι οποίες καλύπτουν κυρίως το βόρειο και το κεντρικό τμήμα περιμετρικά της λίμνης και συναντώνται στην ημιορεινή ζώνη του ανάγλυφου. Τα δάση και οι ημιφυσικές περιοχές είναι η κάλυψη γης με το δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό επιφάνειας, καλύπτουν διάσπαρτα το ανατολικό, νότιο και δυτικό τμήμα της περιοχής και συναντώνται κυρίως στην ορεινή ζώνη του ανάγλυφου. Τα μικρότερα ποσοστά επιφάνειας έχουν οι τεχνητές επιφάνειες, που βρίσκονται διάσπαρτες στο χώρο, και οι υγρότοποι που είναι οι μοναδικοί στο σύνολο της ΠΕ. Σημαντικό ποσοστό καταλαμβάνουν οι υδάτινες επιφάνειες, στις οποίες ανήκει αποκλειστικά η συνολική κάλυψη της λίμνης, καθώς δεν υπάρχει άλλη υδάτινη επιφάνεια εντός των ορίων της περιοχής μελέτης.

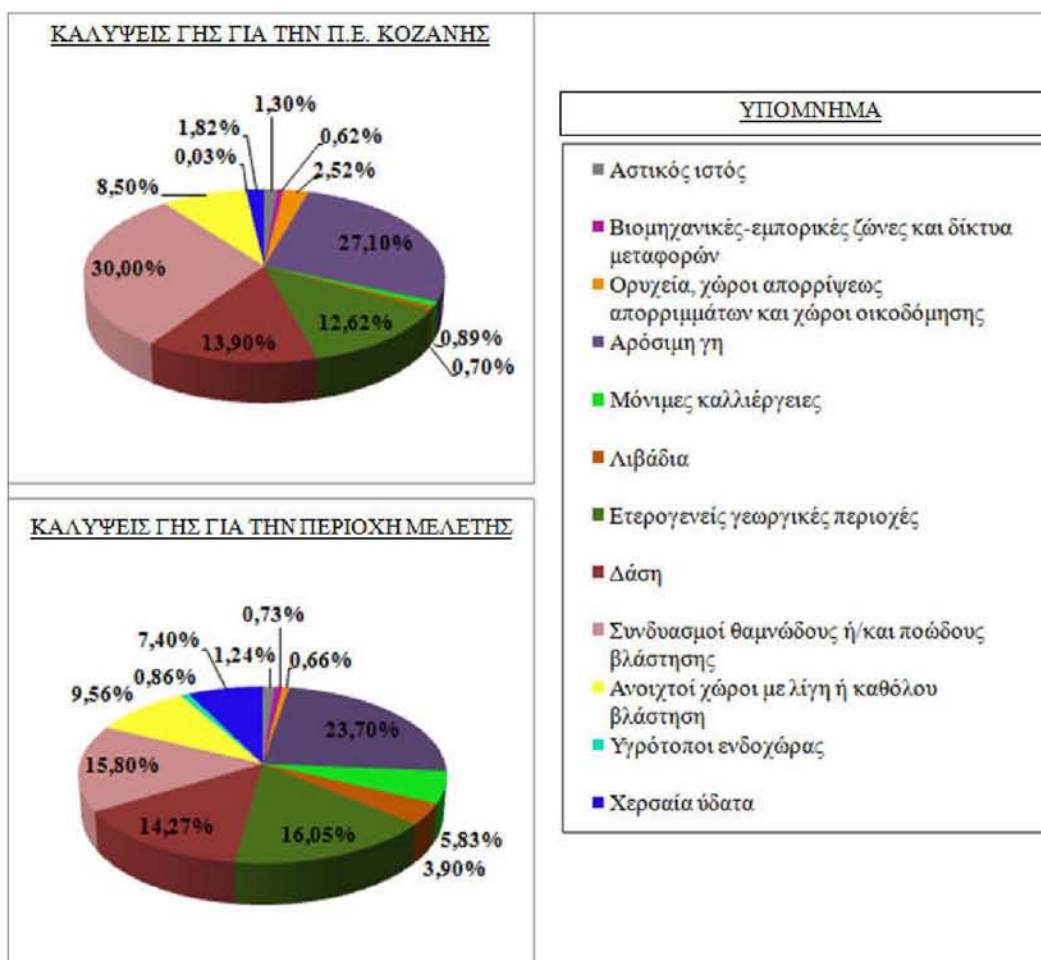
Οι κατηγορίες των καλύψεων γης που χρησιμοποιήθηκαν αποτυπώνουν τη γενική εικόνα που παρουσίαζε η περιοχή μελέτης το έτος 2000. Οι πέντε βασικές κατηγορίες του πρώτου επιπέδου αναλύονται σε περισσότερες κατηγορίες βάσει της ομοιογένειας των χαρακτηριστικών τους. Πρόκειται ουσιαστικά, για δώδεκα τύπους καλύψεων εδάφους στο δεύτερο επίπεδο, που ομαδοποιημένοι καταλήγουν στις προαναφερθείσες γενικές κατηγορίες. Αντίστοιχα, οι κατηγορίες του δεύτερου επιπέδου αναλύονται σε δεκαεννέα πιο εξειδικευμένες κατηγορίες στο τρίτο επίπεδο. Στον Πίνακα 3.2 καταγράφονται αναλυτικά οι καλύψεις γης της περιοχής μελέτης, σύμφωνα με τα τρία επίπεδα στα οποία διαιρούνται.

Εξετάζοντας τα ποσοστά επιφάνειας των καλύψεων γης του δεύτερου επιπέδου κατηγοριοποίησης για την περιοχή μελέτης (Σχήμα 3.1), διαπιστώνεται ότι τη μεγαλύτερη επιφάνεια καταλαμβάνουν η αρόσιμη γη (23,7%), ακολουθούν οι ετερογενείς γεωργικές καλλιέργειες (16,05%) και οι συνδυασμοί θαμνώδους ή/και πλώδους βλάστησης (15,8%).

Συγκρίνοντας τα ποσοστά αυτά με τα αντίστοιχα που δίνονται για το σύνολο της ΠΕ Κοζάνης, προκύπτουν ορισμένες παρατηρήσεις. Οι καλύψεις γης για το έτος 2000

στις δύο χωρικές ενότητες, κυμαίνονται περίπου στα ίδια ποσοστά, τα οποία παρουσιάζουν μικρές αποκλίσεις στις έντεκα πρώτες κατηγορίες του δεύτερου επιπέδου. Μεγαλύτερη απόκλιση σημειώνεται στο ποσοστό κάλυψης των χερσαίων υδάτων, όπου για την ΠΕ είναι 1,82%, σε αντίθεση με τη χωρική ενότητα της μελετώμενης περιοχής που κυμαίνεται στο 7,4%. Συνεπώς, η λίμνη Πολυφύτου αποτελεί βασικό υδάτινο πόρο για την ΠΕ Κοζάνης, καθώς σύμφωνα και με τα δεδομένα του προγράμματος CORINE LAND COVER 2000, το ποσοστό κάλυψής της στην περιοχή μελέτης αντιστοιχεί σχεδόν με το 100% των χερσαίων υδάτων στην έκταση της ΠΕ.

Σχήμα 3.1 Ποσοστό επιφάνειας καλύψεων γης για την ΠΕ Κοζάνης και την περιοχή μελέτης (2^ο επίπεδο κατηγοριοποίησης CORINE LAND COVER 2000)

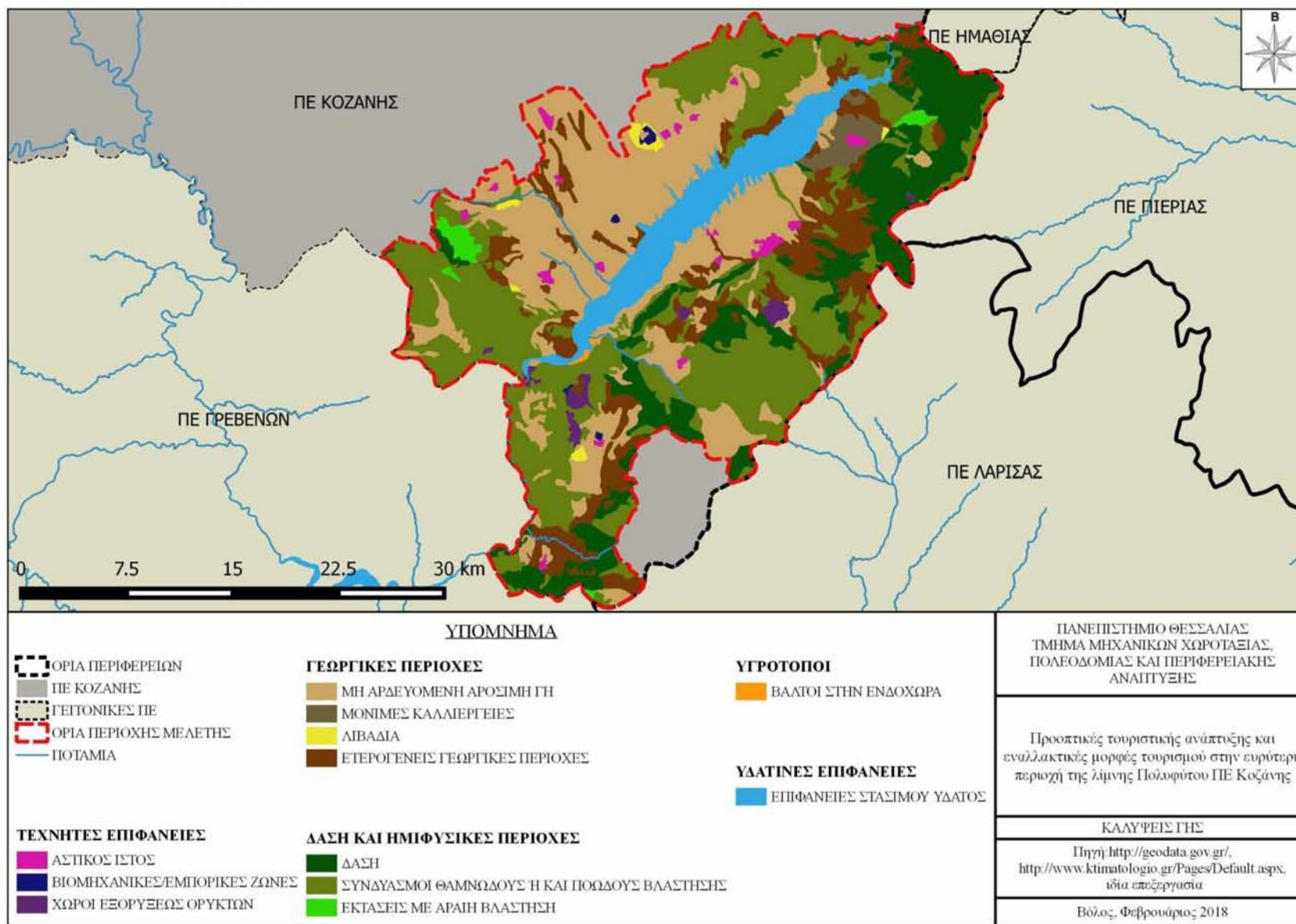

Πηγή: <http://geodata.gov.gr/>, ίδια επεξεργασία

Σύμφωνα με στοιχεία του Εθνικού Κτηματολογίου και Χαρτογράφησης Α.Ε., το πρόγραμμα GIO LAND (Ευρωπαϊκός Κανονισμός Ν.911/2010), που συγχρηματοδοτείται από τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Περιβάλλοντος, έχει προχωρήσει σε διόρθωση του χάρτη καταγραφής των καλύψεων γης σε εθνική κλίμακα για το 2000. Η εφαρμογή του προγράμματος στον ελληνικό χώρο αφορά την καταγραφή των μορφών κάλυψης/χρήσεων γης κατά τα έτη 2006 και 2012 και των μεταβολών αυτών, καθώς και τον έλεγχο και την επιβεβαίωση, ως προς την ορθότητά

Χάρτης 3.3 Καλύψεις γης CORINE LAND COVER 2012

τους, των εξής πέντε επιπέδων πληροφορίας: δάση, λιβάδια, υγρότοποι, δόμηση και ύδατα. (<http://www.ktimatologio.gr/Pages/Default.aspx>)

Πίνακας 3.2 Επίπεδα καλύψεων γης CORINE LAND COVER 2000 για την περιοχή μελέτης

1 ^ο ΕΠΙΠΕΔΟ	2 ^ο ΕΠΙΠΕΔΟ	3 ^ο ΕΠΙΠΕΔΟ
1. Τεχνητές επιφάνειες	1.1 Αστικός ιστός	1.1.1 Ασυνεχής αστικός ιστός
	1.2 Βιομηχανικές-εμπορικές ζώνες και δίκτυα μεταφορών	1.2.1 Βιομηχανικές και εμπορικές ζώνες
	1.3 Ορυχεία, χώροι απορρίψεως απορριμμάτων και χώροι οικοδόμησης	1.3.1 Χώροι εξορύξεως ορυκτών
2. Γεωργικές περιοχές	2.1 Αρόσιμη γη	2.1.1 Μη αρδευόμενη αρόσιμη γη
	2.2 Μόνιμες καλλιέργειες	2.2.1 Αμπελώνες 2.2.2 Οπωροφόρα δένδρα και φυτείες με σαρκώδεις καρπούς
	2.3 Λιβάδια	2.3.1 Λιβάδια
	2.4 Ετερογενείς γεωργικές περιοχές	2.4.1 Ετήσιες καλλιέργειες που σχετίζονται με μόνιμες καλλιέργειες 2.4.2 Σύνθετες καλλιέργειες 2.4.3 Γη που χρησιμοποιείται κυρίως για γεωργία μαζί με σημαντικά τμήματα φυσικής βλάστησης
3. Δάση και ημιφυσικές περιοχές	3.1 Δάση	3.1.1 Δάσος πλατύφυλλων 3.1.2 Δάσος κωνοφόρων 3.1.3 Μικτό δάσος
	3.2 Συνδυασμοί θαμνώδους ή/και ποώδους βλάστησης	3.2.1 Φυσικοί βοσκότοποι 3.2.2 Σκληροφυλλική βλάστηση 3.2.3 Μεταβατικές δασώδεις και θαμνώδεις εκτάσεις
	3.3 Ανοιχτοί χώροι με λίγη ή καθόλου βλάστηση	3.3.1 Εκτάσεις με αραιή βλάστηση
4. Υγρότοποι	4.1 Υγρότοποι ενδοχώρας	4.1.1 Βάλτοι στην ενδοχώρα
5. Υδάτινες επιφάνειες	5.1 Χερσαία ύδατα	5.1.1 Επιφάνειες στάσιμου ύδατος

Πηγή: <http://geodata.gov.gr/>, ίδια επεξεργασία

Τα νέα χαρτογραφικά δεδομένα που δίνονται, οδηγούν στο συμπέρασμα ότι οι μεταβολές που έχουν σημειωθεί κατά το χρονικό διάστημα 2000-2012 στην ΠΕ Κοζάνης, έχουν επηρεάσει με ανάλογο τρόπο και τις καλύψεις γης στην περιοχή μελέτης. Συγκεκριμένα, σύμφωνα και με πραγματοποιηθείσα έρευνα για το σύνολο της Περιφέρειας, παρατηρούνται μεταβολές στις γεωργικές εκτάσεις, κυρίως των αγρών με χαμηλή βλάστηση σε ορεινές περιοχές. Οι μεταβολές αυτές πιθανόν οφείλονται σε δημογραφικούς παράγοντες ή και στην εγκατάλειψη παλαιότερων

καλλιεργητικών μεθόδων. Παρατηρείται επίσης, δημιουργία νέων δασικών συστάδων, κυρίως σε ορεινές εκτάσεις στο βόρειο τμήμα της περιοχής, η οποία οφείλεται στην εγκατάλειψη ορεινών βοσκοτόπων στις περιοχές αυτές. Αναφορικά με τις τεχνητές επιφάνειες, έχουν σημειώσει μικρή αύξηση κυρίως λόγω της επέκτασης του ασυνεχούς αστικού ιστού.

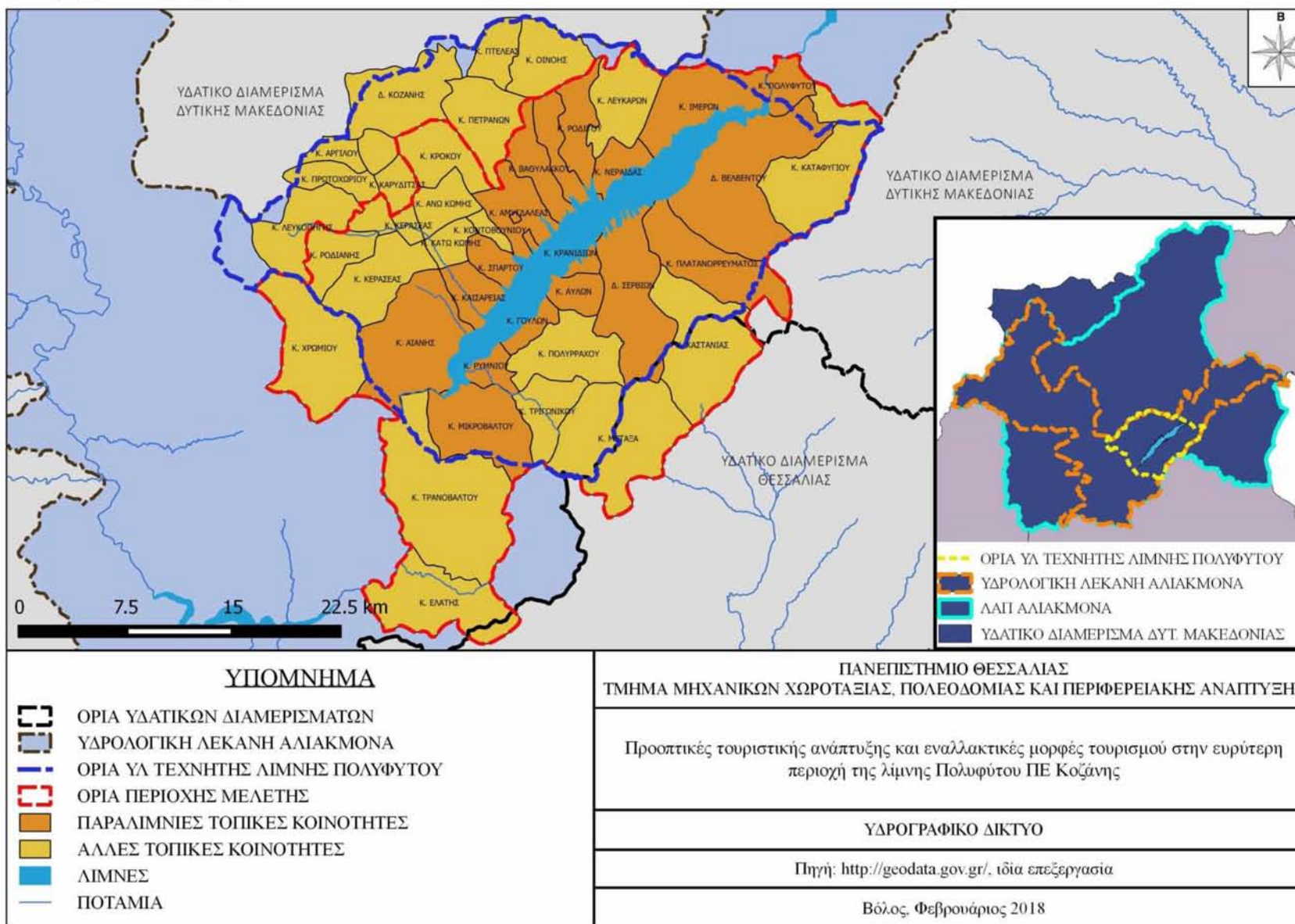
3.3.3 Υδρογραφικό δίκτυο

Η περιοχή μελέτης κατά το μεγαλύτερο τμήμα της εντάσσεται στο Υδατικό Διαμέρισμα Δυτικής Μακεδονίας (GR09), με εξαίρεση ένα μέρος νότια της ΔΕ Σερβίων και μία μικρή έκταση στο νότιο τμήμα της ΔΕ Καμβουνίων, οι οποίες ανήκουν στο Υδατικό Διαμέρισμα Θεσσαλίας (GR08). Το Υδατικό Διαμέρισμα Δυτικής Μακεδονίας εντοπίζεται στο βορειοδυτικό τμήμα της χώρας, έχει έκταση 13.624 km² και καταλαμβάνει το μεγαλύτερο τμήμα της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας και σημαντικό τμήμα της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας. Βάσει της αντίστοιχης Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών, το Υδατικό Διαμέρισμα Δυτικής Μακεδονίας (GR09) αποτελείται από δύο ΛΑΠ, του Αλιάκμονα (έκταση 12.410 km²) και των Πρεσπών (έκταση 1.214 km²) (ΥΠΕΚΑ, 2013).

Η ΛΑΠ Αλιάκμονα μπορεί να διακριθεί σε τέσσερις επιμέρους Υδρολογικές Λεκάνες: του Αλιάκμονα, της Κλειστής Λεκάνης της Πτολεμαΐδας, της Περιφερειακής Τάφρου και της Πεδιάδας Κατερίνης. Η πρώτη, του Αλιάκμονα, είναι η μεγαλύτερη και ακολουθεί τα όρια της φυσικής ΥΛ του ομώνυμου ποταμού, όπου περιλαμβάνεται και η ΥΛ της τεχνητής λίμνης Πολυφύτου. Η ΥΛ της τεχνητής λίμνης Πολυφύτου ανήκει στους Δήμους Κοζάνης και Σερβίων-Βελβεντού της ΠΕ Κοζάνης και έχει συνολική έκταση 847 km². Σε ότι αφορά το Δήμο Κοζάνης, περιλαμβάνονται οι ΔΕ Ελίμειας και Αιανής (εκτός από την ΤΚ Χρωμίου, της ΔΕ Αιανής) και από το Δήμο Κοζάνης 8 από τις 20 ΤΚ καθώς και η ΔΚ Κοζάνης. Σε ότι αφορά το Δήμο Σερβίων-Βελβεντού, περιλαμβάνεται η μεγαλύτερη έκταση της ΔΕ Σερβίων και της ΔΕ Βελβεντού, καθώς και τμήμα της ΔΕ Καμβουνίων. Την παρόχθια ζώνη καλύπτουν διοικητικές υποδιαιρέσεις των ΔΕ Σερβίων και Βελβεντού και σε μικρότερο βαθμό των ΔΕ Αιανής και Ελίμειας (<http://geodata.gov.gr/>).

Το υδρογραφικό δίκτυο της ΥΛ της τεχνητής λίμνης Πολυφύτου είναι ασύμμετρο, δενδρικού τύπου και χαρακτηρίζεται από επιφανειακή απορροή. Κύριος αποδέκτης του δικτύου είναι η τεχνητή λίμνη Πολυφύτου με έκταση 74km². Η λίμνη έχει στενόμακρο σχήμα με μέγιστο πλάτος τα 2,5 km, ενώ ανάλογα με το ισοζύγιο εισροών-εκροών το μήκος της μεταβάλλεται από 22 έως 31 km. Η ωφέλιμη χωρητικότητα της λίμνης ανέρχεται σε 1.220 x 10⁶ m³ και όπως προαναφέρθηκε, η μέγιστη στάθμη λειτουργίας της βρίσκεται άνω των 291 μέτρων. Σήμερα η στάθμη της εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από τη λειτουργία του ΥΗΣ της ΔΕΗ, την εισροή των υδάτων του ποταμού Αλιάκμονα και των παραποτάμων του, καθώς και από την άντληση των υδάτων της λίμνης για άρδευση των παρόχθιων περιοχών (ΥΠΕΚΑ, 2016).

Χάρτης 3.4 Υδρογραφικό δίκτυο

Η τεχνητή λίμνη Πολυφύτου, όσον αφορά το ιδιοκτησιακό καθεστώς, ανήκει στη ΔΕΗ. Ωστόσο, βάσει του Ν.972/1979 η χρήση της έχει παραχωρηθεί αποκλειστικά στους κατοίκους των γύρω περιοχών για αλιευτική-οικοτουριστική εκμετάλλευση. Σύμφωνα με το άρθρο 5 αυτού του νόμου, δύναται να χορηγηθούν ερασιτεχνικές άδειες αλιείας σε κατοίκους άλλων περιοχών για τουριστική αξιοποίηση της λίμνης. Σημαντικό είναι, επίσης, να αναφερθεί και η δημιουργία του αντλιοστασίου της ΔΕΗ πλησίον της γέφυρας Σερβίων, που τροφοδοτεί με το νερό τους θερμοηλεκτρικούς σταθμούς του λεκανοπεδίου Πτολεμαΐδας-Αμυνταίου σχεδόν καθ' ολοκληρία, αφού με τη δραματική πτώση της στάθμης της λίμνης Βεγορίτιδα έγινε αδύνατη η λήψη νερού από αυτή. Ωστόσο, η παρουσία του αντλιοστασίου δεν αποτελεί απειλή για τον υδάτινο όγκο, λόγω των ποσοτήτων που αντλούνται, αλλά μάλλον περισσότερο συντελεί στην αισθητική υποβάθμιση του τοπίου (Μποσταντζόγλου, 2003).

Ο κύριος τροφοδότης του ταμιευτήρα Πολυφύτου με νερό και διαλυμένα συστατικά είναι ο ποταμός Αλιάκμονας, που είναι και ο μεγαλύτερος σε μήκος ποταμός της χώρας (320km) και τροφοδοτεί τη λίμνη με κατεύθυνση από το νοτιοδυτικό προς το βορειοανατολικό της άκρο. Η παροχή του ποταμού έχει μειωθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια, κυρίως λόγω της αυξανόμενης ζήτησης νερού για γεωργικές χρήσεις. Τα υδατορεύματα που τροφοδοτούν τη λίμνη με νερό και ιζήματα ασυνεχώς κατά τη διάρκεια του έτους, είναι οι χείμαρροι της Αιανής, της Καισαρειάς, των Σερβίων, του Βελβεντού, ο Πλατανόλακκος, ο Θολόλακος και ο Λάφιστας. Οι περισσότεροι από αυτούς έχουν μηδενική παροχή τους μήνες του έτους, που παρουσιάζουν μικρές ατμοσφαιρικές κατακρημνίσεις (Αιανής, Θολόλακα, Λάφιστας, Καισαρειάς, Βελβεντού), ενώ μόνο το ρέμα των Σερβίων έχει παροχή σχεδόν όλη τη διάρκεια του έτους. Σήμερα, η λίμνη αποτελεί τον τελικό αποδέκτη όλων των αποπλυμένων υπολειμμάτων φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων των γεωργικών καλλιεργειών, των επεξεργασμένων λυμάτων από τις εγκαταστάσεις βιολογικών καθαρισμών, και κάθε είδους επιφανειακού αποπλυμένου υλικού από βιομηχανικές μονάδες. Ωστόσο, η φυσική ανανέωση του υδάτινου όγκου (1,3 φορές το χρόνο) επιτρέπει τη διατήρηση σε καλή κατάσταση από άποψη καθαρότητας (Μαρκόνης, 2006).

Σύμφωνα με τη στατιστική επεξεργασία των μετρήσεων του Υπουργείου Γεωργίας για τις περιόδους 1980-1997 και τη σύγκριση των τιμών των παραμέτρων με τα όρια της κείμενης νομοθεσίας 2006/44/EK «ποιότητα γλυκών υδάτων που έχουν ανάγκη προστασίας ή βελτίωσης για τη διατήρηση της ζωής των ιχθύων» και 79/869/ΕΟΚ «επιφανειακά ύδατα που προορίζονται για την παραγωγή πόσιμου νερού», οι μέσες τιμές των παραμέτρων ποιότητας των υδάτων του ποταμού Αλιάκμονα και επομένως των υδάτων τροφοδοσίας των ταμιευτήρων, όλων των ίδιων μηνών της περιόδου 1980-1997, βρίσκονται εντός των ορίων της κείμενης νομοθεσίας (Σαμιώτης, 2015). Επιπλέον, με την κατασκευή του φράγματος Ιλαρίωνα η παροχή δεσμεύεται και οι φερτές ύλες συσσωρεύονται στον ταμιευτήρα Ιλαρίωνα, οπότε η διοχέτευση των υδάτων στη λίμνη Πολυφύτου είναι ελεγχόμενη και το νερό της διαυγές (Χρισταφακόπουλος, 2000).

Αναφορικά με τα υπόγεια υδατικά συστήματα στη ΛΑΠ Αλιάκμονα χωροθετούνται 15 κύρια και 18 δευτερεύοντα ή τοπικής σημασίας. Ορισμένα από τα συστήματα αυτά, βρίσκονται σε κακή ποσοτική κατάσταση, η οποία οφείλεται κυρίως στην υπεράντληση λόγω αρδευτικής χρήσης, ενώ τοπικά στις περιοχές δραστηριότητας της ΔΕΗ, οφείλεται στις αντλήσεις που πραγματοποιούνται για υποβιβασμό της στάθμης του υπόγειου νερού (ΥΠΕΚΑ, 2013). Η περιοχή μελέτης χαρακτηρίζεται κυρίως από ημιπερατούς σχηματισμούς μικρής δυναμικότητας και δεν αντιμετωπίζει σημαντική ποσοτική υποβάθμιση. Η ύπαρξη ιζηματογενών υδροφοριών μικρής δυναμικότητας, κάνει μικρότερη την πιθανότητα προβλημάτων μόλυνσης του υπόγειου υδροφορέα, ενώ η μικρή απορροφητικότητα του εδάφους (κάτι που επιβεβαιώνει η έντονη παρουσία ρεμάτων στη περιοχή), αυξάνει την πιθανότητα υποβάθμισης της λίμνης Πολυφύτου. (Μαρκόνης, 2006). Σημειώνεται ότι η εξορυκτική και ηλεκτροπαραγωγική δραστηριότητα δεν επιτρέπουν την επαρκή αξιοποίηση των τεράστιων αποθεμάτων επιφανειακών και υπόγειων νερών της Περιφέρειας. Αυτές οι δραστηριότητες ανταγωνίζονται τις γεωργικές χρήσεις και οδηγούν σε καταστροφή του υδροφόρου ορίζοντα, όπως στην περίπτωση της λεκάνης Αμυνταίου-Πτολεμαΐδας-Σερβίων. Για το λόγο αυτό κρίνεται απαραίτητη η ορθολογική αξιοποίηση των υδατικών πόρων σε συνθήκες υψηλής και διαρκώς αυξανόμενης ζήτησης νερού για ποικίλες χρήσεις. Ειδικότερα, η κάλυψη των υδρευτικών αναγκών της Κοζάνης γίνεται πλέον μέσω γεωτρήσεων στο νότιο τμήμα του Νομού (Πετρανά, Βαθύλακκος κ.λπ.), εξαιτίας της μείωσης των αποθεμάτων στη λεκάνη Σαριγκιόλ (ΠΠΧΣΑΑ, 2003).

3.3.4 Πυρκαγιές και πλημμύρες

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, τα δάση και οι ημιφυσικές περιοχές καλύπτουν ένα μεγάλο τμήμα της περιοχής μελέτης και για το λόγο αυτό οι κίνδυνοι από τις πυρκαγιές είναι αυξημένοι σε μεγάλο βαθμό. Σύμφωνα με τη μελέτη του Ινστιτούτου Μεσογειακών Δασικών Οικοσυστημάτων και Τεχνολογίας Δασικών Προϊόντων «Δασικές Πυρκαγιές Ελλάδα 1983-2008», για την ΠΕ Κοζάνης για το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, το 80% των καμένων εκτάσεων ήταν δασικές και μόλις το 20% γεωργικές. Η ίδια μελέτη δίνει στοιχεία για τις πυρκαγιές για κάθε ΠΕ της χώρας και παρακάτω καταγράφονται ορισμένα που αφορούν την ΠΕ Κοζάνης.

Στον Πίνακα 3.3. τα δεδομένα της δεύτερης στήλης αποτελούν τις ομάδες ταξινόμησης στις οποίες ανήκει η ΠΕ Κοζάνης, με βάση τις κλίμακες που έχουν οριστεί για κάθε κατηγορία της πρώτης στήλης. Η ΠΕ Κοζάνης ανήκει στα χαμηλότερα επίπεδα στις περισσότερες κατηγορίες, εκτός από τις κατηγορίες «αριθμός πυρκαγιών» (2^ο χαμηλότερο επίπεδο από το σύνολο των 5), «μέση ένταση πυρκαγιάς» (2^ο χαμηλότερο επίπεδο από το σύνολο των 6) και «μέσος ετήσιος αριθμός πυρκαγιών» (3^ο χαμηλότερο επίπεδο από το σύνολο των 7). Τα Στατιστικά Δασικών Πυρκαγιών που δίνονται από το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας για τη χρονική περίοδο 1980-2008, δείχνουν ότι ο μέσος όρος του ετήσιου αριθμού πυρκαγιών είναι 25 για την ΠΕ Κοζάνης, που αντιστοιχεί στο 1,69% του συνόλου της

χώρας, και ο μέσος όρος καμένης έκτασης ανέρχεται ετησίως στα 8.316 στρέμματα, που αντιστοιχεί στο 1,63% του συνόλου της χώρας.

Σύμφωνα με τη μελέτη του Ινστιτούτου Μεσογειακών Δασικών Οικοσυστημάτων και Τεχνολογίας Δασικών Προϊόντων «Δασικές Πυρκαγιές Ελλάδα 1983-2008», μία από τις πιο καταστροφικές πυρκαγιές της Ελλάδας, σημειώθηκε στις 8/7/1988 εντός της περιοχής μελέτης (ΔΕ Καμβουνίων) και ως πιθανή αιτία πρόκλησής της ορίστηκε η βολή στρατού. Η πυρκαγιά διήρκησε 4,3 ημέρες καίγοντας συνολικά έκταση 45.025 στρεμμάτων.

Πίνακας 3.3 Δεδομένα πυρκαγιών και καμένων εκτάσεων για την ΠΕ Κοζάνης για τη χρονική περίοδο 1983-2008

Συνολικές καμένες εκτάσεις	< 200.000 στρέμματα
Ποσοστό καμένης επιφάνειας ανά έκταση ΠΕ	0 - 10%
Αριθμός πυρκαγιών	501 - 1000
Πυρκαγιές ανά 100 km ²	< 20
Μέση ένταση πυρκαγιάς	201 – 400 στρέμματα/πυρκαγιά
Μέσος ετήσιος αριθμός πυρκαγιών	21 – 30
Μέση ετήσια καμένη έκταση	< 10 στρέμματα

Πηγή: Ινστιτούτο Μεσογειακών Δασικών Οικοσυστημάτων και Τεχνολογίας Δασικών Προϊόντων (2011), ίδια επεξεργασία

Παρακάτω δίνεται η καμένη έκταση ανά κατηγορίες καλύψεων γης και ανά Δήμο για την περιοχή μελέτης, για το χρονικό διάστημα 2000-2012 και για το έτος 2016, σύμφωνα με δεδομένα που αφορούν τα δασικά συμβάντα στα οποία επενέβη το Πυροσβεστικό Σώμα (Πίνακας 3.4 και Πίνακας 3.5, αντίστοιχα). Μεγάλες καμένες εκτάσεις δασών (11.000 στρέμματα) και χορτολιβαδικών εκτάσεων (2.500 στρέμματα) καταγράφηκαν τον Ιούλιο του 2007 στην περιοχή Καταφύγιο της ΔΕ Βελβεντού. Επιπλέον, τον Ιούλιο και τον Αύγουστο του 2016 κάηκαν εκτάσεις με υπολείμματα καλλιεργειών στις ΤΚ Αιανής, Κρόκου, Κερασιάς και Καισαρείας και ήταν αναγκαία η επέμβαση της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας. (<http://www.fireservice.gr/pyr/site/home.csp>)

Το 2007 δημιουργήθηκε η Κοινοτική Οδηγία 2007/60/ΕΚ, η οποία έχει ως βασική προτεραιότητα την πρόληψη, τον περιορισμό και την αντιμετώπιση των πλημμυρών. Προκειμένου να συντελεστεί σωστή διαχείριση των πλημμυρών, στα πλαίσια της Οδηγίας, τα κράτη μέλη της Ε.Ε. είναι υποχρεωμένα να προβούν σε μια προκαταρκτική εκτίμηση των κινδύνων πλημμύρας για τις λεκάνες απορροής ποταμών και να συγκεκριμενοποιήσουν τις περιοχές εκείνες όπου οι πιθανότητες για πλημμύρα είναι μεγαλύτερες. Βάσει όσων προαναφέρθηκαν και σύμφωνα με την «Εφαρμογή Οδηγίας 2007/60/ΕΚ Προκαταρκτική Αξιολόγηση Κινδύνων Πλημμύρας» που εκπονήθηκε από την Ειδική Γραμματεία Υδάτων το Δεκέμβριο του 2012, στην περιοχή μελέτης δεν έχουν καταγραφεί ιστορικές πλημμύρες κατά το παρελθόν. Στην ΠΕ Κοζάνης, οι περιοχές που χαρακτηρίζονται ευάλωτες σε πλημμύρες είναι πέντε και σε αυτές ανήκει η περιοχή Θολόλακκος στο Βελβεντό, νότια της λίμνης Πολυφύτου. Επίσης, στην περιοχή μελέτης περιλαμβάνονται

ορισμένες Ζώνες Δυνητικά Υψηλού Κινδύνου Πλημμύρας, οι οποίες παρουσιάζονται στο Χάρτη 3.5 και στον Πίνακα 3.6.

Πίνακας 3.4 Καμένη έκταση ανά κατηγορίες καλύψεων γης και ανά Δήμο για την περιοχή μελέτης για το χρονικό διάστημα 2000-2012

	Καμένη έκταση (σε στρέμματα)							
	Δάση	Δασική έκταση	Άλση	Χορτοκίς εκτάσεις	Καλάμι-βάλτοι	Γεωργικές εκτάσεις	Υπολείμματα καλλιμεργειών	Σκουπιδότοποι
Δήμος Κοζάνης								
ΔΕ Αιανής	0	0	0	2	0	9	156	1
ΔΕ Ελίμειας								
Δήμος Σερβίων-Βελβεντού								
ΔΕ Σερβίων	11.000	65	0	2.606	0	0	64	0
ΔΕ Βελβεντού								
ΔΕ Καμβουνίων								

Πηγή: <http://www.fireservice.gr/pyr/site/home.csp>, ίδια επεξεργασία

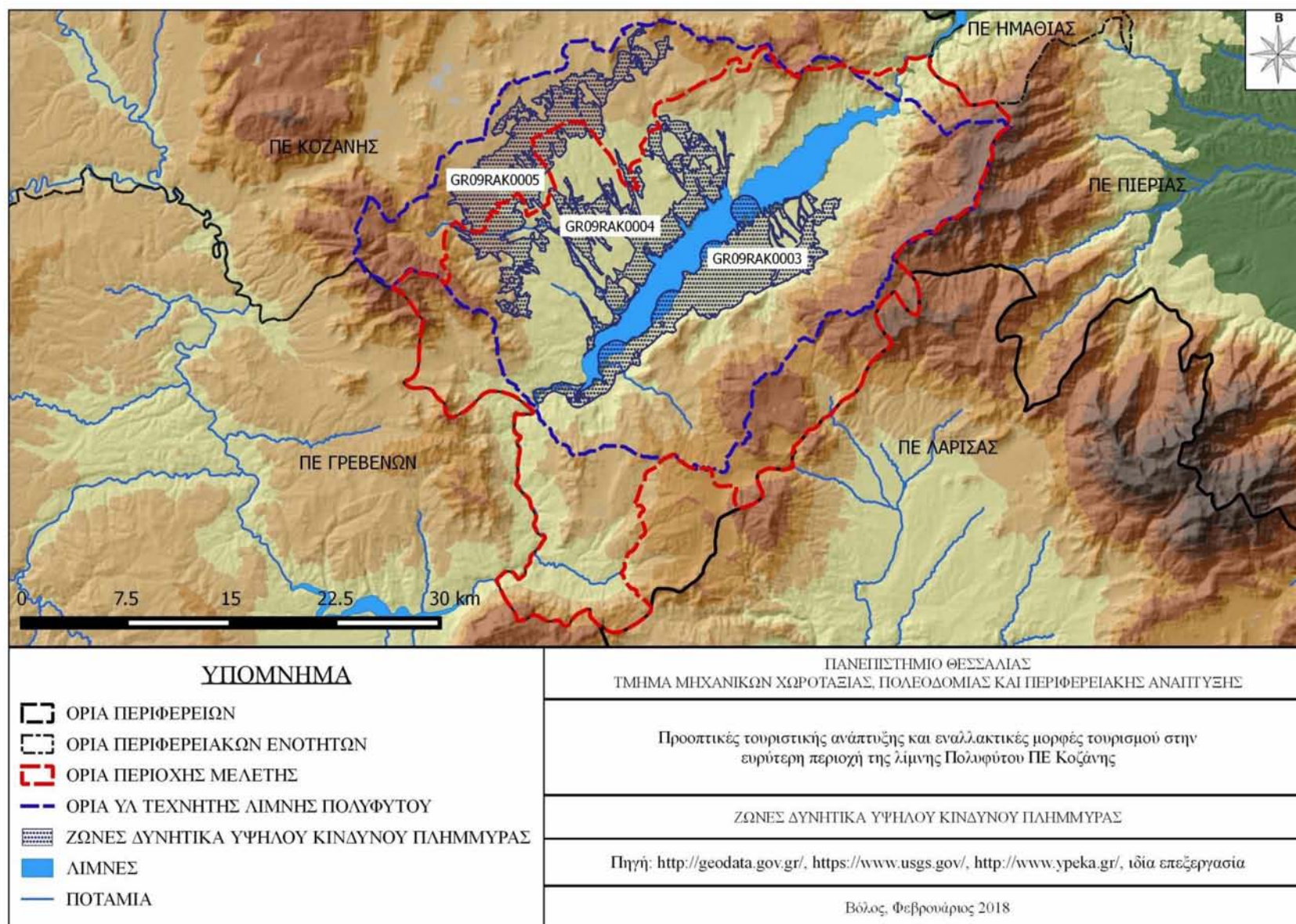
Πίνακας 3.5 Καμένη έκταση ανά κατηγορίες καλύψεων γης και ανά Δήμο για την περιοχή μελέτης για το έτος 2016

	Καμένη έκταση (σε στρέμματα)							
	Δάση	Δασική έκταση	Άλση	Χορτοκίς εκτάσεις	Καλάμι-βάλτοι	Γεωργικές εκτάσεις	Υπολείμματα καλλιμεργειών	Σκουπιδότοποι
Δήμος Κοζάνης								
ΔΕ Αιανής	10	5	0	10	5	21	1.201	0
ΔΕ Ελίμειας								
Δήμος Σερβίων-Βελβεντού								
ΔΕ Σερβίων	0	1	0	340	0	1	5	0
ΔΕ Βελβεντού								
ΔΕ Καμβουνίων								

Πηγή: <http://www.fireservice.gr/pyr/site/home.csp>, ίδια επεξεργασία

Χάρτης 3.5 Ζώνες Δυνητικά Υψηλού Κινδύνου Πλημμύρας

Πίνακας 3.6 Ζώνες Δυνητικά Υψηλού Κινδύνου Πλημμύρας

α/α	ΟΝΟΜΑΣΙΑ	ΚΩΔΙΚΟΣ	ΕΚΤΑΣΗ (km ²)
1	Δεξιά παρόχθια περιοχή τεχνητής λίμνης Πολυφύτου	GR09RAK0003	63
2	Αριστερή παρόχθια περιοχή τεχνητής λίμνης Πολυφύτου, χαμηλή ζώνη Φτελιάς	GR09RAK0004	51
3	Πεδιάδα Κοζάνης	GR09RAK0005	70

Πηγή: Εφαρμογή Οδηγίας 2007/60/ΕΚ (ΥΠΕΚΑ, 2012).

3.3.5 Γεωλογία - Τεκτονική - Σεισμική επικινδυνότητα

Η περιοχή μελέτης και η ευρύτερη περιοχή βρίσκονται στην πελαγονική ζώνη και για την ακρίβεια καταλαμβάνουν το δυτικό τμήμα της. Η ζώνη αυτή παρουσιάζει μεγάλη επιφανειακή εξάπλωση και καταλαμβάνει το χώρο μεταξύ της ζώνης της Πίνδου και της ζώνης της Αλμωπίας. Αναφορικά με την τεκτονική, από την περιοχή μελέτης διέρχονται πολλά ρήγματα ορισμένα από τα οποία είναι ενεργά. Το ρήγμα του Αλιάκμονα είναι το σημαντικότερο όλων και η τεκτονική γραμμή του έχει συνολικό μήκος μεγαλύτερο των 90 km φτάνοντας μέχρι την Κεντρική Μακεδονία. Άλλα σημαντικά ρήγματα είναι το ενεργό ρήγμα Σερβίων-Βελβεντού, το σεισμικό ρήγμα Ρυμνίου-Παλαιοχωρίου-Σαρακίνας και το αντιθετικό ρήγμα Ρυμνίου-Κνίδης (Χρισταφακόπουλος, 2000).

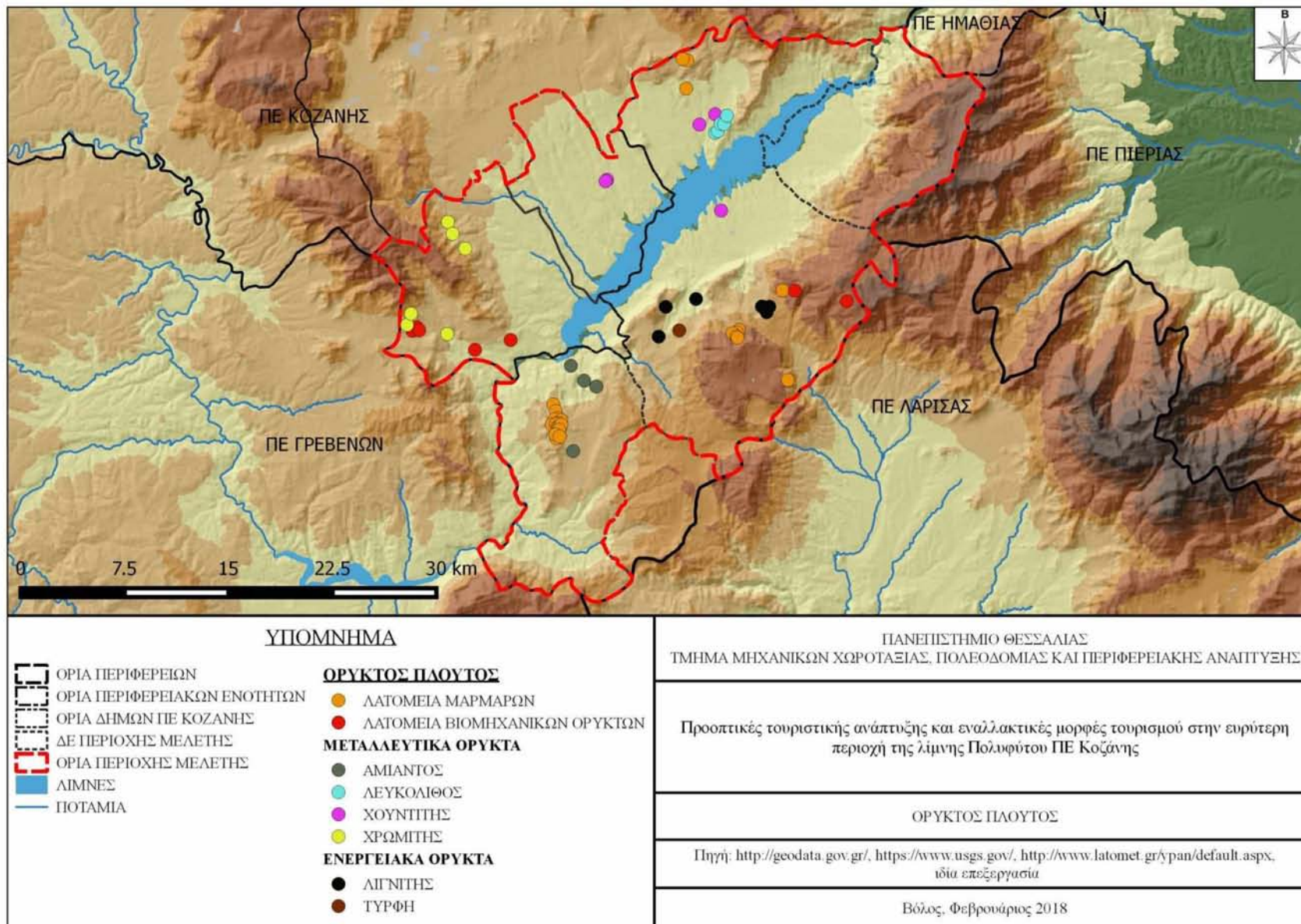
Σε περιπτώσεις εκδήλωσης σημαντικών σεισμών σε περιοχές που υπάρχουν μεγάλα Υδροηλεκτρικά έργα και ταμειυτήρες, υπάρχουν φοβίες για τη συμπεριφορά των φραγμάτων. Στην περιοχή μελέτης αν και με τα μέχρι στιγμής δεδομένα δεν έχει επηρεαστεί το Υδροηλεκτρικό έργο Πολυφύτου, οι ανησυχίες αφορούν τους πιθανούς κινδύνους που εγκυμονεί η εκδήλωση σεισμού στο μεγάλο ρήγμα των Σερβίων. Ωστόσο, οι μελέτες σεισμικότητας που πραγματοποιήθηκαν από το Εργαστήριο Γεωφυσικής του ΑΠΘ και το Τμήμα Γεωλογίας του Τομέα Γεωλογίας και Φυσικής Γεωγραφίας του ΑΠΘ, επιβεβαίωσαν ότι δεν υπάρχει πρόβλημα με τα φράγματα (Χρισταφακόπουλος, 2000).

3.3.6 Ορυκτός πλούτος

Ο ορυκτός πλούτος και η εξορυκτική δραστηριότητα στην περιοχή μελέτης αφορά μια πληθώρα ορυκτών υλικών. Εξετάζοντας τη χωρική τους απεικόνιση, διαπιστώνεται ότι οι ορυκτές πρώτες ύλες βρίσκονται διάσπαρτα εντός των ορίων της περιοχής μελέτης και παρουσιάζονται ακολούθως. Στους ανατολικούς πρόποδες του Βούρινου και νότια του Όρους, περιοχή όπου αναπτύσσεται σημαντική μεταλλευτική δραστηριότητα, εντοπίζεται ο χρωμίτης που είναι ένα από τα κυριότερα ορυκτά υλικά. Στη ΔΕ Αιανής συναντάται, επίσης, ο ατταπουλγίτης και ο σεπιόλιθος που είναι αργιλικά λατομικά ορυκτά με ιδιότητες που έχουν εφαρμογή σε χρώματα, καλλυντικά, υγρά καθαριστικά/απορρυπαντικά και σαμπουάν, καλαφατιστικά και σφραγιστικά υλικά, ειδικές (flexographic) μελάνες, στιλβωτικά και συγκολλητικά (<http://www.igme.gr/>).

Χάρτης 3.6 Ορυκτός Πλούτος

Στο κεντρικό τμήμα της ΔΕ Ελίμειας αποτέθηκαν σχεδόν όλες οι παραγενέσεις του λευκόλιθου (μαγνησίτες, υδρομαγνησίτες, χουντίτης αλλά και αραγονίτες). Με εξαίρεση το χουντίτη, ο οποίος εξορύσσεται σήμερα στην περιοχή των Λευκάρων της ΔΕ Σερβίων, οι άλλες παραγενέσεις του λευκόλιθου δεν αξιοποιούνται κυρίως διότι δεν είναι δυνατό τεχνολογικά να εμπλουτισθούν. Στην ίδια περιοχή, σε μεγαλύτερο βάθος, αναπτύσσονται κοιτάσματα λιγνίτη τα αποθέματα του οποίου υπερβαίνουν τα 500 εκ. τόνους. Η αξιοποίηση των λιγνιτικών αυτών κοιτασμάτων δεν συμπεριλαμβάνεται ακόμα στον προγραμματισμό της ΔΕΗ. Σε ολόκληρη την περιοχή δεν υπάρχει ενεργό λατομείο, ούτε έχει δεσμευθεί περιοχή για λατομικές έρευνες. Σχεδόν ολόκληρη η περιοχή έχει δεσμευθεί από δημόσιους φορείς για μεταλλευτική έρευνα (<http://opengov.pdm.gov.gr/>).

Στη ΔΕ Σερβίων, όπως προαναφέρθηκε, έχουν εντοπιστεί σημαντικά κοιτάσματα λευκόλιθου σε διάφορες παραγενέσεις του, μία από τις οποίες είναι ο χουντίτης. Ο χουντίτης χρησιμοποιείται στη λεύκανση του χαρτιού, ως πληρωτικό υλικό και ως αντιπυρικό στοιχείο σε βιομηχανικά προϊόντα, κατά τη χρήση των οποίων αναπτύσσονται υψηλές θερμοκρασίες. Σημαντικά είναι και τα κοιτάσματα μαρμάρου στην ΤΚ Ροδίτη στο βόρειο τμήμα της περιοχής μελέτης, καθώς και στη ΔΚ Σερβίων στις περιοχές Πολύραχου και Λάβας. Στη ΔΕ Σερβίων εντοπίζονται, επίσης, κοιτάσματα βιομηχανικών και ενεργειακών ορυκτών με την εξόρυξη λιγνίτη και τύρφης (<http://opengov.pdm.gov.gr/>).

Έντονη εξορυκτική δραστηριότητα και σημαντική παραγωγή ποσοτήτων μαρμάρου εντοπίζονται μεταξύ των οικισμών Τρανόβαλτου και Μικρόβαλτου της ΔΕ Καμβουνίων (<http://www.latomet.gr/ypan/default.aspx>). Στις ΤΚ Τρανόβαλτου και Μικρόβαλτου η εξόρυξη αμιάντου έχει διακοπεί έπειτα από ένα πρόγραμμα σταδιακών επεμβάσεων της πρώην Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Κοζάνης για διακοπή της λειτουργίας των Μεταλλείων Αμιάντου Βορείου Ελλάδας (ΜΑΒΕ). Οι δράσεις του προγράμματος είναι οι εξής: 1) Έργο Asbestmine: «Αξιοποίηση του ορυχείου αμιάντου των ΜΑΒΕ στην Κοζάνη ως περιοχή διάθεσης αποβλήτων αμιάντου» (LIFE 03 ENV/GR/000214)(2005-2007), 2) Αποκατάσταση των Αποθέσεων των ΜΑΒΕ (Α΄ Φάση) (ΕΠΠΕΡ 2007-2009), 3) Ολοκλήρωση Έργου Αποκατάστασης Αποθέσεων των ΜΑΒΕ (Β΄ Φάση) (ΕΠΠΕΡΑΑ 2010), 4) Αποκατάσταση Κτιριακών Εγκαταστάσεων και Περιβάλλοντος Χώρου των ΜΑΒΕ (<http://www.greenasbestosmine.gr/Contents.aspx?CatId=20>).

3.4 ΒΙΟΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

3.4.1 Χλωρίδα και πανίδα

Η βλάστηση της περιοχής εξαρτάται από τη σύσταση του εδάφους, το ποσοστό του νερού ή του αλατιού και το υψόμετρο. Η ευρύτερη περιοχή του Δήμου Κοζάνης ανήκει στην Παραμεσογειακή ζώνη βλάστησης (*Quercetalia pubescentis*). Περιλαμβάνει την υποζώνη των ξηρόφιλων φυλλοβόλων δασών (λοφώδης, υποορεινή, ορεινή περιοχή), και τη ζώνη με δάση δρυός, τα οποία έχουν μειωθεί σημαντικά ή εξαφανιστεί λόγω της βοσκής και της εξάπλωσης των καλλιεργειών. Τα

είδη της αυτοφυούς βλάστησης είναι η δενδρώδης και θαμνώδης βλάστηση (*Quercus sessiliflora*, *Q. Cerris*, *Carfinus*, *Corylus*, *Pirus amygdaliformis*) και η ποώδης βλάστηση (*Aegilops geniculata*, *Alopecurus gerardii*, *Avena sterilis*, *Bromus hordeaceus*, *Pasyfyrum villosum*, *Festuca ovina*, *Hordeum*, *Lolium multiflorum*, *Phalaris bulbosa*) (ΓΠΣ Κοζάνης, 2002).

Στην ευρύτερη περιοχή του Βούρινου, το επικρατέστερο είδος βλάστησης αποτελούν οι θαμνώνες με *Quercus coccifera* (πουρνάρι), ενώ σε μικρότερο βαθμό συναντάται το είδος *Juniperus oxycedrus*. Στα μεγαλύτερα υψόμετρα κυριαρχούν τα φυλλοβόλα δρυοδάση, πυκνά δάση ελάτης καλύπτουν σημαντική έκταση δυτικά της ΤΚ Κτενίου στη ΔΕ Αιανής, ενώ ο πλάτανος εμφανίζεται στις παραποτάμιες περιοχές και κοντά στα ρέματα (Πασιάκου, 2009). Στον ορεινό όγκο των Πιερίων βρίσκονται εκτεταμένα παραγωγικά δάση οξυάς, δρυοδάση, δάση μαύρης και δασικής πεύκης, καστανιάς, νησίδες ελάτης, μεικτά δάση πλατυφύλλων-κωνοφόρων και ψευδαλπικά λιβάδια στις κορυφές. Στην ημιορεινή περιοχή των Πιερίων και κυρίως μεταξύ των οικισμών Αγίας Κυριακής και Καταφυγίου, εντοπίζονται θαμνώνες από φυλλοβόλους θάμνους οστριάς, γαύρου, φράζου, κοκορεβιθιάς, χρυσόξυλου, κράτεγου, κουτσουπιάς, χνοώδους δρυός μαζί με αειφύλλους θάμνους πρίνου, οξύκεδρου και φιλικιού (<https://filotis.itia.ntua.gr/>).

Σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της χλωρίδας της περιοχής μελέτης έχει η λίμνη Πολυφύτου, η οποία περιβάλλεται από ρεματιές που διασχίζουν τις καλλιεργούμενες εκτάσεις και έχουν μόνιμη ή εποχιακή ροή. Το φυσικό περιβάλλον της περιοχής γύρω από τη λίμνη απαρτίζεται από ένα σύνολο αλληλοεπηρεαζόμενων οικοσυστημάτων, στο οποίο ανήκουν κωνοφόρα και πλατύφυλλα δάση, βοσκότοποι (όπου παρατηρείται φυσική βλάστηση) και σκληροφυλλική βλάστηση (θαμνώδης και ποώδης). Η ποικιλία της αυτοφυούς βλάστησης γύρω από τη λίμνη είναι μεγάλη με χαρακτηριστικά είδη το πουρνάρι, τη χνοώδη δρυ, τη λεύκη, το γαύρο, τους κράταιγους και τον πλάτανο. Στον υποόροφο αυτών των συστάδων βρίσκονται τα είδη λυκίσκος, κισσός, μπεκρολαδόκερο, φλισκούνι, αβρονιά και τα ποώδη *Trifolium campestre*, *Muscari neglectum*, κ.λπ. Στη σύνθεση της φρυγανικής βλάστησης των παραλίμνιων περιοχών συμμετέχουν τα είδη αστοιβίδα, θυμάρι, ρίγανη, μαρτιάκος, λαγόχορτο, τριφύλλι (Πασιάκου, 2009).

Η πανίδα της περιοχής συναντάται κυρίως στα ρέματα που καταλήγουν στη λίμνη, τα οποία αποτελούν το σημαντικότερο βίοτοπο για την αναπαραγωγή τόσο των θηλαστικών, όσο και αρκετών ειδών πουλιών και ερπετών. Κατά μήκος των ακτών της λίμνης σχηματίζεται βίοτοπος που είναι σημαντικός για τις νυκτερινές μετακινήσεις των μεγάλων θηλαστικών όπως ο λύκος και το τσακάλι. Στις ορεινές περιοχές (Όρος Βούρινος, Άσκιο, Βέρμιο) σε μεγάλη πυκνότητα εμφανίζεται ο λύκος (*Canis lupus*) καθώς και μικροθηλαστικά, όπως είναι η αλεπού (*Vulpes vulpes*), ο σκίουρος (*Sciurus vulgaris*) και ο λαγός (*Lepus europeus*) (Πασιάκου, 2009).

Στην ευρύτερη περιοχή καταγράφηκαν 128 είδη πουλιών, περίπου το 1/3 των ειδών που απαντούν στην Ελλάδα. Μεταξύ αυτών αηδόνια, σουσουράδες, ξεφτέρια,

φαλαρίδες, κορμοράνοι, αργυροπελεκάνοι, ερωδιοί, μαυροπελαργοί, χρυσογέρακα, πετρίτες, αετογερακίνες, φιδαιοί, χαλκόκοτες, μελισσοφάγοι κλπ. Μερικά από τα είδη αυτά είναι σπάνια ή και απειλούνται με εξαφάνιση, όπως ο ασημόγλαρος της Κασπίας (<http://ecokinisi.blogspot.gr/>). Η περιοχή αποτελεί, επίσης, μεταναστευτικό διάδρομο ακόμη και ειδών των υφάλμυρων περιοχών, όπως το φοινικόπτερο (φλαμίνγκο) και η αβοκέτα. Η λίμνη συγκεντρώνει όλες τις προϋποθέσεις για να ενταχθεί στις Σημαντικές Περιοχές για τα Πουλιά (ΣΠΠ) και συνεπώς πρέπει να γίνουν οι απαραίτητες ενέργειες στην κατεύθυνση αυτή (περιορισμός θήρας, αγροτικών καλλιεργειών κ.λπ.) (Μπούσμπουρας, 2011).

Όσον αφορά την ιχθυοπανίδα, τα κυριότερα είδη ψαριών που αναπαράγονται στην περιοχή μελέτης είναι ο γουλιανός (από τους πλέον ευμεγέθεις του κόσμου), η πέστροφα, το γριβάδι, η πέρκα, ο κέφαλος, η πλατίκα και η πεταλούδα. Το γριβάδι αποτελεί το σημαντικότερο είδος ψαριού και απαγορεύεται η αλιεία του σε όλη την έκταση της λίμνης στο στάδιο αναπαραγωγής του (Πασιάκου, 2009).

3.4.2 Περιοχές ιδιαίτερης περιβαλλοντικής προστασίας

Οι περιοχές ιδιαίτερης περιβαλλοντικής προστασίας στην περιοχή μελέτης ανήκουν στην κατηγορία «Περιοχές Προστασίας Οικοτόπων και Ειδών» του Ν. 3937/2011 (ΦΕΚ 60/Α/31-3-11). Συγκεκριμένα, οι περιοχές υπό καθεστώς προστασίας είναι Ειδικές Ζώνες Διατήρησης (ΕΖΔ), Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) και Καταφύγια Άγριας Ζωής (ΚΑΖ). Οι ΕΖΔ και ΖΕΠ συνθέτουν το Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο NATURA 2000, που αποτελεί δίκτυο ζωνών προστασίας της φύσης. Τόσο οι περιοχές NATURA 2000 όσο και τα ΚΑΖ, βρίσκονται στα όρια της περιοχής μελέτης με αποτέλεσμα η λίμνη να μην εντάσσεται σε κάποια ζώνη προστασίας.

Οι Ειδικές Ζώνες Διατήρησης υπόκεινται στις διατάξεις του άρθρου 6 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ και αποτελούν τις οριστικοποιημένες περιοχές του δικτύου NATURA 2000 που αρχικά χαρακτηρίζονταν ως Τόποι Κοινοτικής Σημασίας (ΤΚΣ). Οι Ζώνες Ειδικής Προστασίας ορίζονται στην Οδηγία 79/409/ΕΟΚ «για τη διατήρηση των άγριων πτηνών» και σε αντίθεση με τις ΕΖΔ, εντάσσονται αυτόματα στο Δίκτυο NATURA 2000. Στην περιοχή μελέτης εμπίπτουν δύο ΕΖΔ και μία ΖΕΠ (Πίνακας 3.7).

Πίνακας 3.7 Περιοχές NATURA 2000 στην περιοχή μελέτης

Δήμοι/Δημοτικές Ενότητες	Όνομασία	Κατηγορία	Κωδικός
Δήμος Κοζάνης			
ΔΕ Αιανής	Όρη βόρειου Βούρινου και Μελλιά	ΖΕΠ	GR1330002
Δήμος Σερβίων-Βελβεντού			
ΔΕ Σερβίων	Όρος Τίταρος	ΕΖΔ	GR1250003
ΔΕ Βελβεντού	Πιέρια Όρη	ΕΖΔ	GR1250002

Πηγή: <http://geodata.gov.gr/>, ίδια επεξεργασία

Πίνακας 3.8 Καταφύγια Άγριας Ζωής στην περιοχή μελέτης

Δήμοι/Δημοτικές Ενότητες	Θέση	Είδη πανίδας	Εποπτεία	Απόφαση
Δήμος Κοζάνης				
ΔΕ Αιανής	Λαρίου	λαγός, πέρδικα, ορτύκι, λύκος, αλεπού, φάσα	Δ/ση Δασών Κοζάνης-Δασαρχείο Κοζάνης	91981/3230/1-6-1990 (ΦΕΚ354/12-6-90)
Δήμος Σερβίων-Βελβεντού				
ΔΕ Σερβίων	Δόβρα-Βάλτα	αγριόχοιρος, λαγός, πέρδικα, ορτύκι, λύκος, αλεπού, φάσα, φασιανός	Δ/ση Δασών Κοζάνης-Δασαρχείο Κοζάνης	169249/2234/19-5-80 (ΦΕΚ499/28-5-80)
	Ανήλιο - Φτέρη Παληοζαζάκου - Λειβαδιού - Σκοτεινών	ζαρκάδι, αγριογούρουνο, λαγός, αλεπού, φάσα, μπεκάτσα	Δ/ση Δασών Πιερίας	40320/2237/18-5-76 (ΦΕΚ779/16-6-76)
	Πολυμύλου	αγριόχοιρος, λαγός, πέρδικα, ορτύκι, λύκος, αλεπού, μπεκάτσα	Δ/ση Δασών Κοζάνης-Δασαρχείο Κοζάνης	661/26-6-95ΠΑΔΚ (ΦΕΚ506/20-7-97)
ΔΕ Βελβεντού	Βελβεντού-Καταφυγίου	αγριόχοιρος, ζαρκάδι, λαγός, πέρδικα, ορτύκι, λύκος, αλεπού, μπεκάτσα	Δ/ση Δασών Κοζάνης-Δασαρχείο Κοζάνης	160256/2972/25-6-81 (ΦΕΚ405/9-7-81)

Πηγή: <http://geodata.gov.gr/>, ίδια επεξεργασία

Το νομικό πλαίσιο που προηγείται του Ν.3937/2011 και αφορά τα Καταφύγια Άγριας Ζωής, περιλάμβανε το Ν.177/1975 ο οποίος τροποποιείται από τον Ν.2637/1998(ΦΕΚ 200/Α/27-08-1998) που μετονόμασε τα Καταφύγια Θηραμάτων σε ΚΑΖ. Καταφύγια Άγριας Ζωής ονομάζονται οι σημαντικοί τόποι άγριας χλωρίδας, καθώς και περιοχές που αποτελούν βιότοπους άγριας πανίδας ή θαλάσσιους οικότοπους. Εντός των ορίων των ΚΑΖ απαγορεύεται μια πληθώρα δραστηριοτήτων ανάμεσα στις οποίες είναι: η θήρα, η αλιεία, η σύλληψη της άγριας πανίδας, η συλλογή της άγριας χλωρίδας και η διάθεση ή απόρριψη αποβλήτων. Στην περιοχή μελέτης εντοπίζονται πέντε ΚΑΖ (Πίνακας 3.8) από τα οποία τα δύο μόνο εντάσσονται εξολοκλήρου εντός των ορίων της περιοχής (θέση Δόβρα-Βάλτα ΔΕ Σερβίων, θέση Βελβεντού-Καταφυγίου ΔΕ Βελβεντού) και τα υπόλοιπα τρία ανήκουν και σε όμορες διοικητικές ενότητες εκτός των ορίων της περιοχής μελέτης.

3.4.3 Φυσικό τοπίο

Η περιοχή μελέτης διαθέτει φυσικό τοπίο, η αξία του οποίου είναι δεδομένη και τεκμηριώνεται από το πολυεπίπεδο πλαίσιο προστατευτικών ρυθμίσεων. Είναι ουσιαστικά ζώνες με σημαντική οικολογική αξία, με αναγνωρισμένη αισθητική και τοπιολογική ιδιαιτερότητα. Η κάθε μια ξεχωριστά διακρίνεται για τη μοναδικότητα και ευαισθησία των οικοσυστημάτων, για την ποικιλομορφία των αβιοτικών χαρακτηριστικών και για το σημαντικό μορφολογικό κάλλος. Πρόκειται για τα Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους που κηρύσσονται ως προστατευόμενες περιοχές

σύμφωνα με το Ν.5351/32 περί αρχαιοτήτων και το Ν.1469/50. Στον Πίνακα 3.9 παρουσιάζονται αναλυτικά τα ΤΙΦΚ στην περιοχή μελέτης. Αξίζει να αναφερθεί ότι παρά την ύπαρξη θεσμοθέτησης, δεν υπάρχουν για τα ανακηρυγμένα ΤΙΦΚ ρητές απαγορεύσεις και περιορισμοί που να διασφαλίζουν την προστασία τους κατά περίπτωση.

Πέρα από τα χαρακτηρισμένα ΤΙΦΚ, το φυσικό τοπίο της περιοχής συνθέτει κυρίως η τεχνητή λίμνη Πολυφύτου, καθώς επίσης και ο ποταμός Αλιάκμονας, τα δάση και οι ημιφυσικές περιοχές, οι γεωργικές περιοχές και οι υγρότοποι. Όλα αυτά τα φυσικά στοιχεία είναι ορατά από πολλά σημεία εντός των ορίων της περιοχής μελέτης, τα οποία χαρακτηρίζονται ως θέσεις θέασης και ορισμένες από αυτές βρίσκονται στο Φρούριο και στην Ελάτη της ΔΕ Καμβουνίων, στη Νεράιδα και στην Καστανιά της ΔΕ Σερβίων (<http://visit-msv.gr/>). Χαρακτηριστικό παράδειγμα φυσικού τοπίου είναι το Πλατανόδασος Αναβρυκών, το οποίο αποτελεί παραλίμνιο τμήμα του υγροβιότοπου που ξεκινά από τη γέφυρα Ρυμνίου και επεκτείνεται μέχρι το Φράγμα Ιαρίωνα. Τα Αναβρυκά είναι δεκάδες αναβλύζουσες πηγές γάργαρου νερού μέσα σε πυκνό πλατανόδασος και έχουν συνολικό μήκος περίπου 400 μέτρα. Πρόκειται ουσιαστικά για μικρά ρυάκια, στα οποία δημιουργούνται αντικατοπτρισμοί και φωτοσκιάσεις, και στην πορεία τους μετασχηματίζονται σε ορμητικό ρέμα που απολήγει στη λίμνη Πολυφύτου (<http://dservionvelventou.gr/leader/>).

Επιπλέον, στο φυσικό τοπίο ανήκουν και τα φαράγγια, σημαντικότερα από τα οποία είναι το Φαράγγι των Σερβίων, το Φαράγγι των εννέα Πιερίδων Μουσών στον Καταρράκτη «Σκεπασμένο» Βελβεντού και το Φαράγγι της «Κατερίνας» στο Τριγωνικό Σερβίων. Το φαράγγι της «Κατερίνας» στο Τριγωνικό, ξεπερνά τα 8 χιλιόμετρα, ξεκινώντας από το Μεταξά και καταλήγοντας στο Ρύμνιο. Η διάβαση είναι σχετικά εύκολη και η διαδρομή πλούσια σε πανύψηλα πλατάνια, λιμνούλες, μικρούς καταρράκτες, παλιούς νερόμυλους, τοξωτά γεφύρια, αλλά και απότομες χαράδρες κι απόκρημνους πολύχρωμους βράχους, συνθέτοντας ένα μοναδικό τοπίο. Πρόκειται για μια διαδρομή ιστορικού, θρησκευτικού και ψυχαγωγικού ενδιαφέροντος που είναι ιδανική για περιπατητές. (<http://dservionvelventou.gr/leader/>).

Σύμφωνα με τη Μελέτη Αξιολόγησης, Αναθεώρησης και Εξειδίκευσης ΠΠΧΣΑΑ Δυτικής Μακεδονίας-Ειδική Ενότητα για το Τοπίο (ΥΠΕΚΑ, 2015), η περιοχή μελέτης περιλαμβάνει και ιδιαίτερους γεωλογικούς σχηματισμούς-γεώτοπους με αναγνωρισμένη αισθητική, περιηγητική και επιστημονική αξία. Ο πιο εντυπωσιακός γεωλογικός σχηματισμός είναι τα λεγόμενα Μπουχάρια και Νοχτάρια στην περιοχή του Μικρόβαλτου Κοζάνης όπου έχει δημιουργηθεί γεωλογικό πάρκο. Πρόκειται για φυσικές γεωμορφές που προήλθαν από τη διάβρωση του εδάφους σε διάστημα χιλιάδων χρόνων. Έχουν το σχήμα χωματίνης κολόνας και αποτελούνται από άμμους, κροκάλες, μάργες και αργίλους με πιθανή "συγκολλητική" ύλη οξειδία του σιδήρου και διοξειδίου του πυριτίου. Επίσης, στις πλευρές των φαραγγίων της περιοχής Σερβίων βρίσκεται ο Μαρμαρωμένος Δεσπότης, μορφή που φτιάχτηκε από τη διάβρωση των πετρωμάτων με τη βοήθεια του ρέοντος νερού. Λίγο παραδίπλα

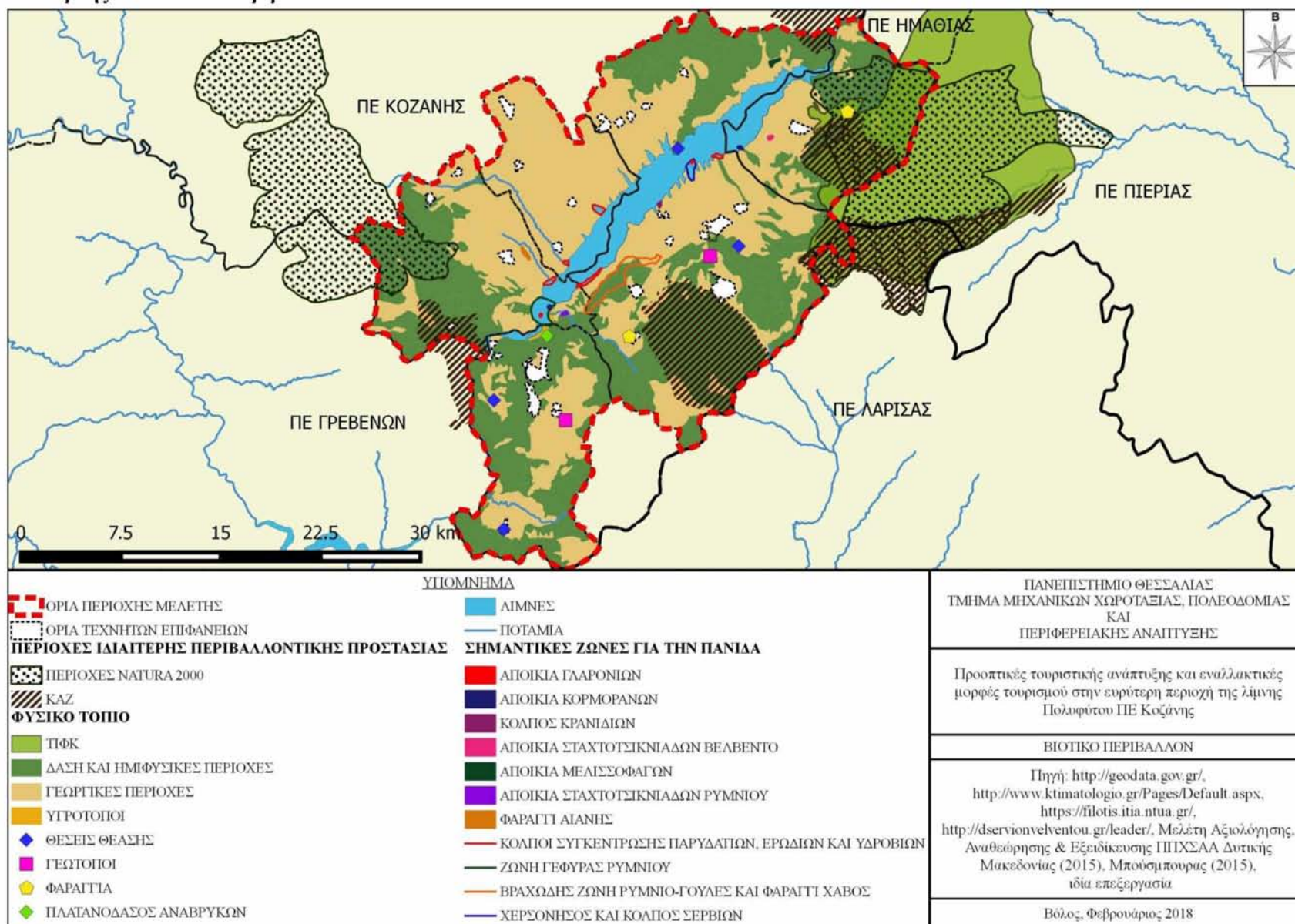
βρίσκονται η Αρκούδα, ο Αετός και άλλα γλυπτά, δημιουργήματα της φύσης και της ανθρώπινης φαντασίας (Μελέτη Αξιολόγησης, Αναθεώρησης & Εξειδίκευσης ΠΠΧΣΑΑ Δυτικής Μακεδονίας - Ειδική Ενότητα για το Τοπίο, ΥΠΕΚΑ 2015).

Πίνακας 3.9 Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους στην περιοχή μελέτης

Όνομασία	Περιγραφή Τόπου	Κατάσταση Τόπου
Πιέρια Όρη	Ο κύριος ορεινός όγκος των Πιερίων, μεταξύ των ΠΕ Πιερίας, Κοζάνης και Ημαθίας, στον οποίο περιλαμβάνονται εγκαταλειμμένα χωριά (Καταφύγιο στη ΔΕ Βελβεντού). Όλοι οι παλιοί οικισμοί δημιουργήθηκαν στην περιοχή ως καταφύγια κατατρεγμένων στη διάρκεια της Τουρκοκρατίας και εγκαταλήφθηκαν είτε προς το τέλος της είτε κατά τη γερμανική κατοχή και τον εμφύλιο. Σήμερα, ανακατασκευάζονται τα παλιά σπίτια ή κτίζονται νέα σε όλους τους παλιούς οικισμούς ως παραθεριστικές κατοικίες. Η κατασκευή ενός πυκνού δασικού οδικού δικτύου και η αειφορική διαχείριση των δασών άρχισε λίγο πριν το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Πανοραμική θέα προς τον Όλυμπο, την πεδιάδα της Κατερίνης και της Κοζάνης.	Φυσική/Άριστη/ Αργή υποβάθμιση
Καταρράκτης «Σκεπαμένο» Βελβεντού	Η περιοχή διασχίζεται από το κεντρικό ρέμα μιας μεγάλης λεκάνης απορροής, το ανατολικό όριο της οποίας βρίσκεται στην ψηλότερη κορυφογραμμή των Πιερίων. Το ρέμα έχει συνεχή ροή και εκβάλει στην τεχνητή λίμνη Πολυφύτου. Στο κατώτερο τμήμα της περιοχής που οριοθετείται σχηματίζεται ένας σημαντικός καταρράκτης, ύψους 40 μέτρων περίπου, με δύο ενδιάμεσες βαθμίδες. Η θέση του καταρράκτη απέχει από την κομόπολη του Βελβεντού περίπου 4 χλμ. και η προσπέλαση είναι σχετικά εύκολη. Η προσέγγιση του καταρράκτη από την εκκλησία της Αγ. Τριάδας γίνεται από το ευρωπαϊκό μονοπάτι μεγάλων διαδρομών Ε4 που ακολουθεί το κανάλι διαμέσου πυκνής θαμνώδους βλάστησης και είναι μία πολύ γραφική διαδρομή. Ο καταρράκτης είναι το εντυπωσιακότερο στοιχείο αν και δεν είναι συνολικά και ικανοποιητικά ορατός από ένα σημείο. Απαιτείται κατάλληλη κατασκευή μονοπατιών και θέσεων θέας, με αντίστοιχη σήμανση και χειρισμό της βλάστησης.	Καλή/ Αργή υποβάθμιση
Φαράγγι και κάστρο Σερβίων Κοζάνης (Πόρτες)	Νότια του οικισμού των Σερβίων και σε επαφή με αυτόν εκβάλλει το ρέμα "Πλατανούλια" και σχηματίζει μικρό, αλλά αξιόλογο, φαράγγι με εντυπωσιακές βραχώδεις εξάρσεις στα πρηνή του. Στο λόφο της δεξιάς πλευράς του φαραγγιού υπάρχουν τα ερείπια βυζαντινού κάστρου που έχουν κατά το μεγαλύτερο μέρος καλυφθεί με τεχνητό δάσος τραχείας πεύκης. Το μονοπάτι της περιοχής ξεκινάει από τη νότια παρυφή του οικισμού μπαίνει στο δεξιό πρηνές του φαραγγιού, το διασχίζει και βγαίνει στο νοτιότερο σημείο του φαραγγιού. Από εκεί μπορεί να επιστρέψει κανείς πάλι από πλακοστρωμένο μονοπάτι διαμέσου του κάστρου και του λόφου με το δάσος, έχοντας μία πανοραμική εικόνα των Σερβίων και της κοιλάδας του Αλιάκμονα. Τα βυζαντινά μνημεία που υπάρχουν στο κάστρο συντηρούνται. Η θέση του Κάστρου είναι φυσικά οχυρωμένη και βρίσκεται σε στρατηγική θέση.	Καλή/ Σταθερότητα/ Συντήρηση

Πηγή: <https://filotis.itia.ntua.gr/>, ίδια επεξεργασία

Χάρτης 3.7 Βιοτικό περιβάλλον

3.5 ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΝΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

3.5.1 Δημογραφικά χαρακτηριστικά

Στην ενότητα αυτή γίνεται παρουσίαση των πληθυσμιακών μεγεθών και της ποσοστιαίας μεταβολής τους στην περιοχή μελέτης και στις ευρύτερες διοικητικές ενότητες με βάση την απογραφή μόνιμου πληθυσμού για τα έτη 1991, 2001 και 2011. Για την καλύτερη μελέτη της μεταβολής του μεγέθους του πληθυσμού χρησιμοποιήθηκαν ορισμένοι δείκτες. Ο κυριότερος εξ' αυτών είναι ο Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής (ΜΕΡΜ), που δίνει την ένταση της μεταβολής ενός πληθυσμού ανάμεσα σε δύο έτη. Οι δείκτες δομής που χρησιμοποιήθηκαν με βάση τη σύνθεση πληθυσμού (φύλο, ηλικία), είναι το ποσοστό νέων ηλικίας 0-14 ετών, το ποσοστό ατόμων 65+, ο δείκτης γήρανσης και η μέση ηλικία.

Ο πληθυσμός της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας παρουσιάζει μείωση από το 1991 μέχρι το 2011, έχοντας σημειώσει αύξηση 1,97% το μεσοδιάστημα (2001) και αποτελεί πλέον το 2,62% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Η ΠΕ Κοζάνης συγκεντρώνει το 52,94% του πληθυσμού της Δυτικής Μακεδονίας και η περιοχή μελέτης το 15,27% της ΠΕ Κοζάνης. Οι Δήμοι στους οποίους ανήκει η περιοχή μελέτης παρουσιάζουν μεγάλη αντίθεση ως προς την πληθυσμιακή τους εξέλιξη. Ο πληθυσμός στο Δήμο Κοζάνης σημειώνει ανοδική πορεία και τις δύο δεκαετίες έχοντας ΜΕΡΜ 0,012 το διάστημα 1991-2001, ενώ ο πληθυσμός στο Δήμο Σερβίων-Βελβεντού σημείωσε μικρή αύξηση το 2001 και σημαντική μείωση το 2011 έχοντας ΜΕΡΜ -0,012 το διάστημα 2001-2011 (Πίνακας 3.10).

Πίνακας 3.10 Εξέλιξη πληθυσμού, ΜΕΡΜ και ποσοστιαία μεταβολή στις ευρύτερες διοικητικές ενότητες

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΔΙΑΙΡΕΣΗΣ	ΜΟΝΙΜΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ			ΜΕΡΜ(‰)		ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ(%)	
	1991	2001	2011	1991-2001	2001-2011	1991-2001	2001-2011
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	10.221.977	10.932.136	10.816.286	0,007	-0,001	6,95	-1,06
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	288.636	294.317	283.689	0,002	-0,004	1,97	-3,61
ΠΕ ΚΟΖΑΝΗΣ	150.192	153.939	150.196	0,002	-0,002	2,49	-2,43
ΔΗΜΟΣ ΚΟΖΑΝΗΣ	62.062	70.220	71.388	0,012	0,002	13,14	1,66
ΔΗΜΟΣ ΣΕΡΒΙΩΝ-ΒΕΛΒΕΝΤΟΥ	16.303	16.734	14.830	0,003	-0,012	2,64	-11,38

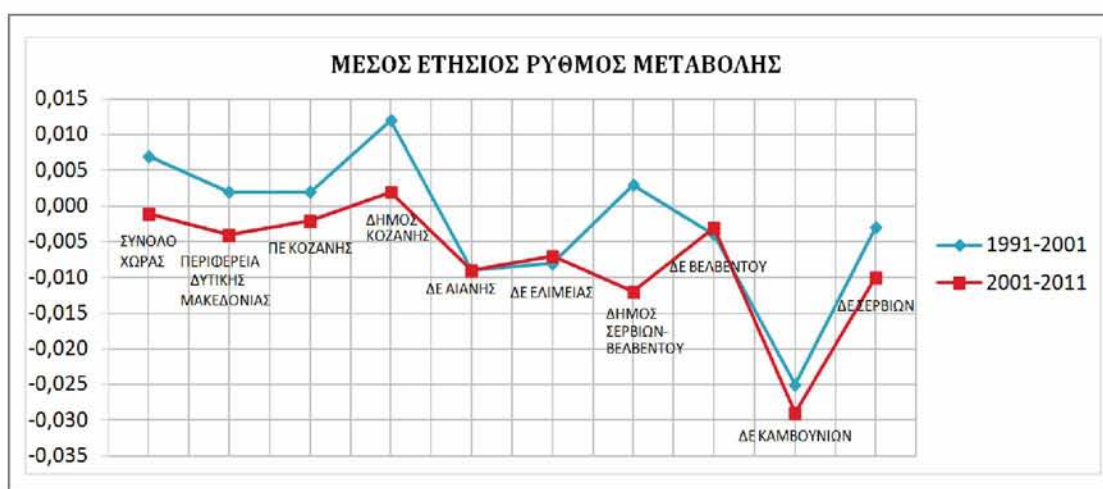
Πηγή: <http://www.e-demography.gr/>, ίδια επεξεργασία

Παρά το γεγονός ότι οι ΔΕ Αιανής και Ελίμειας ανήκουν στο Δήμο Κοζάνης και βρίσκονται πιο κοντά στην έδρα του Δήμου, η πληθυσμιακή εξέλιξη στο σύνολο της περιοχής μελέτης δεν ακολούθησε την ίδια πορεία με τον πληθυσμό στο Δήμο Κοζάνης. Ο ΜΕΡΜ πληθυσμού για το σύνολο της περιοχής μελέτης είναι αρνητικός και τις δύο δεκαετίες και το ίδιο παρατηρείται και ξεχωριστά για κάθε ΔΕ της περιοχής, καθώς και τις δύο δεκαετίες ο πληθυσμός είχε μόνο αρνητική μεταβολή. Τη μικρότερη μείωση πληθυσμού συνολικά και για τα δύο χρονικά διαστήματα

παρουσιάζει η ΔΕ Βελβεντού και τη μεγαλύτερη η ΔΕ Καμβουνίων. Στο Σχήμα 3.2. απεικονίζεται ο Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής για κάθε μία από τις παραπάνω διοικητικές ενότητες και για τις ΔΕ της περιοχής μελέτης. Τα σημεία που βρίσκονται άνω του μηδενός υποδηλώνουν αύξηση του πληθυσμού, ενώ όσα βρίσκονται υπό του μηδενός υποδηλώνουν μείωσή του την αντίστοιχη δεκαετία. Ο ΜΕΡΜ πληθυσμού για τις πέντε ΔΕ της περιοχής μελέτης είναι υπό του μηδενός και τις δύο δεκαετίες, με τη ΔΕ Καμβουνίων να σημειώνει τη μεγαλύτερη αρνητική ένταση μεταβολής (Πίνακας 3.11). Ο Δήμος Κοζάνης έχει θετικό ΜΕΡΜ και για τις δύο δεκαετίες και είναι μάλιστα ο μεγαλύτερος από όλες τις διοικητικές ενότητες. Ο Δήμος Σερβίων-Βελβεντού σημειώνει τη μεγαλύτερη διαφορά για τα δύο χρονικά διαστήματα.

Σχήμα 3.2 Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής πληθυσμού ανά διοικητική ενότητα για τα χρονικά διαστήματα 1991-2001 και 2001-2011

Πηγή: <http://www.e-demography.gr/>, ίδια επεξεργασία

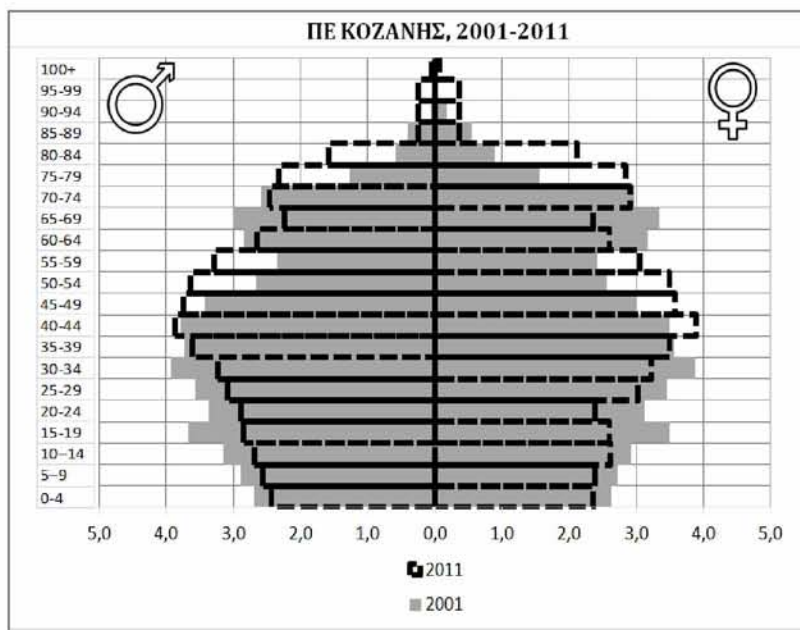
Πίνακας 3.11 Εξέλιξη πληθυσμού, ΜΕΡΜ και ποσοστιαία μεταβολή ανά ΔΕ και στο σύνολο της περιοχής μελέτης

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΔΙΑΙΡΕΣΗΣ	ΜΟΝΙΜΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ			ΜΕΡΜ(‰)		ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ(%)	
	1991	2001	2011	1991-2001	2001-2011	1991-2001	2001-2011
ΔΕ ΑΙΑΝΗΣ	4.080	3.746	3.429	-0,009	-0,009	-8,19	-8,46
ΔΕ ΕΛΙΜΕΙΑΣ	6.823	6.320	5.910	-0,008	-0,007	-7,37	-6,49
ΔΕ ΒΕΛΒΕΝΤΟΥ	3.710	3.549	3.448	-0,004	-0,003	-4,34	-2,85
ΔΕ ΚΑΜΒΟΥΝΙΩΝ	2.677	2.076	1.539	-0,025	-0,029	-22,45	-25,87
ΔΕ ΣΕΡΒΙΩΝ	9.836	9.512	8.611	-0,003	-0,010	-3,29	-9,47
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	27.126	25.203	22.937	-0,007	-0,009	-7,09	-8,99

Πηγή: <http://www.e-demography.gr/>, ίδια επεξεργασία

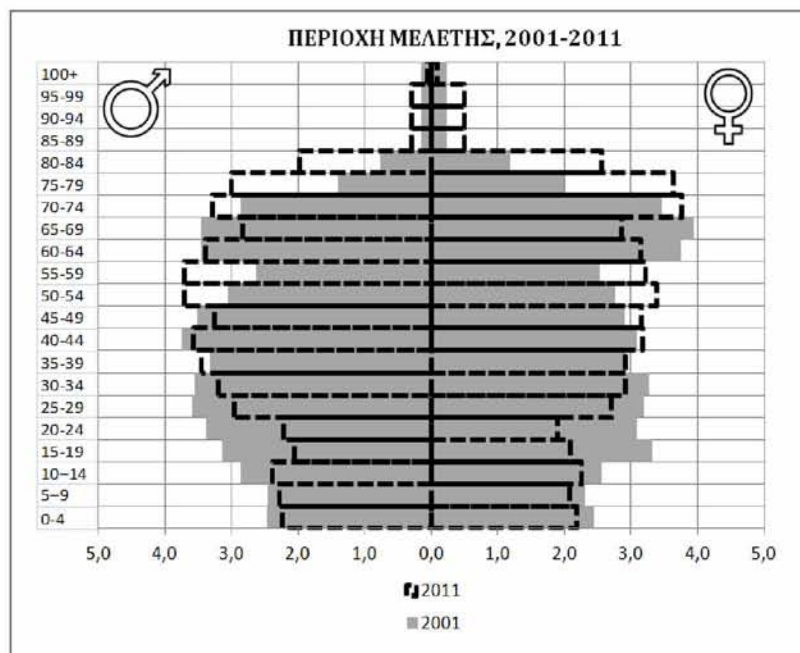
Στη συνέχεια, ακολουθεί η ανάλυση της δομής του πληθυσμού για την ΠΕ Κοζάνης και για την περιοχή μελέτης, σύμφωνα με τα στοιχεία που δίνονται ανά πενταετίες ηλικιακές ομάδες από τις απογραφές του 2001 και του 2011 (Σχήμα 3.3. και Σχήμα 3.4.). Έπειτα από τη σύνθεση της επίθεσης των δύο πυραμίδων για τα έτη 2001 και 2011 για την ΠΕ Κοζάνης, προκύπτει το συμπέρασμα ότι μειώθηκαν οι γεννήσεις και

Σχήμα 3.3 Επίθεση ηλικιακών πυραμίδων 2001-2011 για την ΠΕ Κοζάνης

Πηγή: <http://www.e-demography.gr/>, ίδια επεξεργασία

Σχήμα 3.4 Επίθεση ηλικιακών πυραμίδων 2001-2011 για την περιοχή μελέτης

Πηγή: <http://www.e-demography.gr/>, ίδια επεξεργασία

ο πληθυσμός μέχρι και την ηλικιακή ομάδα 35-39, αυξήθηκε ο πληθυσμός των ώριμων ηλικιών (40-44 έως 55-59) και σημειώθηκε σημαντική αύξηση των ηλικιακών ομάδων 75-79 και 80-84. Η σύνθεση της επίθεσης των δύο πυραμίδων για τα ίδια έτη για την περιοχή μελέτης, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι πρόκειται για ένα γερασμένο πληθυσμό σε σχέση με την ΠΕ Κοζάνης που χαρακτηρίζεται από υπερίσχυση του ώριμου πληθυσμού. Ιδιαίτερα το έτος 2011, παρατηρείται μείωση

των γεννήσεων, σημαντική μείωση του νεανικού πληθυσμού για τις ηλικιακές ομάδες από 10-14 έως 30-34, μεγάλη αύξηση του ώριμου πληθυσμού για τις ηλικιακές ομάδες 50-54 και 55-59 και σημαντική αύξηση του γερασμένου πληθυσμού για τις ηλικιακές ομάδες από 70-74 έως 95-99.

Παρακάτω παρουσιάζονται οι δείκτες δομής πληθυσμού για την ΠΕ Κοζάνης και την περιοχή μελέτης για τα έτη 2001 και 2011 (Πίνακας 3.12). Ο πληθυσμός των νέων 0-14 ετών αποτελεί το μέλλον της παραγωγικής ηλικίας και ο υπολογισμός του ποσοστού του είναι το «μερίδιο» συμμετοχής των νέων στο σύνολο του πληθυσμού. Το ποσοστό νέων (0-14) παρουσιάζει μείωση σε κάθε διοικητική διαίρεση (μεγαλύτερη στη ΔΕ Καμβουνίων) και στο σύνολο της περιοχής μελέτης, με εξαίρεση τη ΔΕ Βελβεντού όπου αυξάνεται. Το ποσοστό των ατόμων ηλικίας 65+ είναι αυξημένο σε κάθε διοικητική ενότητα και στην περιοχή μελέτης από το ένα έτος στο άλλο. Το μεγαλύτερο ποσοστό εντός της περιοχής μελέτης σημειώνεται στη ΔΕ Καμβουνίων (39%) και το χαμηλότερο στη ΔΕ Ελίμειας (21,12%).

Πίνακας 3.12 Δείκτες δομής πληθυσμού για την ΠΕ Κοζάνης και την περιοχή μελέτης για τα έτη 2001 και 2011

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΔΙΑΙΡΕΣΗΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΝΕΩΝ 0-14 (%)		ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΤΟΜΩΝ 65+ (%)		ΔΕΙΚΤΗΣ ΓΗΡΑΝΣΗΣ (%)		ΜΕΣΗ ΗΛΙΚΙΑ	
	2001	2011	2001	2011	2001	2011	2001	2011
ΠΕ ΚΟΖΑΝΗΣ	17,00	15,04	17,47	20,77	102,73	138,17	32,53	42,48
ΔΕ ΑΙΑΝΗΣ	16,37	13,97	17,63	24,82	107,67	177,66	22,25	54,28
ΔΕ ΕΛΙΜΕΙΑΣ	16,07	15,20	16,84	21,12	104,83	138,98	26,09	34,12
ΔΕ ΒΕΛΒΕΝΤΟΥ	13,63	13,75	22,42	24,54	164,46	178,48	66,57	57,00
ΔΕ ΚΑΜΒΟΥΝΙΩΝ	14,10	9,21	23,53	39,00	166,89	423,24	63,00	72,50
ΔΕ ΣΕΡΒΙΩΝ	14,71	12,58	23,07	29,27	156,83	232,78	66,61	75,26
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	15,10	13,41	20,65	26,45	136,78	197,24	65,28	53,46

Πηγή: <http://www.e-demography.gr/>, ίδια επεξεργασία

Ο δείκτης γήρανσης εκφράζεται ως ο λόγος των ατόμων 65+ ετών προς τον πληθυσμό των παιδιών ηλικίας 0-14 ετών επί τοις εκατό. Η περιοχή μελέτης στο σύνολό της παρουσιάζει ιδιαίτερα υψηλό δείκτη γήρανσης συγκριτικά με την ΠΕ Κοζάνης, με τις ΔΕ Καμβουνίων και Σερβίων να σημειώνουν τα υψηλότερα ποσοστά. Τέλος, αν και στο σύνολό της η περιοχή παρουσιάζει μείωση της μέσης ηλικίας από το 2001 στο 2011, η μέση ηλικία σε κάθε ΔΕ είναι αυξημένη, με τις ΔΕ Βελβεντού, Σερβίων και Καμβουνίων να εμφανίζουν τις υψηλότερες τιμές και τη ΔΕ Αιανής τη μεγαλύτερη διαφορά μεταξύ των δύο ετών (από 22,25 το 2001 σε 54,28 το 2011).

3.5.2 Οικονομική φυσιολογία

Στην ενότητα αυτή γίνεται παρουσίαση των οικονομικών χαρακτηριστικών του πληθυσμού των ευρύτερων διοικητικών ενότητων στις οποίες εντάσσεται η περιοχή μελέτης. Στον Πίνακα 3.13 παρουσιάζονται οι δείκτες απασχόλησης και ανεργίας για κάθε Περιφέρεια και για το σύνολο της χώρας για τα έτη 2008 και 2016. Το έτος

2008, η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας καταλάμβανε την προτελευταία θέση όσον αφορά το δείκτη απασχόλησης (42,9%) και ακολουθούσε η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου (42,4%). Το χρονικό διάστημα 2008-2016, η Περιφέρεια παρουσίασε μείωση 8,7% στο δείκτη απασχόλησης καταλαμβάνοντας την τελευταία θέση (34,2%). Η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας καταλάμβανε την πρώτη θέση και για τα δύο έτη όσον αφορά το δείκτη ανεργίας (12,5% το 2008 και 31,3% το 2016), σημειώνοντας το δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό αύξησης (18,8%) αμέσως μετά την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (19,9%).

Πίνακας 3.13 Δείκτης απασχόλησης και δείκτης ανεργίας για τις Περιφέρειες και το σύνολο της χώρας για τα έτη 2008 και 2016

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ		ΜΕΙΩΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	ΑΝΕΡΓΟΙ		ΑΥΞΗΣΗ ΑΝΕΡΓΙΑΣ
	Δείκτης απασχόλησης (%)			Δείκτης ανεργίας (%)		
	2008	2016	2008-2016	2008	2016	2008-2016
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	46,1	39,1	7	8,8	22,8	14
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	46,7	38,7	8	8,4	24,5	16,1
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	42,9	34,2	8,7	12,5	31,3	18,8
ΗΠΕΙΡΟΣ	45,1	36,3	8,8	9,9	24,3	14,4
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	47,9	37,4	10,5	8,3	25,5	17,2
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	50,3	43,8	6,5	8,3	16,0	7,7
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	44,7	35,9	8,8	9,9	29,8	19,9
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	46,6	37,6	9	8,5	25,0	16,5
ΑΤΤΙΚΗ	51,4	41,3	10,1	6,7	23,0	16,3
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	50,9	41,8	9,1	7,0	19,2	12,2
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	42,4	40,2	2,2	4,7	18,3	13,6
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	51,4	47,0	4,4	8,3	17,4	9,1
ΚΡΗΤΗ	52,7	42,5	10,2	6,4	22,6	16,2
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	48,9	39,9	9	7,8	23,5	15,7

Πηγή: <http://www.statistics.gr/>, ίδια επεξεργασία

Στους Πίνακες 3.14 και 3.15 παρουσιάζεται ο οικονομικά ενεργός και μη ενεργός πληθυσμός για τις ευρύτερες διοικητικές ενότητες στις οποίες εντάσσεται η περιοχή μελέτης για τα έτη 2001 και 2011. Την περίοδο 2001-2011 στο σύνολο της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας παρατηρείται σημαντική μείωση του οικονομικά ενεργού πληθυσμού (-6,48%) με σχεδόν διπλάσια αύξηση των οικονομικά μη ενεργών (13,59%), μείωση των απασχολούμενων κατά 13,98% και δραματική αύξηση των ανέργων κατά 32,90%. Το 2011 ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός της Περιφέρειας αποτελούσε το 38,10% των κατοίκων της (108.094). Την ίδια περίοδο στην ΠΕ Κοζάνης παρουσιάζεται αύξηση των οικονομικά μη ενεργών κατά 16,19% και αύξηση των ανέργων κατά 48,67%. Το 2011 στο Δήμο Κοζάνης οι οικονομικά ενεργοί αποτελούσαν το 39,24% του πληθυσμού και στο Δήμο Σερβίων-Βελβεντού το 33,26% με τους συνταξιούχους να καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού με ποσοστό 34,99%.

Πίνακας 3.14 Οικονομικά ενεργός και μη ενεργός πληθυσμός για τις ευρύτερες διοικητικές ενότητες της περιοχής μελέτης για το 2001

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΔΙΑΙΡΕΣΗΣ	Οικονομικά ενεργοί			Οικονομικά μη ενεργοί
	Απασχολούμενοι	Άνεργοι	ΣΥΝΟΛΟ	
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	97.105	18.483	115.588	154.581
ΠΕ ΚΟΖΑΝΗΣ	48.994	8.648	57.642	80.767

Πηγή: <http://www.statistics.gr/>, ίδια επεξεργασία

Πίνακας 3.15 Οικονομικά ενεργός και μη ενεργός πληθυσμός για τις ευρύτερες διοικητικές ενότητες της περιοχής μελέτης για το 2011

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΔΙΑΙΡΕΣΗΣ	Οικονομικά ενεργοί			Οικονομικά μη ενεργοί			
	Απασχολούμενοι	Άνεργοι	ΣΥΝΟΛΟ	Μαθητές-Σπουδαστές	Συνταξιούχοι	Λοιποί	ΣΥΝΟΛΟ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	83.530	24.564	108.094	47.447	71.319	56.829	175.595
ΠΕ ΚΟΖΑΝΗΣ	43.496	12.857	56.353	25.946	36.326	31.571	93.843
ΔΗΜΟΣ ΚΟΖΑΝΗΣ	21.631	6.384	28.015	13.277	14.951	15.145	43.373
ΔΗΜΟΣ ΣΕΡΒΙΩΝ-ΒΕΛΒΕΝΤΟΥ	3.732	1.201	4.933	1.936	5.189	2.772	9.897

Πηγή: <http://www.statistics.gr/>, ίδια επεξεργασία

Στους Πίνακες 3.16 και 3.17 παρουσιάζονται οι απασχολούμενοι κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας για τις ευρύτερες διοικητικές ενότητες της περιοχής μελέτης για τα έτη 2001 και 2011. Το χρονικό διάστημα 2001-2011 στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας και στην ΠΕ Κοζάνης η απασχόληση στον τριτογενή τομέα σημείωσε αύξηση κατά 0,0046% και 2,69%, αντίστοιχα. Την ίδια χρονική περίοδο η απασχόληση στους άλλους δύο τομείς μειώθηκε και στις δύο χωρικές ενότητες, με τον πρωτογενή τομέα να παρουσιάζει μείωση 35,74% στη Δυτική Μακεδονία και 40,32% στην ΠΕ Κοζάνης και το δευτερογενή τομέα να παρουσιάζει μείωση 23,82% και 21,20%, αντίστοιχα. Το 2011 στο Δήμο Κοζάνης οι απασχολούμενοι στον τριτογενή τομέα καταλάμβαναν το 66,52% στο σύνολο των απασχολούμενων του Δήμου, ενώ οι απασχολούμενοι στον πρωτογενή τομέα μόλις το 5,10%. Την ίδια χρονιά στο Δήμο Σερβίων-Βελβεντού η απασχόληση στον τριτογενή τομέα κατείχε ποσοστό 49,47% στο σύνολο των απασχολούμενων του Δήμου, στο δευτερογενή τομέα 24,22% και στον πρωτογενή 26,31%.

Στον Πίνακα 3.18. παρουσιάζονται τα ποσοστά των απασχολούμενων κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας για τις ευρύτερες διοικητικές ενότητες της περιοχής μελέτης για το 2011. Ο κύριος κλάδος απασχόλησης στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, στην ΠΕ Κοζάνης και στο Δήμο Κοζάνης είναι το χονδρικό και λιανικό

Πίνακας 3.16 Απασχολούμενοι κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας για τις ευρύτερες διοικητικές ενότητες της περιοχής μελέτης για το 2001

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΔΙΑΙΡΕΣΗΣ	Οικονομικά ενεργοί		
	Απασχολούμενοι		
	Πρωτογενής τομέας	Δευτερογενής τομέας	Τριτογενής τομέας
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	18.350	28.482	50.273
ΠΕ ΚΟΖΑΝΗΣ	6.423	16.970	25.601

Πηγή: <http://www.statistics.gr/>, ίδια επεξεργασία

Πίνακας 3.17 Απασχολούμενοι κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας για τις ευρύτερες διοικητικές ενότητες της περιοχής μελέτης για το 2011

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΔΙΑΙΡΕΣΗΣ	Οικονομικά ενεργοί		
	Απασχολούμενοι		
	Πρωτογενής τομέας	Δευτερογενής τομέας	Τριτογενής τομέας
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	11.792	21.697	50.041
ΠΕ ΚΟΖΑΝΗΣ	3.833	13.372	26.291
ΔΗΜΟΣ ΚΟΖΑΝΗΣ	1.103	6.138	14.390
ΔΗΜΟΣ ΣΕΡΒΙΩΝ-ΒΕΛΒΕΝΤΟΥ	982	904	1.846

Πηγή: <http://www.statistics.gr/>, ίδια επεξεργασία

Πίνακας 3.18 Ποσοστά απασχολούμενων κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας για τις ευρύτερες διοικητικές ενότητες της περιοχής μελέτης για το 2011

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΔΙΑΙΡΕΣΗΣ	Γεωργία, Δασοκομία και Αλιεία (%)	Κατασκευές (%)	Χονδρικό και λιανικό εμπόριο - Επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων (%)	Μεταφορά και αποθήκευση (%)	Δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών καταλύματος & υπηρεσιών εστίασης (%)	Διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες (%)	Δημόσια διοίκηση και Άμυνα - Υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση (%)	Εκπαίδευση (%)	Δραστηριότητες σχετικές με την ανθρώπινη υγεία και την κοινωνική μέριμνα (%)	Λοιποί κλάδοι (%)
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	14,12	7,41	14,91	2,96	5,86	1,46	10,06	9,92	5,34	27,95
ΠΕ ΚΟΖΑΝΗΣ	8,81	8,43	15,70	3,27	5,41	1,63	8,60	10,32	5,49	32,33
ΔΗΜΟΣ ΚΟΖΑΝΗΣ	5,10	7,94	16,97	3,39	5,22	1,72	10,33	11,34	5,98	32,00
ΔΗΜΟΣ ΣΕΡΒΙΩΝ-ΒΕΛΒΕΝΤΟΥ	26,31	9,00	12,59	3,86	6,00	1,21	6,91	7,29	4,77	22,05

Πηγή: <http://www.statistics.gr/>, ίδια επεξεργασία

εμπόριο-επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων καταλαμβάνοντας 14,91%, 15,70% και 16,97%, αντίστοιχα. Ο κλάδος της γεωργίας, δασοκομίας και αλιείας έρχεται δεύτερος στην Περιφέρεια με ποσοστό 14,12% και ο κλάδος της εκπαίδευσης

δεύτερος στην ΠΕ Κοζάνης και στο Δήμο Κοζάνης (10,32% και 11,34% αντίστοιχα). Στο Δήμο Σερβίων-Βελβεντού ο κύριος κλάδος απασχόλησης είναι η γεωργία, δασοκομία και αλιεία με ποσοστό 26,31% και στη δεύτερη θέση έρχεται το χονδρικό και λιανικό εμπόριο-επισκευή μηχανοκινήτων οχημάτων με ποσοστό 12,59%.

3.5.3 Παραγωγικές Δραστηριότητες

Πρωτογενής τομέας

Τα τελευταία χρόνια η ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, έχει σημειώσει σημαντική αλλαγή στην κατεύθυνση και διάρθρωση της παραγωγής. Οι κυρίαρχοι κλάδοι (καπνός, τεύτλα, σιτηρά κ.λπ.) δίνουν τη θέση τους στην παραγωγή τοπικών ποιοτικών προϊόντων, ενώ εμφανίζονται και νέοι κλάδοι παραγωγής με προοπτικές (ενεργειακά φυτά, αρωματικά φυτά, βιολογικές καλλιέργειες κ.λπ.) (Μελέτη Αξιολόγησης, Αναθεώρησης και Εξειδίκευσης ΠΠΧΣΑΑ Δυτικής Μακεδονίας-Εισηγητική Έκθεση-Σχέδιο Υπουργικής Απόφασης, ΥΠΕΚΑ 2015).

Αναφορικά με την αγροτική γη, στην Περιφέρεια διακρίνονται δύο διαβαθμίσεις γεωργικής γης για τους περιορισμούς ως προς τις χρήσεις και τη δόμηση. Η πρώτη είναι η γεωργική γη υψηλής παραγωγικότητας, που στην περιοχή μελέτης εντοπίζεται στο Δήμο Σερβίων (Αυλές, Σέρβια, Βαθύλακκος, Πλατανόρεμα), στο Δήμο Αιανής (Χρώμιο) και στο Δήμο Ελίμειας (Σπάρτο, Κοντοβούνι, Αμυγδαλιά). Η δεύτερη είναι λοιπή γεωργική γη, που καταλαμβάνει τις υπόλοιπες γεωργικές εκτάσεις της περιοχής μελέτης και στην οποία μπορούν να χωροθετηθούν οργανωμένες αναπτύξεις (ΠΟΑΠΔ, οικιστικές επεκτάσεις κ.ά.) (ΥΑ 26295, 2003). Τα σημαντικότερα γεωργικά προϊόντα για την τοπική οικονομία στην περιοχή παρέμβασης, κυρίως λόγω δυναμικής ανάπτυξης και ποιότητας, είναι ο κρόκος (στον ομώνυμο οικισμό), τα αμπέλια κυρίως για παραγωγή κρασιού, τα μήλα και τα ροδάκινα. Άλλα προϊόντα που παράγονται είναι τα σιτηρά, οι ελιές, το καλαμπόκι, οι πατάτες, τα κηπευτικά, τα δαμάσκηνα και τα κεράσια, τα οποία συμβάλλουν στο τοπικό εισόδημα χωρίς, εντούτοις, να παίζουν κύριο ρόλο στη διαμόρφωσή του. (Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση για την Αξιοποίηση των Λιμνών Δυτικής Μακεδονίας, 2017). Η βιολογική καλλιέργεια δεν έχει αναπτυχθεί σε μεγάλο βαθμό εξαιτίας της επιφυλακτικότητας των αγροτών, λόγω της αυξημένης ρύπανσης των εδαφών και γενικότερα υποβάθμισης του περιβάλλοντος από τη δραστηριότητα της ΔΕΗ (Στρατηγικό Σχέδιο Δήμου Κοζάνης 2014-2019, Δήμος Κοζάνης 2015). Οι παραλίμνιες περιοχές που εξυπηρετούν τις αρδευτικές τους ανάγκες από τη λίμνη είναι τα Ίμερα, οι Γούλες και Αυλές Σερβίων και το Βελβεντό.

Άλλοι κλάδοι που αναπτύσσονται στην περιοχή είναι η κτηνοτροφία, η αλιεία και η δασοπονία. Οι κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις αφορούν κυρίως τα βοοειδή και τα αιγοπρόβατα και τα κυριότερα προϊόντα που παράγονται είναι το γάλα, το κρέας και τα τυροκομικά. Οι βοσκότοποι και οι κτηνοτροφικές μονάδες συγκεντρώνονται στις ΔΕ Σερβίων (κυρίως βόρεια της λίμνης), Καμβουνίων και Βελβεντού, περιοχές οι

οποίες προορίζονταν για χωροθέτηση κτηνοτροφικών πάρκων ή ζωνών βάσει του ΠΠΧΣΑΑ (ΥΑ 26295, 2003). Στον κλάδο της αλιείας-εσωτερικών υδάτων, το ΠΠΧΣΑΑ προέβλεπε τη θεσμοθέτηση Περιοχών Οργανωμένης Ανάπτυξης Υδατοκαλλιέργειών (ΠΟΑΥ) στο σύστημα λίμνης Πολυφύτου-ποταμού Αλιάκμονα. Στην περιοχή δραστηριοποιείται ο Σύλλογος Επαγγελματιών Ψαράδων Λίμνης Πολυφύτου που διαθέτει συνολικά 64 σκάφη και αποτελείται από 121 αλιείς, οι οποίοι έχουν την αλιεία ως βασική πηγή εισοδήματος. Η λίμνη έχει πολύ μεγάλο πλούτο ιχθυοπανίδας (με σημαντική αύξηση της караβίδας τα τελευταία έτη-ένδειξη καθαρότητας των υδάτων), για το λόγο αυτό η αλιεία αποτελεί δραστηριότητα που ευδοκιμεί και έχει επιφέρει μεγάλη αύξηση στα εισοδήματα των αλιέων. Η κατανάλωση ιχθύων της λίμνης γίνεται τόσο σε τοπικό επίπεδο (κυρίως κυπρίνου), όσο και στο εξωτερικό καθώς γίνονται εξαγωγές (κυρίως караβίδας) με μεσάζοντες σε πολλές χώρες, όπως είναι η Γαλλία, η Αγγλία και η Ρουμανία (Σύλλογος Επαγγελματιών Ψαράδων Λίμνης Πολυφύτου).

Στον κλάδο της δασοπονίας, ένα από τα βασικότερα αποτελέσματα της διαχείρισης των δασών είναι η παραγωγή δασοπονικών προϊόντων (ξυλείας), η οποία κατηγοριοποιείται σε τεχνική, βιομηχανική και καύσιμη. Οι ετησίως παραγόμενες ποσότητες διαμορφώνονται κυρίως από τις προβλέψεις των διαχειριστικών μελετών. Αυτό σημαίνει ότι η "προσφορά" είναι ελεγχόμενη-καθορισμένη και δεν εξαρτάται από τη "ζήτηση". Θα πρέπει ωστόσο να σημειωθεί το έντονο ενδιαφέρον (και ίσως πίεση) υλοτόμησης καύσιμης ξυλείας τα τελευταία έτη. Στην ΠΕ Κοζάνης το 19,4% των παραγόμενων δασοπονικών προϊόντων (21.723,3 m³) είναι τεχνικό ξύλο από δημόσια δάση, το 65,6% καύσιμο ξύλο από δημόσια δάση και το 15% καύσιμο ξύλο από μη δημόσια δάση (Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση για την Αξιοποίηση των Λιμνών Δυτικής Μακεδονίας, 2017).

Δευτερογενής τομέας

Ο δευτερογενής τομέας είναι ο ισχυρότερος τομέας παραγωγικής δραστηριότητας της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας αν και παρουσιάζει μείωση του ποσοστού συμμετοχής του στο συνολικό Ακαθάριστο Προϊόν της Περιφέρειας. Στον κλάδο της ενέργειας η σημαντικότερη δραστηριότητα είναι αυτή της ΔΕΗ, καθώς στη Δυτική Μακεδονία λειτουργούν 5 Ατμοηλεκτρικοί Σταθμοί (ΑΗΣ). Η παραγωγή ενέργειας από τη ΔΕΗ πραγματοποιείται στον άξονα Κοζάνη-Πτολεμαΐδα-Αμύνταιο-Μελίτη (Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση για την Αξιοποίηση των Λιμνών Δυτικής Μακεδονίας, 2017). Στην περιοχή μελέτης λειτουργούν οι Υδροηλεκτρικοί Σταθμοί Πολυφύτου και Ίλαρίωνα, με σκοπό την παραγωγή υδροηλεκτρικής ενέργειας, την άρδευση και την ύδρευση, ενώ ο ΥΗΣ Πολυφύτου αναλαμβάνει και τον έλεγχο πλημμυρών. Ο ΥΗΣ Πολυφύτου εφοδιάζει με νερό τους πύργους ψύξεως των θερμοηλεκτρικών μονάδων της περιοχής και συμβάλλει στην άρδευση της πεδιάδας της Θεσσαλονίκης καθώς και στην ύδρευση της πόλης (Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού Α.Ε.).

Η εξόρυξη και χρήση του λιγνίτη για την παραγωγή ενέργειας συμβάλει σε κρίσιμο βαθμό στη διαμόρφωση του αναπτυξιακού αποτελέσματος της Περιφέρειας και πραγματοποιείται στην περιοχή των Σερβίων, όπως προαναφέρθηκε. Τα μεταλλεύματα και τα λοιπά βιομηχανικά ορυκτά που εξορύσσονται στην Περιφέρεια συνιστούν πρώτες ύλες με σημαντική εμπορική δυναμική και εξαγωγικό προσανατολισμό και συγκεντρώνονται, μεταξύ άλλων, στις περιοχές Νεράιδας, Λευκάρων, Αιανής, Ρυμνίου και Μεταξά. Σαφή εξαγωγικό προσανατολισμό έχουν και οι λατομικές δραστηριότητες δημιουργώντας, έτσι, εισοδήματα στα τοπικά κοινωνικοοικονομικά συστήματα (Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση για την Αξιοποίηση των Λιμνών Δυτικής Μακεδονίας, 2017). Σκόπιμη κρίνεται η καλύτερη αξιοποίηση των αξιόλογων ορυκτών της περιοχής (χουντίτης, μάρμαρα). Ειδικότερα στο Τρανόβαλτο, όπου το Κέντρο Ανάπτυξης Μαρμάρου με τον εκθεσιακό χώρο για την προβολή των διαφόρων ποιοτήτων και το Τμήμα Προώθησης Προϊόντων και Διερεύνησης Εμπορικών Συμφωνιών κάνουν πιο ευοίωνες τις προοπτικές αναζωογόνησης του κλάδου. Στα εξοφλημένα λιγνιτικά πεδία θα μπορούσε να εφαρμοστεί ο μηχανισμός ΠΟΑΠΔ, ύστερα από παραχώρηση εκτάσεων σε συνεταιρισμούς ή ιδιώτες από τη ΔΕΗ προς παραγωγική αποκατάσταση (ΥΑ 26295, 2003).

Οι υπόλοιπες μεταποιητικές επιχειρήσεις της Περιφέρειας σχετίζονται κυρίως με τους κλάδους των ειδών διατροφής, του ξύλου και φελλού και των ειδών επίπλωσης και αφορούν τοπικά προϊόντα του πρωτογενούς τομέα. Τα τελευταία χρόνια φαίνεται να παρουσιάζουν δυναμισμό τα οινοποιεία (Βελβεντό), οι μονάδες παραγωγής γαλακτοκομικών-τυροκομικών προϊόντων, οι μονάδες παραγωγής προϊόντων από κρέας, οι μονάδες παραγωγής προϊόντων αλευρόμυλων, οι μονάδες μεταποίησης βιολογικών προϊόντων, οι μονάδες μεταποίησης αρωματικών φαρμακευτικών φυτών (κυρίως κρόκος, ρίγανη, χαμομήλι, κλπ.) καθώς και οι μονάδες παραγωγής ζωοτροφών. Ιδιαίτερα φημισμένα είναι το γαλακτοκομείο και τυροκομείο στα Λεύκαρα, η βιοτεχνία παραγωγής κρέατος και αλλαντικών στην Καισαρεία και το ελαιοτριβείο με τον αντίστοιχο συνεταιρισμό στα Ίμερα που πραγματοποιεί και εξαγωγές (Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση για την Αξιοποίηση των Λιμνών Δυτικής Μακεδονίας, 2017).

Ο συνεταιρισμός Κρόκου, διαθέτοντας μονάδα διαλογής-ξήρανσης-τυποποίησης-συσκευασίας και αποθήκευσης αναπτύσσει σημαντική δραστηριότητα με έντονα εξαγωγικό χαρακτήρα εντός και εκτός χώρας. Ωστόσο, απαιτεί επιπλέον επέκταση προς την κατεύθυνση παραγωγής νέων προϊόντων με βάση τον κρόκο και προς την κατεύθυνση άλλων αρωματικών φυτών. Σημαντική είναι και η δραστηριότητα των οινοποιείων και του Αγροτικού Συνεταιρισμού Επεξεργασίας και Πώλησης Οπωροκηπευτικών (ΑΣΕΠΟΠ) του Βελβεντού που διαθέτει ένα γυναικείο συνεταιρισμό για παραγωγή μαρμελάδων και γλυκών του κουταλιού κυρίως από ροδάκινα (γνωστή η «Γιορτή του ροδάκινου» κάθε καλοκαίρι). Οι μονάδες επεξεργασίας και παραγωγής μαρμάρου στο Τρανόβαλτο αναπτύσσουν, επίσης, έντονη δραστηριότητα με εξαγωγές σε πολλές περιοχές.

Τριτογενής τομέας

Ο τριτογενής τομέας της οικονομίας αφορά κυρίως εμπορικές επιχειρήσεις και επιχειρήσεις ψυχαγωγίας, που εξυπηρετούν σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό τις ανάγκες των Τοπικών Κοινοτήτων. Η κοντινή απόσταση με το αστικό και εμπορικό κέντρο της Κοζάνης είναι καθοριστικός παράγοντας ως προς την ανάπτυξη του τριτογενούς τομέα, ο οποίος μέχρι σήμερα λειτούργησε ανασταλτικά (Στρατηγικό Σχέδιο Δήμου Κοζάνης 2014-2019, Δήμος Κοζάνης 2015). Οι δραστηριότητες καινοτόμου χαρακτήρα στην Περιφέρεια αφορούν την τριτοβάθμια εκπαίδευση (Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας και ΤΕΙ με έδρα την Κοζάνη) και τον τουρισμό. Γενικά, όμως, ως προς το παραγωγικό της σύστημα, η Περιφέρεια αντιμετωπίζει διαρθρωτικές αδυναμίες, με κύρια χαρακτηριστικά της οικονομίας της το περιορισμένο εύρος κλαδικής εξειδίκευσης, τη χαμηλή διασύνδεση μεταξύ των τομέων της οικονομίας, τη σημαντική εξάρτηση από συμβατικούς κλάδους, το μικρό μέγεθος των επιχειρήσεων και την έλλειψη επενδύσεων εκσυγχρονισμού (Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση για την Αξιοποίηση των Λιμνών Δυτικής Μακεδονίας, 2017).

Ο τριτογενής τομέας χαρακτηρίζεται από μία αισθητή μείωση του εμπορίου λόγω της οικονομικής κρίσης. Ωστόσο, τόσο το εμπόριο όσο και οι υπηρεσίες στην Περιφέρεια, συγκεντρώνουν σημαντικό αριθμό καταστημάτων και απασχολουμένων, κυρίως λόγω της απομόνωσής της από τα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας (<http://opengov.pdm.gov.gr/>). Το χονδρικό εμπόριο υποχωρεί μπροστά στην επέκταση των καταστημάτων λιανικού εμπορίου, το οποίο στην περιοχή μελέτης αφορά κυρίως φρούτα, οπωροκηπευτικά, φυτά, σπόρους, γαλακτοκομικά προϊόντα, ελιές, ψάρια, κρέας, κρόκο, κρασί, μαρμελάδες και άλλα παραγόμενα προϊόντα του δευτερογενή τομέα, όπως είναι τα μάρμαρα.

Ανάλυση τουριστικού κλάδου

Η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερα αξιόλογο φυσικό περιβάλλον και πλούσια πολιτιστική κληρονομιά, γνωρίσματα που της προσδίδουν σημαντικές δυνατότητες τουριστικής εκμετάλλευσης της περιοχής. Ο κλάδος αυτός, μέχρι στιγμής, δεν έχει αξιοποιηθεί επαρκώς, με αποτέλεσμα η Περιφέρεια και κατ' επέκταση η περιοχή παρέμβασης να αποτελεί τον λιγότερο ελκυστικό τουριστικό προορισμό στο σύνολο της χώρας, καθώς καταγράφονται σ' αυτή μόλις 0,12 διανυκτερεύσεις αλλοδαπών ανά κάτοικο και κατατάσσεται, με μεγάλη διαφορά, στην τελευταία θέση στο σύνολο των 13 Περιφερειών της Χώρας στην ως άνω κατηγορία-δείκτη. Υπό το πρίσμα της μειωμένης ζήτησης, τάση που επιδεινώνεται από τη γενικότερη οικονομική κρίση, απαιτούνται συνδυασμένες παρεμβάσεις αναβάθμισης του τουριστικού προφίλ της Περιφέρειας, τόσο στο εξωτερικό όσο και στο εσωτερικό, με παράλληλη προώθηση ανταγωνιστικού τουριστικού προϊόντος και αναζήτηση νέων αγορών (Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση για την Αξιοποίηση των Λιμνών Δυτικής Μακεδονίας, 2017).

Σήμερα, ο κλάδος του τουρισμού βρίσκεται σε στοιχειώδη κατάσταση στην περιοχή μελέτης, παρά τους πολιτιστικούς και φυσικούς πόρους που διαθέτει. Οι τουριστικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην περιοχή είναι ελάχιστες, αλλά είναι διαφόρων ειδών και κατηγοριών (Πίνακας 3.19). Τα ξενοδοχειακά καταλύματα της περιοχής είναι 6 (με 254 κλίνες) από το σύνολο των 33 (με 1681 κλίνες) που εντοπίζονται σε ολόκληρη την ΠΕ Κοζάνης (<http://www.statistics.gr/>). Παρακάτω παρουσιάζονται στοιχεία για τις αφίξεις, τις διανυκτερεύσεις και τις πληρότητες για την ΠΕ Κοζάνης και για το σύνολο των Δήμων Κοζάνης και Σερβίων-Βελβεντού για το έτος 2016 (Πίνακας 3.20).

Πίνακας 3.19 Τουριστικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην περιοχή μελέτης

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΕΙΔΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΟΣ (*)	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΛΙΝΩΝ
ΑΙΑΝΗ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ	3	71
ΒΕΛΒΕΝΤΟ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ	2	57
	ΕΝΟΙΚΙΑΖΟΜΕΝΑ ΔΩΜΑΤΙΑ	4	17
	ΕΠΙΠΛΩΜΕΝΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ	3	26
ΚΑΤΑΦΥΓΙ ΒΕΛΒΕΝΤΟΥ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ	3	20
ΝΕΡΑΪΔΑ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ	3	43
	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ	3	34
	ΕΝΟΙΚΙΑΖΟΜΕΝΑ ΔΩΜΑΤΙΑ	3	17
ΣΕΡΒΙΑ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ	2	29
	ΕΝΟΙΚΙΑΖΟΜΕΝΑ ΔΩΜΑΤΙΑ	3	22
	ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΓΡΑΦΕΙΟ	-	-

Πηγή: Περιφερειακή Υπηρεσία Τουρισμού Δυτικής Μακεδονίας (Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, 2017)

Πίνακας 3.20 Αφίξεις, διανυκτερεύσεις και πληρότητα ξενοδοχειακών καταλυμάτων

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΔΙΑΙΡΕΣΗΣ	Αφίξεις στα καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου (πλην κάμπινγκ)	Διανυκτερεύσεις στα καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου (πλην κάμπινγκ)	Πληρότητα (%) κλινών στα καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου (πλην κάμπινγκ)	Ποσοστό (%) συνολικών διαθέσιμων κλινών όπου αναφέρονται τα στοιχεία
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	118.766	269.903	15,9	88,0
ΠΕ ΚΟΖΑΝΗΣ	40.219	120.360	25,4	89,9
ΔΗΜΟΙ ΚΟΖΑΝΗΣ ΚΑΙ ΣΕΡΒΙΩΝ-ΒΕΛΒΕΝΤΟΥ	23.395	51.765	22,2	88,6

Πηγή: <http://www.statistics.gr/>, ίδια επεξεργασία

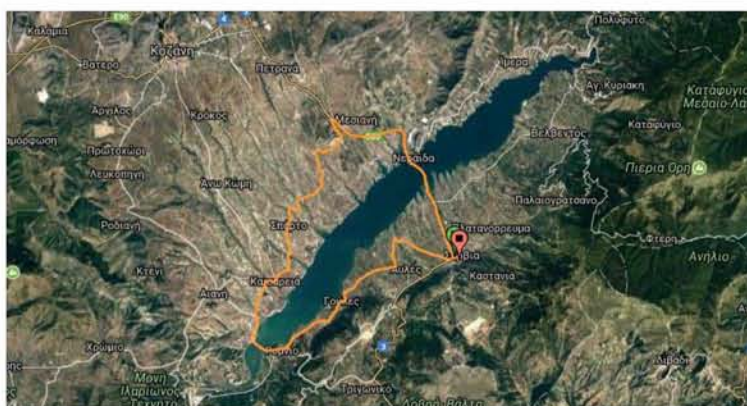
Στην περιοχή λαμβάνουν χώρα και ορισμένες αθλητικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες που προσελκύουν επισκέπτες καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου, καθώς και ορισμένες εκδηλώσεις που διαρκούν μικρό χρονικό διάστημα. Ο Ναυτικός

Όμιλος Κοζάνης (NOK) με την ονομασία «Ο Αλιάκμον», ιδρύθηκε το 1981 και σήμερα φημίζεται στην ευρύτερη περιοχή για τα αθλητικά τμήματα θαλάσσιου σκι και κωπηλασίας που διαθέτει και για το πιο γνωστό καφέ-μπαρ στις όχθες της λίμνης. Οι υποδομές του NOK στεγάζονται σε οικοπέδο έκτασης 20 στρεμμάτων και απαρτίζονται από τον απαιτούμενο εξοπλισμό για την ανάπτυξη των ναυταθλητικών δραστηριοτήτων (ιδιόκτητο club house για την εξυπηρέτηση των μελών του, σκάφη, βατήρες, χώρους στάθμευσης, άμεση πρόσβαση στην πλωτή μαρίνα 100 θέσεων κ.ά.). Κάθε καλοκαίρι πραγματοποιούνται οι διεθνείς αγώνες θαλάσσιου σκι «ALIAKMON OPEN», οι οποίοι διοργανώνονται από το NOK σε συνεργασία με τους Δήμους Κοζάνης και Σερβίων-Βελβεντού (<http://greece-waterski.com/Greek/ARCHIKE.html>). Περιμετρικά της λίμνης έχουν κατασκευαστεί, επίσης, έξι πλωτές εξέδρες (πέρα από την υφιστάμενη μαρίνα πλησίον του NOK) με σκοπό τη διαχείρισή τους ή ακόμη και εκμίσθωσή τους από την Εταιρεία Πολιτισμού, Τουρισμού, Αθλητισμού και Κοινωνικής Παρέμβασης της ΠΕ Κοζάνης για τουριστική αξιοποίηση.

Στην Καστανιά Σερβίων πραγματοποιείται τα καλοκαίρια το Πρωτάθλημα Αιωροπτερισμού «SERVIA OPEN» από τη Διεθνή Αεροναυτική Ομοσπονδία, καθώς και το Πανελλήνιο πρωτάθλημα Αιωροπτερισμού, στα οποία λαμβάνουν μέρος Έλληνες και ξένοι αεραθλητές (<http://comps.hang-gliding.gr/fai-cat-2-competitions/servia-open-2017.html>). Επιπλέον, η Κοινοφελής Επιχείρηση του Δήμου Σερβίων-Βελβεντού σε συνεργασία με τον ΟΑΠΝ Δήμου Κοζάνης και τον Αιμοδοτικό Σύλλογο Σερβίων, διοργανώνουν κάθε καλοκαίρι τον «Πανελλήνιο Ποδηλατικό Γύρο Λίμνης Πολυφύτου», στον οποίο πλέον περιλαμβάνονται και οι δύο μεγάλες γέφυρες Σερβίων και Ρυμνίου. Άλλα σημαντικά γεγονότα αθλητικού χαρακτήρα που προσελκύουν κόσμο είναι οι ετήσιοι αγώνες ψαρέματος από ερασιτέχνες αλιείς και διοργανώσεις όπως η Πανελλήνια Συνάντηση Enduro μοτοσυκλετιστών στο Βελβεντό που φιλοξενήθηκε για πρώτη φορά στην περιοχή το 2017 (<http://www.kozanilife.gr/2017/09/sinantisi-enduro-velvento-2017/>). Έντονη είναι στην περιοχή και η δράση των ορειβατικών συλλόγων των δύο Δήμων (Σύλλογος Ελλήνων Ορειβατών Κοζάνης, Ελληνικός Ορειβατικός Σύνδεσμος Κοζάνης, Ορειβατικός Σύλλογος Βελβεντού).

Χάρτης 3.8 Διαδρομή 12ου Πανελλήνιου Ποδηλατικού Γύρου Λίμνης Πολυφύτου 2017

Πηγή: <https://el.wikiloc.com/wikiloc/view.do?id=18220560>

3.5.4 Οικιστικό δίκτυο

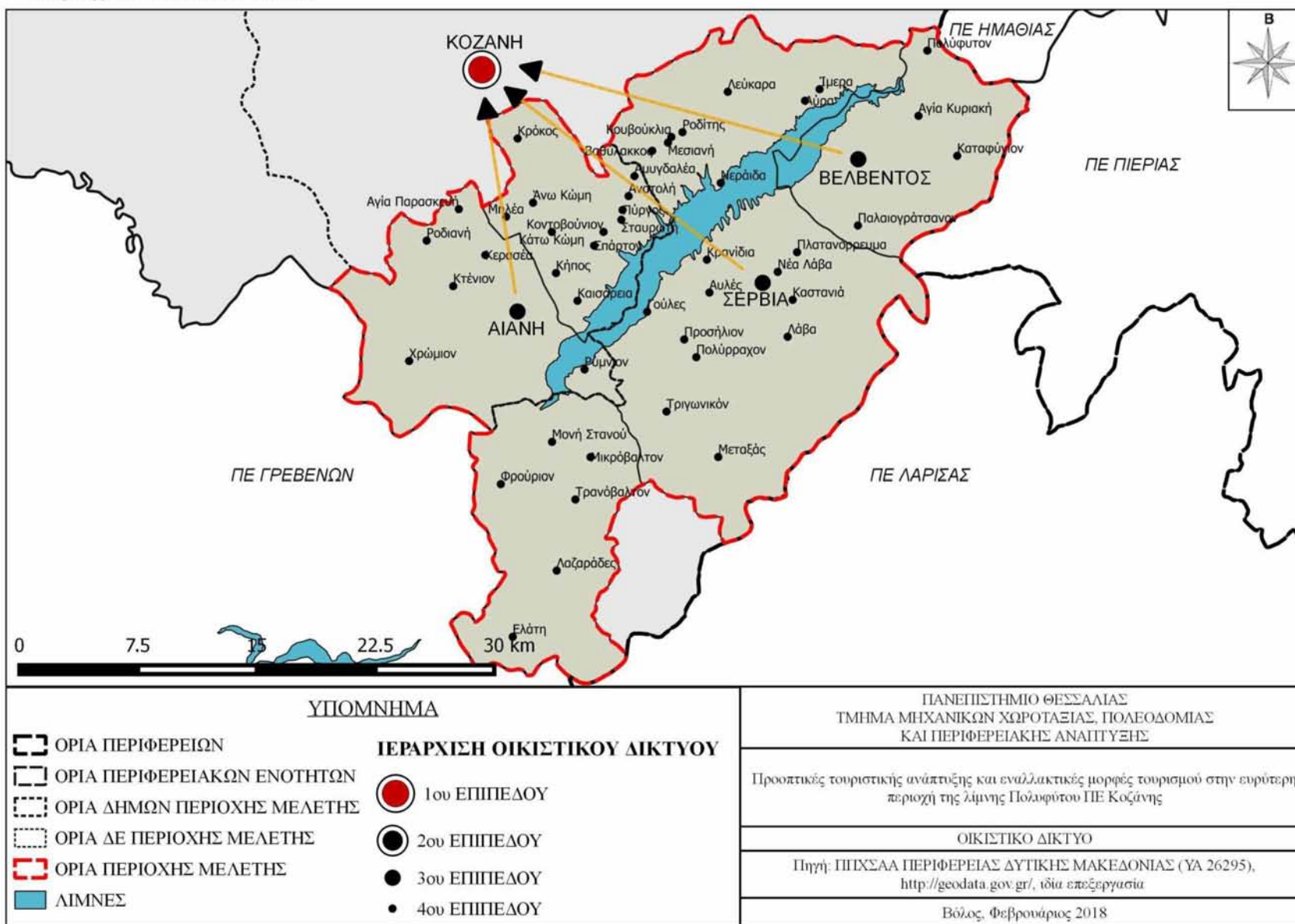
Το οικιστικό δίκτυο της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας συγκροτείται από 557 οικισμούς (απογραφή 2011), εκ των οποίων οι 21 είναι ακατοίκητοι. Στην περιοχή μελέτης, σύμφωνα με την απογραφή του 2011, μηδενικό πληθυσμό έχει ο οικισμός της Λάβας της ΔΕ Σερβίων. Η συντριπτική πλειονότητα των υπόλοιπων οικισμών της Περιφέρειας (519 οικισμοί) έχει πληθυσμό κάτω από 2.000 άτομα και συγκεντρώνει περίπου το 44% του πληθυσμού της Περιφέρειας. Οι οικισμοί της περιοχής μελέτης με πληθυσμό από 2.000 μέχρι 5.000 κατοίκους είναι τέσσερις (Σέρβια, Κρόκος, Βελβεντός, Αιανή). Τα αστικά κέντρα της Περιφέρειας με πληθυσμό άνω των 10.000 κατοίκων είναι 5 (Κοζάνη, Γρεβενά, Καστοριά, Φλώρινα, Πτολεμαΐδα), χαρακτηρίζονται από μικρή πληθυσμιακή βάση και συγκεντρώνουν το 41% του πληθυσμού της Περιφέρειας (Μελέτη Αξιολόγησης, Αναθεώρησης & Εξειδίκευσης ΠΠΧΣΑΑ Δυτικής Μακεδονίας, Εισηγητική Έκθεση-Σχέδιο Υπουργικής Απόφασης, ΥΠΕΚΑ 2015).

Σύμφωνα με τη διάρθρωση του οικιστικού δικτύου, όπως αυτή ορίζεται στις κατευθύνσεις χωροταξικής οργάνωσης του ΠΠΧΣΑΑ Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας (ΥΑ 26295, 2003), η Κοζάνη ως έδρα της Περιφέρειας και της ΠΕ Κοζάνης λειτουργεί ως κέντρο πρώτου επιπέδου. Στα κέντρα δεύτερου επιπέδου περιλαμβάνονται οι πρωτεύουσες των υπόλοιπων τριών ΠΕ (Γρεβενά Καστοριά, Φλώρινα) και η Πτολεμαΐδα. Σημαντικό ρόλο σε περιφερειακό επίπεδο έχουν τα κέντρα τρίτου επιπέδου, καθώς είτε αποτελούν αξιόλογα παραγωγικά κέντρα είτε συγκεντρώνουν εξυπηρετήσεις τοπικής σημασίας. Στην περιοχή μελέτης τα κέντρα τρίτου επιπέδου είναι τα Σέρβια, ο Βελβεντός και η Αιανή (λόγω της θέσης της στον οδικό άξονα και των προοπτικών τουριστικής ανάπτυξης). Στους οικισμούς τέταρτου επιπέδου συγκαταλέγονται οι έδρες των ΔΕ που δεν κατατάσσονται σε κάποιο από τα ανώτερα επίπεδα. Στις περισσότερες περιπτώσεις, οι οικισμοί αυτοί, εκτός από τις στοιχειώδεις υπηρεσίες που διαθέτουν, δε διαφοροποιούνται ως προς το δυναμισμό τους από τους υπόλοιπους οικισμούς. Παρόλα αυτά, ορισμένοι οικισμοί αποτελούν εξαίρεση στον παραπάνω κανόνα, λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους (οικισμός Τρανόβαλτου στην περιοχή μελέτης) (Χάρτης 3.9).

3.5.5 Μεταφορικό δίκτυο - λοιπή τεχνική και κοινωνική υποδομή

Στην ενότητα αυτή γίνεται καταγραφή των υπάρχοντων μεταφορικών υποδομών στην περιοχή μελέτης αλλά και στην ευρύτερη περιοχή σε επίπεδο Περιφέρειας, έτσι ώστε να διερευνηθεί κατά πόσο μπορούν να συνεισφέρουν οι υποδομές αυτές στην τουριστική ανάπτυξη της περιοχής μελέτης και αν απαιτείται αναβάθμισή τους. Σημαντικός είναι ο ρόλος της Εγνατίας Οδού και των κάθετων αξόνων της που διέρχονται από την Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας και γύρω από αυτούς αναπτύσσονται σημαντικοί εθνικοί και περιφερειακοί πόλοι. Η Εγνατία Οδός διέρχεται σε μικρή απόσταση από την περιοχή μελέτης βόρεια από την πόλη της Κοζάνης. Οι δύο κάθετοι άξονές της που διέρχονται από την Περιφέρεια είναι ο άξονας Σιάτιστα-Κρυσταλλοπηγή (πύλη εισόδου-εξόδου προς την Αλβανία) και ο άξονας Κοζάνη-Φλώρινα-Νίκη (πύλη εισόδου-εξόδου προς την Π.Γ.Δ.Μ) (Μελέτη

Χάρτης 3.9 Οικιστικό δίκτυο

Αξιολόγησης, Αναθεώρησης & Εξειδίκευσης ΠΠΧΣΑΑ Δυτικής Μακεδονίας, Εισηγητική Έκθεση - Σχέδιο Υπουργικής Απόφασης, ΥΠΕΚΑ 2015).

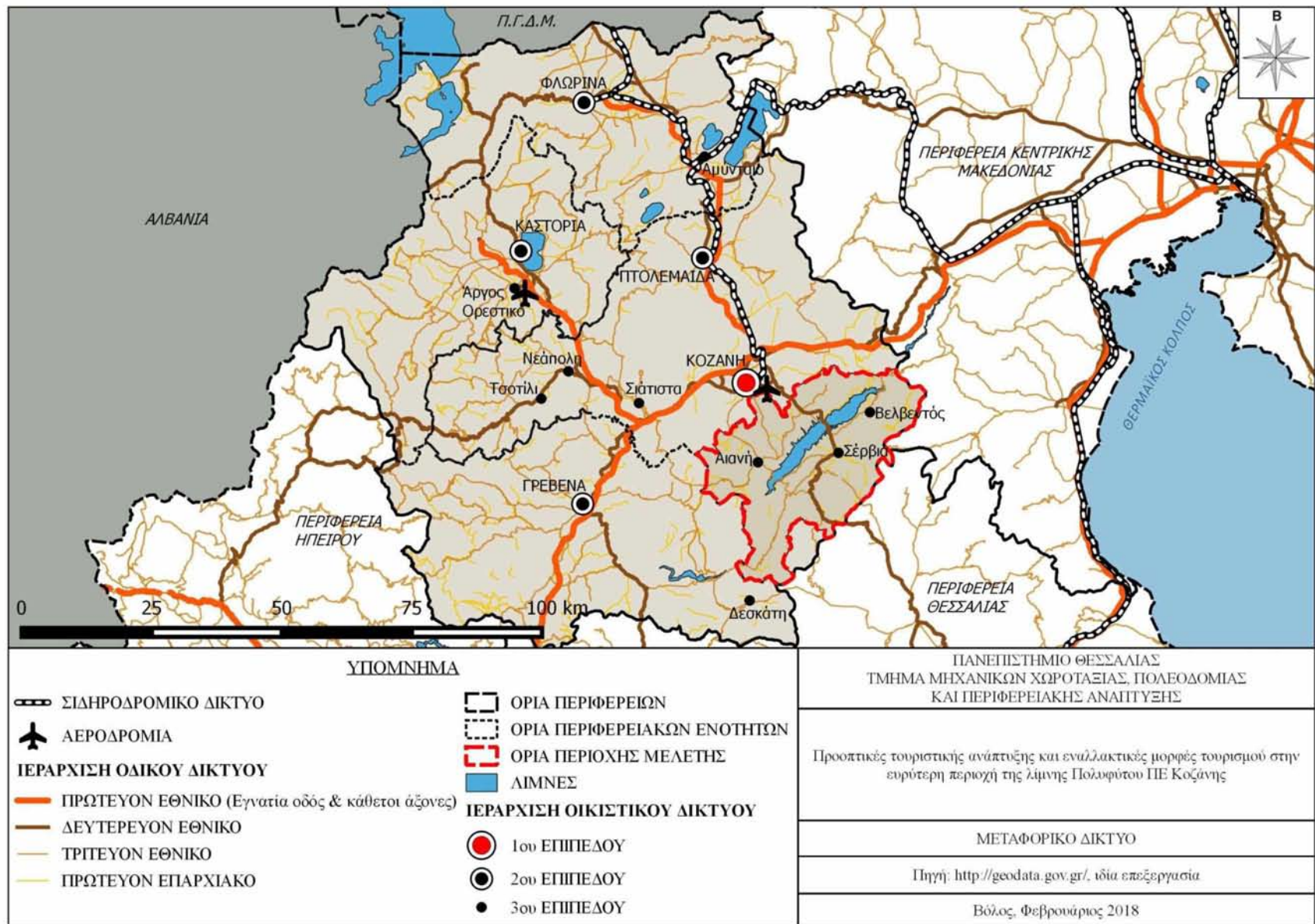
Στο δευτερεύον εθνικό οδικό δίκτυο ανήκει ο άξονας Κοζάνης-Λάρισας που αποτελεί σημαντική σύνδεση με τη Θεσσαλία, διασχίζει τη ΔΕ Σερβίων διερχόμενος πάνω από τη λίμνη Πολυφύτου (γέφυρα Σερβίων) και καταλήγει στην Περιφέρεια Θεσσαλίας περνώντας έξω από τον οικισμό Μεταξά. Οι οικισμοί τρίτου και τέταρτου επιπέδου εντός της περιοχής μελέτης, συνδέονται μεταξύ τους και εξυπηρετούνται κυρίως από το τριτεύον εθνικό οδικό δίκτυο. Η γέφυρα του Ρυμνίου που ανήκει σε αυτό το δίκτυο, ενώνει την Αιανή με τον οδικό άξονα Κοζάνης-Λάρισας (Τριγωνικό), με τα Σέρβια και με τη ΔΕ Καμβουνίων. Στα προβλεπόμενα σχέδια είναι η μετατροπή του άξονα Αιανή-γέφυρα Ρυμνίου-Τριγωνικό σε νέο εθνικό άξονα του δευτερεύοντος οδικού δικτύου, που να δέχεται τον κύριο όγκο της οδικής κυκλοφορίας προς την Κοζάνη. Με το έργο αυτό η εξυπηρέτηση που παρέχει η γέφυρα των Σερβίων θα περιοριστεί στις ΔΕ Σερβίων και Βελβεντού (Μποστταντζόγλου, 2003). Στο δίκτυο αυτό εντάσσεται και ο άξονας Βελβεντού-ΥΗΣ Πολυφύτου στον οποίο απαγορεύεται η πρόσβαση λόγω κατολισθήσεων. Το πρωτεύον επαρχιακό δίκτυο της περιοχής μελέτης συνδέει τους οικισμούς τέταρτου επιπέδου μεταξύ τους. Ωστόσο, ορισμένοι ορεινοί οικισμοί, όπως το Καταφύγιο στη ΔΕ Βελβεντού, εξυπηρετούνται με δυσκολία λόγω της παλαιότητας και των φθορών του οδικού δικτύου.

Σιδηροδρομικό δίκτυο διαθέτουν η Κοζάνη και η Φλώρινα μέσω του οποίου συνδέονται με τη Θεσσαλονίκη. Η συνδεσιμότητα της Περιφέρειας με το διασυνοριακό χώρο μπορεί να επιτευχθεί με την αναβάθμιση του παραπάνω δικτύου καθώς επίσης και με την προβλεπόμενη σιδηροδρομική σύνδεση Καλαμπάκα-Κοζάνη. Αναφορικά με τις υποδομές εναέριων μεταφορών, αεροδρόμιο διαθέτουν η Κοζάνη και η Καστοριά. Η Κοζάνη ως πολυτροπικός κόμβος εθνικής σημασίας που συνδέεται με τον ευρύτερο χώρο με τα τρία μεταφορικά μέσα (αυτοκινητόδρομος, σιδηρόδρομος, αεροδρόμιο), μπορεί να συνεισφέρει με την αναβάθμιση των μέσων αυτών στην ενίσχυση του χαρακτήρα της διατροφικότητας και στην εξυπηρέτηση και ανάπτυξη των γειτονικών αξιόλογων περιοχών (Μελέτη Αξιολόγησης, Αναθεώρησης & Εξειδίκευσης ΠΠΧΣΑΑ Δυτικής Μακεδονίας, Εισηγητική Έκθεση-Σχέδιο Υπουργικής Απόφασης, ΥΠΕΚΑ 2015).

Η λοιπή τεχνική υποδομή της περιοχής αφορά την ενεργειακή υποδομή, την αποχέτευση και επεξεργασία υγρών αποβλήτων και τα στερεά απορρίμματα. Όσον αφορά την ηλεκτρική ενέργεια, στην περιοχή μελέτης λειτουργούν οι ΥΗΣ Πολυφύτου και Ιλαρίωνα, τρία αντλιοστάσια-υποσταθμοί (150kV/MT, 20kV/MT), διέρχονται κυρίως εναέριες γραμμές μεταφοράς 150 kV διπλού και απλού κυκλώματος, καθώς και δύο εναέριες γραμμές μεταφοράς 400kV διπλού κυκλώματος (ΑΔΜΗΕ, 2017). Ιδιαίτερο ρόλο στην παραγωγή ενέργειας μπορούν να διαδραματίσουν οι Α.Π.Ε., μέσω χορηγήσεων αδειών σε ιδιωτικούς φορείς για την εγκατάσταση κυρίως φωτοβολταϊκών συστημάτων, αλλά παράλληλα μπορεί να διερευνηθούν οι δυνατότητες εγκατάστασης ΜΥΗΕ και αιολικών εγκαταστάσεων που απουσιάζουν από την περιοχή. Πρόσφατα, ο Τοπικός Οργανισμός Εγγείων

Χάρτης 3.10 Μεταφορικό δίκτυο

Βελτιώσεων Βελβεντού ολοκλήρωσε την κατασκευή ενός σύγχρονου μικρού υδροηλεκτρικού σταθμού εγκατεστημένης ισχύος 1,9 MW, ο οποίος θα αξιοποιεί τα νερά από την ορεινή θέση «Σκεπασμένο» που τους χειμερινούς μήνες εκβάλλουν στη λίμνη Πολυφύτου. Σκοπός είναι η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας κατά τους φθινοπωρινούς και χειμερινούς μήνες και η πώλησή της στη ΔΕΗ για την κάλυψη των ετήσιων δαπανών των αγροτών για την άρδευση των χωραφιών τους (<https://energypress.gr/news/ydrohlektrika>).

Η μεταφορά και η επεξεργασία των στερεών απορριμμάτων και των ανακυκλώσιμων υλικών της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας πραγματοποιούνται στις Κεντρικές Εγκαταστάσεις Ολοκληρωμένης Διαχείρισης (ΚΕΟΔ) στα όρια των Δήμων Κοζάνης και Εορδαίας. Ο Δήμος Σερβίων-Βελβεντού εξυπηρετείται από την Τοπική Μονάδα Διαχείρισης Απορριμμάτων Σερβίων, όπου χωροθετούνται από κοινού οι υποδομές μεταφόρτωσης των σύμμεικτων απορριμμάτων και των ανακυκλώσιμων υλικών, ενώ οι ΔΕ Αιανής και Ελίμειας εξυπηρετούνται από την αντίστοιχη μονάδα της Κοζάνης (<http://www.diadyma.gr/index.html>). Η μονάδα ΕΕΛ νοτιοδυτικά του οικισμού του Κρόκου δέχεται και επεξεργάζεται μόνο τα αστικά λύματα της Κοζάνης (παντοροοικό δίκτυο) και του Κρόκου (χωριστικό δίκτυο) (<http://astikalimata.ypeka.gr/>). Η διαχείριση των τομέων ύδρευσης και αποχέτευσης σε όλο το Δήμο Κοζάνης πραγματοποιείται από τη Δημόσια Επιχείρηση Ύδρευσης και Αποχέτευσης Κοζάνης (ΔΕΥΑΚ), ενώ στις ΔΕ Σερβίων, Βελβεντού και Καμβουνίων οι υπηρεσίες αυτές παρέχονται από τους ΟΤΑ.

Παρακάτω παρουσιάζονται όλα τα κτίρια της περιοχής μελέτης σύμφωνα με την απογραφή που πραγματοποιήθηκε το 2011. Η διάκρισή τους γίνεται με βάση τη χρήση τους σε κτίρια αποκλειστικής και σε κτίρια μικτής χρήσης. Η κοινωνική υποδομή της περιοχής μελέτης συγκεντρώνεται κατά κύριο λόγο στις ΔΕ Σερβίων και Ελίμειας, ενώ η ΔΕ Καμβουνίων παρουσιάζει τις περισσότερες ελλείψεις με αποτέλεσμα να εξυπηρετείται σε μεγάλο βαθμό από τα Σέρβια και την Κοζάνη.

Πίνακας 3.21 Κτίρια αποκλειστικής χρήσης στην περιοχή μελέτης (απογραφή 2011)

Περιγραφή διοικητικής διαίρεσης	Κτίρια αποκλειστικής χρήσης									
	Σύνολο κτιρίων αποκλειστικής χρήσης	Αποκλειστική χρήση κτιρίων								
		Κατοικία	Εκκλησία - Μοναστήρι	Ξενοδοχείο	Εργοστάσιο - Εργαστήριο	Σχολικό κτίριο	Κατάστημα - Γραφείο	Σταθμός αυτοκινήτων (πάρκινγκ)	Νοσοκομείο, κλινική κλπ.	Άλλη χρήση
ΔΕ ΑΙΑΝΗΣ	1.723	1.180	26	2	15	7	36	25	1	431
ΔΕ ΕΛΙΜΕΙΑΣ	3.044	2.112	33	0	18	18	42	89	0	732
ΔΕ ΣΕΡΒΙΩΝ	5.593	3.661	72	10	39	29	118	70	3	1.591
ΔΕ ΒΕΛΒΕΝΤΟΥ	2.287	1.793	51	4	13	10	86	4	0	326
ΔΕ ΚΑΜΒΟΥΝΙΩΝ	1.301	908	21	0	21	5	21	8	0	317
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	13.948	9.654	203	16	106	69	303	196	4	3.397

Πηγή: <http://www.statistics.gr/>, ίδια επεξεργασία

Πίνακας 3.22 Κτίρια μικτής χρήσης στην περιοχή μελέτης (απογραφή 2011)

Περιγραφή διοικητικής διαίρεσης	Κτίρια μικτής χρήσης									
	Σύνολο κτιρίων μικτής χρήσης	Κύρια χρήση κτιρίων μικτής χρήσης								
		Κατοικία	Εκκλησία - Μοναστήρι	Ξενοδοχείο	Εργοστάσιο - Εργοστάσιο	Σχολικό κτίριο	Κατάστημα - Γραφείο	Σταθμός αυτοκινήτων (πάριкинγκ)	Νοσοκομείο, κλινική κλπ.	Άλλη χρήση
ΔΕ ΑΙΑΝΗΣ	244	227	0	0	1	0	15	0	0	1
ΔΕ ΕΛΙΜΕΙΑΣ	288	249	1	0	2	2	32	1	0	1
ΔΕ ΞΕΡΒΙΩΝ	318	283	0	0	1	3	25	2	0	4
ΔΕ ΒΕΛΒΕΝΤΟΥ	70	22	0	2	5	0	40	0	0	1
ΔΕ ΚΑΜΒΟΥΝΙΩΝ	69	62	0	0	1	1	3	0	1	1
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	989	843	1	2	10	6	115	3	1	8

Πηγή: <http://www.statistics.gr/>, ίδια επεξεργασία

3.5.6 Ιστορική και πολιτιστική κληρονομιά

Στους πολιτιστικούς πόρους εθνικής και περιφερειακής εμβέλειας συγκαταλέγονται οι κυριότεροι αρχαιολογικοί χώροι-μνημεία και οι σημαντικότεροι παραδοσιακοί-αξιόλογοι οικισμοί (είτε μεμονωμένοι είτε σε συγκεντρώσεις). Στην περιοχή παρέμβασης ως πολιτιστικός πόρος εθνικής και περιφερειακής εμβέλειας είναι ο αρχαιολογικός χώρος της Αιανής. Ο κύριος αρχαιολογικός χώρος της Αιανής αποτελείται από την αρχαία πόλη, η οποία αναπτύσσεται κυρίως πάνω σε έναν επιβλητικό λόφο, τη Μεγάλη Ράχη, βόρεια του σημερινού οικισμού, και από τις νεκροπόλεις της, οι οποίες εκτείνονται βόρεια και ανατολικά του λόφου στις θέσεις «Λειβάδια» και «Τσκάρια». Πολλές είναι και οι υπόλοιπες θέσεις γύρω από τον οικισμό της Αιανής στις οποίες ανακαλύφθηκαν αρχαιολογικά ευρήματα (κάστρα, νεκροταφεία κ.ά.). Για λόγους προστασίας αυτές οι περιοχές εντάχθηκαν σε ζώνες προστασίας (Πίνακας 3.23). Στην ευρύτερη περιοχή εντοπίζονται, επίσης, το κάστρο Κτενίου και το Παλιόκαστρο Καισαρειάς. Από τις ζώνες προστασίας εξαιρείται ο σημερινός οικισμός της Αιανής, όπου έχουν αποκαλυφθεί μόνο κτερίσματα ταφών και κανένα ίχνος οικισμού (Τζέλλου, 2009).

Πίνακας 3.23 Ζώνες προστασίας του αρχαιολογικού χώρου Αιανής

ΖΩΝΗ Α	A.1	Μεγάλη Ράχη, Λειβάδια, Ούτσινα (ρωμαϊκό λουτρό), Τσκάρια (νεκροταφείο 4 ^{ου} αι. π.Χ. των ελληνιστικών χρόνων), Καπουτσίνα (νεκροταφείο της εποχής του Σιδήρου), Ρέμα Αγίου Μάρκου (διάσπαρτες αρχαιότητες διαφόρων περιόδων)
	A.2	Ράχη Τσέικα
	A.3	Ράχη Πεντέση (λείψανα κατοικήσεως προϊστορικών χρόνων)
	A.4	Παλιόκαστρο Καισαρειάς (οχυρωμένος οικισμός ρωμαϊκής περιόδου)
ΖΩΝΗ Β		Βέρβερη, Κουρί, Πέντε Αλώνια, Πολεμίστρα, Ισιώματα, Χούχουλο (διάσπαρτα εντοπισμένες αρχαιολογικές περιοχές)

Πηγή: Τζέλλου (2009), ίδια επεξεργασία

Στη ΔΕ Βελβεντού και συγκεκριμένα στη θέση «Βασιλάρα Ράχη» βορειοδυτικά του οικισμού, εντοπίζεται αρχαιολογικός χώρος της Βυζαντινής-Μεταβυζαντινής περιόδου (330-1830 μ.Χ.), της Νεολιθικής περιόδου και της εποχής του Χαλκού (4500 π.Χ.-1200 π.Χ.). Ο χώρος περιλαμβάνει προϊστορικούς τύμβους από τους οποίους προέρχονται όστρακα, ειδώλια και λίθινα εργαλεία (<http://listedmonuments.culture.gr/>). Ορισμένα από τα ευρήματα της περιοχής είναι δάπεδα κατοικιών, εστίες, φούρνοι οικιακής χρήσης, καθώς και εργαλεία που σχετίζονται με τις διαδικασίες παραγωγής και προετοιμασίας της τροφής και με τις ασχολίες των κατοικιών (γεωργία, κυνήγι, ψάρεμα και υφαντική). Πλησίον βρίσκεται και το Παλαιόκαστρο Βελβεντού, που αντιπροσωπεύει την άνθιση της βυζαντινής περιόδου με τα ερειπωμένα και ελάχιστα εναπομείναντα θεμέλια ρωμαϊκού φρουρίου (3^{ος} αι. μ.Χ.), ανακατασκευασμένο από τον Ιουστινιανό στον 6^ο αιώνα μ.Χ. και ενταγμένο στην ευρύτερη ενότητα των κάστρων της περιοχής. Αρχαιολογικός χώρος εντοπίζεται, επίσης, στον οικισμό Παλαιογράτσανο νότια του Βελβεντού. Πρόκειται για οχυρωμένο οικισμό σε ακρόπολη με δορυφόρους οικισμούς στη γύρω περιοχή που πιθανολογείται ότι άνθισε κατά τα κλασικά και ελληνιστικά χρόνια (Τζέλλου, 2009).

Το κάστρο των Σερβίων χαρακτηρίζεται ως βυζαντινό μνημείο που χτίστηκε από τον Ηράκλειο τον 7^ο μ.Χ. αιώνα καλύπτοντας έκταση 100 στρεμμάτων. Το κάστρο διαιρείται σε τριπλό τείχος, σε τρία αντίστοιχα μέρη: την κάτω πόλη, την άνω πόλη και την ακρόπολη. Σε λόφο ανατολικά της ακρόπολης, εντοπίστηκε το νεκροταφείο της πόλης. Ο διαχωρισμός του εσωτερικού της πόλης σε οχυρωμένα τμήματα, εξυπηρετούσε στρατηγικούς και αμυντικούς σκοπούς (<http://dservionvelventou.gr/leader/>). Μέσα στο κάστρο έχουν εντοπιστεί η οικία του διοικητή, λείψανα δεξαμενών, λουτρών, εκκλησιών, και άλλων οικοδομημάτων. Η άλωση του κάστρου επετεύχθη από τους Τούρκους μετά από προδοσία, το 1421-1430. Την περίοδο της τουρκοκρατίας αποτέλεσε έδρα της τοπαρχίας του Τσιαρσιαμπά. Απελευθερώθηκε από τον τουρκικό ζυγό το 1912 αλλά το 1943 καταστράφηκε ολοσχερώς από τα ιταλικά στρατεύματα (Τζέλλου, 2009).

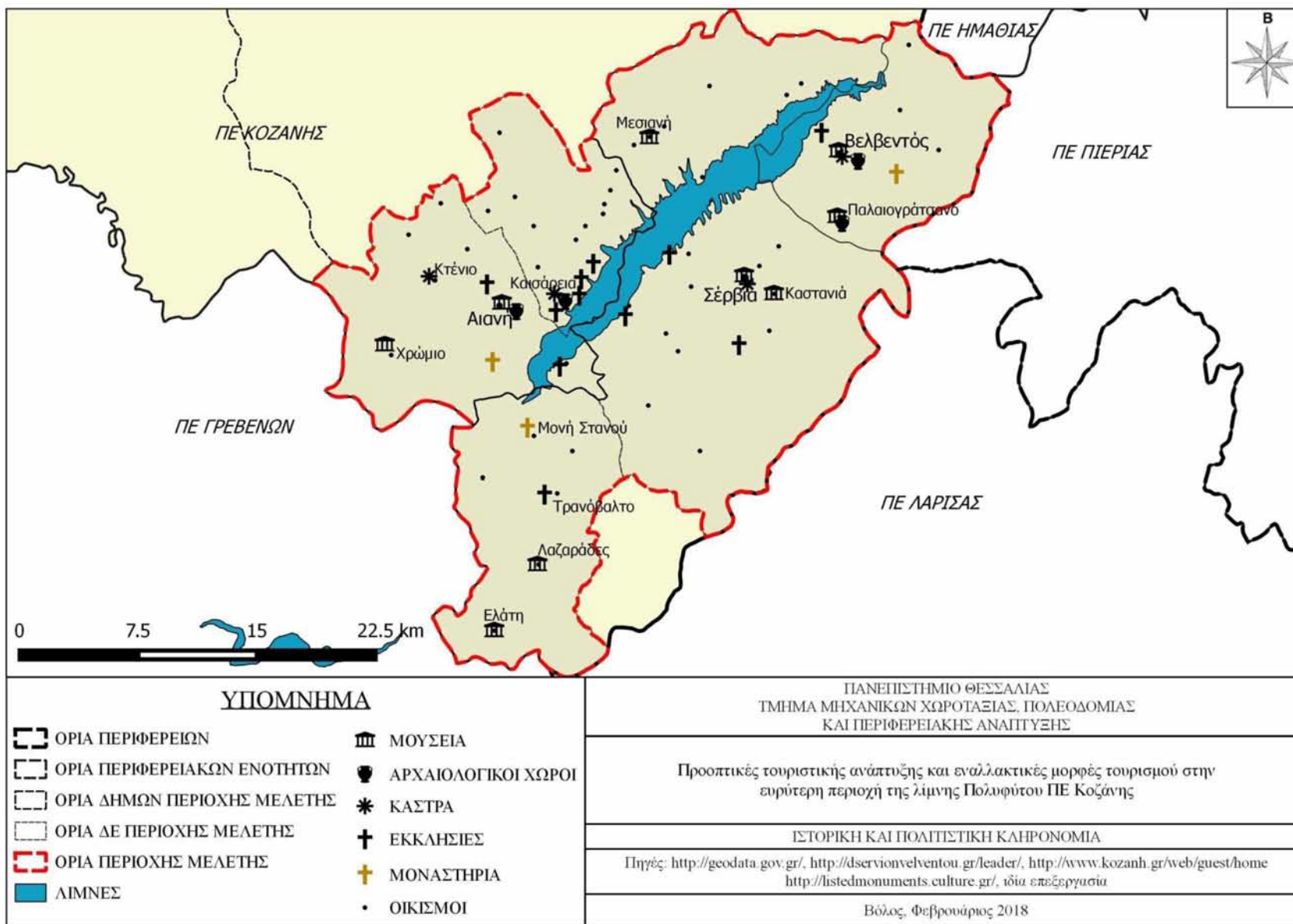
Στη βορειοδυτική γωνία της κάτω πόλης του κάστρου των Σερβίων βρίσκεται η μεγάλη τρίκλιτη βασιλική των Κατηχουμένων ή «Σαράντα Πόρτες», όπως ονομάζεται, η οποία αποτελούσε τον επισκοπικό ναό της πόλης. Ανήκει στις αρχές του 11^{ου} αιώνα μ.Χ. αλλά δέχθηκε μετασκευές σε διάφορες φάσεις από το 12^ο έως το 16^ο αιώνα. Διασώζει υπολείμματα τοιχογραφιών του 12^{ου} αιώνα, του 13^{ου} αιώνα και του τέλους του 15^{ου} με αρχές του 16^{ου} αιώνα. Στο χώρο, όπου χτίστηκε ο ναός, υπήρχε προγενέστερο λατρευτικό οικοδόμημα των παλαιοχριστιανικών χρόνων (4^{ου}-6^{ου} αιώνα μ.Χ.). Ο ναός σήμερα σώζεται σε ερειπιώδη μορφή. Στο πλαίσιο εκπόνησης της μελέτης αποκατάστασής του, κατά τα έτη 1995-2000 πραγματοποιήθηκαν στερεωτικές εργασίες συντήρησης των τοιχογραφιών καθώς και ανασκαφές, που έφεραν στο φως εκτεταμένο νεκροταφείο υστεροβυζαντινών χρόνων, που καταλάμβανε τα τρία κλίτη και το χώρο του ιερού βήματος (http://odysseus.culture.gr/index_gr.html).

Στην περιοχή μελέτης εντοπίζονται και πολλοί πόροι θρησκευτικού ενδιαφέροντος, καθώς όπως σημειώθηκε και παραπάνω οι εκκλησίες και τα μοναστήρια φτάνουν τα 204 σε αριθμό. Φημισμένοι είναι ο Ναός Αγίου Νικολάου Βελβεντού (1568) με το ξυλόγλυπτο τέμπλο, ο Ναός του Αγίου Μηνά Βελβεντού (12^{ος}-15^{ος} αιώνας) χτισμένος επάνω σε πρωιμότερο συγκρότημα λουτρού των παλαιοχριστιανικών χρόνων, ο Ναός Αγίων Αναργύρων των Σερβίων (1510) κτισμένος λίγο έξω από τον εξωτερικό περίβολο του κάστρου, ο Ναός Αγίων Θεοδώρων Σερβίων (11^{ος} αιώνας) κ.ά.. Χαρακτηριστικό της περιοχής είναι τα μικρά εκκλησάκια που εντοπίζονται περιμετρικά της λίμνης, άλλα χτισμένα σε λόφους και άλλα σε ομαλό έδαφος (Προφήτης Ηλίας Καισαρείας, Παναγία Καισαρείας, Προφήτης Ηλίας Σπάρτου, Άγιος Νικάνορας Σπάρτου, Προφήτης Ηλίας Κρανιδίων κ.ά.). Ορισμένα από τα μοναστήρια της περιοχής είναι αυτά της Αγίας Τριάδας Βελβεντού στα Πιέρια, η Μονή Στανού και η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδας Λαριούς (http://odysseus.culture.gr/index_gr.html).

Διάσπαρτα στην περιοχή εντοπίζονται μουσεία που διαθέτουν ποικίλα εκθέματα. Το Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής αποτελεί σήμερα ένα σύγχρονο ερευνητικό ίδρυμα πανελληνίας σημασίας και εμβέλειας. Το κτηριακό συγκρότημα έχει συνολική έκταση 4.500 τ.μ. με τον εκθεσιακό χώρο (1000 τ.μ. περίπου) στον πρώτο όροφο και το ισόγειο. Περιλαμβάνει, επίσης, εργαστήρια, γραφεία, βιβλιοθήκη, σχεδιαστήριο, αποθήκη εργαλείων-ξυλουργείο, ξενώνα και αίθουσα εκδηλώσεων στην οποία, εκτός των άλλων, λειτουργούν τα Εκπαιδευτικά Προγράμματα της Αιανής από το 1988 (<http://www.museumaianis.gr/>). Σε απόσταση 12 χμ από την Αιανή και κοντά στο χωριό Χρώμιο βρίσκεται το μουσείο του Μακεδονικού Αγώνα, με εκθέματα της αντίστοιχης περιόδου και ιστορικά στοιχεία και ντοκουμέντα που σχετίζονται με την επανάσταση του 1878 (<http://www.kozanh.gr/web/guest/home>). Λαογραφικά μουσεία εντοπίζονται στα Σέρβια, στην Καστανιά Σερβίων, στο Βελβεντό και στη Μεσιανή. Στην περιοχή των Λαζαράδων στεγάζεται Πολεμικό Μουσείο που φιλοξενεί μόνιμη έκθεση φωτογραφιών και μακέτα με την απεικόνιση της ιστορικής μάχης των Λαζαράδων έναντι των τουρκικών δυνάμεων. Ως μουσεία λειτουργούν και το Δημοτικό σχολείο Παλαιογρατσάνου που κτίστηκε μεταξύ των ετών 1908-1912 και το Πολιτιστικό Κέντρο Ελάτης που διαθέτει μόνιμη λαογραφική έκθεση και βιβλιοθήκη (<http://dservionvelventou.gr/leader/>).

Πέρα από τους ιστορικούς και πολιτιστικούς πόρους που παρουσιάστηκαν παραπάνω, στην περιοχή μελέτης είναι κρυμμένος ένας πολύ σημαντικός ιστορικός πλούτος που εντοπίζεται κυρίως κατά μήκος της λίμνης. Αρχαιολογικές έρευνες που πραγματοποιούνται μέχρι σήμερα έχουν φέρει στο φως ένα πολύ μεγάλο αριθμό αρχαιολογικών χώρων, οικισμών και νεκροταφείων, που μαρτυρούν την ανάπτυξη ενός αρχαιότατου και διαχρονικού πολιτισμού με κύριο άξονα τον παραποτάμιο χώρο. Χρονολογικά, ανήκουν σε όλες τις περιόδους των προϊστορικών και ιστορικών χρόνων, με αρχή της κατοίκησης την Αρχαιότερη Νεολιθική περίοδο, από το 6430 π.Χ. περίπου. Σύμφωνα με την ανάλυση των τοπογραφικών δεδομένων της επιφανειακής έρευνας, στην υπό μελέτη περιοχή έχουν εντοπιστεί μέχρι τώρα 216

Χάρτης 3.11 Ιστορική και Πολιτιστική κληρονομιά

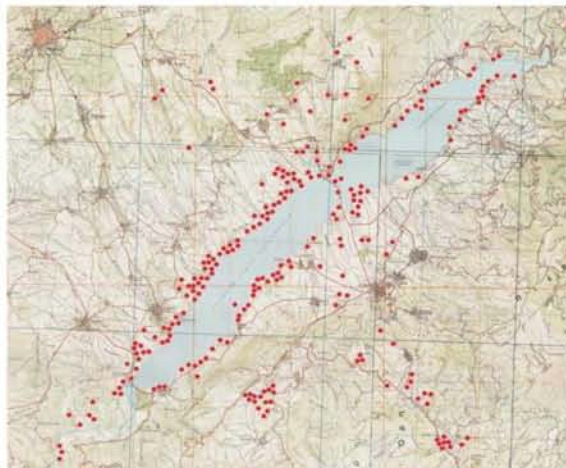

θέσεις αρχαιολογικού ενδιαφέροντος, οικισμοί και νεκροταφεία. Από τις θέσεις αυτές, οι 112 βρίσκονται στις όχθες της τεχνητής λίμνης Πολυφύτου και πλήττονται σε ποικίλο βαθμό από τα νερά της λίμνης, ενώ άλλες 25 έχουν διαταραχθεί από τη σύγχρονη δραστηριότητα (Χονδρογιάννη-Μετόκη, 2015).

Η Εφορεία Αρχαιοτήτων Κοζάνης ήδη από το 1984 και πιο συστηματικά από το 1990, έθεσε σε εφαρμογή ένα εκτεταμένο σωστικό πρόγραμμα με σκοπό να περισωθούν κατά το βέλτιστο οι αρχαιότητες του παραποτάμιου χώρου καθώς και τα στοιχεία που συνέθεταν τον πολιτισμό του. Το πρόγραμμα περιλαμβάνει εντοπισμό των αρχαιολογικών χώρων και ανασκαφική έρευνα στους σημαντικότερους από τους άμεσα πληττόμενους. Ωστόσο, οι οικονομικές δυσκολίες της έρευνας δεν επέτρεψαν έως σήμερα την αποτελεσματική αντιμετώπιση του προβλήματος. Η διάβρωση εξακολουθεί να διαλύει οικισμούς και νεκροταφεία, και οι αρχαιότητες να δίνουν αφορμή για αρχαιοφιλία, αρχαιοκαπηλία αλλά και για απίστευτες παρερμηνείες (Χονδρογιάννη-Μετόκη, 2016).

Χάρτης 3.12 Εντοπισμένοι οικισμοί κατά μήκος της λίμνης Πολυφύτου και στην ευρύτερη περιοχή

Πηγή: Χονδρογιάννη-Μετόκη (2016)

3.6 ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Η ευρύτερη περιοχή της τεχνητής λίμνης Πολυφύτου χαρακτηρίζεται από γεωργικές περιοχές στα ημιορεινά και από δάση και ημιφυσικές περιοχές στα ορεινά. Κύριος τροφοδότης της λίμνης είναι ο ποταμός Αλιάκμονας και το ιδιοκτησιακό καθεστώς της ανήκει στη ΔΕΗ, η οποία μέσω του φράγματος και ΥΗΣ Πολυφύτου καλύπτει τις αρδευτικές ανάγκες του κάμπου της Βέροιας, την ύδρευση της Θεσσαλονίκης και την ψύξη των θερμικών εργοστασίων Αμυνταίου. Η περιοχή διαθέτει αξιόλογο φυσικό τοπίο (γεωλογικοί σχηματισμοί, θέσεις θέασης), ιδιαίτερα είδη χλωρίδας και πανίδας (με σπάνια είδη ορνιθοπανίδας) και σπουδαία πολιτιστική και ιστορική κληρονομιά (αρχαιολογικός χώρος Αιανής, κάστρα Σερβίων, μουσεία, ναούς κ.ά.). Τα σημαντικότερα προϊόντα που παράγονται είναι ο κρόκος, το κρασί, τα φρούτα, τα κηπευτικά, τα ψάρια, το τσίπουρο, τα γαλακτοκομικά, ενώ εξίσου σημαντική είναι η εξόρυξη και παραγωγή προϊόντων από ορυκτές πρώτες ύλες (μάρμαρα, χουντίτης). Ελλείψεις παρουσιάζονται στο μεταφορικό δίκτυο, στις κοινωνικές και τεχνικές υποδομές, στις ξενοδοχειακές μονάδες και στις τουριστικές υπηρεσίες και επιχειρήσεις. Στο επόμενο κεφάλαιο, γίνεται διερεύνηση του θεσμικού πλαισίου για τις χρήσεις γης που αφορά την περιοχή και παρουσιάζεται το προγραμματικό πλαίσιο για τον τουρισμό, καθώς και οι σημαντικότερες αναπτυξιακές παρεμβάσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΟ ΘΕΣΜΙΚΟ - ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η περιοχή μελέτης, σύμφωνα με το προηγούμενο κεφάλαιο, αποτελεί χώρο όπου συγκεντρώνονται πολλές δραστηριότητες. Συχνά, μάλιστα, αυτές οι δραστηριότητες διεκδικούν τον ίδιο χώρο με αποτέλεσμα να παρατηρούνται συγκρούσεις χρήσεων γης και να υπερισχύουν κάποιες χρήσεις εις βάρος κάποιων άλλων. Για τη βέλτιστη οργάνωση του χώρου στην περιοχή μελέτης, καθώς και για την επίτευξη του αρχικού στόχου της εν λόγω εργασίας περί ανάπτυξης του τουρισμού και των εναλλακτικών μορφών του, είναι αναγκαίο να ληφθεί υπόψη το ισχύον θεσμικό και προγραμματικό πλαίσιο. Αρχικά, διερευνώνται οι κατευθύνσεις των Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης που αφορούν την περιοχή μελέτης και στη συνέχεια, εξετάζονται τα σχέδια που έχουν γίνει για τις ευρύτερες διοικητικές ενότητες της περιοχής μελέτης και αφορούν την τουριστική ανάπτυξη και προβολή, το μάρκετινγκ, καθώς και άλλου είδους επενδύσεις και παρεμβάσεις.

4.1 ΠΛΑΙΣΙΑ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

4.1.1 Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης

Το ΓΠΧΣΑΑ (ΚΥΑ 6876/4871) έχει ως σκοπό τον προσδιορισμό στρατηγικών κατευθύνσεων για την ολοκληρωμένη χωρική ανάπτυξη και την αειφόρο οργάνωση του εθνικού χώρου. Ειδικότερα, το ΓΠΧΣΑΑ στοχεύει στη διαμόρφωση ενός χωρικού προτύπου ανάπτυξης θεμελιωμένο στην ισόρροπη και σφαιρικά ανταγωνιστική ανάπτυξη, καθώς και στη διασφάλιση της προστασίας του περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς στο σύνολο του εθνικού χώρου και στις επί μέρους ενότητές του. Ζητήματα που αφορούν τη χωρική οργάνωση και ανάπτυξη του αγροτικού και ορεινού χώρου, τη διατήρηση, προστασία και ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού πλούτου, καθώς και τη βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων, περιλαμβάνονται στα άρθρα 9 και 10, όπου ορίζονται και οι ανάλογες κατευθύνσεις.

Στον αγροτικό χώρο επιδιώκεται η αύξηση της ελκυστικότητάς του ως περιοχής οίκησης, αναψυχής και η συνετή διαχείρισή του και ανάδειξη της σημασίας του για τη διατήρηση των φυσικών και αγροτικών οικοσυστημάτων. Προτείνεται επίσης, η δημιουργία παραγωγικών και κοινωνικών υποδομών και η παροχή κινήτρων για τη δραστηριοποίηση των νέων και την ασφαλή παραμονή των ηλικιωμένων. Στον αγροτικό χώρο των ορεινών και ημιορεινών περιοχών, επιδιώκεται η ενθάρρυνση των πολλαπλών πρωτογενών δραστηριοτήτων, με καλλιέργειες φιλικές προς το περιβάλλον, με ενίσχυση της κτηνοτροφίας και έμφαση στα προϊόντα ποιότητας και συνδυασμό με τον εναλλακτικό τουρισμό και παραθερισμό.

Για τον ορεινό χώρο προβλέπεται ανασυγκρότηση των παραγωγικών δραστηριοτήτων, συγκράτηση του πληθυσμού, ισόρροπη σχέση μεταξύ πόλης και υπαίθρου και στήριξη των δυναμικότερων μικρών οικισμών. Οι κατευθύνσεις για αυτή τη χωρική ενότητα εστιάζουν στη διαφύλαξη των ιδιαίτερων φυσικών και

πολιτιστικών πόρων και στη διευκόλυνση της πρόσβασης σε υποδομές, επικοινωνία και γνώση. Σημαντική είναι η ενίσχυση των δυναμικών ορεινών οικισμών, που λειτουργούν ως κόμβοι διοίκησης, υπηρεσιών και μεταφορών, η διατήρηση και βελτίωση των κοινωνικών και τεχνικών υποδομών τους και η ανάδειξή τους σε κέντρα στήριξης των οικισμών της ευρύτερης περιοχής τους.

Στις κατευθύνσεις για τη διαχείριση του φυσικού και πολιτιστικού πλούτου περιλαμβάνεται η προώθηση δημιουργίας ενιαίων δικτύων φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, η οργάνωση χώρων και διαδρομών και η ανάδειξη και αξιοποίησή τους με συνεργασία των αρμόδιων αρχών. Για τα τοπία μικρής κλίμακας που αφθονούν στον αγροτικό και αστικό χώρο, προβλέπεται διατύπωση όρων και προϋποθέσεων για την προστασία τους και η επιδίωξη ήπιας και ποιοτικής τουριστικής ανάπτυξης. Στο πλαίσιο των κατευθύνσεων για τη βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων και ειδικότερα των υδατικών συστημάτων, κατά το σχεδιασμό σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, προτείνεται η παρακολούθηση της ποιότητας των υδάτινων συστημάτων, η κατάρτιση προγράμματος διαχείρισης των υδατικών πόρων ανά υδατικό διαμέρισμα και η λήψη μέτρων για τη μείωση της ρύπανσης από οικονομικές δραστηριότητες (με προτεραιότητα) στις ευαίσθητες περιβαλλοντικά περιοχές. Η συνολική διαχείριση των υδατικών πόρων οφείλει να γίνεται με ορθολογική χρήση τους (ιδιαίτερα στον αγροτικό τομέα) και να διατηρεί την ποιότητά τους σε ικανοποιητικά επίπεδα σε περιπτώσεις μεταφοράς νερού από μία λεκάνη απορροής σε άλλη στο ίδιο, ή διαφορετικό, υδατικό διαμέρισμα. Ως παράδειγμα αναφέρεται και η περίπτωση του Αλιάκμονα για την ύδρευση της Θεσσαλονίκης και την άρδευση του κάμπου του Αξιού.

Για την αντιμετώπιση των κλιματικών αλλαγών προβλέπονται αναδασώσεις, χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, προώθηση λιγότερο ενεργοβόρων και ρυπογόνων μέσων μεταφοράς και πρόληψη δασικών πυρκαγιών με κατάλληλα μέτρα. Επιπλέον, προωθούνται εφαρμογές βιοκλιματικής αρχιτεκτονικής και ενίσχυση των φυσικών αναδραστικών μηχανισμών (δάση, υγρότοποι κ.λπ.) και της βιοποικιλότητάς τους. Προβλέπεται, επίσης, ο σχεδιασμός και η εναρμόνιση της υποβαθμισμένης διαχείρισης των δασικών οικοσυστημάτων στις νέες συνθήκες ζήτησης της κοινωνίας (ορεινός τουρισμός, αναψυχή κ.ά.), καθώς και η μετατροπή των μη παραγωγικών αγροτικών και δασικών γαιών σε άλλου τύπου οικοσυστήματα εναλλακτικών δασικών προϊόντων.

4.1.2 Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης

Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τη Βιομηχανία

Το ΕΠΧΣΑΑ για τη Βιομηχανία (ΚΥΑ 11508) έχει σκοπό να μετασχηματίσει τη χωρική διάρθρωση του τομέα της βιομηχανίας προς την κατεύθυνση της βιώσιμης ανάπτυξης (προστασία του περιβάλλοντος, κοινωνική ισότητα και συνοχή, οικονομική ευημερία). Με μακροπρόθεσμο χρονικό ορίζοντα το 2021, το ΕΠΧΣΑΑ για τη βιομηχανία έχει πολλούς στόχους, όπως η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας

της βιομηχανίας, ο εξορθολογισμός και εξυγίανση της χωροθέτησης της βιομηχανίας σε επίπεδο χρήσεων γης, η ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής συνιστώσας στη χωρική διάρθρωση της δραστηριότητας κ.ά..

Στο άρθρο 8 με τίτλο «Κριτήρια και συμβατότητες χωροθέτησης των βιομηχανικών μονάδων και υποδοχέων που συνδέονται με τα χαρακτηριστικά της περιοχής χωροθέτησης», δίνονται κατευθύνσεις που συνδέονται με ειδικά θεσμικά καθεστώτα και κατηγορίες χώρου. Στις περιοχές NATURA 2000 και στις ΖΕΠ της ορνιθοπανίδας της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ, επιτρέπεται η εγκατάσταση βιομηχανικών μονάδων και οργανωμένων υποδοχέων σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις που τίθενται από τα νομικά καθεστώτα προστασίας τους. Στα ΤΙΦΚ δεν επιτρέπεται καθόλου η εγκατάσταση βιομηχανικών μονάδων με εξαίρεση τις περιπτώσεις όπου το σύνολο της εδαφικής περιφέρειας ενός Ο.Τ.Α. χαρακτηρίζεται τοιουτοτρόπως. Όσον αφορά τις χαρακτηρισμένες ζώνες τουριστικής προτεραιότητας από το ΕΠΧΣΑΑ για τον τουρισμό, πρέπει να αποθαρρύνεται η διάσπαρτη χωροθέτηση βιομηχανικών μονάδων μέσης και υψηλής όχλησης σε αυτές. Η συνύπαρξη της παραδοσιακής βιοτεχνίας-χειροτεχνίας καθώς και μονάδων τυποποίησης τοπικών προϊόντων ονομασίας προέλευσης με τον τουρισμό κρίνεται επιθυμητή.

Στο άρθρο 9 με τίτλο «Κατευθύνσεις για τον υποκείμενο χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό», δίνονται κατευθύνσεις για την προστασία του περιβάλλοντος. Οι μεγάλες υδροβόρες βιομηχανίες πρέπει να εφαρμόζουν τις βέλτιστες διαθέσιμες τεχνικές για τη διατήρηση της ποιότητας και ποσότητας των υδάτων στις αντίστοιχες λεκάνες απορροής. Η θεσμοθέτηση σχεδίων διαχείρισης υδρολογικών λεκανών θεωρείται απαραίτητη για την ποιοτική διασφάλιση και την ποσοτική επάρκεια των αποθεμάτων ύδατος καθώς και χωροταξικών και πολεοδομικών σχεδίων σε τοπικό επίπεδο.

Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Υδατοκαλλιέργειες

Το ΕΠΧΣΑΑ για τις Υδατοκαλλιέργειες (ΚΥΑ 31722) ορίζει την εντατική υδατοκαλλιέργεια ως εξής: «Οι εκμεταλλεύσεις εκτροφής ή καλλιέργειας υδρόβιων οργανισμών, όπου ο άνθρωπος επεμβαίνει σε όλα τα στάδια ανάπτυξης, χρησιμοποιώντας διάφορες τεχνικές, ανάλογα με το είδος εκτροφής. Η εντατική εκτροφή εξασφαλίζει υψηλές αποδόσεις παραγωγής». Η εντατική μορφή είναι αυτή που επιτρέπεται κατά κύριο λόγο στις φυσικές και τεχνητές λίμνες. Στην περίπτωση των τεχνητών λιμνών παρουσιάζονται δυσκολίες λόγω της μεγάλης αυξομείωσης της στάθμης των υδάτων, της μορφής του βυθού (ύπαρξη κτισμάτων, δέντρων κ.λπ.) και των ειδικών καθεστώτων διαχείρισής τους.

Στο άρθρο 5 με τίτλο «Εθνικό Πρότυπο Χωροταξικής Οργάνωσης Υδατοκαλλιεργειών», παρέχονται κατευθύνσεις για τη χωροθέτηση σε εθνικό επίπεδο των υδατοκαλλιεργειών εσωτερικών γλυκέων υδάτων (λίμνες, ποτάμια, πηγές κ.λπ.). Η χωροθέτηση μονάδων υδατοκαλλιέργειας σε λίμνες εξαρτάται άμεσα από τη διαθεσιμότητα νερού, για το λόγο αυτό πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα

διαχειριστικά σχέδια των λεκανών απορροής. Ειδικότερα, η χωροθέτηση μονάδων σε τεχνητές λίμνες που έχουν ειδικό καθεστώς διαχείρισης, οφείλει να γίνεται με τη σύμφωνη γνώμη του φορέα διαχείρισής τους.

Στο άρθρο 7 με τίτλο «Κριτήρια και συμβατότητες χωροθέτησης μονάδων και υποδοχέων υδατοκαλλιέργειας», δίνονται ορισμένα συμπληρωματικά κριτήρια για τη χωροθέτηση νέων εγκαταστάσεων υδατοκαλλιέργειών ή εγκαταστάσεων άλλων δραστηριοτήτων πλησίον αυτών. Για τις λίμνες ορίζονται οι ελάχιστες αποστάσεις μεταξύ των εγκαταστάσεων υδατοκαλλιέργειας, η επιτρεπόμενη απόσταση από τα όρια της μισθωμένης έκτασης των εγκαταστάσεων για αλιεία (επαγγελματική και ερασιτεχνική), καθώς και η συσχέτιση του ελάχιστου βάθους της λίμνης με το ύψος των ιχθυοκλωβών. Η χωροθέτηση των χερσαίων υποδομών οφείλει να γίνεται με σεβασμό στα φυσικά χαρακτηριστικά, την πολεοδομική και αρχιτεκτονική φυσιογνωμία της κάθε περιοχής και να τηρεί τους όρους και τις προϋποθέσεις προστασίας εντός των περιοχών NATURA 2000. Η χωροθέτηση μονάδων οστρακοκαλλιέργειας και καλλιέργειας γλυκέων υδάτων (πεστροφοκαλλιέργεια, κυπρινοκαλλιέργεια), οφείλει να είναι σύμφωνη με τις διατάξεις της Κ.Υ.Α. αριθ. 46399/1352/1986 (ΦΕΚ 438 Β), της Οδηγίας 2006/113/ΕΚ και της Οδηγίας 2006/44/ΕΚ. Επιπλέον, απαγορεύεται η ίδρυση μονάδων καλλιέργειας γλυκέων υδάτων σε πλωτές εγκαταστάσεις εντός λιμνών, οι οποίες χρησιμοποιούνται για ύδρευση.

Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας

Σκοπός του ΕΠΧΣΑΑ για τις ΑΠΕ (ΚΥΑ 49828) είναι η χωροθέτηση βιώσιμων εγκαταστάσεων και έργων ηλεκτροπαραγωγής από ΑΠΕ μέσω κατάλληλων πολιτικών, κανόνων, κριτηρίων και ενός μηχανισμού που θα ανταποκρίνεται στους στόχους των εθνικών και ευρωπαϊκών πολιτικών. Η ανανεώσιμη πηγή ενέργειας που αφορά τα επιφανειακά υδάτινα συστήματα είναι η υδραυλική, η οποία αξιοποιείται από υδροηλεκτρικούς σταθμούς. Στην κατηγορία της υδραυλικής ενέργειας υπάγονται τα Μικρά Υδροηλεκτρικά Έργα (Μ.ΥΗ.Ε) που αποτελούν εγκαταστάσεις παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας με τη χρήση υδάτινου δυναμικού και με μέγιστη ισχύ τα 15 MW. Τα Μεγάλα Υδροηλεκτρικά Έργα, για τη λειτουργία των οποίων δημιουργούνται οι τεχνητές λίμνες, δεν υπάγονται στις διατάξεις του συγκεκριμένου πλαισίου.

Όσον αφορά τις αιολικές εγκαταστάσεις, η χωροθέτησή τους επιτρέπεται εντός των ΖΕΠ της ορνιθοπανίδας της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ ύστερα από τη σύνταξη ειδικής ορνιθολογικής μελέτης και σύμφωνα με τους όρους και προϋποθέσεις προστασίας τους. Η χωροθέτησή τους επιτρέπεται επίσης και εντός δασών, δασικών και αναδασωτέων εκτάσεων που δεν εντάσσονται σε κάποια ειδική ζώνη προστασίας όπως περιοχές απόλυτης προστασίας της φύσης, υγροτόπους Ραμσάρ κ.ά.. Αντιθέτως, απαγορεύεται η χωροθέτησή τους εντός των τμημάτων των λατομικών περιοχών και μεταλλευτικών και εξορυκτικών ζωνών που λειτουργούν επιφανειακά.

Για το χωροταξικό σχεδιασμό των Μ.ΥΗ.Ε. τίθενται ορισμένοι κανόνες (άρθρο 12), όπως ο καθορισμός κριτηρίων για την εκτίμηση της φέρουσας ικανότητας των υποδοχέων Μ.ΥΗ.Ε. και κανόνων ένταξης των Μ.ΥΗ.Ε. στο φυσικό, πολιτιστικό και ανθρωπογενές περιβάλλον της περιοχής εγκατάστασης. Το υδατικό διαμέρισμα Δυτικής Μακεδονίας παρουσιάζει μεγάλη πυκνότητα εκμεταλλεύσιμου δυναμικού με ορεινές και ημιορεινές περιοχές αξιοποίησης (δασικές και χέρσες), όπου η ύπαρξη φυσικού πόρου (νερό) σε συνδυασμό με την υψομετρική διαφορά θα μπορούσαν να εξασφαλίσουν τη βιωσιμότητα ενός έργου Μ.ΥΗ.Ε. (άρθρο 13). Επιπλέον, ορίζονται ειδικά κριτήρια χωροθέτησης Μ.ΥΗ.Ε. (άρθρο 15) καθώς και περιοχές αποκλεισμού (άρθρο 14). Στο άρθρο 16 ορίζονται ορισμένα ειδικά κριτήρια για την εκτίμηση της φέρουσας ικανότητας υποδοχέων Μ.ΥΗ.Ε., όπως ότι πρέπει να δίνεται προτεραιότητα στις υφιστάμενες χρήσεις νερού που αφορούν υδρευτικές, αρδευτικές και οικολογικές ανάγκες.

Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό

Το ΕΠΧΣΑΑ για τον Τουρισμό (ΚΥΑ 24208) έχει ως σκοπό την οργάνωση και χωρική διάρθρωση του τουρισμού και των αναγκαίων σχετικών υποδομών στον ελλαδικό χώρο και παράλληλα στοχεύει στην προώθηση της αειφόρου και ισόρροπης ανάπτυξης μέσω της αξιοποίησης των φυσικών και πολιτιστικών χαρακτηριστικών της κάθε περιοχής. Η περιοχή μελέτης, σύμφωνα με την κατηγοριοποίηση του εθνικού χώρου (άρθρο 4), εντάσσεται στις αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές (Β) και πιο συγκεκριμένα στις περιοχές με περιθώρια ανάπτυξης ήπιων και εναλλακτικών μορφών τουρισμού (Β2). Άλλες κατηγορίες στις οποίες ανήκει η περιοχή είναι οι ορεινές περιοχές (ΣΤ), πεδινές και ημιορεινές περιοχές (Ζ), περιοχές του Δικτύου Φύση 2000 και λοιπές περιοχές περιβαλλοντικής προστασίας (Η) και αρχαιολογικοί χώροι και μνημεία (Ι). Για κάθε κατηγορία έχουν προταθεί κατευθύνσεις χωρικής οργάνωσης (άρθρο 5) και διατυπώνονται επιπλέον προτάσεις για τις απαιτούμενες ειδικές τεχνικές υποδομές, καθώς και για άλλα θέματα τουριστικής ανάπτυξης και θεσμικών προσαρμογών.

Στο άρθρο 8 δίνονται κατευθύνσεις για κατηγορίες χώρου με ειδικό καθεστώς όπως τα δάση, οι δασικές εκτάσεις και η αγροτική γη (π.χ. καθορισμός ζωνών τουριστικής ανάπτυξης από τα Γ.Π.Σ./Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π.) και κατευθύνσεις για την επίλυση συγκρούσεων με άλλες χρήσεις (π.χ. τουρισμός-εξόρυξη, τουρισμός-υδατοκαλλιέργειες κ.ά.). Σύμφωνα με τις κατευθύνσεις του άρθρου 9, απαγορεύεται η ανάπτυξη σύνθετων και ολοκληρωμένων τουριστικών υποδομών μικτής χρήσης στον ορεινό χώρο (υψόμετρο >600 μ.), στα δάση και τις δασικές εκτάσεις. Στις περιπτώσεις τέτοιων επενδυτικών σχεδίων πρέπει να εξετάζεται παράλληλα η προώθηση δράσεων προβολής στοιχείων της φυσικής ή και πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής (π.χ. κέντρα πληροφόρησης, λαογραφικά, κ.ά. μουσεία, αποκατάσταση πολιτιστικών μνημείων και κτισμάτων της υπαίθρου) ή και αναβίωσης παραδοσιακών δραστηριοτήτων.

4.1.3 Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης

Το ΠΠΧΣΑΑ Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας (ΥΑ 26295, 2003) εγκρίθηκε στις 9 Οκτωβρίου 2003 σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 8, 18 παράγραφος 5 του Ν.2742/99 με τίτλο «Χωροταξικός Σχεδιασμός και Αειφόρος Ανάπτυξη και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α 207). Σύμφωνα με το ΠΠΧΣΑΑ, οι αδυναμίες της Περιφέρειας στον τουρισμό σχετίζονται με την περιορισμένη τουριστική υποδομή, την ανεπαρκή ανάδειξη των μνημείων της περιοχής και τη μη συντονισμένη και ασύνδετη αξιοποίηση των τουριστικών πόρων που να προβάλλουν συνολικά την Περιφέρεια.

Οι παραλίμνιες και ορεινές περιοχές αποτελούν ευρύτερες ανθρωπογεωγραφικές ενότητες για τις οποίες προτάθηκαν δράσεις, όπως ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού (π.χ. χιονοδρομικός και ιαματικός τουρισμός), ανάδειξη και σήμανση ιστορικών μονοπατιών, ανάπτυξη της τοπικής επιχειρηματικότητας, οριοθέτηση βοσκοτόπων, ανάπτυξη επώνυμων τοπικών προϊόντων και βελτίωση δομών μεταποίησης και εμπορίας αγροτικών προϊόντων. Προτάθηκαν επίσης, δράσεις για τη βελτίωση των μεταφορικών συνδέσεων εντός του ορεινού-παραλίμνιου χώρου, των συνδέσεων με τις υπόλοιπες περιοχές, τα αστικά κέντρα και τους μεγάλους οδικούς άξονες και για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων. Το Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Ανάπτυξης του Αγροτικού Χώρου (ΟΠΑΑΧ) Περιών που προβλεπόταν από το ΠΠΧΣΑΑ, δίνει έμφαση στις ειδικές μορφές τουρισμού και στην αγροτική παραγωγή. Προτείνεται η ανάπτυξη δράσεων για την περαιτέρω ανάδειξη της γεωργίας (σιτηρά, καλαμπόκι, μήλα, ροδάκινα, κρασί) και της κτηνοτροφίας, καθώς και για τη βελτίωση των δομών μεταποίησης και εμπορίας αγροτικών προϊόντων, όπως είναι ο κρόκος. Άλλα ζητήματα που τέθηκαν είναι η σύνδεση της τουριστικής ανάπτυξης με τη λιμναία αλιεία και η σύνδεση της παραλίμνιας γεωργίας με τη λειτουργία του ΥΗΣ Ιλαρίωνα.

Στον τριτογενή τομέα και συγκεκριμένα στον κλάδο του τουρισμού, προτάθηκε μέσω του ΠΠΧΣΑΑ η χωροθέτηση των εγκαταστάσεων διαμονής και εξυπηρέτησης επισκεπτών σε γενικότερες ζώνες υποδοχής προσδιορισμένες από τα ΓΠΣ-ΣΧΟΟΑΠ. Για την επιλογή των ζωνών δίνονται συγκεκριμένα κριτήρια, τα οποία πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κυρίως για τον εξωαστικό αγροτικό χώρο. Αυτά αφορούν την απαγόρευση των τουριστικών εγκαταστάσεων σε περιοχές προστασίας (δάση, παραλίμνιες περιοχές κ.λπ.), τον περιορισμό των εγκαταστάσεων των ζωνών εντός των ορίων των οικισμών, την αποφυγή αύξησης των χιονοδρομικών κέντρων και την ενίσχυση των υφιστάμενων προς την κατεύθυνση της ήπιας μορφής τουριστικής ανάπτυξης. Οι στόχοι του ΠΕΠ για τον τριτογενή τομέα και τον τουρισμό προέβλεπαν βελτίωση της ποιότητας του τουριστικού προϊόντος, ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού και αξιοποίηση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων. Στις Περιοχές Ειδικών Χωρικών Παρεμβάσεων (ΠΕΧΠ) του ΠΠΧΣΑΑ εντάσσεται η τεχνητή λίμνη Πολυφύτου, έχοντας προτεραιότητα μαζί με την περιοχή της Αιανής, καθώς παρουσιάζει προβλήματα χωρικής ανάπτυξης λόγω των

επιπτώσεων από έργα μεγάλης κλίμακας (δημιουργία υδάτινης επιφάνειας) και απαιτεί ειδικό σχεδιασμό.

Η Μελέτη Αξιολόγησης και Αναθεώρησης του ΠΠΧΣΑΑ Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας (ΥΠΕΚΑ, 2015) που ολοκληρώθηκε το 2015, προχώρησε στη διατύπωση νέων κατευθύνσεων. Οι Δήμοι Κοζάνης και Σερβίων-Βελβεντού αποτελούν δύο από τις οκτώ αναπτυξιακές ενότητες της Περιφέρειας (με κριτήριο την πληθυσμιακή, διοικητική και λειτουργική επάρκεια) και η περιοχή Πιερίων-Πολυφύτου μία από τις δέκα Ειδικές Χωρικές Ενότητες με ειδικότερα ανθρωπογεωγραφικά χαρακτηριστικά και διαφορετικές ανάγκες χωρικού σχεδιασμού.

Στο Δήμο Κοζάνης είναι αναγκαία η περαιτέρω ανάπτυξη της αγροτικής παραγωγής, με έμφαση στα τοπικά προϊόντα και στην ενίσχυση της επιχειρηματικότητας. Βασική προτεραιότητα για την αναπτυξιακή φυσιογνωμία του Δήμου θεωρείται η προβολή και ανάδειξη των Μουσείων διαπεριφερειακής εμβέλειας (Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής, Αρχαιολογική Συλλογή Κοζάνης κ.λπ.) και η συγκρότηση των αρχαιολογικών χώρων σε πολυθεματικά δίκτυα διαπεριφερειακού και περιφερειακού επιπέδου. Ιδιαίτερο βάρος δίνεται στην προστασία, ανάδειξη και αποκατάσταση της φυσικής-πολιτιστικής κληρονομιάς και του τοπίου και στη δημιουργία ενιαίων δικτύων φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος (βασικοί κόμβοι: λίμνη Πολυφύτου, αρχαιολογικός χώρος Αιανής). Σημαντική κρίνεται η προώθηση δράσεων ανάδειξης και αξιοποίησης και της βιομηχανικής κληρονομιάς, έτσι ώστε να αναπτυχθεί ο κλάδος του τουρισμού και της αναψυχής με την προώθηση και ειδικών μορφών τουρισμού.

Η ενδυνάμωση του ρόλου των δύο ημιαστικών κέντρων του Δήμου (Κρόκου και Αιανής) και η ενίσχυσή τους από την άποψη υποδομών, υπηρεσιών και άλλων επεμβάσεων, είναι αναγκαία ώστε να αποτελέσουν δυναμικά κέντρα αγροτικής οικονομίας και τουρισμού και να λειτουργήσουν ως συμπληρωματικά κέντρα της Αναπτυξιακής Ενότητας Δήμου Κοζάνης. Στην περιοχή του Κρόκου προτείνεται επίσης, η δημιουργία ΠΟΑΠΔ πρωτογενούς τομέα με εξειδίκευση στον κρόκο. Απαραίτητη επίσης, είναι η βελτίωση των μεταφορικών συνδέσεων του Δήμου, με προτεραιότητα στη σύνδεση της Κοζάνης με την Αιανή και τη Λίμνη Πολυφύτου, λαμβάνοντας υπόψη και το σχεδιασμό υδατοδρομίου σε αυτή και το αεροδρόμιο. Θεωρείται επιθυμητή η διερεύνηση και ενθάρρυνση της δυνατότητας λειτουργίας υδατοδρομίου στη λίμνη σε συνεργασία με το Δήμο Σερβίων-Βελβεντού, με σκοπό την αναβάθμιση των προσφερόμενων μεταφορικών συνδέσεων.

Στο Δήμο Σερβίων-Βελβεντού απαιτείται ενίσχυση των οικισμών Σερβίων και Βελβεντού από την άποψη υποδομών, μηχανισμών και άλλων επεμβάσεων ώστε να αποτελέσουν δυναμικά διοικητικά και παραγωγικά κέντρα της ευρύτερης περιοχής του Δήμου και ως πόλοι συγκράτησης και έλξης πληθυσμού. Οι δύο οικισμοί μπορούν να αποτελέσουν ισχυρό δίπολο αγροτικής και γεωργικής ανάπτυξης και προώθησης τοπικών προϊόντων ποιότητας (οπωροφόρων, κρασιού, κρέατος, τυροκομικών), μέσω της στήριξης της αγροτικής δραστηριότητας και κυρίως της

αμπελοκαλλιέργειας και της καλλιέργειας οπωρικών. Προτείνεται προώθηση νέων αγροτικών προϊόντων με σημαντική προοπτική (αρωματικά-φαρμακευτικά φυτά, πολυδύναμα φυτά), με σκοπό την περαιτέρω αγροτική εξειδίκευση της περιοχής και η ανάπτυξη της βιολογικής γεωργίας και κτηνοτροφίας. Για την περιοχή του Βελβεντού προωθείται η δημιουργία ΠΟΑΠΔ πρωτογενούς τομέα με εξειδίκευση στην οπωροπαραγωγή.

Η προστασία, ανάδειξη και αποκατάσταση της φυσικής-πολιτιστικής κληρονομιάς και του τοπίου (λίμνη Πολυφύτου, Μπουχάρια-Νοχτάρια, Φαράγγι και Κάστρο Σερβίων), η δημιουργία ενιαίων δικτύων φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος και η συγκρότηση των αρχαιολογικών χώρων σε πολυθεματικά δίκτυα, προτείνονται και για το Δήμο Σερβίων-Βελβεντού. Για το Δήμο προτείνεται, επίσης, η ανάπτυξη ήπιων μορφών τουρισμού και αναψυχής, όπως ο αγροτουρισμός, με παράλληλη αξιοποίηση του συστήματος Αλιάκμονα-λίμνης Πολυφύτου-λίμνης Ιλαρίωνα στο πλαίσιο ευρύτερων τουριστικών διαδρομών (ενδοπεριφερειακά και διαπεριφερειακά μεταξύ των Περιφερειών Δυτικής και Κεντρικής Μακεδονίας). Αναγκαία είναι η βελτίωση των μεταφορικών συνδέσεων του Δήμου, με προτεραιότητα στη σύνδεση των Σερβίων με τις λίμνες Πολυφύτου και Ιλαρίωνα, με σκοπό την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής.

Η Ειδική Χωρική Ενότητα Πιερίων-Πολυφύτου περιλαμβάνει την παραλίμνια περιοχή της λίμνης Πολυφύτου και την ευρύτερη περιοχή Πιερίων, Βελβεντού, Σερβίων, Λιβαδερού και Αιανής. Για την ενότητα αυτή προτείνεται ενδυνάμωση της δικτύωσης των λοιπών οικισμών με τα Σέρβια, προβολή και ενίσχυση του Βελβεντού ως οικισμού-προτύπου της δυναμικής αγροτικής οικονομίας και προώθηση τοπικών γεωργικών προϊόντων (σιτηρά, καλαμπόκι, οπωρικά, κηπευτικά, ελαιοκομικά, κρασί) και νέων προϊόντων (αρωματικά-φαρμακευτικά φυτά, βιολογικά προϊόντα, πολυδύναμα φυτά). Εφόσον κρίνεται αναγκαίο, είναι δυνατόν να ορίζονται περιοχές αποκλειστικής καλλιέργειας των τοπικών προϊόντων με δυνατότητα εγκατάστασης μόνον των απαραίτητων συνοδευτικών δραστηριοτήτων και με σκοπό την περαιτέρω αγροτική εξειδίκευση της περιοχής.

Οι κατευθύνσεις για την κτηνοτροφία αφορούν την προώθηση παραδοσιακών κτηνοτροφικών προϊόντων ποιότητας (βόειο κρέας, κρέας αμνοεριφίων, τυροκομικά) και για την εξορυκτική δραστηριότητα αξιοποίηση των ορυκτών πόρων με παράλληλη λήψη των αναγκαίων μέτρων προστασίας και αποκατάστασης του περιβάλλοντος. Για το φυσικό περιβάλλον της Ειδικής Χωρικής Ενότητας προτείνεται αξιοποίησή του στην κατεύθυνση της προώθησης και ανάπτυξης ήπιων μορφών τουρισμού και αναψυχής. Για τον αρχαιολογικό χώρο της Αιανής, κρίνεται αναγκαία η βελτίωση της προσβασιμότητάς του, ως συνέπεια της λειτουργίας της Εγνατίας Οδού, και η ένταξή του σε δίκτυα αρχαιολογικών χώρων-μνημείων διαπεριφερειακού επιπέδου. Τέλος, σημειώνεται ότι απαιτείται να ολοκληρωθεί ο χωροταξικός και πολεοδομικός σχεδιασμός στο σύνολο των δύο Δήμων της περιοχής μελέτης με προτεραιότητα στις ΔΕ που έχει ήδη ξεκινήσει (ΔΕ Κοζάνης).

4.2 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

4.2.1 Σχέδιο Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας

Το Σχέδιο Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας για το έτος 2017 (Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, 2017), ανατέθηκε από την Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας στην «BCS Σύμβουλοι Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος Ι.Κ.Ε.». Βασικός στόχος του Σχεδίου Δράσης αποτελεί η ορθολογική αξιοποίηση της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς και των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της Δυτικής Μακεδονίας για την τουριστική και γενικότερα την κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη. Στην ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης δίνεται έμφαση στη σχέση του τουρισμού με ειδικά αναπτυξιακά χαρακτηριστικά ορίζοντας συγκεκριμένες προοπτικές ή δεσμεύσεις για την Περιφέρεια.

Η σχέση του τουρισμού στην Περιφέρεια με τις όμορες Περιφέρειες επικεντρώνεται στην κατοχύρωση της Περιφέρειας ως τουριστικού προορισμού είτε μέσω αυτόνομων πόλων ζήτησης στο εσωτερικό της, είτε με τη σύνδεση των δυνητικών πόλων της με ευρύτερα κυκλώματα τουριστικής δραστηριότητας. Για το λόγο αυτό υπάρχει ανάγκη σύνδεσης είτε με ίδιες μορφές σε όμορες Περιφέρειες είτε με την κυρίαρχη μορφή «ήλιος και θάλασσα» που ευδοκίμει σε κάποιες από αυτές. Για την περιοχή μελέτης προτείνονται τρεις τουριστικές διαδρομές με τις εξής ονομασίες: «Μακεδονία των βασιλέων και των ελληνιστικών χρόνων» (αρχαιολογικός χώρος Πετρών-Αιανή-Βεργίνα), «Ορεινές-περιηγητικές διαδρομές» (ευρωπαϊκό μονοπάτι E4) και «Οι δρόμοι του κρασιού» (Βελβεντός-Σέρβια-Κοζάνη-Πτολεμαΐδα-Φλώρινα). Η σύνδεση του τουρισμού με τον αγροτικό τομέα εστιάζει στην κάλυψη των εισροών από την τοπική παραγωγή και στη δημιουργία καταλυμάτων και συνοδευτικών επιχειρήσεων στις περιοχές με απώλεια θέσεων εργασίας στη γεωργία (στόχος των παρεμβάσεων LEADER και ΟΠΑΑΧ). Προνομιακά πεδία αποτελούν η αξιοποίηση πιστοποιημένων προϊόντων (κρόκος, τοπικός οίνος και οπωρικά Βελβεντού), η σύνδεση με Τοπικά Σύμφωνα Ποιότητας, η Αγροδιατροφική Σύμπραξη και οι Ειδικές Ζώνες αγροτικής ανάπτυξης.

Ιδιαίτερα σημαντική είναι η σύνδεση του τουρισμού με το σύστημα λιμνών που είναι ποσοτικά και ποιοτικά αξιόλογο και αποτελεί συγκριτικό πλεονέκτημα που δεν απαντάται σε άλλες Περιφέρειες. Βασικοί στόχοι είναι η προστασία και ορθολογική αξιοποίηση σύμφωνα με το σχέδιο Διαχείρισης Λεκανών Απορροής Υδατικού Διαμερίσματος, η αξιοποίηση των λιμνών ως φυσικών πόρων στα πλαίσια ανάδειξής τους ως τουριστικών προορισμών και η ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Η σύνδεση τουρισμού και πολιτισμού είναι εξίσου σημαντική διότι η Περιφέρεια διαθέτει πολυπληθείς και ευρύτατα διεσπαρμένες ενδιαφέρουσες θέσεις που πρέπει να αξιοποιηθούν.

Η απουσία ενός κεντρικού-κυρίαρχου τουριστικού πόρου που θα επέτρεπε την ανάπτυξη μαζικών μορφών τουρισμού στην Περιφέρεια κάνει επιτακτική την ανάγκη δημιουργίας ενός διαφορετικού προτύπου τουριστικής ανάπτυξης. Η διαμόρφωση

ενός ενιαίου τουριστικού προορισμού βασισμένου στην ποικιλομορφία και ποιότητα των τουριστικών πόρων και υποδομών, αποτελούν το χαρακτήρα αυτού του προτύπου. Μέσω αυτής της διαπίστωσης προκύπτουν οι βασικές αρχές και οι στρατηγικοί στόχοι του σχεδίου, οι οποίοι αφορούν τον προσανατολισμό προς τη διεθνή ζήτηση και σε εναλλακτικές μορφές τουρισμού, την οργάνωση της προσφοράς με βάση δίκτυα και συμπλέγματα και την έμφαση στις δια-περιφερειακές και ενδο-περιφερειακές διακλαδικές συνέργειες. Επιπλέον, δίνεται έμφαση στην αντιμετώπιση ευρύτερων αδυναμιών (επιχειρηματική οργάνωση, ειδική προσπελασιμότητα σε πόρους, αειφορική διαχείριση των πόρων κ.ά.) μέσω παρεμβάσεων που δε συνδέονται αποκλειστικά με τον τουρισμό ή που χρηματοδοτούνται από άλλα προγράμματα. Τέτοιες παρεμβάσεις είναι η ενίσχυση έρευνας και καινοτομίας με διασύνδεση επιχειρήσεων με κέντρα έρευνας και ΑΕΙ, τα στοχευμένα έργα για ολοκληρωμένη διαχείριση-προστασία του περιβάλλοντος στην ευρύτερη περιοχή των πόρων, η θέσπιση και εφαρμογή αυστηρών διατάξεων για τον έλεγχο των χρήσεων γης και της δόμησης κ.ά.. Στους στόχους περιλαμβάνεται και ο σχεδιασμός και εγκατάσταση μιας δομής διαχείρισης DMO (Destination Management Organization), με επαρκή στελέχωση και εξοπλισμό για να αναλάβει τον εξειδικευμένο σχεδιασμό π.χ. επιμέρους δικτύων ή διαδρομών, τη συμβουλευτική υποστήριξη προς επιχειρήσεις και οργανισμούς αυτοδιοίκησης κ.λπ.. Προβλέπεται, επίσης, και η επιλογή ενός αποτελεσματικού Branding που να συνδυάζει τα πλέον αξιοποιήσιμα στοιχεία της Περιφέρειας (φυσικό περιβάλλον, ιστορική και πολιτιστική κληρονομιά, συνδυασμός ορεινού ανάγλυφου και υδάτινου στοιχείου).

Από τα παραπάνω προκύπτει το κεντρικό όραμα για την τουριστική ανάπτυξη της Περιφέρειας, το οποίο είναι: «**Η ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ ΤΕΣΣΑΡΩΝ ΕΠΟΧΩΝ**: υψηλή ποιότητα, βιώσιμη και έξυπνη αξιοποίηση του ανεκτίμητου φυσικού, πολιτιστικού και πολιτισμικού κεφαλαίου». Επιπλέον, για την υλοποίηση του σχεδίου οι στρατηγικοί στόχοι οργανώνονται σε τέσσερις άξονες παρέμβασης από τους οποίους προκύπτουν ενδεικτικοί τύποι δράσεων. Για την οργάνωση και τον προσανατολισμό του περιφερειακού προϊόντος προτείνονται μέτρα εφαρμογής περιφερειακής στρατηγικής για το τοπίο, κεφαλαιοποίηση των επενδύσεων των προηγούμενων περιόδων στον πολιτισμό και τον τουρισμό, δημιουργία / αναβάθμιση υποδομής τουριστικών δραστηριοτήτων ελέγχου της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης και περιορισμού των επιπτώσεων από τον τουρισμό σε Προστατευόμενες Περιοχές κ.ά.. Για την ενίσχυση της παραγωγικής βάσης του τουρισμού προτείνεται ενίσχυση επιχειρήσεων τουρισμού και εργαζομένων στον τουρισμό, αύξηση της αυταπασχόλησης σε επαγγέλματα που σχετίζονται με την υποστήριξη της άσκησης τουριστικών δραστηριοτήτων ενδιαφέροντος κ.ά.. Για την ενίσχυση γενικών υποδομών προτείνονται διαπεριφερειακές συνεργασίες για την διασύνδεση τουριστικών περιοχών κ.ά.. Τέλος, για την προώθηση και διασύνδεση με τις εθνικές και διεθνείς αγορές προτείνεται σχεδιασμός και υλοποίηση πολυετούς προγράμματος προώθησης / προβολής, διαπεριφερειακές συνεργασίες κοινής προβολής / συμμετοχή σε εθνικά, διασυνοριακά θεματικά δίκτυα και ίδρυση DMO.

4.2.2 Σχέδιο Τουριστικής Προβολής Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας

Στόχος του Σχεδίου Τουριστικής Προβολής είναι ο σχεδιασμός της αποδοτικότερης προβολής ενός προορισμού και των τουριστικών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε αυτόν. Το πρόγραμμα δράσης του Σχεδίου Τουριστικής Προβολής Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας 2016 (Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, 2015) αφορά τη χρονική περίοδο από 01/01/2016-31/12/2016. Το περιεχόμενό του έχει προκύψει μέσα από μελέτες πρωτογενών στοιχείων για τον τουρισμό και την υλοποίηση ερευνών πεδίου, τη συλλογή και επεξεργασία προτάσεων των τοπικών φορέων του τουρισμού και την αξιολόγηση της προηγούμενης εμπειρίας από την υλοποίηση δράσεων προβολής.

Η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας διαθέτει πολλά αξιόλογα χαρακτηριστικά, αλλά όπως έχει διαπιστωθεί δεν έχουν αξιοποιηθεί μέχρι σήμερα σε ικανοποιητικό βαθμό ώστε να καταστεί η Περιφέρεια ένας δυναμικός και μόνιμος πόλος έλξης τουριστικού ρεύματος και επισκεψιμότητας. Οι κύριες στρατηγικές κατευθύνσεις του σχεδίου στοχεύουν στην αξιοποίηση του φυσικού και πολιτιστικού αποθέματος της Περιφέρειας, στη διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος με τη δυναμική ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού και στη δημιουργία τουριστικών υποδομών που απαιτούνται για την ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού. Αναγκαία είναι η ενίσχυση της προβολής της Περιφέρειας τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό και η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου μέσω της ενίσχυσης του εγχώριου τουρισμού, αλλά και της προσέλυσης ξένων επισκεπτών (Κύπρος, Βαλκάνια, Ρωσία).

Σύμφωνα με τη μελέτη του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ) Ελληνικός Τουρισμός 2020, η οποία παρουσιάζεται μέσω του Σχεδίου Τουριστικής Προβολής, η οργάνωση του τουρισμού σε περιφερειακό επίπεδο γίνεται με βάση 7 διοικήσεις. Η Δυτική Μακεδονία εντάσσεται στη διοίκηση «Ηπειρος-Δυτική Μακεδονία» για την οποία οι κύριες κατηγορίες τουριστικών προϊόντων είναι ο πολιτισμός, ο τουρισμός υπαίθρου και η περιήγηση. Άλλα προτεινόμενα είδη για τη διοίκηση είναι ο θρησκευτικός, αθλητικός, γαστρονομικός τουρισμός, ο τουρισμός ευεξίας, ο συνεδριακός και ο τουρισμός πόλης.

Οι άξονες ανάπτυξης του σχεδίου είναι δέκα και αφορούν διάφορες δράσεις όπως συλλογή πρωτογενούς υλικού (φωτογραφίες, βίντεο κ.λπ.), προβολή μέσω διαδικτύου, συμμετοχή σε επιλεγμένες τουριστικές και αγροδιατροφικές εκθέσεις, διαφήμιση, άμεση παραγωγή έντυπου υλικού, διάφορες δράσεις προώθησης του τουριστικού προϊόντος (αθλητικές, πολιτιστικές, εκπαιδευτικές κ.ά.). Οι αθλητικές δραστηριότητες και η φύση-άνθρωπος αποτελούν ενδεικτικές κατηγορίες για το πρωτογενές υλικό. Ενδεικτικές θεματικές κατηγορίες για τις αθλητικές δραστηριότητες αποτελούν οι χιονοδρομικές δραστηριότητες, η πεζοπορία, η ορειβασία, η αναρρίχηση-καταρρίχηση, το canyoning, το ποδήλατο βουνού, τα υδάτινα σπορ, ο αιωροπτερισμός, ο αερομοντελισμός, η περιπέτεια και τα ακραία αθλήματα. Για τη φύση-άνθρωπο προτείνονται ενδεικτικά η απόδραση, η ανακάλυψη, η εξερεύνηση σε μία κρυμμένη «παρθένα» φύση, οι τροφοσυλλεκτικές

δραστηριότητες, τα φυσικά θαύματα, οι λίμνες, τα ποτάμια, τα βουνά, τα παραδοσιακά χωριά, τα τοπία για οικοτουρισμό, η παραγωγή παραδοσιακών -τοπικών προϊόντων και η θρησκευτική κατάνυξη.

Επιπλέον, προτείνεται η διεξαγωγή εκδηλώσεων όλη τη διάρκεια του έτους, για την υποκίνηση των οποίων προτείνεται η δημοσιοποίηση ανοιχτής πρόσκλησης στον τοπικό τύπο που θα αφορά τοπικούς ιδιωτικούς ή δημόσιους φορείς και ενώσεις προτιθέμενους να διοργανώσουν κάποια σημαντική εκδήλωση. Η προβολή της γαστρονομίας και του τουρισμού περιλαμβάνεται επίσης στις δράσεις του σχεδίου. Σε αυτό τον άξονα προτείνεται συνεργασία με τις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις εστίασης και οίνου, αξιοποίηση του θεματικού κύκλου του κρασιού και σύνδεσή του με διάφορες εκδηλώσεις προβολής τοπικών προϊόντων ανά παραγωγική περιοχή (γιορτή κάστανου, πατάτας, κλπ.) και καθιέρωση κάποιων χρονικών περιόδων ή ημέρας εκπτώσεων από τις τοπικές επιχειρήσεις. Η χρηματοδότηση όλων των δράσεων του σχεδίου προβλεπόταν να γίνει από τους πόρους της Περιφέρειας για να καλυφθούν κατά βάσει άμεσες ανάγκες της.

Οι βασικοί άξονες δράσης του Σχεδίου Τουριστικής Προβολής Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας 2017, το οποίο εγκρίθηκε στις 10/04/2017, περιλαμβάνονται στο Παράρτημα του Σχεδίου Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας 2017. Οι δράσεις αυτές είναι κοινές με αυτές που προτάθηκαν και το προηγούμενο έτος, ωστόσο προτείνονται ορισμένες νέες δράσεις όπως: δημιουργία ηλεκτρονικού οδηγού θεματικών διαδρομών σε κινητά, συμμετοχή σε εθνικά και ευρωπαϊκά προγράμματα τουριστικού-πολιτιστικού ενδιαφέροντος, δημιουργία φωτογραφικού λευκόματος και προωθητικές ενέργειες (πινακίδες πληροφόρησης, εκδηλώσεις δημοσιότητας και δημοσίων σχέσεων - ταξίδια εξοικείωσης, προβολή σε εμπορικά κέντρα Θεσσαλονίκης κ.ά.).

Πρόσφατα, η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας έθεσε σε δημόσια διαβούλευση το Σχέδιο Προγράμματος Τουριστικής Προβολής για το έτος 2018, με σκοπό την ευρύτερη δυνατή συμμετοχή και την κατάθεση προτάσεων και ιδεών. Οι άμεσα εμπλεκόμενοι φορείς είναι το Υπουργείο Τουρισμού, ο ΕΟΤ, η Περιφέρεια και οι Δήμοι. Ως άμεσες προτεραιότητες τίθενται ο αναπροσανατολισμός προς τη ζήτηση (στόχευση σε συγκεκριμένες ομάδες-στόχους τουριστών με βάση το πλήθος των ώριμων «μορφών» εναλλακτικών τουριστικών προϊόντων), οι διαπεριφερειακές συνεργασίες (ένταξη σε ευρύτερα δίκτυα προώθησης) και η αξιοποίηση δράσεων προβολής στο πλαίσιο του Έτους Τουρισμού Ελλάδας-Ρωσίας 2017-2018. Η Περιφέρεια έχει ήδη προτείνει την πραγματοποίηση επίδειξης γουνοποιητικών ειδών στη Μόσχα σε συνεργασία με την Εθνική Ομοσπονδία Γούνας, διαφημιστικές καταχωρήσεις και μια ειδική προωθητική εκδήλωση σε πολυκατάστημα της Μόσχας.

Βασικός άξονας του Σχεδίου Προγράμματος Τουριστικής Προβολής της Περιφέρειας για το 2018, είναι ο «Σχεδιασμός destination brand» για τον προορισμό Δυτική Μακεδονία (branding concept, brand manual και τουριστικό λογότυπο σε δύο τουλάχιστον γλώσσες). Ως προς τον άξονα «Ενέργειες διαδικτυακής προβολής»,

προτεινόμενες δράσεις είναι η αναβάθμιση της τουριστικής ιστοσελίδας της ΕΤΔΥΜΑ, η παραγωγή ηλεκτρονικών/έντυπων χαρτών με αναφορά σε όλες τις τουριστικές περιοχές και στις σημαντικές θεματικές διαδρομές που θα επιλεγούν, η δημιουργία ποιοτικών κειμένων προβολής με λεπτομερείς περιγραφές των σημείων και δραστηριοτήτων τουριστικού ενδιαφέροντος και η παραγωγή ηλεκτρονικού Newsletter (αποστολή στον ΕΟΤ, τους Δήμους, τους τουριστικούς φορείς, τις αεροπορικές εταιρίες, τα ΜΜΕ, τα επιμελητήρια). Ο άξονας «Ενέργειες δημοσιότητας και προβολής» περιλαμβάνει φιλοξενία δημοσιογράφων-press trips, επαφές με ΜΜΕ, σύνταξη και διανομή δελτίων τύπου και διαφημιστικές ενέργειες για τη στοχευμένη ανάδειξη ειδικών τουριστικών προϊόντων.

Ο άξονας «Προωθητικές ενέργειες με κανάλια διανομής» περιλαμβάνει συμμετοχή σε εκθέσεις του εσωτερικού και του εξωτερικού, όπως: 1)PHILOXENIA - ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΓΕΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ, ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2018, 2)ΝΟΣΤΟΣ - ΝΑΥΠΚΑΚΤΟΣ, ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ, ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2018 και 1)FIETS EN WANDELBEURS - ΟΥΤΡΕΧΤΗ, ΠΟΔΗΛΑΤΙΚΟΣ & ΠΕΡΙΠΑΤΗΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ, 2-4/3/2018, 2) MITT - ΜΟΣΧΑ, ΓΕΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ, 13-15/3/2018, 3)TOURNATUR - ΝΤΙΣΣΕΛΑΝΤΟΡΦ, ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ, 31.8 - 2.9/2018, 4)TTG INCONTRI - ΡΙΜΙΝΙ, ΓΕΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ, Οκτώβριος 2018, 5)ΤΑΞΙΔΙ - ΚΥΠΡΟΣ, ΓΕΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ, 2018. Παράλληλα, προτείνεται η υιοθέτηση συμπληρωματικών δράσεων προβολής όπως, η διοργάνωση ή συμμετοχή σε φεστιβάλ πολιτιστικού-γαστρονομικού περιεχομένου, η στήριξη διοργανώσεων αθλητικού τουρισμού και η προώθηση επιλεγμένων θεματικών ενοτήτων μέσω ενιαίων παρουσιάσεων και με τη συμμετοχή Δήμων και φορέων σε στοχευμένες αγορές-στόχους (π.χ. τα δρώμενα του «Δωδεκαήμερου» και της αποκριάς συνδυασμένες με οινογαστρονομικές προβολές).

Ο συγκεκριμένος άξονας περιλαμβάνει, επίσης, φιλοξενία τουριστικών επαγγελματιών - fam trips, μία πρακτική των επιτυχημένων τουριστικών προορισμών που απευθύνεται σε στελέχη επιχειρήσεων της τουριστικής αγοράς στην Ελλάδα και το εξωτερικό και κυρίως σε θεματικούς tour operators, εξειδικευμένα τουριστικά γραφεία κ.λπ. Δράση του εν λόγω άξονα είναι και η ανάδειξη «θεματικών» τουριστικών προϊόντων, που αφορά την υποστήριξη δημιουργίας δικτύων συνεργασίας θεματικού χαρακτήρα με συμμετοχή τουριστικών επιχειρήσεων, Δήμων και άλλων φορέων που στοχεύουν να προβληθούν σε ειδικές τουριστικές αγορές. Επιπλέον, αφορά κοινές δράσεις προβολής της Περιφέρειας και των θεματικών δικτύων για επιθετική διείσδυση στην αγορά των ειδικών μορφών τουρισμού. Τα θεματικά πεδία είναι πολλά και ως πιλοτική εφαρμογή προτείνεται η δημιουργία των παρακάτω θεματικών διαδρομών: «Η Βυζαντινή Δυτική Μακεδονία» (Πρέσπες-Καστοριά-Σιάτιστα-Σέρβια), «Γαστρονομικές διαδρομές της Δυτικής Μακεδονίας» (συμμετοχή Αγροδιατροφικής Σύμπραξης, οινοπαραγωγών, Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης, ΕΟΤ, ξενοδοχειακών μονάδων, επιχειρήσεων εστίασης), «Περιηγητικά μονοπάτια» (σύνδεση ορεινών όγκων, λιμνών και ποταμών) και «Γεωπάρκο Γρεβενών-Κοζάνης».

Οι προτεινόμενες ενέργειες και δράσεις πρόκειται να χρηματοδοτηθούν από ίδιους πόρους της Περιφέρειας και συγκεκριμένα από τον προϋπολογισμό τόσο της έδρας όσο και των τεσσάρων ΠΕ, από το ΠΕΠ Δυτικής Μακεδονίας 2014-2020, από τον προϋπολογισμό και τα εγκεκριμένα διασυνοριακά προγράμματα INTEREG Ελλάδα-Αλβανία της ΕΤΔΥΜΑ, τον προϋπολογισμό της ΕΠΤΑΚ και τον προϋπολογισμό της Αστικής Εταιρίας Προώθησης της Επιχειρηματικότητας ΠΕ Κοζάνης.

4.2.3 Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση για την Αξιοποίηση των Λιμνών Δυτικής Μακεδονίας

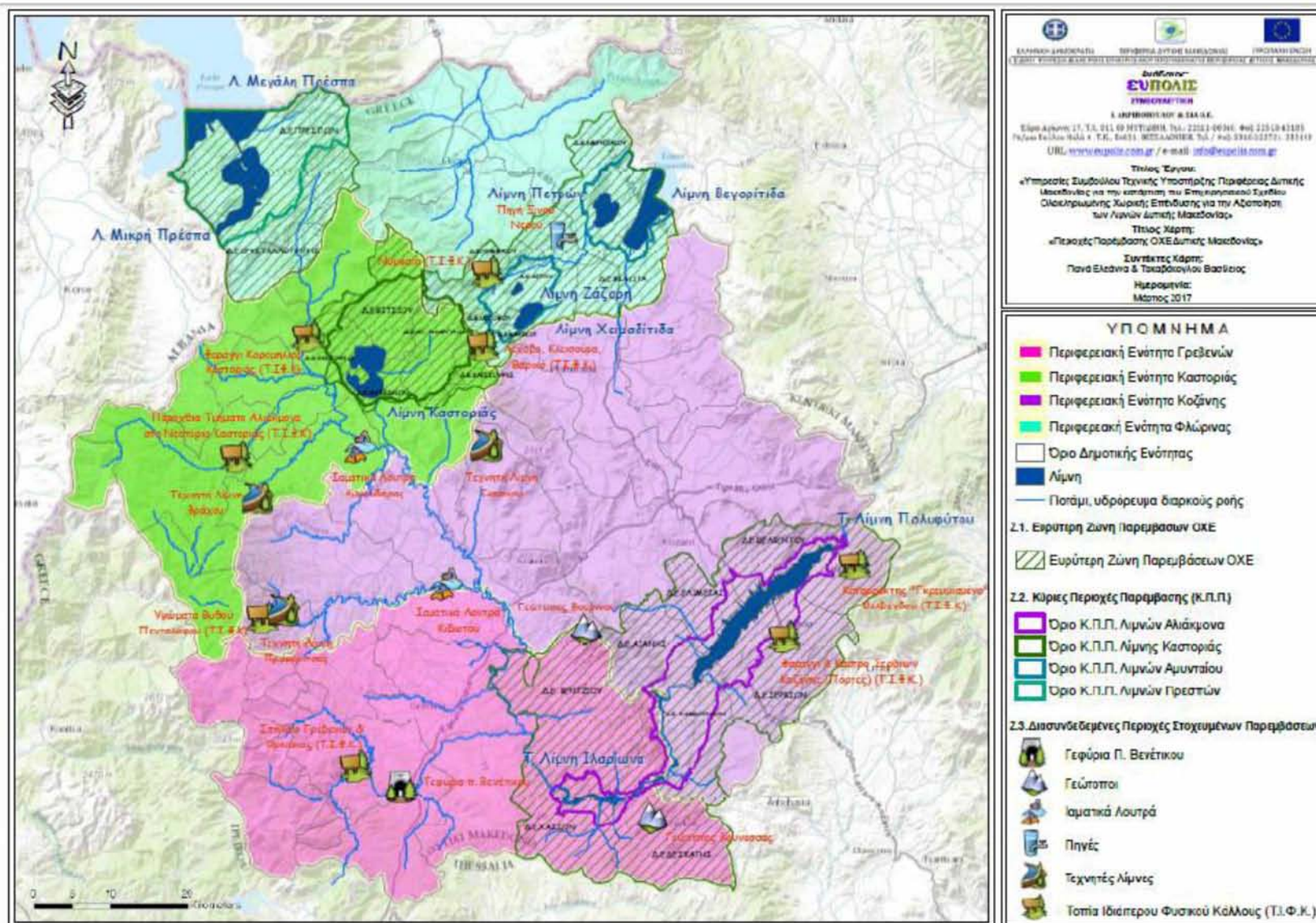
Η «Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση (ΟΧΕ) για την Αξιοποίηση των Λιμνών Δυτικής Μακεδονίας» (Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, 2017) αποτελεί παρέμβαση που περιλαμβάνεται στο εγκεκριμένο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας για τη χρονική περίοδο 2014-2020. Η επιλογή της Ολοκληρωμένης Χωρικής Επένδυσης βασίζεται στο αναθεωρημένο Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΠΠΣΧΑΑ) και τον χαρακτηρισμό σε αυτό, των λιμνών, ως τμημάτων ειδικών χωρικών ενοτήτων σε όλη την Περιφέρεια. Στις βασικές παραδοχές του ΠΠΣΧΑΑ για τα επόμενα 15 χρόνια, αναφέρεται ότι το υδατικό δυναμικό της Δυτικής Μακεδονίας θα διατηρήσει το χαρακτήρα του "στρατηγικού μεγέθους" για τη χώρα λόγω της διασύνδεσής του με την παραγωγή ενέργειας, με την ενίσχυση του πρωτογενούς τομέα διαπεριφερειακά και με τον εφοδιασμό της Θεσσαλονίκης.

Βασικό ζητούμενο αυτής της επένδυσης είναι να αποτελέσει ένα ευρύτερο σχέδιο ανάπτυξης και να επιτύχει την επιχειρησιακή διασύνδεση προηγούμενων πρωτοβουλιών και προσπαθειών για το σχεδιασμό κάθε λιμναίου οικοσυστήματος ξεχωριστά, οι οποίες εστίαζαν κυρίως στην αγροτική και τουριστική ανάπτυξη. Οι περιοχές αυτές, είτε παρουσιάζουν συγκεκριμένα προβλήματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν με συνολικό τρόπο, είτε διακρίνονται για τις σημαντικές αναπτυξιακές δυνατότητες, οι οποίες μπορούν να αξιοποιηθούν και να μεγιστοποιηθούν με βάση ένα ολοκληρωμένο αναπτυξιακό σχέδιο. Η λίμνη Πολυφύτου εντάσσεται μαζί με τη λίμνη Ιλαρίωνα και τον Αλιάκμονα σε έναν από τους τέσσερις βασικούς πόλους ανάπτυξης που έχουν διακριθεί με βάση τα ομοειδή τους χαρακτηριστικά (οι υπόλοιποι είναι: λίμνες Βεγορίτιδας-Πετρών-Ζάζαρης-Χειμαρίτιδας, λίμνη Καστοριάς, Μεγάλη και Μικρή Πρέσπα). Αυτός ο πόλος ανάπτυξης χαρακτηρίζεται από τις τεχνητές λίμνες κατά μήκος του Αλιάκμονα, την παραγωγή ενέργειας ως πρωταρχική χρήση, το ιδιοκτησιακό καθεστώς (ΔΕΗ), το έντονο ανάγλυφο περιμετρικά και τη δυνατότητα ανάπτυξης οικονομικής δραστηριότητας.

Οι περιοχές παρέμβασης ΟΧΕ οργανώνονται σε δύο επίπεδα που περιλαμβάνουν τις Περιοχές Εστίασης ΟΧΕ με έμφαση στους τέσσερις βασικούς πόλους ανάπτυξης και ένα Δίκτυο Διασυνδεδεμένων Περιοχών στις οποίες υποστηρίζονται οριζόντιες ή σημειακές παρεμβάσεις προστιθέμενης αξίας. Στο πρώτο επίπεδο περιλαμβάνονται οι Περιοχές Προτεραιότητας Α' και Β' (Ζώνη 1 και Ζώνη 2) και στο δεύτερο

Χάρτης 4.1 Ζώνες και περιοχές παρεμβάσεων ΟΧΕ

Πηγή: Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση για την Αξιοποίηση των Λιμνών Δυτικής Μακεδονίας (Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, 2017)

επίπεδο περιλαμβάνονται οι Περιοχές Προτεραιότητας Γ' (Ζώνη 3). Οι Περιοχές Προτεραιότητας Α' αποτελούν την ευρύτερη ζώνη παρεμβάσεων στην οποία περιλαμβάνονται οι Δημοτικές Ενότητες που περικλείουν τις λίμνες, όπως αυτές έχουν κατηγοριοποιηθεί στους βασικούς πόλους ανάπτυξης ΟΧΕ. Οι Περιοχές Προτεραιότητας Β' είναι οι κύριες περιοχές παρέμβασης περιμετρικά των λιμνών και οριοθετούνται λαμβάνοντας ως βάση το καθεστώς προστασίας και κατά περίπτωση με βάση τα φυσιογραφικά χαρακτηριστικά της περιοχής, την κάλυψη και χρήσεις γης, τη χωροταξική οργάνωση και τα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά. Στην περιοχή της λίμνης Πολυφύτου πρόκειται για τις εκτάσεις που περικλείονται από το δίκτυο επαρχιακών, αγροτικών και δασικών οδών που συνδέουν Αιανή-Καισαρεία-Βαθύλακος-Νεράιδα-Ίμερα-Βελβεντός-Σέρβια-Τριγωνικό-Μικρόβαλτο-Τρανόβαλτο-Ελάτη συμπεριλαμβανομένων των οικισμών. Οι Περιοχές Προτεραιότητας Γ' είναι οι διασυνδεδεμένες περιοχές στοχευμένων παρεμβάσεων που παρουσιάζουν κάποιο ειδικό ενδιαφέρον. Σε αυτές εντάσσονται τα ΤΙΦΚ και οι περιοχές ιδιαίτερου περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος (φαράγγια, γεώτοποι, φυσικές πηγές, παραδοσιακά γεφύρια κ.ά.).

Το αναπτυξιακό όραμα που προκύπτει από την ΟΧΕ για την αξιοποίηση των λιμνών της Δυτικής Μακεδονίας είναι το εξής: «Τα λιμναία συστήματα ως τόποι βιώσιμης και ενδογενούς ανάπτυξης στη Δυτική Μακεδονία». Το όραμα αυτό στηρίζεται στους εξής πυλώνες: 1) Διατήρηση και ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού αποθέματος, 2) Ενίσχυση της παραγωγικής βάσης των λιμναίων περιοχών μέσω της αξιοποίησης των συγκριτικών πλεονεκτημάτων των περιοχών και 3) Βελτίωση διασύνδεσης, πρόσβασης και οργάνωσης υποδομών και υπηρεσιών. Ορισμένες από τις δράσεις που προτείνονται είναι: ενεργειακή εξοικονόμηση και αυξημένη διείσδυση των ΑΠΕ, βελτιωμένη διαχείριση υδατικών πόρων σύμφωνα με το σχέδιο διαχείρισης λεκανών απορροής (οργάνωση υπηρεσιών παρακολούθησης και διαχείρισης υδάτων με σύγχρονες τεχνολογίες, διασφάλιση ποιότητας πόσιμου νερού κ.ά.), έργα ανάδειξης πολιτιστικής κληρονομιάς και λειτουργικής τους δικτύωσης (ανάπτυξη δικτύων θεματικών πολιτιστικών διαδρομών, εκδηλώσεων, πολιτιστικών φεστιβάλ και δημιουργίας και προβολής δικτύων προσβάσιμων προορισμών τουριστικού ενδιαφέροντος για ΑμΕΑ) κ.ά. Η χρηματοδότηση των ΟΧΕ μπορεί να επιτευχθεί μέσω των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων (ΕΔΕΤ), μέσω συνδυασμένων επενδύσεων ενός ή περισσότερων Επιχειρησιακών Προγραμμάτων και όπου κρίνεται απαραίτητο μέσω του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) και του Ευρωπαϊκού Ταμείου Θάλασσας και Αλιείας (ΕΤΘΑ).

4.2.4 Σχέδιο Τουριστικής Προβολής Δήμου Κοζάνης

Το Σχέδιο Τουριστικής Προβολής Δήμου Κοζάνης που εγκρίθηκε το 2017 (Δήμος Κοζάνης, 2017), έχει ως στόχο την ανάπτυξη προωθητικών ενεργειών για την προβολή του Δήμου ως ενιαίου τουριστικού προορισμού, καθώς και την προώθηση διαφοροποιημένων εναλλακτικών μορφών τουρισμού (αγροτουρισμός, πολιτιστικός, θρησκευτικός, βιομηχανικός, γαστρονομικός, φυσιολατρικός κ.λπ.). Στο σχέδιο παρουσιάζεται το νέο λογότυπο του Δήμου Κοζάνης που θα σηματοδοτεί τις

πρωτοβουλίες και προσπάθειές του και προτείνεται η δημιουργία μιας Τράπεζας Τουριστικών Δεδομένων για τη συλλογή, επεξεργασία, αξιολόγηση και δημοσίευση πληροφοριών και δεδομένων που θα συνδράμει στη λήψη αποφάσεων για θέματα τουριστικής στρατηγικής.

Εικόνα 4.1 Λογότυπο Δήμου Κοζάνης

Πηγή: Δήμος Κοζάνης (2017)

Το σχέδιο στοχεύει, επίσης, στον επανακαθορισμό του κοζανίτικου τουριστικού προϊόντος με τη διεύρυνση της παραγωγικής βάσης για την ανάδειξη και προώθηση πιστοποιημένων αγροτικών προϊόντων και στην ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας με την ενσωμάτωση νέων τεχνολογιών στον παραγωγικό εξοπλισμό και στις λοιπές λειτουργίες των επιχειρήσεων. Τα τμήματα της αγοράς στα οποία στοχεύει το σχέδιο είναι συγκεκριμένα, όπως π.χ. τα τουριστικά πρακτορεία τα οποία θα διοργανώνουν μαθητικές-φοιτητικές εκδρομές στην Κοζάνη συνοδευόμενες από φυλλάδιο (σε ηλεκτρονική μορφή) σε εξειδικευμένα τουριστικά πρακτορεία σε όλη την Ελλάδα. Στο πλαίσιο αυτό προτείνεται η προβολή βιομηχανικών εγκαταστάσεων και ορυχείων της ΔΕΗ, φραγμάτων, φωτοβολταϊκών πάρκων, ανεμογεννητριών αλλά και της «κλασικής» Αιανής σε φοιτητικές ομάδες-στόχους.

Οι επισκέπτες εναλλακτικού τουρισμού είναι, επίσης, μία από τις ομάδες αναφοράς του Σχεδίου και για το λόγο αυτό βασικές προτεραιότητες κρίνονται η δημιουργία και ανάδειξη δικτύων μονοπατιών πεζοπορίας και ποδηλασίας, η σηματοδότηση, η ενημέρωση, ο καθαρισμός και η χαρτογράφησή τους. Προς αυτήν την κατεύθυνση απαιτείται η δημιουργία πλήρους ενημερωμένου έντυπου και ηλεκτρονικού οδηγού και η ανάρτηση του στον ισότοπο του Δήμου, αλλά και σε άλλα εξειδικευμένα ηλεκτρονικά portals, φιλικά προς κινητά και tablets. Επιθυμητή είναι και η προώθηση των διαδρομών και δραστηριοτήτων αυτών σε εξειδικευμένα τουριστικά πρακτορεία και εκθέσεις. Ομοίως η κεντροβαρική θέση της πόλης σε σχέση με τα γενικότερα αξιοθέατα όλης της Περιφέρειας, μπορεί να δώσει στον επισκέπτη τη δυνατότητα με κέντρο την Κοζάνη, να επισκέπτεται ημερησίως διαφορετικούς ενδιαφέροντες γειτονικούς προορισμούς (π.χ. Βελβεντός).

Στους άξονες δράσης εντάσσεται και η δημιουργία θεματικών διαδρομών με ιδιαίτερη εστίαση στα σημαντικά μνημεία και σημεία ενδιαφέροντος κάθε περιοχής. Οι διαδρομές που προτείνονται είναι προσκνηματικές (βυζαντινά και μεταβυζαντινά μνημεία) και επιστημονικές, οι οποίες χωρίζονται σε ενεργειακές (φράγμα και ΥΗΣ Πολυφύτου, φωτοβολταϊκά πάρκα Οινόης, παράλληλη αξιοποίηση κατασκευών Ζωοδόχου Πηγής) και πεζοπορικές και ορειβατικές (διέλευση από αξιόλογα τοπόσημα και τόπους καλλιέργειας αρωματικών φυτών). Παράλληλα, προτείνεται η ανάδειξη του Αγροτουρισμού-Αroma tour (παρακολούθηση παραγωγικής διαδικασίας

κρόκου, αρωματικών φυτών, τσίπουρου κ.ά.) και του Πολιτισμού-Παράδοσης (έθιμο Αποκριών, Μωμόγεροι, Λαζαρίνες κ.ά.). Ενέργειες όπως συνεργασίες με τα Τμήματα Εικαστικών και Εφαρμοσμένων Τεχνών και Βιομηχανικού Σχεδιασμού του Πανεπιστημίου και του ΤΕΙ Δυτικής Μακεδονίας αντίστοιχα, με την Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδας και άλλους σημαντικούς δημόσιους και ιδιωτικούς πολιτιστικούς οργανισμούς, θα συμβάλλουν στην ανάπτυξη του πολιτισμού και της δημιουργικής βιομηχανίας στην περιοχή.

Άλλες σημαντικές δράσεις είναι η παραγωγή έντυπου υλικού τουριστικής προβολής (τουριστικός οδηγός, τουριστικός χάρτης, θεματικοί τουριστικοί οδηγοί), διαδικτυακές εφαρμογές, προωθητικό υλικό (καλαίσθητοι φάκελοι-folders, αφίσες με αξιόθεατα και ιδιαίτερες δραστηριότητες, τσάντες με χαρακτηριστικές φωτογραφίες της περιοχής, tshirts, προϊόντα με το νέο λογότυπο, usb sticks), αναμνηστικά, βελτίωση δεξιοτήτων και γνώσεων ανθρώπινου δυναμικού κ.ά. Για τους θεματικούς τουριστικούς οδηγούς προτείνεται η έκδοση φυλλαδίων σε συνεργασία με διάφορες υπηρεσίες και επιχειρήσεις (π.χ. θεματικός οδηγός βιομηχανικού τουρισμού σε συνεργασία με τη ΔΕΗ, αρχαιολογικός οδηγός και οδηγός βυζαντινών και μεταβυζαντινών μνημείων σε συνεργασία με την Εφορεία Αρχαιοτήτων, οδηγός τουριστικών καταλυμάτων σε συνεργασία με τα τοπικά ξενοδοχεία και τα ΕΒΕ, οδηγός τοπικών προϊόντων σε συνεργασία με τα ΕΒΕ, οδηγός γαστρονομίας και τοπικών συνταγών κ.λπ.). Για τις διαδικτυακές εφαρμογές προτείνεται η παραγωγή μιας εφαρμογής για κινητά, η οποία θα παρέχει τη δυνατότητα στους χρήστες της να λαμβάνουν άμεση πληροφόρηση για τον τουρισμό στη Δυτική Μακεδονία μέσα από θεματικές διαδρομές. Οι προτεινόμενες ενέργειες και δράσεις στο Σχέδιο Τουριστικής προβολής, μπορούν να χρηματοδοτηθούν από ίδιους πόρους του Δήμου και των Νομικών του Προσώπων, από πόρους του ΕΑΠ που έχουν εξειδικευθεί για την υλοποίηση του σχεδίου μάρκετινγκ και από το ΠΕΠ Δυτικής Μακεδονίας 2014-2020.

4.2.5 Στρατηγικό Σχέδιο Μάρκετινγκ Κοζάνης

Το Στρατηγικό Σχέδιο Μάρκετινγκ για το Δήμο Κοζάνης (Δήμος Κοζάνης, 2015), έχοντας ως σκοπό τη διατήρηση και αύξηση της ελκυστικότητας της περιοχής, δεν αφορά μόνο τον τουρισμό αλλά σχετίζεται με τη συνολική εικόνα και τη φήμη της Κοζάνης στοχεύοντας στην προσέλκυση νέων κατοίκων, τουριστών, επενδυτών και στην ταύτιση των κατοίκων με την πόλη τους. Συγκεκριμένα, οι επιμέρους στόχοι του σχεδίου είναι πολλοί, όπως αύξηση της πληρότητας των ξενοδοχείων, αύξηση του ποσοστού επισκεπτών για φυσιολατρικό και γαστρονομικό τουρισμό κ.ά. Στα αναμενόμενα αποτελέσματα του σχεδίου είναι η προβολή της πόλης μέσω τοπικών φορέων και η ανεξαρτητοποίησή της από άλλους φορείς (ΕΟΤ, Περιφέρεια, κ.λπ.).

Στην έρευνα πεδίου του Στρατηγικού Σχεδίου Μάρκετινγκ συμμετείχαν κάτοικοι, επισκέπτες, επιχειρήσεις και φορείς απαντώντας σε ερωτήσεις σχετικά με το Δήμο και την πόλη της Κοζάνης. Η ανάλυση των απαντήσεων έδειξε ότι η λίμνη Πολυφύτου δεν ανήκει στις πρώτες λέξεις-εικόνες που χαρακτηρίζουν το Δήμο Κοζάνης σύμφωνα με τους κατοίκους και δεν περιλαμβάνεται στις πρώτες προτιμήσεις των επισκεπτών για δραστηριότητες. Οι απαντήσεις των επιχειρήσεων

έδειξαν ότι ο τουρισμός με βάση τα σημερινά δεδομένα δεν αποτελεί πλεονέκτημα για το Δήμο διότι υπάρχει υστέρηση σε τουριστικές υποδομές. Ανάλογες ήταν και οι απαντήσεις των φορέων που θεωρούν ότι η δυναμική της λίμνης είναι εγκλωβισμένη και αφανής. Οι φορείς, επίσης, τόνισαν ότι ο πυρήνας ανάπτυξης της περιοχής είναι ο πρωτογενής τομέας, το φυσικό περιβάλλον, η πολιτιστική ταυτότητα, καθώς και σε λιγότερο βαθμό η γαστρονομία, το εμπόριο και η εκπαίδευση.

Η επιθυμητή ταυτότητα που ορίζεται στο σχέδιο βασίζεται στις έννοιες της «δημιουργικότητας» και της «ενέργειας», καταλήγοντας στο γενικό σλόγκαν «Κοζάνη - Δημιουργική πόλη γεμάτη ενέργεια». Επιπλέον, το Σχέδιο εξειδικεύεται σε πέντε θεματικά πακέτα, το καθένα από τα οποία αποτελεί έναν αυτόνομο σύντομο «οδικό χάρτη» με ενέργειες, προτεραιότητες και στρατηγικές. Τα πακέτα είναι τα εξής: α) Κληρονομιά και Σύγχρονος Πολιτισμός, β) Αποκρία-Ειδικά Γεγονότα, γ) Επιχειρηματικότητα, δ) Ενέργεια-Εκπαίδευση, ε) Τουρισμός-Γαστρονομία. Στο καθένα από αυτά τα πακέτα τίθενται συγκεκριμένοι στόχοι, γίνεται σύνδεση με άλλα πακέτα, ορίζονται τα προωθητικά μέσα και οι δυναμικές ομάδες-στόχοι και προτείνονται σχετικές δράσεις ανάπτυξης.

Η Αιανή ως αρχαιολογικός προορισμός υπερτοπικής εμβέλειας και φήμης προωθείται μέσω του πακέτου «Κληρονομιά και Σύγχρονος Πολιτισμός» και εντάσσεται στην πρόταση «Δικτύωση Μουσείων και Πολιτιστικών Οργανισμών/Προβολή και σύνδεση του αρχαιολογικού χώρου Αιανής με την πόλη της Κοζάνης». Στο ίδιο πακέτο προωθείται και η λίμνη Πολυφύτου μέσω της πρότασης «Ανάδειξη της Κοζάνης ως αθλητικής πόλης», όπου προτείνεται η αξιοποίησή της για αθλητικές δραστηριότητες (ποδηλασία, ιστιοπλοΐα, κωπηλασία κ.λπ.). Στο πακέτο «Τουρισμός - Γαστρονομία» προτείνεται η δημιουργία εμφανούς σήμανσης προς τόπους ενδιαφέροντος εκτός Κοζάνης, όπως η Αιανή, ο Κρόκος και ο Βελβεντός. Επιπλέον, προτείνεται η ενίσχυση δράσεων που ήδη διοργανώνονται στο λιμναίο μέτωπο (Lakefestival, εκδηλώσεις ΔΗΠΕΘΕ) και δρομολόγηση μικρού τουριστικού λεωφορείου με πιθανή συνεργασία με το ΚΤΕΛ Κοζάνης.

Στην πρόταση «Τουρισμός για Φυσιολάτρες» οι δράσεις αφορούν την ενίσχυση μικρότερων φεστιβάλ και εορτασμών που διοργανώνονται κάθε χρόνο (Γιορτή Λαζαρίων, Γιορτή Ροδάκινου στο Βελβεντό, Lake Party στη Νεράιδα). Προτείνεται επίσης, η δημιουργία ενός νέου φεστιβάλ για περιπατητές στους γειτονικούς ορεινούς όγκους μέσω διαδρομών σε μονοπάτια. Το φεστιβάλ θα περιλαμβάνει δραστηριότητες σε συγκεκριμένο χώρο camping, πιθανές μουσικές εκδηλώσεις και θα διοργανωθεί από τους ορειβατικούς συλλόγους, την Οικολογική Κίνηση Κοζάνης και το Πανεπιστήμιο. Στην πρόταση «Γαστρονομικός Τουρισμός» προτείνεται η αναβίωση και αναβάθμιση της «Γιορτής του Κρόκου» σε γαστρονομικό φεστιβάλ που θα πραγματοποιείται τον Οκτώβριο και θα είναι μεγάλης διάρκειας (5-7 ημέρες). Επιπλέον, προτείνεται η χρήση των τοπικών προϊόντων από τα τοπικά εστιατόρια και η δημιουργία μενού τοπικών προϊόντων.

Πέρα από τις παραπάνω δράσεις που αφορούν την περιοχή μελέτης, είναι κι άλλες οι προτεινόμενες δράσεις των πακέτων που την αφορούν έμμεσα. Στο πακέτο «Ενέργεια και Εκπαίδευση» προτείνεται η αξιοποίηση της βιομηχανικής κληρονομιάς ως ειδικής και εναλλακτικής μορφής τουρισμού (βιομηχανικός τουρισμός) και σύνδεσή του με τον εκπαιδευτικό τουρισμό. Οι δράσεις που προτείνονται σε αυτό το πλαίσιο είναι η διενέργεια φοιτητικού διαγωνισμού για τη δημιουργία περιπατητικών διαδρομών σύνδεσης λατομείων μεταξύ τους, καθώς και η δημιουργία οργανωμένων επισκέψεων μαθητών, φοιτητών και επισκεπτών στους εξωτερικούς χώρους των λατομείων της περιοχής. Στην πρόταση «Προβολή Κοζάνης ως Πανεπιστημιούπολης» προβλέπεται ως δράση η επίσκεψη στις εγκαταστάσεις της ΔΕΗ. Στο πακέτο «Τουρισμός - Γαστρονομία» οι προτεινόμενες δράσεις αφορούν την προβολή του συνόλου των ξενοδοχείων και των εστιατορίων στον κεντρικό ιστότοπο της Κοζάνης, την παροχή ειδικών προσφορών από τα ξενοδοχεία και τη δημιουργία ενός δικτύου εστιατορίων στο οποίο τα συνεργαζόμενα εστιατόρια θα φέρουν ειδική σήμανση τοπικής γαστρονομικής ταυτότητας. Επιπλέον, μέσω του ΣΣΜ προτείνεται και Φορέας Διαχείρισης με την ονομασία ΕΟΔ (Ειδική Ομάδα Διαχείρισης), ο οποίος σε συνεργασία με το Γραφείο Μάρκετινγκ Δήμου Κοζάνης θα έχει ως αποκλειστικό έργο την προώθηση και την υποστήριξη της εικόνας της Κοζάνης στο εσωτερικό και εξωτερικό της περιβάλλον.

4.2.6 European River Corridor Improvement Plans (ERCIP) στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου Σερβίων-Βελβεντού και των κοντινών περιοχών (LEADER+)

Το έργο «Ευρωπαϊκά Σχέδια Βελτίωσης Υδάτινων Διαδρομών (ERCIP)» (Τεγο Ε.Π.Ε., 2014) της πρωτοβουλίας INTERREG IVC, υλοποιείται σε πέντε διαφορετικές χώρες της Ευρώπης (Ηνωμένο Βασίλειο, Γερμανία, Ιταλία, Ρουμανία, Ελλάδα). Σε αυτό μετέχουν εννέα θεσμικοί φορείς, οι οποίοι είτε σχετίζονται με τη διαχείριση και προστασία των υδάτινων πόρων, είτε εντός των διοικητικών τους ορίων υπάρχει πλούσιο υδατικό δυναμικό η διαχείριση του οποίου αποτελεί σημαντική παράμετρο για την ανάπτυξη της περιοχής. Σκοπός του έργου είναι η αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων και της υποβάθμισης που υφίστανται οι υδάτινοι πόροι από τις ανθρώπινες δραστηριότητες και η ορθότερη αξιοποίησή τους.

Στο έργο συμμετέχει ο Δήμος Σερβίων-Βελβεντού από την Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας μέσω εκπονημένης μελέτης που αφορά στη δημιουργία υποδομών αναψυχής για ήπιες μορφές τουρισμού στην περιοχή των Αναβρυκών. Η περιοχή αυτή εκτείνεται από τη γέφυρα Ρυμνίου έως το φράγμα Παρίωνα έχοντας συνολική έκταση 2.200 στρέμματα, μήκος 5,79 km και περίμετρο 12,16 km. Σκοπός του έργου είναι η μελέτη και υλοποίηση υποδομών αναψυχής, προστασίας και ανάδειξης του φυσικού περιβάλλοντος σε δημόσιες εκτάσεις, έτσι ώστε να αναπτυχθεί η δυνατότητα οργανωμένης αναψυχής που θα αξιοποιήσει το υπάρχον δυναμικό προς όφελος των κατοίκων της και των επισκεπτών της ευρύτερης περιοχής.

Το συγκεκριμένο έργο χρηματοδοτήθηκε από το πρόγραμμα LEADER+ και περιλαμβάνει αξιοποίηση και αναβάθμιση του περιπατητικού μονοπατιού από τη

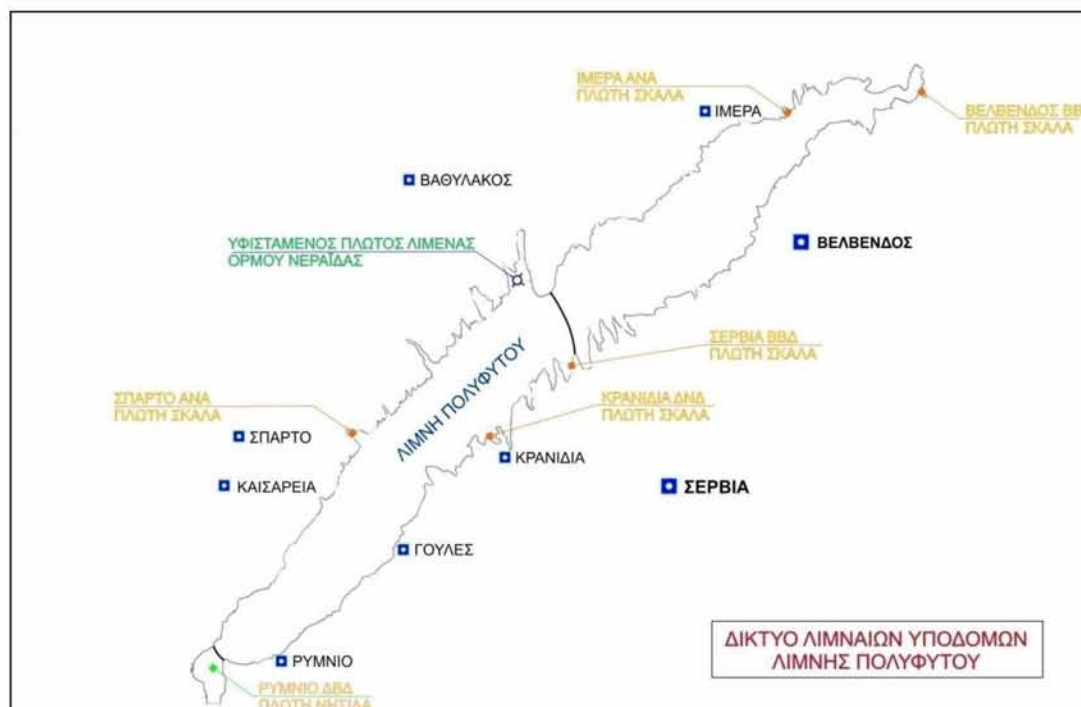

γέφυρα Ρυμνίου μέχρι και το φράγμα Ιλαρίωνα, μέσω τοποθέτησης ξύλινων πινακίδων σήμανσης, ερμηνείας, κατεύθυνσης, υποδοχής και επεξήγησης. Σε δύο σημεία κατά μήκος του μονοπατιού διαμορφώθηκαν χώροι αναψυχής με ξύλινα σκέπαστρα, κιόσκια με λιθόστρωτα δάπεδα και τεχνητές φωλιές για τα πουλιά, ενώ σε ορισμένα σημεία χαράχτηκαν νέα μονοπάτια μέσω κατάλληλης διαμόρφωσης των φυτών.

4.2.7 Άλλες σημαντικές αναπτυξιακές παρεμβάσεις

Στην περιοχή μελέτης έχουν υλοποιηθεί πολλά έργα υποδομής που αφορούν βελτίωση και συντήρηση του οδικού δικτύου, άρδευση, ύδρευση, αποχέτευση, τηλεθέρμανση κ.ά. Άλλα έργα είναι η ανάδειξη κατάλληλων σημειακών χώρων ιδιαίτερου κάλους-θέας στη θέση Σκεπασμένο Βελβεντού (ΠΕΠ III), η οικιστική αναβάθμιση της Αιανής (ΠΕΠ III), ανάπλαση του ιστορικού κέντρου του Βελβεντού και η κατασκευή περιβαλλοντικών μονοπατιών και ειδικών διαδρομών στον ορεινό όγκο Περίων ΔΕ Βελβεντού. Στη λίμνη Πολυφύτου υλοποιήθηκε μέσω ΕΣΠΑ το έργο «Ολοκλήρωση δικτύου λιμναίων υποδομών Πολυφύτου» σε έξι παρόχθιες θέσεις της λίμνης (Βελβεντός, Σέρβια, Κρανίδια, Ρύμνιο, Σπάρτο, Ίμερα). Το έργο είναι εξ' ολοκλήρου πλωτό και συμπληρωματικό ως προς τη μεγάλη πλωτή εξέδρα πλησίον του Ναυτικού Ομίλου στη Νεράιδα. Πρόκειται ουσιαστικά για πέντε πλωτές προβλήτες-σκάλες και μία πλωτή προβλήτα-νησίδα στο Ρύμνιο, οι οποίες θα αξιοποιηθούν για ήπιες μορφές τουριστικών δραστηριοτήτων και για την εξυπηρέτηση αλιευτικών αναγκών.

Χάρτης 4.2 Δίκτυο λιμναίων υποδομών λίμνης Πολυφύτου

Πηγή: Ολοκλήρωση Δικτύου Λιμναίων Υποδομών Πολυφύτου (Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, 2012)

Πολλά, ωστόσο, είναι τα έργα που δεν έχουν υλοποιηθεί παρά την εκπόνηση των απαραίτητων μελετών. Το 2010 είχαν εγκριθεί οι περιβαλλοντικοί όροι μέσω ΜΠΕ για την τουριστική αξιοποίηση του πρώην οικισμού της ΔΕΗ πλησίον του οικισμού των Ιμέρων στη ΔΕ Σερβίων. Σκοπός ήταν να αξιοποιηθούν οι υπάρχουσες υποδομές (κατοικίες και οδικό δίκτυο οικισμού) που κατασκευάστηκαν για τη στέγαση του προσωπικού που εργάστηκε για την κατασκευή του φράγματος Πολυφύτου. Τα προτεινόμενα έργα περιλάμβαναν την αξιοποίηση έκτασης 105 στρεμμάτων για τη δημιουργία οργανωμένης τουριστικής κατασκήνωσης, που θα παρείχε δυνατότητα διαμονής σε 40 ενοικιαστές bungalows, 200 κατασκηνωτές και θα εξυπηρετούσε 130 επισκέπτες για διημέρευση, αναψυχή και άλλες δραστηριότητες. Στο έργο συμπεριλαμβάνονταν χώροι άθλησης και αναψυχής, χώροι στάθμευσης, κοινόχρηστοι χώροι υγιεινής, καταστήματα πώλησης ειδών διατροφής, ειδών λαϊκής τέχνης, κοσμημάτων κ.ά., καθώς και μονάδα εκτροφής πέστροφας για την κάλυψη των καταναλωτικών αναγκών της τουριστικής εγκατάστασης.

4.3 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΥΠΑΡΧΟΥΣΑΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ (ΑΝΑΛΥΣΗ SWOT)

ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ	ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ
<ul style="list-style-type: none"> • Ο μοναδικός επιφανειακός υδάτινος πόρος στην ΠΕ Κοζάνης • Ευνοϊκή γεωγραφική θέση νότια της ΠΕ (στα σύνορα των Περιφερειών Δυτικής Μακεδονίας, Θεσσαλίας και Κεντρικής Μακεδονίας) • Ευνοϊκό μικροκλίμα • Μικρή απόσταση από την πόλη της Κοζάνης • Καλή κατάσταση-καθαρότητα-διαύγεια των υδάτων της λίμνης • Ποικιλία στις χρήσεις γης (γεωργικές περιοχές, δάση, επιφάνειες στάσιμου ύδατος κ.ά.) • Εξόρυξη, παραγωγή και εμπόριο υψηλής ποιότητας ορυκτών υλικών (μάρμαρα, χουντίτης) • Πλούσια χλωρίδα και πανίδα (ιχθυοπανίδα και ορνιθοπανίδα με σπάνια είδη) • Εμφάνιση νέων κλάδων παραγωγής (ενεργειακά και αρωματικά φυτά, βιολογικές καλλιέργειες κ.ά.) • Παραγωγή τοπικών προϊόντων ΠΟΠ (κρόκος, κρασιά Βελβεντού, ροδάκινα, τυροκομικά προϊόντα) • Μικρή απόσταση από την Εγνατία Οδό και τους κάθετους άξονες • Διερχόμενος οδικός άξονας Κοζάνης-Λάρισας (Υψηλή Γέφυρα Σερβίων) • Ποικιλία πολιτιστικών πόρων (αρχαιολογικοί χώροι, κάστρα, μουσεία, ναοί, μοναστήρια) • Αξιόλογο φυσικό τοπίο (καταρράκτης Βελβεντού, πλατανόδασος Αναβρυκών, φαράγγια, Πιέρια Όρη, γεωλογικό πάρκο «Μπουχάρια-Νοχτάρια», θέσεις θέασης κ.ά.) 	<ul style="list-style-type: none"> • Έλλειψη φορέα διαχείρισης της λίμνης • Εμπλοκή πολλών φορέων στη διαχείριση της λίμνης (Περιφέρεια, Δήμος Κοζάνης, Δήμος Σερβίων Βελβεντού, ΔΕΗ κ.ά.) • Μεγάλη αζοομείωση της στάθμης των υδάτων • Απουσία ζώνης προστασίας της λίμνης • Έντονες διακυμάνσεις της στάθμης των υδάτων της λίμνης • Ελλιπής διασύνδεση φυσικής, πολιτιστικής και ιστορικής κληρονομιάς • Έλλειψη συστήματος διακυβέρνησης και διαχείρισης φυσικού περιβάλλοντος • Μείωση νεανικού πληθυσμού και αύξηση γερασμένου • Μεγάλο ποσοστό ανέργων και οικονομικά μη ενεργών • Μείωση απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα • Έλλειψη τουριστικής κουλτούρας των κατοίκων • Ελάχιστες τουριστικές επιχειρήσεις και ξενοδοχειακά καταλύματα • Μέτριας ποιότητας οδική σύνδεση των ημιορεινών και ορεινών οικισμών • Επικίνδυνος οδικός άξονας Βελβεντού-ΥΗΣ Πολυφύτου (κατολισθήσεις) • Στοιχειώδεις υπηρεσίες και έλλειψη κοινωνικών υποδομών σε πολλούς οικισμούς • Έλλειψη προσβάσιμων υποδομών για ΑμεΑ • Απουσία ΑΠΕ

ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ	ΑΠΕΙΛΕΣ
<ul style="list-style-type: none"> • Βελτίωση διασύνδεσης, πρόσβασης και οργάνωσης υποδομών και υπηρεσιών • Προοπτική ίδρυσης γεωλογικού πάρκου • Ποιοτική αναβάθμιση υφιστάμενου οδικού δικτύου και κατασκευή νέων συνδέσεων σε περιοχές ιδιαίτερου οικονομικού ενδιαφέροντος • Ενθάρρυνση της επιχειρηματικότητας και της αυτοαπασχόλησης • Διείσδυση των ΑΠΕ και του βιοκλιματικού σχεδιασμού στα κτίρια και στους οικισμούς • Ανάπτυξη υδατοκαλλιέργειας • Αξιοποίηση των υδάτων για ανάπτυξη του αρδευτικού δικτύου προς όφελος περισσότερων παραλίμνιων περιοχών • Ενίσχυση του πρωτογενούς τομέα με ανάπτυξη της βιολογικής καλλιέργειας και των θερμοκηπίων • Ενίσχυση του εξαγωγικού χαρακτήρα των συνεταιρισμών και παραγωγή μεγαλύτερης ποικιλίας και ποσότητας μεταποιητικών προϊόντων • Ένταξη του τοπικού πληθυσμού στην αγορά εργασίας και στήριξη του εισοδήματος • Αναβάθμιση των δεξιοτήτων και ικανοτήτων του τοπικού δυναμικού • Κατανάλωση και προώθηση των παραγόμενων προϊόντων σε τοπικό επίπεδο • Ανάπτυξη αθλητικών δραστηριοτήτων στη λίμνη, αξιοποίηση δικτύου λιμναίων υποδομών και δημιουργία κατασκήνωσης • Έργα και δράσεις ανάδειξης της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς και λειτουργικής τους δικτύωσης • Προβολή και διαφήμιση της περιοχής μέσω διαδικτύου και ΜΜΕ • Έργα ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας και επισκεψιμότητας προορισμών αναδεικνύοντας τοπικά πλεονεκτήματα 	<ul style="list-style-type: none"> • Ανθρωπογενείς πιέσεις και απειλές στο φυσικό περιβάλλον και το λιμναίο οικοσύστημα λόγω αστικών, γεωργικών και βιομηχανικών δραστηριοτήτων • Επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής σε επίπεδο τοπίων, οικοσυστημάτων και ειδών • Εμφάνιση φυσικών καταστροφών (πλημμύρες, κατολισθήσεις, πυρκαγιές) • Συρρίκνωση οικονομικής δραστηριότητας λόγω οικονομικής κρίσης • Χαμηλή ιδιωτική επιχειρηματική δραστηριότητα με αποτέλεσμα την αδυναμία απορρόφησης του υπάρχοντος ανθρώπινου δυναμικού • Ολιγοκλαδική διάσταση της οικονομικής δραστηριότητας και απασχόλησης και αδυναμία προσέλκυσης επενδύσεων • Τάσεις φυγής νέων επιστημόνων προς άλλες περιοχές και το εξωτερικό • Έλλειψη επιχειρηματικής κουλτούρας (υπερχρέωση επιχειρήσεων, χαμηλά ποσοστά δημιουργίας νέων επιχειρήσεων) • Προβλήματα και αδυναμίες στο σύστημα ανάθεσης δημοσίων έργων και μελετών, που καθυστερεί ιδιαίτερα και επιβαρύνει την υλοποίηση έργων • Χαμηλός ρυθμός διείσδυσης του διαδικτύου και αδυναμία αξιοποίησής του από το τοπικό δυναμικό στην περιοχή παρέμβασης • Περιορισμός διαθέσιμων χρηματοδοτικών πόρων για δημόσιες επενδύσεις λόγω οικονομικής κρίσης

4.4 ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Ο καθορισμός και η οργάνωση των χρήσεων γης στην περιοχή αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για τη σωστή διαχείρισή της και την αναπτυξιακή της πορεία. Η απουσία τοπικών πολεοδομικών και χωροταξικών σχεδίων οδηγεί στη διερεύνηση του υπερκείμενου χωροταξικού σχεδιασμού μέσω των Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης. Στο ΓΠΧΣΑΑ δίνονται βασικές κατευθύνσεις για τον αγροτικό και ορεινό χώρο, το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον και τους υδάτινους πόρους. Οι κατευθύνσεις των ΕΠΧΣΑΑ εστιάζουν στη θέσπιση ειδικών όρων για τη βιομηχανία εντός προστατευόμενων περιοχών, στον προσδιορισμό των απαραίτητων προϋποθέσεων για την εγκατάσταση ΜΥΗΕ και τη δημιουργία υδατοκαλλιεργειών σε τεχνητές λίμνες, στον έλεγχο της διαθεσιμότητας νερού, στην τήρηση των σχεδίων διαχείρισης λεκανών απορροής κ.ά. Το ΠΠΧΣΑΑ εστιάζει κυρίως στην προβολή και ανάδειξη των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της περιοχής και στην ένταξή τους σε δίκτυα φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος.

Το προγραμματικό πλαίσιο αφορά την τουριστική ανάπτυξη και προβολή και το μάρκετινγκ, προτείνοντας στοχευμένες δράσεις για τις ευρύτερες διοικητικές ενότητες της περιοχής με τη συμμετοχή των τοπικών φορέων. Στο πλαίσιο αυτό περιλαμβάνονται εκπαιδευτικές και ενημερωτικές δράσεις, δράσεις προώθησης εναλλακτικών και ειδικών μορφών τουρισμού, δράσεις προβολής μέσω διαδικτύου και των νέων τεχνολογιών, δημιουργία θεματικών δικτύων κ.ά. Αξιοσημείωτη είναι η κατάρτιση του Επιχειρησιακού Σχεδίου Ολοκληρωμένης Χωρικής Επένδυσης για την Αξιοποίηση των Λιμνών Δυτικής Μακεδονίας, το οποίο αποτελεί ένα συνολικό πλάνο ανάπτυξης και διαχείρισης των υδάτινων επιφανειών της Περιφέρειας, θέτοντας συγκεκριμένους στόχους για τις περιοχές προτεραιότητας που καθορίζει. Η αξιολόγηση των δεδομένων της υπάρχουσας κατάστασης (ανάλυση SWOT), δίνει ένα γενικό πλάνο για τις προοπτικές ανάπτυξης της περιοχής μελέτης, οι οποίες καθορίζονται πιο εκτεταμένα στο επόμενο κεφάλαιο μέσω της εκπόνησης έρευνας πεδίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ - ΕΡΕΥΝΑ ΠΕΔΙΟΥ

Στο συγκεκριμένο στάδιο γίνεται μία προσέγγιση και αξιολόγηση των πιθανών προοπτικών ανάπτυξης στην περιοχή μελέτης. Για το λόγο αυτό, πραγματοποιήθηκε έρευνα πεδίου για την περιοχή, προκειμένου να καταγραφούν οι συνθήκες και οι κατευθύνσεις πάνω στις οποίες μπορεί να βασιστεί η τουριστική ανάπτυξή της. Η μέθοδος που επιλέχθηκε να εφαρμοστεί είναι η ποιοτική έρευνα, μέσω της οποίας συλλέγονται δεδομένα που περιγράφουν προβλήματα κι έννοιες από τη ζωή των ατόμων και μπορούν να προέλθουν από συνεντεύξεις, παρατηρήσεις, συμμετοχικές παρατηρήσεις, ιστορίες, περιπτωσιολογικές μελέτες, προσωπικές εμπειρίες κ.ά. Η ποιοτική έρευνα έχει δύο βασικά χαρακτηριστικά. Το πρώτο είναι ότι ο ερευνητής αποτελεί το μέσο με το οποίο διεξάγεται η έρευνα και το δεύτερο είναι ότι ο κύριος σκοπός της είναι να διερευνήσει κάποιες πλευρές του κοινωνικού συστήματος που μελετά. Και τα δύο αυτά χαρακτηριστικά είναι αναπόσπαστα μέρη της διαδικασίας και θεωρούν τον ερευνητή ως αυτόν που δομεί τη γνώση και όχι ως απλό δέκτη αυτής.

Στην εν λόγω εργασία κρίθηκε σκόπιμο και αναγκαίο να γίνουν ανοικτές ημιδομημένες συνεντεύξεις. Οι συνεντεύξεις με επιλεγμένα άτομα, βοηθούν στην ανακάλυψη πλευρών του προβλήματος που πιθανά δεν έχουν υπολογιστεί και είναι αναγκαίο να ληφθούν υπόψη. Κατ' επέκταση διευρύνουν ή επανατοποθετούν το πεδίο της μελέτης. Είναι συμπληρωματικές των αναγνώσεων που έχουν γίνει, εξοικονομούν χρόνο αυξάνοντας την αποτελεσματικότητα της εργασίας και βοηθούν σημαντικά στην αποδέσμευση από προκαταλήψεις, αξιολογικές κρίσεις και «πιστεύω». Ο ερευνητής οφείλει να αποφεύγει να θέτει πολλές και ιδιαίτερα εξειδικευμένες ερωτήσεις, ενώ παράλληλα θα πρέπει να είναι ιδιαίτερα επιφυλακτικός με τις απόψεις των ερωτώμενων. Για να εκπληρώσουν το στόχο τους οι διερευνητικές δομημένες συνεντεύξεις οφείλουν να απευθύνονται σε τρεις βασικά κατηγορίες ατόμων: α) σε «ειδήμονες» (εξειδικευμένους ερευνητές, τεχνοκράτες, πανεπιστημιακούς δασκάλους), β) σε προνομιακούς «μάρτυρες» (άτομα, που λόγω της θέσης τους, της εμπειρίας τους και/ή των υπευθυνότητων τους έχουν σαφή γνώση του προβλήματος), γ) σε άτομα (τυχαία επιλεγμένα) από το κοινό, στο οποίο αναφέρεται άμεσα η μελέτη-έρευνα (Κοτζαμάνης, 2010).

5.1 ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Σκοπός της ποιοτικής έρευνας μέσω ημιδομημένων συνεντεύξεων που πραγματοποιήθηκε στη συγκεκριμένη εργασία, είναι να συνεισφέρει στην απάντηση των ζητημάτων που τέθηκαν στην αρχή και να γίνουν σαφείς οι δυνατότητες και προοπτικές ανάπτυξης της περιοχής μελέτης. Η έρευνα στοχεύει, επίσης, στο να δοθεί μέσω των συνεντεύξεων μεγαλύτερος βαθμός ελευθερίας στους ερωτώμενους, η οποία θα συμβάλλει στην καλύτερη αποτύπωση της υπάρχουσας κατάστασης και στον προσδιορισμό των τάσεων για το μέλλον. Με αυτό τον τρόπο μπορούν να

αναδειχθούν και άλλα, παράπλευρα ή όχι, σημαντικά ζητήματα τα οποία ενδεχομένως δε θα είχαν γίνει γνωστά υπό άλλες συνθήκες.

Για την ορθή διεξαγωγή της έρευνας πεδίου ακολουθήθηκε μια συγκεκριμένη μεθοδολογία. Αρχικά, επιλέχθηκαν οι κατηγορίες των ατόμων για συμμετοχή στις ημιδομημένες συνεντεύξεις. Πρόκειται για ειδικούς και εκπροσώπους φορέων που δραστηριοποιούνται σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο και λόγω των γνώσεών τους ή και της θέσης τους μπορούν να δώσουν σαφείς και τεκμηριωμένες απαντήσεις. Έπειτα έγινε μία διερεύνηση των υπάρχόντων φορέων που δραστηριοποιούνται τόσο σε επίπεδο Περιφέρειας, όσο και στους Δήμους Κοζάνης και Σερβίων-Βελβεντού στους οποίους υπάγεται διοικητικά η περιοχή μελέτης. Σε αυτό το πλαίσιο, προσεγγίστηκαν σύλλογοι επαγγελματιών που δραστηριοποιούνται σε διάφορους τομείς, εκπρόσωποι επιχειρήσεων, εκπρόσωποι μη κερδοσκοπικών ομάδων και εκπρόσωποι τμημάτων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Όλοι αυτοί οι φορείς παρουσιάζονται αλφαβητικά στον παρακάτω κατάλογο:

- Αναπτυξιακή Δυτικής Μακεδονίας ΑΕ (ΑΝΚΟ)
- Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού (ΔΕΗ)
- Διεύθυνση Δασών Κοζάνης
- Διεύθυνση Περιβάλλοντος, Χωρικού Σχεδιασμού και Ανάπτυξης Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας
- Διεύθυνση Πολεοδομικού Σχεδιασμού, Εφαρμογών και Υπηρεσίας Δόμησης Δήμου Κοζάνης
- Διεύθυνση Τοπικής Οικονομικής Ανάπτυξης Δήμου Κοζάνης
- Ένωση Ξενοδόχων
- Εφορεία Αρχαιοτήτων Κοζάνης
- ΚΤΕΛ Κοζάνης
- Ναυτικός Όμιλος Κοζάνης
- Οικολογική Κίνηση Κοζάνης
- Οικονομικό Επιμελητήριο Τμήμα Δυτικής Μακεδονίας
- Οργανισμός Αθλητισμού, Πολιτισμού και Νεολαίας
- Ορειβατικός Σύλλογος Βελβεντού
- Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας - Τμήμα Μηχανολόγων Μηχανικών και Τμήμα Μηχανικών Περιβάλλοντος
- Περιφερειακή Ένωση Δήμων (ΠΕΔ) Δυτικής Μακεδονίας
- Σύλλογος Επαγγελματιών Ψαράδων Λίμνης Πολυφύτου
- Τεχνική Υπηρεσία Δήμου Σερβίων-Βελβεντού
- Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας (ΤΕΕ) Τμήμα Δυτικής Μακεδονίας
- Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα (ΤΕΙ) Δυτικής Μακεδονίας - Τμήμα Μηχανικών Περιβάλλοντος και Μηχανικών Αντιρρύπανσης

Κάθε συνέντευξη ξεκινά με την ίδια δομή, η τελική διαμόρφωση όμως οφείλεται στον ίδιο τον ερωτώμενο. Επιδιώχθηκε μέσα από τις συνεντεύξεις να δοθεί μια σύντομη εικόνα της περιοχής μελέτης με τα πιο σημαντικά πλεονεκτήματα και μειονεκτήματά

της, να ιχνηλατηθεί με βάση την εμπειρία του κάθε ερωτώμενου ο πιθανός πυρήνας ανάπτυξης της περιοχής στα επόμενα χρόνια, αλλά και να διαγνωστεί ο βαθμός ικανοποίησης από τον τρόπο με τον οποίο προβάλλεται και υποστηρίζεται σήμερα η εικόνα της περιοχής στο εξωτερικό της περιβάλλον.

Οι ειδικοί και εκπρόσωποι των φορέων κλήθηκαν να απαντήσουν σε μία σειρά ερωτήσεων με συγκεκριμένη αλληλουχία. Στις συζητήσεις που έγιναν καταγράφηκε σε μεγάλο βαθμό και η προσωπική άποψη και γνώση των ερωτώμενων για την περιοχή μελέτης. Ωστόσο, το γεγονός ότι κάθε φορέας έχει ένα συγκεκριμένο αντικείμενο απασχόλησης και διαφορετικές αρμοδιότητες, δεν περιόρισε τις συνεντεύξεις στις αρχικές ερωτήσεις και για το λόγο αυτό οι συζητήσεις είχαν συχνά τη μορφή διαλόγου έτσι ώστε να προσεγγίζεται το αντικείμενο του κάθε φορέα. Οι ανοικτές ημιδομημένες συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν τα χρονικά διαστήματα από 15/5/2017 έως 31/5/2017 και από 11/9/2017 έως 17/9/2017 στην Κοζάνη, στα Σέρβια, στον οικισμό Κρανίδια του Δήμου Σερβίων-Βελβεντού και στον ΥΗΣ Πολυφύτου. Οι κύριες ερωτήσεις στις οποίες βασίστηκαν οι συνεντεύξεις είναι οι εξής:

- Η παρούσα εικόνα της περιοχής μελέτης
- Κυριότερα πλεονεκτήματα/ μειονεκτήματα της περιοχής
- Ο πυρήνας ανάπτυξης της περιοχής στα επόμενα χρόνια
- Η ανάδειξη της περιοχής ως τουριστικού προορισμού
- Ο ρόλος των εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην ανάπτυξη της περιοχής
- Η συμβολή του φορέα στην ανάδειξη και αναβάθμιση της περιοχής

5.2 ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ ΤΩΝ ΦΟΡΕΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΙΔΙΚΩΝ

Στο σημείο αυτό πραγματοποιήθηκε η ανάλυση των απαντήσεων που δόθηκαν από τους φορείς και τους ειδικούς κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων. Οι φορείς κλήθηκαν να απαντήσουν στις παραπάνω έξι διαφορετικές ερωτήσεις. Το σύνολο των ερωτήσεων, καθώς και το αποτέλεσμα της σύνθεσης των απαντήσεων παρουσιάζονται παρακάτω. Σκοπός δεν είναι να αναφερθούν οι απαντήσεις που έδωσε ο κάθε φορέας ή ο κάθε εκπρόσωπος ονομαστικά, αλλά να αναλυθεί το σύνολο των απαντήσεων τους ανά ερώτηση προκειμένου να εξαχθούν τα απαραίτητα συμπεράσματα.

5.2.1 Η παρούσα εικόνα της περιοχής μελέτης

Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων πιστεύει ότι η περιοχή μελέτης συνδυάζει πολλά ιδιαίτερα στοιχεία φυσικού και πολιτιστικού πλούτου που με την ανάλογη αξιοποίηση και με τις απαραίτητες δράσεις θα μπορούσαν να προσελκύσουν τόσο τους κατοίκους όσο και τους επισκέπτες της. Κοινή άποψη είναι ότι η λίμνη Πολυφύτου δεν έχει λάβει τη δέουσα διαχείριση από την αρχή της δημιουργίας της έως σήμερα και συνεπώς παραμένει ανεκμετάλλευτη τουριστικά. Η επισκεψιμότητα στην περιοχή είναι περιορισμένη, καθώς όπως πιστεύεται βάσει των απαντήσεων που δόθηκαν, οι δραστηριότητες και οι εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται είναι μεμονωμένες και είτε δε διαθέτουν τις απαραίτητες υποδομές και την κατάλληλη οργάνωση, είτε διεξάγονται για λίγες μόνο μέρες μέσα στο χρόνο και είναι γνωστές σε μία μικρή

μερίδα πληθυσμού. Η πολιτιστική κληρονομιά της Αιανής και το φυσικό τοπίο των Περίων Όρων είναι, σύμφωνα με τους φορείς, από τα πιο φημισμένα στοιχεία της περιοχής που μπορούν να συντελέσουν σημαντικά στην ανάπτυξή της.

Πριν τη δημιουργία της λίμνης Πολυφύτου, η περιοχή δεν παρουσίαζε κάποιο ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Την έκτασή της καταλάμβαναν γεωργικές καλλιέργειες, τις οποίες διέσχιζε ο Αλιάκμονας, και ορισμένοι οικισμοί που εγκαταλήφθηκαν με την κατασκευή του φράγματος Πολυφύτου για τη δημιουργία της λίμνης. Πολλοί από τους φορείς απάντησαν ότι η δημιουργία της λίμνης ήταν αναγκαία για την παραγωγή υδροηλεκτρικής ενέργειας μέσω του ΥΗΣ, αλλά κυρίως για την κάλυψη των αρδευτικών αναγκών των κοντινών περιοχών και του κάμπου της Βέροιας, την ύδρευση της Θεσσαλονίκης και την ψύξη των θερμικών εργοστασίων στο Αμύνταιο Φλώρινας. Με την κατασκευή του φράγματος Πολυφύτου και τη λειτουργία του ΥΗΣ της ΔΕΗ άλλαξε ριζικά το φυσικό τοπίο της περιοχής, στο οποίο προστέθηκε το υδάτινο στοιχείο και παράλληλα λύθηκαν ορισμένα βασικά ζητήματα των ευρύτερων περιοχών. Ωστόσο, βάσει άλλων απαντήσεων που δόθηκαν η δημιουργία της λίμνης δεν επέφερε θετικές αλλαγές στη ζωή των κατοίκων και περιόρισε σημαντικά την ανάπτυξη γεωργικών καλλιεργειών.

Η κατασκευή του φράγματος Ιαρίωνα συνέβαλε σημαντικά στη διασφάλιση της καθαρότητας των υδάτων της λίμνης, στην αύξηση του πληθυσμού και των ειδών ιχθυοπανίδας και βελτίωσε την εικόνα της λίμνης, όπως τόνισαν οι περισσότεροι από τους φορείς. Το γεγονός αυτό συνεισέφερε σημαντικά στην περαιτέρω ανάπτυξη του κλάδου της αλιείας, στην οικονομική ενίσχυση του τοπικού πληθυσμού που ασχολείται με αυτήν, ενώ παράλληλα η λίμνη έχει γίνει πιο ασφαλής και φιλική για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων. Όπως σημειώθηκε από ορισμένους φορείς, η κατανάλωση ιχθύων της λίμνης γίνεται τόσο σε τοπικό επίπεδο (κυρίως κυπρίνου), όσο και στο εξωτερικό καθώς γίνονται εξαγωγές (κυρίως караβίδας) με μεσάζοντες σε πολλές χώρες (Γαλλία, Αγγλία, Ρουμανία). Ωστόσο, στην ευρύτερη περιοχή της λίμνης σημαντική είναι και η απασχόληση των κατοίκων με τη γεωργία, την κτηνοτροφία, την παραγωγή τοπικών προϊόντων ποιότητας, καθώς και με την εξόρυξη, επεξεργασία και εξαγωγή διάφορων ορυκτών υλικών, όπως είναι το μάρμαρο και ο χουντίτης.

5.2.2 Κυριότερα πλεονεκτήματα/ μειονεκτήματα της περιοχής

Τα κυριότερα πλεονεκτήματα που παρουσιάζει η περιοχή μελέτης, σύμφωνα με τους περισσότερους ερωτηθέντες, είναι η ύπαρξη της τεχνητής λίμνης Πολυφύτου, το αξιόλογο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, το φυσικό τοπίο και οι οικισμοί που διαθέτει η περιοχή, στοιχεία που μπορούν να συνεισφέρουν με ποικίλους τρόπους στην ανάπτυξή της. Το γεγονός ότι τα νερά του Αλιάκμονα πηγάζουν, εκβάλλουν και ελέγχονται εξολοκλήρου σε ελλαδικό έδαφος, αποτελεί εξίσου σημαντικό πλεονέκτημα βάσει των απαντήσεων που δόθηκαν, διότι διευκολύνεται ο έλεγχος των υδάτων της λίμνης και η εξασφάλιση της χημικής και βιολογικής της καθαρότητας. Θετική κίνηση αποτελεί και ο καθαρισμός του δασικού οδικού δικτύου στα Πιέρια Όρη, που πραγματοποιείται για λόγους αντιτυρικής προστασίας μέσω

χρηματοδότησης από το πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων. Επίσης, το ζήτημα της αποτύπωσης των δασικών μονοπατιών σε χάρτη αναμένεται να λυθεί άμεσα με την ψηφιακή καταγραφή τους σε κατηγορίες (περιπατητικά, ποδηλατικά κ.λπ.).

Ένα βασικό χαρακτηριστικό το οποίο δίχασε τους ερωτηθέντες, είναι ο ρόλος που κατέχει η ΔΕΗ στον έλεγχο των υδάτων και στη διαχείριση των παραλίμνιων περιοχών. Η δημιουργία και λειτουργία του ΥΗΣ της ΔΕΗ προσέφερε νέες θέσεις εργασίας και επέλυσε διάφορα σημαντικά ζητήματα, ωστόσο η αξιοποίηση των παραλίμνιων εκτάσεων που βρίσκονται υπό το ιδιοκτησιακό καθεστώς της ΔΕΗ έχει προβληματίσει την πλειοψηφία των φορέων. Για την αξιοποίηση αυτών των εκτάσεων απαιτείται άδεια από τη ΔΕΗ η οποία είναι υπεύθυνη για την αποκατάσταση των ζημιών σε περίπτωση πλημμύρας, καθώς η στάθμη των υδάτων εξαρτάται από το φράγμα και τη λειτουργία του ΥΗΣ. Σύμφωνα με τους ερωτηθέντες, η αυξομειώση της στάθμης των υδάτων αποτελεί το κύριο εμπόδιο στην εγκατάσταση επιχειρήσεων στην περιοχή. Είναι ελάχιστες οι ιδιωτικές επενδύσεις που έχουν γίνει στις παραλίμνιες εκτάσεις της ΔΕΗ, πολλές από τις οποίες έγιναν δίχως την τήρηση των απαραίτητων αποστάσεων από τις όχθες της λίμνης και ήρθαν συχνά αντιμέτωπες με πλημμύρες.

Το βασικότερο μειονέκτημα στην περιοχή, σύμφωνα με τους φορείς, είναι η εμπλοκή πολλών φορέων η οποία καθιστά δύσκολη την αξιοποίησή της. Η απουσία οργανωμένων παρεμβάσεων ανάπτυξης στις παραλίμνιες διοικητικές ενότητες οφείλεται στην έλλειψη συνεννόησης των εμπλεκόμενων φορέων και κυρίως στην έλλειψη συντονισμού των δύο Δήμων μέσω της Περιφέρειας. Άλλα μειονεκτήματα είναι η έλλειψη προθυμίας πολλών πολιτών για διεκδίκηση καλύτερων συνθηκών, καθώς και η έλλειψη συνολικού σχεδιασμού και ενός ειδικού θεσμικού πλαισίου που να καθορίζει με ακρίβεια τις χρήσεις γης στην περιοχή μελέτης. Αρνητική χαρακτηρίστηκε και η μη εκπόνηση νέων ΓΠΣ για τα Σέρβια, τον Βελβεντό και τις υπόλοιπες περιοχές (της Κοζάνης βρίσκεται στο στάδιο εκπόνησης).

Πολλοί από τους φορείς ανέφεραν ως μειονέκτημα την απουσία ενός οργανωμένου οδικού δικτύου στην περιοχή και κυρίως ενός περιφερειακού δρόμου γύρω από τη λίμνη με τον οποίο θα συνδέονται οι κοντινοί οικισμοί. Το σχέδιο υλοποίησης του δρόμου αυτού, όπως διευκρινίστηκε, έχει ξεκινήσει εδώ και αρκετά χρόνια αλλά δεν οριστικοποιήθηκε μέχρι σήμερα. Ως μειονεκτήματα χαρακτηρίστηκαν οι έντονες κατολισθήσεις στο δρόμο που ενώνει τον ΥΗΣ με το Βελβεντό (απαγορεύεται η πρόσβαση σε αυτόν) και η ύπαρξη ελάχιστων ξενοδοχειακών μονάδων με χαμηλή ζήτηση. Απειλητικές κρίνονται, επίσης, για τις δασικές εκτάσεις η βοσκή, οι εκχερσώσεις για δημιουργία αγροτικών καλλιέργειών, η παράνομη θήρα και κυρίως η παράνομη υλοτομία που λόγω της οικονομικής κρίσης έχει αυξηθεί σε μεγάλο βαθμό.

5.2.3 Ο πυρήνας ανάπτυξης της περιοχής στα επόμενα χρόνια

Για τα επόμενα χρόνια οι φορείς αναζητούν τη συμμετοχική διαδικασία και τη συνεργασία ανάμεσα στους βασικούς πυλώνες ανάπτυξης της περιοχής. Ήταν ποικίλες οι απαντήσεις που δόθηκαν στη συγκεκριμένη ερώτηση και οι περισσότερες

από αυτές συνέκλιναν κυρίως στον πυρήνα ανάπτυξης της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, του πρωτογενή τομέα, της γαστρονομίας και της εκπαίδευσης. Ο πυρήνας ανάπτυξης της ΔΕΗ ήρθε σε δεύτερη μοίρα από τους περισσότερους ερωτηθέντες, παρά το γεγονός ότι σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο έχει κυρίαρχο ρόλο. Η εκπόνηση προγραμμάτων εκπαίδευσης και ενημέρωσης για τη λειτουργία του ΥΗΣ και την αξιοποίηση της λίμνης από τη ΔΕΗ, θα μπορούσε να αποτελέσει έναν εναλλακτικό τρόπο γνωριμίας με την περιοχή και να προσελκύσει περισσότερο κόσμο. Κοινή άποψη των φορέων είναι ότι οποιοδήποτε θέμα ανάπτυξης πρέπει να εξετάζεται σε περιφερειακό επίπεδο και να λαμβάνονται υπόψη οι δυνατότητες και οι ιδιαιτερότητες της κάθε περιοχής ξεχωριστά.

Η αξιοποίηση και ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος ως πυρήνας ανάπτυξης της ευρύτερης περιοχής, ήταν απάντηση που δόθηκε από αρκετούς ερωτηθέντες. Οι φορείς υποστήριξαν πως οι δασικές εκτάσεις των Περίων νοτιοανατολικά της περιοχής μπορούν να αναπτυχθούν περαιτέρω και κυρίως όσον αφορά τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Επιπλέον, η λίμνη Πολυφύτου μπορεί να αξιοποιηθεί για τη διοργάνωση εκδηλώσεων και αθλητικών γεγονότων και η Αιανή μπορεί να προβληθεί λόγω της πολιτιστικής ταυτότητας που διαθέτει, αποσκοπώντας στην τουριστική ανάπτυξη της περιοχής, μιας και δε μπορεί να λειτουργήσει σημαντικά ως αυτόνομος προορισμός.

Αξιοσημείωτη είναι η θέση ορισμένων φορέων ότι οποιοσδήποτε κι αν είναι ο πυρήνας που θα αναπτυχθεί τελικά στην περιοχή, είναι σημαντικό οι ίδιοι οι κάτοικοι να έχουν ένα βασικό ρόλο σε αυτό συμβάλλοντας στην ανάπτυξη του τόπου τους. Ειδικότερα, η δημιουργία ενός περιφερειακού δρόμου γύρω από τη λίμνη, η οποία είναι υπό μελέτη εδώ και χρόνια, θεωρείται από πολλούς ότι θα ωφελήσει μία μερίδα πληθυσμού, κυρίως όσον αφορά στον πρωτογενή τομέα. Πολλοί από τους κατοίκους της πόλης δείχνουν διάθεση επιστροφής στο χωριό, σε περίπτωση υλοποίησης ενός τέτοιου έργου και ενδεχομένως και άλλων υποδομών που θα δημιουργήσουν νέες θέσεις εργασίας στην περιοχή. Με αυτόν τον τρόπο οι κάτοικοι θα έχουν και πιο εύκολη πρόσβαση στις καλλιέργειές τους οι οποίες στην πλειοψηφία τους είναι σιτηρά. Ως προς αυτή την κατεύθυνση, ο οδικός άξονας που συνδέει το φράγμα Πολυφύτου με το Βελβεντό που ανήκει στη ΔΕΗ και παραμένει κλειστός (υπάρχει σήμανση με πινακίδες), θα μπορούσε είτε να παραχωρηθεί από τη ΔΕΗ για τη δημιουργία δημόσιου δρόμου, είτε να αναλάβει η ίδια την προστασία από τις καταπτώσεις βράχων σε αυτόν.

5.2.4 Η ανάδειξη της περιοχής ως τουριστικού προορισμού

Ως προς την ανάδειξη της περιοχής ως τουριστικού προορισμού, οι φορείς έκριναν απαραίτητη την εκπόνηση ενός ολοκληρωμένου περιφερειακού - τοπικού σχεδίου ανάπτυξης του τουρισμού που να αναδεικνύει τα συγκριτικά πλεονεκτήματά της. Σημαντική, επίσης, θεωρείται η σύσταση επιτροπής που θα αναλάβει την αξιοποίηση της λίμνης μέσω ποικίλων δράσεων, όπως είναι για παράδειγμα η ανάπτυξη της ιχθυοκαλλιέργειας, της δεντροκαλλιέργειας, η παροχή ενός συνολικού τουριστικού πακέτου για την περιοχή κ.ά. Επειδή η διασφάλιση της βιωσιμότητας στην περιοχή

συνδέεται με την ανάδειξή της ως τουριστικού προορισμού, είναι απαραίτητη η εφαρμογή των Σχεδίων Διαχείρισης των Υδάτων και η εξέταση όλων των παράπλευρων διαστάσεων στις παρεμβάσεις και στη διαχείριση της ΔΕΗ για τα προβλεπόμενα έργα της. Οι περισσότεροι από τους φορείς έδωσαν, επίσης, έμφαση στην αξιοποίηση των υφιστάμενων πλωτών εξέδρων της λίμνης, η οποία μπορεί να γίνει προς όφελος των ιδιωτών και των συλλόγων που χρησιμοποιούν τις βάρκες, αλλά θα συμβάλλει κυρίως στην εκτέλεση τουριστικών διαδρομών με στάσεις για επίσκεψη και ξενάγηση στους παραλίμνιους οικισμούς.

Σύμφωνα με τις απαντήσεις που δόθηκαν, στην ευρύτερη περιοχή υπάρχει ήδη ένας ικανοποιητικός αριθμός ξενοδοχειακών μονάδων και ενοικιαζόμενων δωματίων και η ζήτηση της αγοράς στο μέλλον θα καθορίσει αν είναι αναγκαία η κατασκευή νέων καταλυμάτων. Ωστόσο, στην παρούσα φάση θα μπορούσαν να διερευνηθούν οι κατάλληλοι δημόσιοι ή δημοτικοί χώροι γύρω από τη λίμνη και στο βουνό των Περίων, που να προορίζονται για ενοικίαση σε ιδιώτες με σκοπό την κατασκευή νέων μονάδων μελλοντικά. Παράλληλα, μπορεί να εξεταστεί και η ανάγκη για δημιουργία χώρων εστίασης και κυρίως ξενοδοχείου που να διαθέτει συνεδριακό κέντρο, καθώς είναι μία υποδομή που εκλείπει από την περιοχή.

Οι απαραίτητες υποδομές για ψυχαγωγικές, αθλητικές και άλλου είδους δραστηριότητες στις παραλίμνιες περιοχές, πρέπει να είναι κατάλληλα σχεδιασμένες, ώστε η υπερχειλίση των υδάτων της λίμνης να μην επηρεάζει τη διεξαγωγή ειδικών γεγονότων (δεν αρκεί μόνο η άδεια και η αντιπλημμυρική προστασία της ΔΕΗ). Είχαν γίνει ορισμένες προτάσεις βασισμένες στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Κοζάνης 2014-2019 για τη δημιουργία κέντρου ναυταθλητικών δραστηριοτήτων (θαλάσσιο σκι, πόλο κ.ά.), που να παρέχει και άλλου είδους εξυπηρετήσεις (καφετέριες, καταλύματα, camping, lake party κ.ά.), οι οποίες όμως δεν υλοποιήθηκαν. Όπως προκύπτει από τις απαντήσεις, πέρα από τις προτάσεις που τίθενται και τις δυνατότητες που παρουσιάζει η περιοχή μελέτης, στην πράξη δεν έχει πραγματοποιηθεί μέχρι στιγμής κάποιο οργανωμένο ειδικό γεγονός που να συγκεντρώνει μεγάλο πλήθος επισκεπτών στις παραλίμνιες περιοχές.

5.2.5 Ο ρόλος των εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην ανάπτυξη της περιοχής

Στη συγκεκριμένη ερώτηση, οι φορείς απάντησαν ότι η ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού είναι ο καταλληλότερος τρόπος ανάδειξης και εξασφάλισης της βιωσιμότητας των αξιόλογων πόρων της περιοχής. Οι μορφές εναλλακτικού τουρισμού που προτάθηκαν για να αναπτυχθούν στην περιοχή είναι ο πολιτιστικός τουρισμός, ο οικοτουρισμός, ο γαστρονομικός και ο αθλητικός τουρισμός. Ορισμένοι φορείς πρόσθεσαν ότι υπάρχει και η δυνατότητα ανάπτυξης του συνεδριακού τουρισμού μέσω της δημιουργίας ενός σύγχρονου συνεδριακού κέντρου.

Για την αξιοποίηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, κρίνεται σημαντική η λήψη μέριμνας για κατασκευή οικημάτων παραδοσιακής αρχιτεκτονικής, που θα συνάδουν με την πολιτιστική ταυτότητα της περιοχής και θα παραχωρηθούν σε

συλλόγους ή σωματεία που ασχολούνται ή θα ασχοληθούν με δραστηριότητες στη λίμνη. Στο ίδιο πλαίσιο, προτείνεται η δημιουργία ενός εκτεταμένου αρχαιολογικού πάρκου, με τη σύνδεση όλων των ανασκαμμένων αρχαιολογικών χώρων της περιοχής και των αρχαιοτήτων της νέας λίμνης του φράγματος Ιλαρίωνα. Το έργο αυτό θα έδινε τη δυνατότητα γνωριμίας των επισκεπτών με ένα σημαντικό –χωρικά και πολιτισμικά– δείγμα της κοιλάδας του μέσου ρου του Αλιάκμονα και ιδιαίτερα του παραποτάμιου πολιτισμού του.

Αρκετοί από τους φορείς πρότειναν τη δημιουργία τοπικών κέντρων ενημέρωσης σε διάφορα σημεία περιμετρικά της λίμνης, αλλά και σε θέσεις ιδιαίτερου φυσικού κάλλους. Κατάλληλες θέσεις κρίνονται η Νεράιδα, το φαράγγι Σερβίων, οι καταρράκτες του Βελβεντού, η Παναγία Καισαρειάς κ.ά., οι οποίες σε συνδυασμό με τις προτάσεις της τοπικής αυτοδιοίκησης για ανάπτυξη της λίμνης Πολυφύτου, θα έφερναν αβίαστα και ευχάριστα τον πολίτη σε επαφή με την πολιτιστική κληρονομιά της περιοχής. Επιπλέον, οι πολιτιστικές εκδηλώσεις που γίνονταν τα προηγούμενα χρόνια στο πλατανόδασος Ρυμνίου και στην Καισαρεία θα μπορούσαν με τις κατάλληλες υποδομές να αποτελέσουν μέρος ενός ευρύτερου φεστιβάλ στις παραλίμνιες περιοχές.

Οι προτάσεις που τέθηκαν μέσω των απαντήσεων, για την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού αξιοποιώντας τους φυσικούς πόρους της περιοχής είναι ποικίλες. Συγκεκριμένα, αφορούν τη χάραξη μονοπατιών, τη δημιουργία ενός συνολικού σχεδίου διαχείρισης για τον οικοτουρισμό και την επαναφορά της «Γιορτής των νερών» στο πλατανόδασος Ρυμνίου σε συνεργασία με άλλες οικολογικές οργανώσεις. Για την παρατήρηση του φυσικού τοπίου, της χλωρίδας και της πανίδας προτείνεται η αξιοποίηση των πλωτών εξέδρων για την πραγματοποίηση διαδρομών με τουριστικά σκάφη (ιδιαίτερη διαδρομή από τα Ίμερα μέχρι το φράγμα Πολυφύτου). Στο παρελθόν είχε γίνει μία πρωτοβουλία για κατασκευή τουριστικού πλωτού σκάφους το οποίο θα λειτουργούσε με τη χρήση ηλιακής ενέργειας, αλλά δεν βρέθηκε πρόσφορο έδαφος για την υλοποίησή του.

Πολλοί από τους φορείς έδωσαν ιδιαίτερη έμφαση στην ανάπτυξη της ιχθυοκαλλιέργειας για την ανάδειξη των αξιόλογων ειδών ιχθυοπανίδας και στην ενίσχυση των τοπικών προϊόντων. Οι κατάλληλες υποδομές μπορούν να συμβάλλουν στην αύξηση της παραγωγής, των ειδών των ψαριών, στη βελτίωση της αλιείας και σε συνδυασμό με την ανάπτυξη της γαστρονομίας η περιοχή μπορεί να αποτελέσει πόλο έλξης για τους επισκέπτες που ενδιαφέρονται για γαστρονομικό τουρισμό. Επιπλέον, τέθηκε σημαντική η αξιοποίηση της ποικιλίας όλων των τοπικών προϊόντων για την ανάδειξη της περιοχής, όπως είναι τα ροδάκινα Βελβεντού (τρίημερη γιορτή ροδάκινου κάθε Αύγουστο από το γυναικείο συνεταιρισμό) και το λάδι στο συνεταιρισμό Ιμέρων.

Αναφορικά με την ανάπτυξη του αθλητικού τουρισμού στην περιοχή, μέσω των απαντήσεων προτάθηκε η φιλοξενία οργανωμένων αθλητικών αγώνων από το Ναυτικό Όμιλο Κοζάνης, η αξιοποίηση της προβλήτας του, η δημιουργία

περιφραγμένων παραλιών σε κατάλληλα σημεία και η δημιουργία οργανωμένων κατασκηνώσεων πλησίον αυτών των παραλιών. Για τη διαφύλαξη της ιχθυοπανίδας της λίμνης, κρίνεται σκόπιμο τα τεθεί ένα ισοζύγιο στο ψάρεμα που πέρα από χόμπι, αποτελεί και βασικό εισόδημα δεκάδων οικογενειών στην περιοχή. Τα αθλητικά γεγονότα και το ψάρεμα θα πρέπει να διεξάγονται με σεβασμό προς το περιβάλλον, όπως τονίστηκε. Για το λόγο αυτό, προκειμένου να γίνει γνωστή και στο ευρύτερο κοινό η ποιοτική κατάσταση των υδάτων της λίμνης, κρίνεται σημαντική η τοποθέτηση των ανάλογων πινακίδων σε διάφορα σημεία κατά μήκος της λίμνης.

5.2.6 Η συμβολή του φορέα στην ανάδειξη και αναβάθμιση της περιοχής

Η προθυμία για συμμετοχή, συνεισφορά και συμβολή στην ανάδειξη και αναβάθμιση της περιοχής, εκδηλώθηκε από τους περισσότερους ερωτηθέντες. Ο ρόλος που μπορεί να ανατεθεί στον καθένα για αυτό το σκοπό, καθώς και οι ήδη υπάρχουσες αρμοδιότητες που έχουν ορισμένοι από τους φορείς στην περιοχή, θα φανερώσουν μελλοντικά τη θετική επίδρασή τους. Βασικό ρόλο παίζει και η προθυμία των φορέων για την ανάπτυξη συνεργασιών, καθώς το γεγονός ότι είναι πολλοί οι εμπλεκόμενοι στην ανάπτυξη της περιοχής, δεν αφήνει πολλά περιθώρια για επίτευξη των επιθυμητών στόχων με μεμονωμένη συμμετοχή και μονόπλευρη δράση.

Ειδικότερα, ιδιαίτερα σημαντική είναι η ανάπτυξη συνεργασίας μεταξύ των δύο Δήμων και η διασφάλιση του συντονιστικού ρόλου της Περιφέρειας για τη λήψη ολοκληρωμένων δράσεων κατά μήκος του συνόλου της λίμνης. Η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας μπορεί σε κάθε περίπτωση να αναλάβει τον έλεγχο της ποιότητας των υδάτων, μιας και είναι ήδη αρμόδια γι' αυτό το σκοπό (πραγματοποιείται κάθε τρεις μήνες από τους δέκα σταθμούς μέτρησης του ΚΕΠΕ). Ο ρόλος της Περιφέρειας είναι καθοριστικός, διότι η αξιοποίηση των υδάτων της λίμνης για οποιαδήποτε δραστηριότητα και λειτουργία, όπως ισχύει στην περίπτωση του ΥΗΣ της ΔΕΗ, απαιτεί άδεια από αυτήν. Η ΔΕΗ είναι, επίσης, ένας φορέας που θα έχει καθοριστική συμβολή στην τουριστική ανάπτυξη της λίμνης, καθώς μέσω της λειτουργίας του ΥΗΣ, ασκεί τη μεγαλύτερη επιρροή μέχρι σήμερα από οποιονδήποτε άλλο φορέα. Στο μέλλον έχει τη δυνατότητα να συμβάλλει σημαντικά σε θέματα που αφορούν την αντιπλημμυρική προστασία σε δραστηριότητες στις παραλίμνιες περιοχές.

Πολλοί ήταν οι φορείς που υποστήριζαν ότι η περαιτέρω προβολή και καλύτερη εξυπηρέτηση των επισκεπτών της περιοχής, θα μπορούσε να επιτευχθεί μέσω της συνεργασίας φορέων για τη δημιουργία μιας ολοκληρωμένης εφαρμογής οργάνωσης ταξιδιού που να αφορά την ευρύτερη ανάδειξη της Περιφέρειας. Η συνεργασία μεταξύ των φορέων μπορεί να συμβάλλει, επίσης, στην ένταξη των πολιτισμικών ευρημάτων της παραλίμνιας περιοχής στη σύγχρονη ζωή ως εργαλείο εκπαίδευσης, ενημέρωσης και ανάπτυξης βασιζόμενης στη γνώση του παρελθόντος. Το γεγονός ότι οι ανασκαμμένοι χώροι καταστρέφονται αμέσως μετά την έρευνά τους, δεν αφήνει περιθώρια για σωστή διαχείριση των πολιτισμικών χώρων. Συνεπώς, απομένει η διαχείριση των κινητών ευρημάτων, πολλά από τα οποία εκτίθενται στις αρχαιολογικές συλλογές και τα μουσεία.

Η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, της χλωρίδας και της πανίδας της περιοχής στηρίζεται σχεδόν εξ' ολοκλήρου στη δράση της Οικολογικής Κίνησης Κοζάνης, μίας αστικής μη κερδοσκοπικής ομάδας, που δραστηριοποιείται πολλά χρόνια σε θέματα που αφορούν την ατμοσφαιρική ρύπανση, την ενέργεια, τις παρεμβάσεις της ΔΕΗ, τη διαχείριση των υδάτων κ.ά.. Ο εν λόγω φορέας μπορεί να συμβάλει στην ανάδειξη-λύση περιβαλλοντικών προβλημάτων, στην άσκηση νομικής πίεσης για διάφορα ζητήματα (π.χ. παράνομο κυνήγι), στις εθελοντικές δράσεις και στη συμμετοχή σε διεθνείς και εθνικές καμπάνιες (π.χ. για την κλιματική αλλαγή). Στο πλαίσιο δράσης της, η ομάδα συμμετέχει στα προγράμματα LEADER και Πίνδος, συνεργάζεται με το Ινστιτούτο Αλιευτικής Έρευνας (ΙΝΑΛΕ) του Εθνικού Ιδρύματος Αγροτικής Έρευνας (ΕΘΙΑΓΕ) και αποτελεί φορέα υλοποίησης στην έκδοση τεύχους για τη λίμνη που διανέμεται δωρεάν.

Το Πανεπιστήμιο και το ΤΕΙ Δυτικής Μακεδονίας μπορούν να συνεισφέρουν σε πολλά πεδία, κυρίως όσον αφορά ερευνητικά και εκπαιδευτικά προγράμματα. Οι φορείς αυτοί αναλαμβάνουν τη μέτρηση, παρακολούθηση, αξιολόγηση και αντιμετώπιση των προβλημάτων που προκαλεί η ανθρώπινη δραστηριότητα όταν συνεπάγεται μεταβολές και αλλοιώσεις στο περιβάλλον. Στο πλαίσιο δράσης τους εντάσσονται και τα ενεργειακά συστήματα και μεταφορές, η ενεργειακή και περιβαλλοντική διαχείριση των κτιρίων, η ενεργειακή πολιτική κ.ά. Η μελέτη της περιοχής, όπως ειπώθηκε, θα μπορούσε να ανατεθεί στο Πανεπιστήμιο και στο ΤΕΙ, τα οποία με την παράλληλη συνεργασία με άλλες σχολές (Δασολογίας, Γεωπονίας, Ιχθυολογίας, Πολυτεχνική Σχολή ΑΠΘ κ.ά.), θα μπορούσαν να προσφέρουν ένα συνολικό και πολυδιάστατο σχέδιο ανάπτυξης που χρειάζεται η ευρύτερη περιοχή της λίμνης.

5.3 ΑΛΛΑ ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΥ ΣΥΖΗΤΗΘΗΚΑΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ

Στο σημείο αυτό γίνεται αναφορά σε κάποια άλλα θέματα που συζητήθηκαν με τους διάφορους φορείς τα οποία έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Πολλοί από τους ερωτηθέντες εστίασαν σε πρακτικά ζητήματα που πρέπει να ληφθούν υπόψη στην ανάπτυξη της περιοχής, ενώ άλλοι εστίασαν σε προτεινόμενες παρεμβάσεις και σε μελέτες που έχουν γίνει για την περιοχή και δεν έχουν υλοποιηθεί μέχρι σήμερα.

Ο πρόεδρος του ΤΕΕ του Τμήματος Δυτικής Μακεδονίας επεσήμανε ότι σημαντικό ρόλο για την περιοχή έχει η ανάπτυξη τουριστικής κουλτούρας των κατοίκων της και τόνισε ότι η ένταξή της σε ένα ενιαίο δίκτυο τουρισμού των λιμνών σε συνδυασμό με ένα καλό branding και την ανάδειξη του είδους της караβίδας, θα αποτελούσαν έναν εναλλακτικό τρόπο τουριστικής ανάπτυξής της. Αναφορικά με τις παραλίμνιες απαλλοτριωμένες εκτάσεις, ο διευθυντής του ΥΗΣ Πολυφύτου διευκρίνισε ότι στη ΔΕΗ ανήκουν όσες βρίσκονται σε υψόμετρο δύο μέτρα πάνω από το μέγιστο ύψος της στάθμης των υδάτων της λίμνης (δηλαδή από 291 έως 293 μέτρα). Παρόλα αυτά, όπως ανέφερε, πολλές από τις ιδιωτικές παρεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν σε αυτές τις εκτάσεις έγιναν δίχως την απαραίτητη έγκριση από τη ΔΕΗ και την Περιφέρεια. Ο εκπρόσωπος της Διεύθυνσης Δασών Κοζάνης εστίασε στην ανάγκη ανάπτυξης ενός καλύτερου οδικού δικτύου στις ορεινές περιοχές και κυρίως στον

αξιόλογο ορεινό οικισμό Καταφύγιο Βελβεντού, καθώς μέχρι σήμερα εξυπηρετείται μέσω του οικισμού Αγίας Κυριακής. Ο πρόεδρος της Ένωσης ξενοδόχων τόνισε ότι ο νότιος άξονας της ΠΕ Κοζάνης, στον οποίο ανήκει η περιοχή μελέτης, χρειάζεται ένα ολοκληρωμένο τουριστικό σχέδιο το οποίο θα μπορούσε να δώσει κίνητρα στους ιδιώτες για τη δημιουργία νέων ξενοδοχειακών επιχειρήσεων σε κατάλληλα σημεία.

Στη συνέντευξη με την υπεύθυνη του Τμήματος Κτιριακών και Αναπλάσεων από τη Διεύθυνση Υποδομών της Αναπτυξιακής Δυτικής Μακεδονίας ΑΕ, δόθηκαν λεπτομέρειες για την πληθώρα των σχεδίων ανάπλασης και τουριστικής αξιοποίησης του παραλίμιου μετώπου, με το οποίο ασχολείται ο φορέας εδώ και πολλά χρόνια. Η δημιουργία ενός περιφερειακού δρόμου γύρω από τη λίμνη αποτελεί κύρια πρόταση του φορέα, καθώς αποσκοπεί στην ενοποίηση των υπαρχόντων μεμονωμένων παραλίμιων δραστηριοτήτων των οικισμών, στην ενοποίηση του κάθε οικισμού ξεχωριστά με τη λίμνη, καθώς και στην ενοποίηση των παραλίμιων αρχαιολογικών, ιστορικών και πολιτιστικών χώρων και αυτών που βρίσκονται μέσα στους οικισμούς. Επιπλέον, μπορεί να αποτελέσει κίνητρο ανάπτυξης της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, με τη δημιουργία χώρων εστίασης, διασκέδασης ή ακόμα και καταλυμάτων κατά μήκος της παραλίμνιας ζώνης, με θέα τη λίμνη ή κάποιο ενδιαφέρον φυσικό χαρακτηριστικό της περιοχής.

Η αναβάθμιση του διαμορφωμένου χώρου αναψυχής της παραλίμνιας περιοχής της Νεράιδας περιλαμβάνεται στα σχέδια που έγιναν και προτείνονται συγκεκριμένα έργα στην περιοχή αυτή. Αρχικά, προτείνεται η κατασκευή σωστής οδικής πρόσβασης στο χώρο, μέσω κατασκευής δρόμου παράλληλου προς τον Εθνικό δρόμο Κοζάνης-Λάρισας, από τον ήδη υπάρχοντα κόμβο των Ιμέρων. Έχουν σχεδιαστεί επίσης, κατάλληλος χώρος στάθμευσης των αυτοκινήτων, χώροι για αθλητικές δραστηριότητες στην παρόχθια ζώνη πλησίον του ΝΟΚ (βόλει, τένις κ.λπ.), ενώ ορισμένοι χώροι προορίζονται για δεντροφυτεύσεις. Παράλληλα, τα σχέδια αφορούν και τη διαμόρφωση κατάλληλου χώρου με ιδιαίτερη ανάδειξη του υδάτινου στοιχείου (υγρότοπος-φυτά) και ιδιαίτερη δενδροφύτευση γύρω από τους νέους υγρούς χώρους (υδάτινοι διάδρομοι με μικρές λίμνες).

Συνέχεια των παραπάνω προβλεπόμενων έργων αποτελεί η αναβάθμιση της πλαζ στην περιοχή του Ροδίτη, με τη μεταφορά και διάστρωση κατάλληλων ποσοτήτων κροκάλας, τη διαμόρφωση κοινόχρηστων χώρων, χώρων αναψυχής και χώρου στάθμευσης αυτοκινήτων. Για τη διευκόλυνση της πρόσβασης προτείνεται η δημιουργία κόμβου σύνδεσης της περιοχής παρέμβασης από την πλευρά του Ροδίτη με τον Εθνικό δρόμο Αθηνών-Κοζάνης και ασφαλτόστρωση μέχρι την πλαζ. Απαραίτητες δράσεις για τα έργα τόσο στη Νεράιδα όσο και στο Ροδίτη, είναι η υδροδότηση και αποχέτευση των παραλίμιων χώρων παρέμβασης. Στα σχέδια προβλέπεται επίσης, η δημιουργία πλωτής διασύνδεσης της παραλίμνιας περιοχής της Νεράιδας με την παραλίμνια περιοχή Ροδίτη, μέσω του υπάρχοντος πλωτού λιμένα της Νεράιδας. Για την υλοποίησή της προτείνεται αναδιάταξη των υπαρχόντων τμημάτων του πλωτού λιμένα στη Νεράιδα, κατά τέτοιο τρόπο ώστε τμήμα αυτού να αποτελέσει μέρος του πλωτού διαδρόμου σύνδεσης Νεράιδας-Ροδίτη. Παράλληλος

στόχος είναι η δυνατότητα διέλευσης των κωπηλατικών λέμβων από συγκεκριμένο τμήμα του πλωτού διαδρόμου.

Άλλες προτάσεις που έχουν γίνει από το φορέα για τις παραλίμνιες περιοχές, αφορούν αναπλάσεις στις περιοχές πρόσβασης σκαφών στα σημεία που έχουν ήδη τοποθετηθεί πλωτές εξέδρες. Πρόκειται ουσιαστικά για στοχευμένες επεμβάσεις για δημιουργία κοινόχρηστων χώρων στις περιοχές πρόσβασης σκαφών σε Ίμερα, Βελβεντό, Σέρβια, Κρανίδια, Σπάρτο και Ρύμνιο. Τα έργα στις περιοχές αυτές περιλαμβάνουν: ασφαλτόστρωση του δρόμου πρόσβασης στις περιοχές των πλωτών, δημιουργία χώρων στάθμευσης αυτοκινήτων, διαμόρφωση διαδρόμων πεζής κυκλοφορίας, δέντροφυτεύσεις, διαμόρφωση κατάλληλων χώρων ανάπαυσης-θέας εντός των αναγραφόμενων εκτάσεων, σήμανση με ξύλινες διακριτικές πινακίδες πληροφόρησης και διακριτικό φωτισμό. Στην ανάπλαση της περιοχής πρόσβασης σκαφών των Σερβίων (πλησίον της γέφυρας) προτείνεται κόμβος σύνδεσης του χώρου με τον εθνικό δρόμο Αθηνών-Κοζάνης, ο οποίος με τη διαμόρφωση δρόμου θα οδηγεί στους χώρους στάθμευσης και έπειτα στην πλωτή εξέδρα. Στην παραλίμνια περιοχή των Κρανιδίων, σε μικρή απόσταση δυτικά της πλωτής εξέδρας, βρίσκεται ο αναπλασμένος λόφος του Προφήτη Ηλία όπου ήδη έχουν αναπτυχθεί παραλίμνιες δραστηριότητες δυτικά αυτού. Για τη σύνδεση των δύο περιοχών εκατέρωθεν του λόφου, προτείνεται η ασφαλτόστρωση και κατάλληλη διαμόρφωση των υπαρχόντων δρόμων, καθώς και η ανάπλαση της παραλίμνιας περιοχής δυτικά του λόφου. Αναφορικά με την πλωτή νησίδα στο Ρύμνιο (περιοχή που τη μισή περίοδο του χρόνου στερείται νερού), προτείνεται η δημιουργία εξέδρας πρόσδεσης σκαφών στο άνοιγμα του υπάρχοντος αναχώματος. Αναγκαία, επίσης, κρίνονται η σύνδεση της νησίδας με τον αγροτικό δρόμο μέσω ξύλινης γεφύρωσης, ο εγκιβωτισμός και η λιθόστρωση αυτού του δρόμου, ώστε να υπάρξει η δυνατότητα πρόσβασης στην πλωτή νησίδα, όταν η περιοχή του πλατανόδασους είναι κάτω από τα νερά της λίμνης.

Η διασύνδεση της λίμνης Πολυφύτου με τη την πόλη των Σερβίων και κατά συνέπεια με τα Κάστρα, αποτελεί επίσης έργο που προτάθηκε από την ANKO. Συγκεκριμένα, στα σχέδια προτείνονται δύο διαφορετικά σενάρια δημιουργίας πεζόδρομου-ποδηλατοδρόμου. Το πρώτο τμήμα του (είναι ίδιο και στα δύο σενάρια) ξεκινάει από το όριο του εγκεκριμένου σχεδίου της πόλης των Σερβίων, που μέσω του αγροτικού δρόμου του αγροτικού αναδασμού των Σερβίων και του παράλληλου της Εθνικής οδού βοηθητικού δρόμου, φτάνει μέχρι τον υφιστάμενο κόμβο του Βελβεντού. Η διαφορά στα δύο σενάρια είναι ότι στη μία περίπτωση ο πεζόδρομος-ποδηλατόδρομος, μετά τον κόμβο του Βελβεντού καταλήγει δυτικά της γέφυρας (περιοχή για μελλοντικό Ναυταθλητικό κέντρο), ενώ στη δεύτερη περίπτωση συνεχίζει ανατολικά καταλήγοντας κάτω από το ξωκλήσι της Αγίας Βαρβάρας. Στα δύο σενάρια προτείνεται ο ίδιος χώρος στάσης-αναψυχής στο μέσο της διαδρομής, ενώ στο δεύτερο σενάριο προτείνεται ένας επιπλέον χώρος στάσης-αναψυχής προσαρμοσμένος στις υπάρχουσες κατασκευές του προαύλιου χώρου της εκκλησίας της Αγίας Βαρβάρας (χρήση πέτρας και ξύλου).

Η ανάδειξη των χώρων θρησκευτικού ενδιαφέροντος συνεχίζεται και με τα προτεινόμενα έργα στην περιοχή Καισαρειάς και Σπάρτου, τα οποία αφορούν αναπλάσεις στον Προφήτη Ηλία Καισαρειάς, Προφήτη Ηλία Σπάρτου, Παναγία Καισαρειάς και Άγιο Νικάνορα Σπάρτου. Τα έργα περιλαμβάνουν δημιουργία πλαζ και μικρού θεάτρου στην περιοχή της Παναγίας, δημιουργία δρόμων πρόσβασης (ασφαλτόστρωση, ηλεκτροφωτισμός, σήμανση των χώρων), δημιουργία χώρων στάθμευσης αυτοκινήτων, υδροδότηση και αποχέτευση των χώρων παρέμβασης, δεντροφυτεύσεις κ.ά.

Ο διευθυντής Περιβάλλοντος, Χωρικού Σχεδιασμού και Ανάπτυξης Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας τόνισε ότι οποιαδήποτε ιδέα μπορεί να αποτελέσει κίνητρο για δημόσιες ή ιδιωτικές πρωτοβουλίες που θα συμβάλλουν στην ανάπτυξη της περιοχής. Είναι πολλές και ποικίλες οι προτάσεις που τίθενται εδώ και πολλά χρόνια για την αξιοποίηση και ανάδειξη της λίμνης Πολυφύτου. Ορισμένες από αυτές, μάλιστα, καταγράφηκαν πρόσφατα σε άρθρο, στο οποίο έγινε παραπομπή από τον εκπρόσωπο του φορέα, καθώς πιστεύεται από τον ίδιο ότι μπορούν να ληφθούν υπόψη. Ακολούθως, γίνεται μία συνοπτική παρουσίαση των βασικών σημείων του συγκεκριμένου άρθρου.

Στο άρθρο με τίτλο «Ανοιχτή επιστολή Νο2-Ανάπτυξη-αναβάθμιση-βελτίωση της Λίμνης Πολυφύτου περιφερειακά, εντός, εκτός και παραπλεύρως», γίνεται μία συνολική εξέταση των πιθανών προοπτικών ανάπτυξης της περιοχής, καθώς και των δράσεων που μπορούν και οφείλουν να λάβουν δημόσιοι και ιδιωτικοί φορείς. Αρχικά, προτείνεται η δημιουργία περιφερειακού δρόμου τριών λωρίδων: 1) Μονόδρομος (μιας κατεύθυνσης για λόγους κόστους κατασκευής) για ένα ή περισσότερα ηλεκτρονικά λεωφορεία με δυνατότητα συρμού, 2) Διάδρομος για πεζούς και καρτσάκια, 3) Διάδρομος για ποδήλατα και καρότσια χειροκίνητα, ποδοκίνητα, ηλεκτρικά και ηλεκτρονικά. Παραπλεύρως του περιφερειακού δρόμου προτείνεται να εξεταστεί η δυνατότητα κατασκευής ξενοδοχειακών μονάδων από ιδιώτες και προτείνεται η κατασκευή κτιρίου πολλαπλών χρήσεων προσβάσιμο από όλες τις κοινωνικές ομάδες σε ένα κομβικό σημείο που να διαθέτει καλή θέα. Οι αίθουσες του κτιρίου θα φιλοξενούν: συνέδρια, καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, εκθέσεις ζωγραφικής και φωτογραφίας, εκθέσεις τυποποιημένων προϊόντων και γουνοφόρων επιχειρήσεων, εκθέματα φυσικής ιστορίας, πανίδας, χλωρίδας κ.ά..

Για τη διευκόλυνση της πρόσβασης από τους πρόποδες των Πιερίων μέχρι την κορυφή, προτείνεται η κατασκευή τελεφερίκ, καθώς και ήπιου εκπαιδευτικού χιονοδρομικού κέντρου στο βουνό με δύο πίστες (μία για παιδιά και μία για άτομα με ειδικές σωματικές και ψυχικές ανάγκες) για την ανάπτυξη χιονοδρομικού τουρισμού. Επιπλέον, στην ίδια περιοχή προτείνεται η δημιουργία ή βελτίωση χώρων γηπέδων, γυμναστηρίων, αναρριχητικών πιστών και η αξιοποίηση των βατών δασικών δρόμων για περιηγήσεις των επισκεπτών με άλογα. Οποιαδήποτε παρέμβαση στην περιοχή οφείλει να γίνεται με σεβασμό στο περιβάλλον, συνεπώς κρίνεται απαραίτητη η προστασία των αξιόλογων ειδών χλωρίδας και πανίδας και η φύτευση νέων δασυλλίων όπου απαιτείται μετά το πέρας των εργασιών.

Για την επίτευξη του στόχου που τίθεται στον τίτλο του άρθρου πρέπει, όπως αναφέρεται, να ιδρυθεί ένα Ινστιτούτο Ερευνών και Μελετών, το οποίο θα αποτελεί Νομικό Πρόσωπο και θα έχει ορισμένες αρμοδιότητες που θα εκχωρηθούν από την Κεντρική Διοίκηση. Οι αρμοδιότητες αυτές θα αφορούν: 1) Τη συγκέντρωση οποιασδήποτε έρευνας, μελέτης και κατασκευής έγινε ή προγραμματίζεται να γίνει στην περιοχή, 2) Την προκήρυξη διαγωνισμού για την έκδοση μελετών του έργου με κατάθεση και άλλων προτάσεων για την αποδοτικότερη διαχείριση της περιοχής και των δυνατοτήτων της για επιχειρησιακή, πολιτιστική και κοινωνικο-οικονομική ανάπτυξή της, 3) Τη δημιουργία ταμείου για τη χρηματοδότηση του έργου. Το απαιτούμενο ποσό μπορεί να συγκεντρωθεί από: τους προϋπολογισμούς των επιχειρησιακών προγραμμάτων, το κράτος με ένταξη σε αναπτυξιακά προγράμματα, τα προγράμματα της Κομισιόν - νέο Ταμείο Καινοτομίας, την Παγκόσμια Τράπεζα, διαφημίσεις, χορηγούς, ιδιώτες επενδυτές (Γκατζόφλιας, 2017).

Ο πρόεδρος της Οικολογικής Κίνησης Κοζάνης εστίασε στην ανάγκη διαφύλαξης του φυσικού πλούτου της περιοχής μελέτης και στη διενέργεια δράσεων προς αυτή την κατεύθυνση. Στην ημερίδα με τίτλο «Η ορνιθοπανίδα της λίμνης Πολυφύτου-Αλιάκμονα», που πραγματοποιήθηκε τον Ιανουάριο του 2012 στο Βελβεντό με την υποστήριξη της Οικολογικής Κίνησης Κοζάνης και του ΥΗΣ Πολυφύτου, παρουσιάστηκε η «Μελέτη καταγραφής της πανίδας της περιοχής τεχνητής λίμνης Πολυφύτου και προτάσεις διαχείρισης και ανάδειξης του υγροτόπου και της ευρύτερη περιοχής». Στην παρουσίαση προτάθηκαν τα ακόλουθα έργα για την περιοχή: 1) Αποκατάσταση υγροτόπου - Υποδομές για επισκέπτες στην περιοχή των Κρανιδίων, 2) Διαμόρφωση νησίδας στη νοτιοανατολική όχθη της γέφυρας των Σερβίων, 3) Πινακίδες ερμηνείας περιβάλλοντος στις γέφυρες Ρυμνίου και Σερβίων, στα φράγματα Πολυφύτου και Σφηκιάς και στη βραχώδη ζώνη Ρυμνίου - Γούλες, 4) Φυτεύσεις καλαμιών (*Phragmites australis*) στη νοτιοδυτική όχθη της γέφυρας Ρυμνίου και 5) Φύτευση παρόχθιας συστάδας με πλατάνια και λεύκες στην παραλίμνια περιοχή ανατολικά του οικισμού Ρυμνίου. Συγκεκριμένα για την πρόταση διαμόρφωσης νησίδας, είναι μία κίνηση που έχει στόχο τη διαφύλαξη τόπου επιβίωσης της αποικίας των πελεκάνων, οι οποίοι διανύουν καθημερινά πολλά χιλιόμετρα για να εξασφαλίσουν την τροφή τους. Επιπλέον, προτάθηκαν ΣΠΠ στη λίμνη Πολυφύτου, για τις οποίες έχουν πραγματοποιηθεί καμπάνιες σε όλες τις παραλίμνιες Κοινότητες σε συνεργασία με το Δήμο Κοζάνης.

Η εκπρόσωπος της Τεχνικής Υπηρεσίας Δήμου Σερβίων-Βελβεντού, ανέφερε ότι ο Δήμος εξετάζει, μεταξύ άλλων, την υλοποίηση έργων που αφορούν την ανάπτυξη ναυταθλητικών εγκαταστάσεων στη λίμνη Πολυφύτου (πλησίον της γέφυρας Σερβίων) και για τη διασύνδεση της λίμνης με τα κάστρα των Σερβίων. Για το ναυταθλητικό κέντρο προτείνεται η παραχώρηση 130 στρεμμάτων από τη ΔΕΗ στην περιοχή της πλωτής εξέδρας των Σερβίων. Για τη δημιουργία του κέντρου απαιτείται, επιπρόσθετα, η σύμφωνη γνώμη των αρχαιολογικών και δασικών υπηρεσιών, καθώς πρόκειται για εκτός σχεδίου περιοχή. Στο αντικείμενο του έργου περιλαμβάνονται μεταξύ άλλων, η δημιουργία λεμβαρχείου, κωπηλατηρίου, γυμναστηρίου, πισίνας, αναψυκτηρίου, υπαίθριων χώρων άθλησης, χώρων πρασίνου και εγκαταστάσεων

εστίασης και αναψυχής που θα χρησιμοποιούνται από όλους τους επισκέπτες. Σκοπός του έργου είναι: η διοργάνωση πανελλαδικών και βαλκανικών αγώνων, η σύνδεσή του με το ΝΟΚ και τον κοινωνικό ιστό των παραλίμνιων οικισμών, η δημιουργία ιστιοπλοϊκού ομίλου, η σύνδεσή του με τις υπόλοιπες πλωτές εξέδρες, η αύξηση της επισκεψιμότητας, η διαμόρφωση αθλητικής κουλτούρας και η αξιοποίησή του όλη τη διάρκεια του έτους προς όφελος του Δήμου.

Το έργο διασύνδεσης της λίμνης (ναυταθλητικό κέντρο) με τα κάστρα των Σερβίων έχει ως αντικείμενο: τη σύνδεση της λίμνης Πολυφύτου με την περιοχή του «Τούρκικου» Σχολείου, τη σύνδεση της περιοχής του «Τούρκικου» Σχολείου με την είσοδο της πόλης των Σερβίων, την ανάπλαση-αναμόρφωση της εισόδου της πόλης, την ολοκλήρωση της ανάπλασης-αναμόρφωσης του δρόμου σύνδεσης από το τέλος της πόλης (οδός Κάρπου) μέχρι την περιοχή του αναψυκτηρίου (στους πρόποδες του λόφου των Κάστρων). Από τη λίμνη έως την είσοδο της πόλης προβλέπεται η δημιουργία πεζόδρομου-ποδηλατοδρόμου κατά μήκος του Εθνικού δρόμου Κοζάνης-Λάρισας και εντός της ζώνης απαλλοτριώσεώς του με τη δημιουργία των απαιτούμενων κόμβων. Το εν λόγω έργο στοχεύει στη σύνδεση, ανάδειξη και προβολή των φυσικών και πολιτιστικών πόρων της περιοχής, καθώς και στην ανάκαμψη της οικιστικής υποβάθμισης της πόλης με την αναμόρφωση της εισόδου της, των κεντρικών οδικών αξόνων της και των κοινοχρήστων χώρων της. Στο πλαίσιο αναβάθμισης και βελτίωσης της εικόνας της πόλης περιλαμβάνεται και η ανάπλαση της πλατείας των Σερβίων, η οποία έχει ολοκληρωθεί.

5.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΠΕΔΙΟΥ

Η έρευνα πεδίου συνέβαλε σημαντικά στην εξαγωγή ορισμένων βασικών συμπερασμάτων, τόσο για τη λίμνη Πολυφύτου όσο και για την ευρύτερη περιοχή. Αρχικά, έγινε σαφές ότι ο ρόλος της ΔΕΗ είναι καθοριστικός για την αντιμετώπιση της μεγάλης αυξομείωσης της στάθμης και τη διαχείριση των υδάτων της λίμνης και κατ' επέκταση για την αξιοποίηση των παραλίμνιων εκτάσεων που ανήκουν στο ιδιοκτησιακό καθεστώς της. Ένα από τα δυνατά σημεία της λίμνης που επίσης χρειάζεται κατάλληλη διαχείριση για τη διατήρηση της ποιότητάς του, είναι η καθαρότητα των υδάτων της που κατά κύριο λόγο οφείλεται στη δημιουργία του φράγματος Ιλαρίωνα. Το γεγονός αυτό συνετέλεσε στην αύξηση των ειδών και των πληθυσμών της ιχθυοπανίδας και κατά συνέπεια στην ευδοκίμηση της αλιείας.

Όσον αφορά τη φυσική και πολιτιστική κληρονομιά, η μεγαλύτερη έμφαση δίνεται στην αξιοποίηση και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος των Πιερίων Όρων και του πολιτιστικού πλούτου της Αιανής, μέσω της ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Στο πλαίσιο αυτό, επιθυμητή κρίνεται και η ανάπτυξη του γαστρονομικού τουρισμού μέσω της αξιοποίησης των τοπικών προϊόντων ποιότητας, η διεξαγωγή αθλητικών και ψυχαγωγικών γεγονότων στη λίμνη και η ένταξη εκπαιδευτικών και ενημερωτικών προγραμμάτων στους διάφορους κλάδους απασχόλησης. Ζητήματα που απαιτούν λύση, είναι ο καθορισμός και η οργάνωση των χρήσεων γης, η βελτίωση και επέκταση του οδικού δικτύου και κυρίως η καλή οδική σύνδεση των

οικισμών με τη λίμνη, η βελτίωση και αύξηση των κοινωνικών υποδομών των οικισμών και η καλύτερη συνεργασία ανάμεσα στους δύο Δήμους και την Περιφέρεια σε θέματα που σχετίζονται με την αναπτυξιακή πορεία της περιοχής. Για το σκοπό αυτό ιδιαίτερα σημαντική είναι και η ενεργή συμμετοχή του τοπικού πληθυσμού, καθώς και η ενίσχυση των επιχειρηματικών του γνώσεων και της τουριστικής του κουλτούρας.

Η ανάδειξη της περιοχής ως τουριστικού προορισμού προϋποθέτει την ένταξή της σε ένα ενιαίο σχέδιο περιφερειακής-τοπικής ανάπτυξης και τη σύσταση μιας επιτροπής ή ενός Φορέα Διαχείρισής της. Εξίσου σημαντικό είναι να αποκτήσουν οι οικισμοί τη δυνατότητα φιλοξενίας επισκεπτών, καθώς οι τουριστικές επιχειρήσεις και υπηρεσίες είτε απουσιάζουν είτε είναι ελάχιστες σε αριθμό. Η ανάγκη για αύξηση των ξενοδοχειακών μονάδων θα διαπιστωθεί μελλοντικά, διότι προτεραιότητα πρέπει να δοθεί στη βελτίωση και αξιοποίηση των υφιστάμενων.

Η ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού υποστηρίζεται σε μεγάλο βαθμό, καθώς πιστεύεται ότι θα φέρει άμεσα αποτελέσματα στην ανάδειξη και προβολή της περιοχής και θα εξυπηρετήσει σημαντικά τον τοπικό πληθυσμό. Οι κύριες μορφές που προτείνονται είναι ο πολιτιστικός τουρισμός, ο οικοτουρισμός, ο γαστρονομικός, αθλητικός και συνεδριακός τουρισμός. Η ένταξη της Αιανής, των Σερβίων και γενικότερα όλων των πολιτιστικών πόρων και ευρημάτων σε δίκτυα πολιτιστικού περιβάλλοντος είναι απαραίτητη, όπως επίσης αναγκαίος είναι και ο συνδυασμός του οικοτουρισμού με το αξιόλογο και σπάνιο φυσικό περιβάλλον που συνθέτει το λιμναίο στοιχείο. Στην ανάπτυξη του γαστρονομικού τουρισμού κρίνεται ότι θα συντελέσει σε μεγάλο βαθμό η άνθιση της ιχθυοκαλλιέργειας, ενώ στον αθλητικό τουρισμό σε πρώτο στάδιο μπορεί να συμβάλλει η αξιοποίηση του δικτύου λιμναίων υποδομών Πολυφύτου και ο ΝΟΚ και σε δεύτερο στάδιο η διερεύνηση κατάλληλων θέσεων για δημιουργία κατασκηνώσεων και παραλιών. Αναφορικά με το συνεδριακό τουρισμό, η δημιουργία ενός σύγχρονου συνεδριακού κέντρου στην περιοχή θα επέλυε και περιφερειακά ζητήματα, διότι ανάλογη υποδομή δε διαθέτουν ούτε οι δύο Δήμοι ούτε και η ΠΕ Κοζάνης στο σύνολό της.

Τέλος, όλες οι μελέτες και οι προτάσεις που έχουν υποβληθεί και κατατεθεί από τους διάφορους φορείς, καθώς και από άλλους ενδιαφερόμενους, και αφορούν αναπτυξιακές παρεμβάσεις, μπορούν να εξεταστούν, να ληφθούν σοβαρά υπόψη και να συμβάλλουν πολυδιάστατα στην αναπτυξιακή πορεία της ευρύτερης περιοχής. Άλλωστε από την έρευνα πεδίου, φάνηκε ξεκάθαρα η προθυμία των φορέων για συμμετοχή και συνεισφορά στην ανάδειξη και αναβάθμιση της περιοχής, αναλαμβάνοντας ο καθένας τον κατάλληλο ρόλο. Σημειώνεται για ακόμα μία φορά ότι για να είναι αποδοτική και επιτυχής οποιαδήποτε ενέργεια, απαραίτητος και βασικός είναι ο καθοριστικός ρόλος της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας, που είναι αρμόδια για το συντονισμό και τη συνεργασία των Δήμων Κοζάνης και Σερβίων-Βελβεντού, στους οποίους εντάσσεται διοικητικά η περιοχή.

5.5 ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο, η διεξαγωγή της έρευνας πεδίου μέσω ημιδομημένων συνεντεύξεων με εκπροσώπους φορέων και με ειδικούς, βοήθησε επιπρόσθετα στην ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης της περιοχής και στην καλύτερη αξιολόγηση των δυνατοτήτων ανάπτυξής της. Η ανάλυση των απαντήσεων και τα συμπεράσματα από το σύνολο της έρευνας, έδωσαν τις βασικές κατευθύνσεις πάνω στις οποίες μπορεί να στηριχθεί η τουριστική ανάπτυξη της περιοχής, καθώς και τα σημαντικότερα στοιχεία και χαρακτηριστικά της που δύναται να αξιοποιηθούν για την ανάπτυξη των εναλλακτικών και ειδικών μορφών τουρισμού. Ουσιαστικά, μέσω αυτού του κεφαλαίου απαντήθηκαν τα ερωτήματα που τέθηκαν στην αρχή και στοχεύουν στην επίτευξη του βασικού σκοπού, που αφορά τις προοπτικές τουριστικής ανάπτυξης της περιοχής και τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Λαμβάνοντας υπόψη τόσο τα αποτελέσματα όσο και τη συνολική έρευνα που πραγματοποιήθηκε στην εν λόγω εργασία, διατυπώθηκαν ορισμένες προτάσεις οι οποίες παρουσιάζονται στο επόμενο κεφάλαιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Σε πολλές περιοχές ο τουρισμός μπορεί να αποτελέσει σημαντική αναπτυξιακή και οικονομική δύναμη, καθώς και βασικό εργαλείο προώθησης της περιφερειακής ανάπτυξης. Ο κατάλληλος σχεδιασμός, προγραμματισμός και διαχείριση δύναται να συμβάλλουν στην αποφυγή της υπερεκμετάλλευσης των πόρων και των μακροχρόνιων επιπτώσεων στις περιοχές αυτές αλλά και στον ίδιο τον τουρισμό. Για το λόγο αυτό επιβάλλεται να τίθενται με σαφήνεια οι αναπτυξιακές προτάσεις και κάθε στρατηγική που ακολουθείται να βασίζεται στα πραγματικά προβλήματα και δυνατότητες της εκάστοτε περιοχής. Σε όλα όσα αναφέρθηκαν, πρωταρχικό ρόλο έχει η τοπική αυτοδιοίκηση και η τοπική κοινωνία, οι οποίες οφείλουν να καθοδηγήσουν κατάλληλα όλους τους υπόλοιπους φορείς και τα όργανα που εμπλέκονται στις διαδικασίες τουριστικής ανάπτυξης.

Συγκεκριμένα, στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται ορισμένες προτάσεις για την περιοχή μελέτης, οι οποίες βασίζονται στην ανάλυση που προηγήθηκε. Οι προτάσεις έγιναν με βάση τα χωρικά χαρακτηριστικά της περιοχής, τα συγκριτικά πλεονεκτήματα, τις αδυναμίες και τις ελλείψεις που παρουσιάζει. Στόχος είναι να αποτελέσει η περιοχή τουριστικό πόλο έλξης μέσω της ανάδειξης και διαφύλαξης των δυνατών της σημείων, που κατά κύριο λόγο είναι η φυσική και πολιτιστική κληρονομιά και η τοπική παράδοση. Παράλληλα, οι προτεινόμενες παρεμβάσεις και δράσεις θα συμβάλλουν στη βελτίωση του οικονομικού και βιοτικού επιπέδου των κατοίκων, καθώς και στην αξιοποίηση των υφιστάμενων και δημιουργία νέων υποδομών και υπηρεσιών, όπου κρίνεται απαραίτητο.

Αρχικά, δίνονται ορισμένες προτάσεις για το σύνολο της περιοχής μελέτης, οι οποίες διαχωρίζονται σε δύο κατηγορίες ανάλογα με το πεδίο στο οποίο αναφέρονται. Οι προτάσεις της πρώτης κατηγορίας αφορούν τη γενικότερη ανάπτυξη στην περιοχή και οι προτάσεις της δεύτερης κατηγορίας αφορούν τον τουρισμό, στοχεύοντας να συμβάλλουν άμεσα ή έμμεσα στην τουριστική ανάπτυξη. Έπειτα, δίνονται προτάσεις για την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού που δύναται να εφαρμοστούν με ενιαίο σχεδιασμό, οι οποίες γίνονται σε χωρικό επίπεδο ακολουθώντας τα επίπεδα οργάνωσης της ΟΧΕ για την Αξιοποίηση των Λιμνών Δυτικής Μακεδονίας. Η διατύπωση των προτάσεων αυτών γίνεται, δηλαδή, ανά Περιοχές Προτεραιότητας Α', Β' και Γ' (Ζώνες 1,2 και 3, αντίστοιχα).

Γενικές αναπτυξιακές προτάσεις:

- Θεσμοθέτηση ενός ενιαίου Σχεδίου Διαχείρισης από την Περιφέρεια σε συνεργασία με τους Δήμους Κοζάνης και Σερβίων-Βελβεντού, το οποίο θα καθορίζει τις χρήσεις γης, συγκεκριμένες ζώνες παρεμβάσεων και ανάπτυξης δραστηριοτήτων και θα θέτει συγκεκριμένους όρους και περιορισμούς για τις περιοχές προστασίας, τις περιοχές και τα σημεία φυσικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος.

- Σύσταση ενιαίου Φορέα Διαχείρισης Λίμνης Πολυφύτου από την Περιφέρεια, ο οποίος θα απαρτίζεται από μέλη και των δύο Δήμων, από ειδικούς που ενδέχεται να απασχολούνται σε άλλους δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς και από εθελοντές.
- Βελτίωση και επέκταση των υφιστάμενων δομών μεταποίησης και εμπορίας αγροτικών προϊόντων (κρόκος, ροδάκινα, μήλα, τσίπουρο, κρασιά κ.ά.) για αύξηση της παραγωγής και της απασχόλησης. Δημιουργία ΠΟΑΠΔ πρωτογενούς τομέα στον Κρόκο (κρόκος) και στο Βελβεντό (οπωροπαραγωγή).
- Οργανωμένη χωροθέτηση των νέων μονάδων παραδοσιακής βιοτεχνίας-χειροτεχνίας καθώς και μονάδων τυποποίησης τοπικών προϊόντων ονομασίας προέλευσης.
- Βελτίωση και συντήρηση του υφιστάμενου οδικού δικτύου, κυρίως περιφερειακά της λίμνης (άξονας Νεράιδας-Ιμέρων, ΥΗΣ Πολυφύτου-Βελβεντού, Κοζάνης-Αιανής, Σερβίων-λίμνης Πολυφύτου), καθώς και των ορεινών οικισμών (Καταφύγιο, Αγία Κυριακή).
- Λειτουργία του ΥΗΣ Πολυφύτου της ΔΕΗ σύμφωνα με το Σχέδιο Διαχείρισης Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Δυτικής Μακεδονίας, έτσι ώστε να επιτυγχάνεται η σωστή και ελεγχόμενη διαχείριση και αξιοποίηση του υδάτινου πόρου. Σκοπός είναι να περιοριστεί η μεγάλη αυξομείωση της στάθμης των υδάτων της λίμνης που περιορίζει σε μεγάλο βαθμό την ανάπτυξη άλλων οικονομικών δραστηριοτήτων στις παραλίμνιες περιοχές.
- Διερεύνηση κατάλληλων θέσεων για χωροθέτηση μονάδων παραδοσιακής εκτατικής υδατοκαλλιέργειας (είτε μεμονωμένα είτε σε οργανωμένο υποδοχέα) σε διακριτά τμήματα της λίμνης που δεν παρουσιάζουν ιδιαίτερο τουριστικό ενδιαφέρον. Διατύπωση ειδικών όρων και δεσμεύσεων ως προς τον τρόπο διαχείρισής τους για διασφάλιση της βιωσιμότητας. Αποφυγή ίδρυσης μονάδων εντατικής υδατοκαλλιέργειας.
- Διατύπωση ειδικών όρων και περιορισμών για τους επαγγελματίες και ερασιτέχνες αλιείς, έτσι ώστε να επιτυγχάνεται η βέλτιστη δυνατή προστασία της ιχθυοπανίδας και του λιμναίου οικοσυστήματος.
- Τακτικός έλεγχος καθαρότητας των υδάτων της λίμνης από τους αρμόδιους φορείς (ΚΕΠΕ) και λήψη των κατάλληλων μέτρων για την προστασία των υδάτων από επιπτώσεις που ενδέχεται να προκαλέσουν μελλοντικά οι ανθρώπινες δραστηριότητες (π.χ. τακτική ενημέρωση του κοινού από τους Δήμους για την προστασία του λιμναίου οικοσυστήματος). Οργάνωση υπηρεσιών παρακολούθησης και διαχείρισης των υδάτων με σύγχρονες τεχνολογίες με στόχο τη διασφάλιση ποιότητας πόσιμου νερού.
- Ενεργειακή εξοικονόμηση μέσω της αυξημένης διείσδυσης των ΑΠΕ και του βιοκλιματικού σχεδιασμού. Χρήση των φωτοβολταϊκών και της βλάστησης σε

κτίρια και σε οικισμούς για τη μείωση των ενεργειακών καταναλώσεων και για τη διασφάλιση καλύτερης ποιότητας ζωής στην περιοχή.

- Βελτίωση του αρδευτικού δικτύου σε περιοχές με μόνιμες καλλιέργειες που παράγουν σημαντικές ποσότητες αγροτικών προϊόντων (Κρόκος, Βελβεντός) και γενικότερα για την εξυπηρέτηση της παραλίμνιας γεωργίας. Για το σκοπό αυτό, κρίνεται απαραίτητη η περαιτέρω εκμετάλλευση των νερών του Αλιάκμονα, καθώς και η αξιοποίηση του φράγματος και ΥΗΣ του Παρίωνα. Εξέταση της δυνατότητας για δημιουργία ΜΥΗΕ ανάλογου με αυτό στο «Σκεπασμένο» Βελβεντού για την πώληση της παραγόμενης ηλεκτρικής ενέργειας στη ΔΕΗ από τους αγρότες.
- Ενίσχυση του πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα μέσω της επέκτασης της βιολογικής καλλιέργειας και της δημιουργίας μικρών αποδοτικών μονάδων μεταποίησης των παραγόμενων γεωργικών, κτηνοτροφικών και δασικών προϊόντων. Παροχή κινήτρων στους νέους για την απασχόληση προς αυτή την κατεύθυνση, η οποία μελλοντικά μπορεί να συνεισφέρει και στην περαιτέρω ανάπτυξη του αγροτουρισμού.
- Αναβάθμιση και σωστή λειτουργία των υποδομών κοινωνικού χαρακτήρα στους οικισμούς με σκοπό την καλύτερη εξυπηρέτηση και συγκράτηση του τοπικού πληθυσμού (κέντρα υγείας και εκπαίδευσης, κέντρα μέριμνας και φροντίδας ηλικιωμένων, βιβλιοθήκες, χώροι δραστηριοποίησης των πολιτιστικών συλλόγων, γήπεδα άθλησης, χώροι πρασίνου κ.ά.). Με αυτό τον τρόπο όλο και περισσότεροι οικισμοί θα μπορέσουν να συνεισφέρουν στην περαιτέρω ανάπτυξη των διασυνδεδεμένων περιοχών στοχευμένων παρεμβάσεων.

Προτάσεις για τον τουρισμό:

- Σημαντική κρίνεται ότι θα είναι η συμβολή μέσω του σχεδιασμού και της εγκατάστασης της δομής διαχείρισης DMO, όπως αυτή ορίζεται από το Σχέδιο Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας, καθώς θα αποτελέσει ένα βασικό βήμα για την καλύτερη οργάνωση και επίβλεψη σε θέματα τουρισμού. Τα μέλη της DMO μπορούν να αναλάβουν, μεταξύ άλλων, τη συνολική τουριστική ανάπτυξη και προβολή των λιμνών της Δυτικής Μακεδονίας λαμβάνοντας υπόψη την ΟΧΕ. Η συνεργασία με την Τοπική Αυτοδιοίκηση, το Φορέα Διαχείρισης, την Ειδική Ομάδα Διαχείρισης (ΕΟΔ) του ΣΣΜ Δήμου Κοζάνης, το Πανεπιστήμιο και το ΤΕΙ, καθώς και με άλλους δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς που επιθυμούν να συνεισφέρουν, θα συμβάλλει στην υποβολή νέων προτάσεων και ιδεών και στην καλύτερη υλοποίησή τους.
- Προβολή του Φορέα Διαχείρισης Λίμνης Πολυφύτου μέσω επίσημης ιστοσελίδας στο διαδίκτυο, όπου θα παρουσιάζεται κατά κύριο λόγο ο φυσικός και πολιτιστικός πλούτος της περιοχής (ορνιθοπανίδα, ιχθυοπανίδα, προστατευόμενα είδη και περιοχές, βυζαντινή κληρονομιά κ.ά.), οι δράσεις του ΦΔ για την

προστασία και ανάδειξη των στοιχείων αυτών και η δυνατότητα εθελοντικής συμμετοχής στο έργο που πραγματοποιεί ο φορέας.

- Δημιουργία ενός επίσημου ιστοχώρου από τους δύο Δήμους για την προβολή της περιοχής μέσω βίντεο, φωτογραφιών, χαρτών και κειμένων. Ο ιστοχώρος θα παρέχει πληροφορίες για τα ψυχαγωγικά και πολιτιστικά γεγονότα και δραστηριότητες, για τη διαμονή και θα προτείνει ειδικά θεματικά τουριστικά πακέτα και διαδρομές για την ικανοποίηση κάθε επισκέπτη. Στη δημιουργία και διαχείρισή του μπορεί να συμμετέχει το Τμήμα Εικαστικών και Εφαρμοσμένων Τεχνών και Βιομηχανικού Σχεδιασμού του Πανεπιστημίου και του ΤΕΙ Δυτικής Μακεδονίας σε συνεργασία με την Ειδική Ομάδα Διαχείρισης (ΕΟΔ) και το ΦΔ. Προώθησή του από τους επίσημους ιστοχώρους των Δήμων, της ΕΤΔΥΜΑ, του ΦΔ, από τον τοπικό τύπο, τα τοπικά ΜΜΕ και τα τουριστικά πρακτορεία.
- Αξιοποίηση, αποκατάσταση και μετατροπή παλαιών κενών κτιρίων και κατοικιών των οικισμών σε ξενώνες, ξενοδοχεία ή τουριστικές επιχειρήσεις και υπηρεσίες. Προτείνεται η κατασκευή μικρών μονάδων καταλυμάτων παραδοσιακής αρχιτεκτονικής εντός των οικισμών για να αποφευχθούν οποιεσδήποτε επιπτώσεις στο ανθρωπογενές και φυσικό περιβάλλον. Επιθυμητή κρίνεται η συγκέντρωση των αποκεντρωμένων καταλυμάτων σε ζώνες που θα καθορίζονται από το Σχέδιο Διαχείρισης της περιοχής.
- Βελτίωση της αισθητικής των οικισμών με εκπόνηση μελετών και ανάθεση έργων για τη μορφολογική ανάπλασή τους (λιθόστρωση σοκακιών, ανάπλαση όψεων κτιρίων με χρήση υλικών όπως είναι το ξύλο και η πέτρα). Στόχος είναι να αντιμετωπιστεί η αλλοίωση της παραδοσιακής φυσιογνωμίας τους και να γίνουν περισσότερο ελκυστικοί και προσιτοί για τους επισκέπτες αλλά και για τους κατοίκους. Στη βελτίωση της αισθητικής των οικισμών μπορούν να συμβάλλουν οι διάφορες σχολές εικαστικών και καλών τεχνών της Κοζάνης, προσδίδοντας περισσότερο χρώμα στην περιοχή μέσω εμπνευσμένων παρεμβάσεων.
- Κατάλληλη διαμόρφωση του λόφου στον οικισμό της Νεράιδας με εκπόνηση της ανάλογης μελέτης, έτσι ώστε να αποκτήσει μια καλύτερη αισθητική οπτικά, μιας και αποτελεί ήδη τουριστικό προορισμό και σημείο διέλευσης οχημάτων. Επιθυμητή κρίνεται και η αισθητική αναβάθμιση των δύο γεφυρών και κυρίως αυτής του Ρυμνίου, πάντα με σεβασμό στο φυσικό τοπίο και στην πανίδα της περιοχής. Οι μελέτες αυτές μπορούν να ανατεθούν από την Περιφέρεια στην Πολυτεχνική Σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.
- Υλοποίηση των έργων ανάπλασης και δημιουργίας κοινόχρηστων χώρων στο δίκτυο λιμναίων υποδομών της λίμνης Πολυφύτου και κατασκευή του ναυταθλητικού κέντρου στην παραλίμνια περιοχή των Σερβίων, με βάση τις υπάρχουσες μελέτες που έχουν γίνει από την ΑΝΚΟ. Τα έργα αυτά θα προσέλκυαν περισσότερους επισκέπτες στην περιοχή (κυρίως νέους) και θα παρείχαν κίνητρα για αύξηση των τουριστικών επιχειρήσεων στην περιοχή.

- Διαφημιστική καμπάνια και προβολή της λίμνης Πολυφύτου με τη βοήθεια των ΜΜΕ. Έκδοση διαφημιστικών φυλλαδίων που θα διανέμονται από τους Δήμους και τα τουριστικά πρακτορεία, προβολή βίντεο και φωτογραφιών σε τηλεοπτικά κανάλια και έκδοση φωτογραφικού λευκώματος και τουριστικού οδηγού που θα προωθείται από τις εφημερίδες και τα περιοδικά.
- Δρομολόγηση τουριστικού λεωφορείου από τα ΚΤΕΛ Κοζάνης για τη γνωριμία με την περιοχή και για την εξερεύνηση των διάφορων αξιόλογων τόπων φυσικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος. Πραγματοποίηση εκδρομών διάρκειας τριών έως πέντε ημερών με διαμονή σε περισσότερα του ενός καταλύματος και ενασχόληση με ποικίλες δραστηριότητες (περίπατος, άθληση, επισκέψεις σε μουσεία κ.ά.).
- Έκδοση θεματικών τουριστικών οδηγών σε συνεργασία με σχετικούς φορείς για την προβολή των δικτύων θεματικών διαδρομών (Οικολογική Κίνηση Κοζάνης για διαδρομές φυσικού περιβάλλοντος, Εφορεία Αρχαιοτήτων για πολιτιστικές διαδρομές, Ορειβατικοί Σύλλογοι για περιπατητικές διαδρομές, Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο για διαδρομές ανάδειξης τοπικών προϊόντων, κ.ά.). Αποτύπωση των θεματικών διαδρομών σε θεματικούς χάρτες και δημιουργία εφαρμογής για κινητά, έτσι ώστε να είναι πιο εύκολη και γρήγορη η αναζήτησή τους.
- Αναβίωση των τοπικών εθίμων και παραδοσιακών γιορτών, καθώς και πραγματοποίηση ποικίλων πολιτιστικών εκδηλώσεων, προωθώντας έτσι τον πολιτιστικό τουρισμό στην περιοχή («Γιορτή ροδάκινου» στο Βελβεντό, «Lake party» στην Καισαρεία, κ.ά.). Διοργάνωση μεγάλων πολιτιστικών εκδηλώσεων στην περιοχή που θα αποτελέσουν πόλο έλξης επισκεπτών και θα συμβάλλουν γενικότερα στην τουριστική ανάπτυξή της (υιοθέτηση των αποκριάτικων εθίμων της Κοζάνης, διοργάνωση φεστιβάλ ανάλογου με αυτό στο Νεστόριο Καστοριάς, εμπλουτισμός των εκδηλώσεων των τοπικών πολιτιστικών συλλόγων με νεανικά στοιχεία, κ.ά.).

6.1 ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ Α' (ΖΩΝΗ 1)

Η περιοχή αυτή οριοθετείται με βάση τις ΔΕ που περιβάλλουν την τεχνητή λίμνη Πολυφύτου, περιλαμβάνει δηλαδή τις ΔΕ Αιανής, Ελίμειας, Σερβίων, Βελβεντού και Καμβουνίων. Η Ζώνη 1 οριοθετεί ουσιαστικά το διοικητικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται οι προτεινόμενες παρεμβάσεις και δράσεις. Λόγω του γεγονότος ότι στη Ζώνη 1 εμπίπτει και η Περιοχή Προτεραιότητας Β' (Ζώνη 2), οι προτάσεις για αυτή την περιοχή παρουσιάζονται αναλυτικότερα στην επόμενη υποενότητα.

Προτάσεις για ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού:

- Δημιουργία σύγχρονου συνεδριακού κέντρου-πολιτιστικού πολυχώρου σε κατάλληλη θέση μεταξύ Αιανής και Κρόκου (με βάση το υφιστάμενο οδικό δίκτυο), το οποίο θα φιλοξενεί διάφορες πολιτιστικές και ψυχαγωγικές εκδηλώσεις και εκθέσεις. Σκοπός είναι να έχει μικρή απόσταση από την Κοζάνη, να αυξήσει

την επισκεψιμότητα στους δύο κοντινούς οικισμούς και την κυκλοφορία στον οδικό άξονα Τριγωνικό-Ρύμνιο-Αιανή-Κοζάνη.

- Ανάπτυξη γαστρονομικού τουρισμού με περαιτέρω ανάδειξη της τοπικής κουζίνας στην οποία θα αξιοποιούνται τα παραδοσιακά προϊόντα της περιοχής. Στόχος είναι η αύξηση των επιχειρήσεων εστίασης με παραδοσιακή κουζίνα και ο εμπλουτισμός του μενού των υφιστάμενων εστιατορίων μέσω της χρήσης τοπικών προϊόντων (κρόκος-σαφράν, κρασί, τσίπουρο, φρούτα, λάδι, αρωματικά φυτά κ.ά.). Οι Δήμοι και οι τοπικοί σύλλογοι και συνεταιρισμοί μπορούν να οργανώσουν εκθέσεις προϊόντων και άλλες εκδηλώσεις με στόχο την προβολή των τοπικών προϊόντων καθώς και των μεθόδων παρασκευής τους. Τα σημαντικότερα κέντρα ανάπτυξης της γαστρονομίας αποτελούν κυρίως ο Κρόκος και το Βελβεντό, ακολουθούν η Αιανή και τα Σέρβια και έπειτα οι υπόλοιποι οικισμοί της περιοχής.
- Ανάδειξη του Πλατανόδασους Αναβρυκών και του Καταρράκτη «Σκεπασμένο» Βελβεντού, καθώς αποτελούν δύο από τους πιο σημαντικούς και φημισμένους φυσικούς πόρους της περιοχής. Για την περιοχή των Αναβρυκών επιθυμητή κρίνεται η εφαρμογή της πρότασης της Οικολογικής Κίνησης Κοζάνης για φύτευση καλαμιών, πλατανιών και λεύκων και παράλληλα προτείνεται ο καθορισμός και συντήρηση μονοπατιών σε όλη την έκταση του δάσους έως το φράγμα ΥΗΣ Ιλαρίωνα. Για το φαράγγι και τον Καταρράκτη «Σκεπασμένου» Βελβεντού προτείνεται η ανάπτυξη αθλητικών δραστηριοτήτων, όπως είναι η κολύμβηση, η κατάβαση φαραγγίων (canyoning), η αναρρίχηση, η ορειβασία, η ποδηλασία βουνού, η πεζοπορία κ.ά. Οι δύο περιοχές ενδείκνυνται για διοργάνωση μαθητικών και φοιτητικών εκδρομών και για την ανάπτυξη οικοτουριστικών δραστηριοτήτων (παρακολούθηση πανίδας και χλωρίδας, επαφή με τη φύση, απομάκρυνση από το πλήθος).
- Ανάπτυξη τουρισμού της υπαίθρου και περιπέτειας στην περιοχή των Πιερίων και στην περιοχή βόρεια του οδικού άξονα Νεράιδας-ΥΗΣ Πολυφύτου. Πρόκειται για περιοχές με έντονη κλίση εδάφους που ενδείκνυνται για τουρίστες που αναζητούν την περιπέτεια, καθώς και για επισκέπτες που επιδιώκουν να βρίσκονται μακριά από το πλήθος. Δύναται να αναπτυχθούν ποικίλες δραστηριότητες, όπως νυχτερινός περίπατος (με κατάλληλο εξοπλισμό), υπαίθρια διανυκτέρευση σε χώρους κάμπινγκ, οδοιπορία, εξερευνήσεις, εκδρομές, καθώς και αθλητικές δραστηριότητες (π.χ. αναρρίχηση, ορειβασία, ποδήλατο βουνού, κατάβαση φαραγγίων κ.ά.).
- Εξασφάλιση της υλικής προστασίας και ανάδειξη των πολιτιστικών πόρων, κυρίως στις περιοχές που συγκεντρώνουν πληθώρα αυτών (Αιανή, Σέρβια, Βελβεντός, Παλαιογράτσανο). Οι οικισμοί αυτοί διαθέτουν μουσεία τα οποία μπορούν να επιδείξουν ποικιλία λαογραφικών αντικειμένων λαϊκής και εκκλησιαστικής τέχνης και διαφόρων κειμηλίων και ευρημάτων της περιοχής. Σημαντικό ρόλο μπορεί να διαδραματίσει το Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής σε συνεργασία με την Εφορεία

Αρχαιοτήτων Κοζάνης για την προβολή των ευρημάτων, των δράσεων και των εκσκαφών που πραγματοποιούνται στο παραλίμνιο μέτωπο. Οι αρχαιολογικοί χώροι στην Αιανή, στην Καισαρεία, στο Βελβεντό και στο Παλαιογράτσανο επιβάλλεται να εμπλουτιστούν με τις απαραίτητες υποδομές ώστε να καταστούν ελκυστικοί και επισκέψιμοι. Περαιτέρω προβολή χρειάζεται το κάστρο Βελβεντού και το Φαράγγι και Κάστρο Σερβίων Κοζάνης (Πόρτες), που συνδυάζει την πολιτιστική κληρονομιά με το φυσικό τοπίο.

6.2 ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ Β' (ΖΩΝΗ 2)

Στην περιοχή αυτή εντοπίζεται η τεχνητή λίμνη Πολυφύτου, που αποτελεί τον κύριο τουριστικό πόρο της περιοχής μελέτης και τη μοναδική υδάτινη επιφάνεια στην ΠΕ Κοζάνης. Η λίμνη καταλαμβάνει το κεντρικό τμήμα της Ζώνης 2, η οποία οριοθετείται με βάση το δίκτυο επαρχιακών, αγροτικών και δασικών οδών που συνδέουν Αιανή- Καισαρεία- Βαθύλακο- Νεράιδα- Ίμερα- Βελβεντό- Σέρβια- Τριγωνικό- Μικρόβαλτο- Τρανόβαλτο- Ελάτη (συμπεριλαμβάνονται και οι οικισμοί). Χαρακτηριστικό της ζώνης αυτής είναι τα ευαίσθητα οικοσυστήματα και το πλούσιο πολιτιστικό περιβάλλον. Η περιοχή περιλαμβάνει, επίσης, ένα σημαντικό ποσοστό γεωργικών εκτάσεων καθώς και τους οικισμούς τρίτου επιπέδου που είναι η Αιανή, τα Σέρβια και το Βελβεντό.

Προτάσεις για ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού:

- Θεσμοθέτηση των Σημαντικών Περιοχών για τα Πουλιά (ΣΠΠ), όπως αυτές έχουν καθοριστεί από τις μελέτες που πραγματοποιήθηκαν στη λίμνη και σε παραλίμνιες εκτάσεις. Σκοπός είναι να αποφευχθεί η ανάπτυξη οποιασδήποτε δραστηριότητας βλάπτει την ομαλή διαβίωση της ορνιθοπανίδας και τα ενδιαυμμάτά της στις περιοχές αυτές (π.χ. θήρα, αγροτικές καλλιέργειες κ.λπ.). Στις ΣΠΠ ενδείκνυται η ανάπτυξη του οικοτουρισμού μέσω της παρατήρησης των αξιόλογων αυτών οικοσυστημάτων και της προώθησης της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Για ανάπτυξη του οικοτουρισμού κρίνονται κατάλληλες πολλές παραλίμνιες περιοχές περιμετρικά της λίμνης, οι οποίες είτε διαθέτουν αξιόλογη θέα είτε άλλα χαρακτηριστικά φυσικού κάλλους (π.χ. Αναβρυκά).
- Αξιοποίηση της λίμνης Πολυφύτου για διεξαγωγή διάφορων αθλητικών δραστηριοτήτων από αθλητικούς συλλόγους και από το ΝΟΚ. Διερεύνηση της δυνατότητας για διεξαγωγή καταδύσεων με συνοδεία κατάλληλου εξοπλισμού σε ασφαλή σημεία της λίμνης. Περαιτέρω προβολή των αγώνων θαλάσσιου σκι και κωπηλασίας που πραγματοποιούνται από το ΝΟΚ και αξιοποίηση των πλωτών εξεδρών για ανάπτυξη του αθλητισμού και σε άλλα σημεία της λίμνης (π.χ. για αγώνες κολύμβησης, ψαρέματος κ.ά.).
- Βελτίωση και αξιοποίηση δικτύου λιμναίων υποδομών Πολυφύτου για διεξαγωγή τουριστικών διαδρομών με καραβάκια με ενδιάμεσες στάσεις για παρακολούθηση του φυσικού τοπίου και των διαφόρων ειδών ορνιθοπανίδας της λίμνης. Εξέταση δυνατότητας για λειτουργία σκαφών με ηλιακή ενέργεια.

- Δημιουργία οργανωμένης τουριστικής κατασκήνωσης στον πρώην οικισμό της ΔΕΗ στα Ίμερα βάσει της εγκεκριμένης μελέτης και σχηματισμό περιφραγμένης παραλίας πλησίον αυτής με σκοπό την ψυχαγωγία και άθληση των παιδιών και τη διοργάνωση συναυλιών στον παραλίμνιο χώρο κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. Διαμόρφωση κατάλληλου χώρου και λοιπών αναγκαίων υποδομών για τη φιλοξενία και ασφαλή διαμονή ΑμΕΑ στην κατασκήνωση.
- Κατάλληλη διαμόρφωση της παραλίμνιας περιοχής του Ροδίτη για δημιουργία ασφαλούς και οργανωμένης παραλίας και διερεύνηση της δυνατότητας δημιουργίας περιφραγμένης παραλίας πλησίον του ΝΟΚ.
- Δημιουργία μικρού υδατοδρομίου σε κατάλληλη θέση όπου θα διατηρούνται οι απαραίτητες αποστάσεις από άλλες δραστηριότητες (πιθανές περιοχές: παραλίμνια περιοχή Σταυρωτής και Πύργου, παραλίμνια περιοχή Βελβεντού).

6.3 ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ Γ' (ΖΩΝΗ 3)

Οι Περιοχές Προτεραιότητας Γ', όπως προαναφέρθηκε, είναι οι διασυνδεδεμένες περιοχές στοχευμένων παρεμβάσεων που παρουσιάζουν κάποιο ειδικό ενδιαφέρον. Στην περιοχή μελέτης, βάσει της ΟΧΕ, στη Ζώνη 3 εντάσσονται δύο από τα συνολικά τρία ΤΙΦΚ, τα οποία είναι ο καταρράκτης «Σκεπασμένο» Βελβεντού και το φαράγγι και κάστρο Σερβίων Κοζάνης (Πόρτες). Στις προτάσεις που ακολουθούν έχουν συμπεριληφθεί και άλλες περιοχές ειδικού ενδιαφέροντος (φαράγγια, γεώτοποι, αρχαιολογικοί χώροι, μουσεία, παραδοσιακές βιοτεχνίες, ορυχεία κ.ά.), η διασύνδεση των οποίων θα συμβάλλει σε μια πιο ολοκληρωμένη ανάδειξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς και στην περαιτέρω αξιοποίηση άλλων πόρων που μέχρι σήμερα δεν ήταν ξεκάθαρες οι προοπτικές τουριστικής τους ανάπτυξης. Στο πλαίσιο αυτό, προτείνεται η ανάπτυξη ορισμένων δικτύων διαφόρων θεματικών περιεχομένων εντός της περιοχής μελέτης, που δύναται να συνεισφέρουν και στην ενδοπεριφερειακή και διαπεριφερειακή σύνδεσή της με άλλα σημεία ενδιαφέροντος.

Προτάσεις για ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού:

- Δημιουργία «Επιστημονικής-Ενεργειακής διαδρομής» στην οποία θα συνδυάζεται ο βιομηχανικός και εκπαιδευτικός τουρισμός. Πρόκειται για ένα δίκτυο το οποίο περιλαμβάνει τα φράγματα και τους ΥΗΣ Πολυφύτου και Ιλαρίωνα, το ΜΥΗΕ στο «Σκεπασμένο» Βελβεντού, τα ορυχεία λιγνίτη στη Λάβα Σερβίων, τα λατομεία μαρμάρου στο Τρανόβαλτο (διαθέτει το Κέντρο Ανάπτυξης Μαρμάρου με εκθεσιακό χώρο) και τα ορυχεία χουντίτη στα Λεύκαρα. Στόχος είναι η προβολή των βιομηχανικών εγκαταστάσεων, των φραγμάτων και των ορυχείων σε μαθητές και φοιτητικές ομάδες-στόχους (π.χ. Μηχανολόγοι Μηχανικοί, Μηχανικοί Περιβάλλοντος κ.ά.).
- Παρακολούθηση και συμμετοχή στην παραγωγική διαδικασία αγροτικών προϊόντων στον Κρόκο και στο Βελβεντό μέσω της διαδρομής «Αroma tour» (αγροτουρισμός). Σκοπός είναι η γνωριμία με την αγροτική ζωή και την καθημερινότητα των γεωργών μέσω επισκέψεων στους χώρους παραγωγής

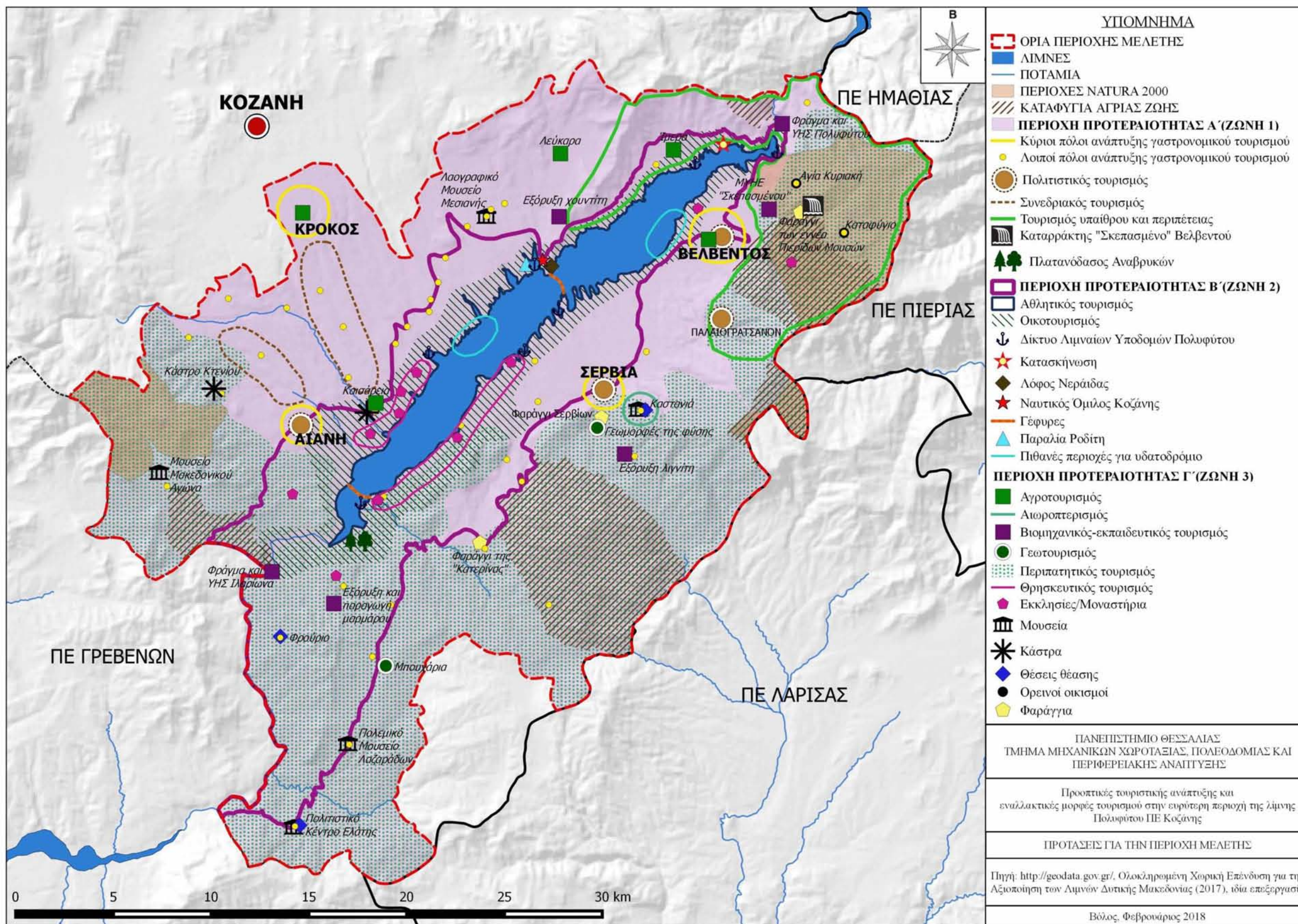
κρόκου, ροδάκινων, μήλων, μαρμελάδων και άλλων φρούτων και κηπευτικών, καθώς και στα οινοποιεία που παράγουν κρασί και τσίπουρο. Στη διαδρομή περιλαμβάνεται το τυροκομείο και γαλακτοκομείο Λευκάρων, το ελαιοτριβείο στα Ίμερα και η μονάδα παραγωγής κρέατος στην Καισαρειά.

- Δημιουργία «Ορειβατικών και πεζοπορικών διαδρομών» στα δάση και στις ημιφυσικές περιοχές μέσω της αναβάθμισης και αξιοποίησης των υφιστάμενων μονοπατιών και της χάραξης νέων δικτύων πεζοπορίας και ποδηλασίας για ανάπτυξη περιπατητικού αλλά και αθλητικού τουρισμού (ορειβασία και ποδήλατο βουνού στα Πιέρια Όρη κ.ά.). Απαραίτητη είναι η σηματοδότηση, ο καθαρισμός και η χαρτογράφηση αυτών των δικτύων.
- Αξιοποίηση και περαιτέρω ανάδειξη του γεωλογικού πάρκου στα Μπουχάρια και Νοχτάρια στην περιοχή του Μικροβάλτου και ίδρυση νέου στις γεωμορφές της φύσης στην περιοχή των φαραγγίων των Σερβίων. Οριοθέτηση και κατάλληλη περίφραξη της περιοχής, διαμόρφωση διαδρομών περιπάτου, χώρων ανάπαυσης και ενημέρωσης των επισκεπτών, τοποθέτηση ενημερωτικών πινακίδων και παρατηρητηρίων. Δικτύωση των δύο γεωλογικών πάρκων μέσω μονοπατιών και ποδηλατικής διαδρομής.
- Δημιουργία «Θρησκευτικής διαδρομής» στην οποία θα αξιοποιηθούν κατά κύριο λόγο οι μικρές εκκλησίες που βρίσκονται διάσπαρτα σε λόφους περιμετρικά της λίμνης. Στόχος είναι να γίνουν οι κατάλληλες αναπλάσεις για τη βελτίωση της προσβασιμότητάς τους, τη συγκρότησή τους σε δίκτυο και την καλύτερη διαμόρφωση του περιβάλλοντα χώρου τους όπου θα φιλοξενοούνται τόσο θρησκευτικές εκδηλώσεις όσο και εκδηλώσεις αναψυχής. Παράλληλα, κρίνεται αναγκαία η ανάδειξη των ναών που εντοπίζονται στους οικισμούς, καθώς και των μοναστηριών τα οποία δεν είναι ιδιαίτερα προβεβλημένα (Αγία Τριάδα Βελβεντού, Μονή Στανού και Ιερά Μονή Αγίας Τριάδας Λαριούς).
- Ο οικισμός της Καστανιάς αποτελεί προορισμό που παρουσιάζει ειδικό ενδιαφέρον, λόγω των πρωταθλημάτων αιωροπτερισμού που διεξάγονται με τη συμμετοχή Ελλήνων και ξένων αθλητών. Σκοπός είναι να αποκτήσει μεγαλύτερο κοινό το συγκεκριμένο άθλημα, μέσω της καλύτερης διαφήμισης των γεγονότων που διεξάγονται και της δυνατότητας εξάσκησης πάνω σε αυτό μέσω αθλητικών συλλόγων που μπορούν να διαθέσουν τον απαραίτητο εξοπλισμό και έμπειρο ανθρώπινο δυναμικό για την άθληση και ψυχαγωγία στην περιοχή της Καστανιάς.
- Διασύνδεση των πόρων φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς σε ενιαία δίκτυα μονοπατιών και ποδηλατοδρόμων, καθώς και μέσω διοργάνωσης πολιτιστικών, ψυχαγωγικών, αθλητικών γεγονότων, εκθέσεων και εκδρομών. Στόχος είναι μαζί με τους οικισμούς που ενδείκνυνται για πολιτιστικό τουρισμό (Αιανή, Σέρβια, Βελβεντό, Παλαιογράτσανο) να αναδειχθούν και οι πολιτιστικοί πόροι των οικισμών που είναι λιγότερο προβεβλημένοι (Μουσείο Μακεδονικού Αγώνα, Πολιτιστικό Κέντρο Ελάτης, Πολεμικό Μουσείο Λαζαράδων, Λαογραφικό

Μουσείο Μεσιανής και Καστανιάς, κάστρο Κτενίου, Παλαιόκαστρο Καισαρειάς).
Στα δίκτυα αυτά περιλαμβάνονται και οι διάφορες θέσεις θέασης που βρίσκονται
διάσπαρτες στην περιοχή μελέτης (προσφέρονται για παρατήρηση και αναψυχή),
τα φαράγγια και οι ορεινοί οικισμοί (Καταφύγιο, Αγία Κυριακή).

Χάρτης 6.1 Προτάσεις για την περιοχή μελέτης

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η τουριστική ανάπτυξη αποτελεί μία εξελικτική διαδικασία που εξαρτάται άμεσα από πολλούς οικονομικούς και κοινωνικούς παράγοντες. Ανάλογα με την περιοχή αναφοράς της, απαιτεί συγκεκριμένη διαχείριση και σχεδιασμό που προϋποθέτουν τη θέσπιση των επιθυμητών αναπτυξιακών στόχων, τη διερεύνηση των βασικών στοιχείων που σχετίζονται με αυτήν και την εύρεση των κατάλληλων μέσων παρέμβασης. Οι δυσμενείς επιπτώσεις και οι πιέσεις που συχνά προκαλεί η ανάπτυξη του τουρισμού σε πολλούς τομείς, έκανε επιτακτική την ανάγκη για εξασφάλιση καλής ποιότητας τόσο στους φυσικούς πόρους όσο και στη ζωή των σημερινών και των μελλοντικών γενεών. Για το λόγο αυτό, η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη μπορεί να επιτύχει μια ισορροπία στη δομή της κάθε τουριστικής περιοχής, διαμορφώνοντας όρους για τη συνεχή ανατροφοδότησή της. Προς αυτή την κατεύθυνση μπορούν να συνεισφέρουν οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού, οι οποίες αντιτίθενται στο μαζικό τουρισμό, παρέχοντας ειδικά κίνητρα στη ζήτηση.

Η τουριστική πολιτική λαμβάνει διαφορετικό ρόλο και ισχύ σε διεθνές, εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Στα κατώτερα χωρικά επίπεδα υπάρχει μεγαλύτερο φάσμα δυνατοτήτων ρύθμισης και παρέμβασης, με την ανάδειξη και προστασία του περιβάλλοντος ως τουριστικού πόρου να αποτελεί βασικό στόχο. Όσον αφορά την περιφερειακή και τοπική τουριστική πολιτική, η ευαισθητοποίηση, η ενημέρωση και η κατάρτιση του τοπικού πληθυσμού μπορούν να συμβάλλουν στην προώθηση της τοπικής ανάπτυξης σε διαπεριφερειακή, εθνική και ευρωπαϊκή διάσταση. Εξίσου σημαντική σε αυτό το επίπεδο, είναι η συμβολή του πολεοδομικού και χωροταξικού σχεδιασμού και η πολιτική περιβαλλοντικής διαχείρισης, κυρίως όταν πρόκειται για ευαίσθητους τουριστικούς πόρους όπως είναι οι λίμνες. Η τουριστική ανάπτυξη λιμνών είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη διατήρηση και προστασία της φυσικής και πολιτιστικής τους κληρονομιάς. Σημαντικό ρόλο σε αυτό, μπορούν να διαδραματίσουν οι τοπικοί φορείς, καθώς και η ύπαρξη ενός Φορέα Διαχείρισης ή κάποιας εθελοντικής ομάδας, που να λαμβάνει δράσεις για την προώθηση ήπιων μορφών ανάπτυξης.

Η ευρύτερη περιοχή της τεχνητής λίμνης Πολυφύτου της Περιφερειακής Ενότητας Κοζάνης, ανήκει σε μία κατεξοχήν ορεινή Περιφέρεια που διαθέτει πλούσιο δυναμικό επιφανειακών υδάτων. Πρόκειται για μία γεωργική περιοχή, όπου ο πρωτογενής και δευτερογενής τομέας στηρίζονται κυρίως στην παραγωγή και μεταποίηση τοπικών προϊόντων. Τα σημαντικότερα από αυτά είναι ο κρόκος, το κρασί, τα οπωροκηπευτικά, τα ψάρια, το τσίπουρο, τα γαλακτοκομικά, ενώ εξίσου σημαντική είναι η εξόρυξη και παραγωγή προϊόντων από ορυκτές πρώτες ύλες. Το αξιόλογο φυσικό τοπίο, τα ιδιαίτερα είδη χλωρίδας και πανίδας και η σπουδαία πολιτιστική και ιστορική κληρονομιά, αποτελούν βασικά συγκριτικά της πλεονεκτήματα. Ελλείψεις παρουσιάζονται στο μεταφορικό δίκτυο, στις κοινωνικές και τεχνικές υποδομές, στις ξενοδοχειακές μονάδες και στις τουριστικές υπηρεσίες και επιχειρήσεις. Η οικονομική κρίση δεν επιτρέπει μέχρι σήμερα την άνθιση των παραγωγικών κλάδων

και σε συνδυασμό με τα δημογραφικά προβλήματα δυσχεραίνεται ακόμα περισσότερο η τοπική οικονομία.

Ο σχεδιασμός της τουριστικής ανάπτυξης της περιοχής και η λήψη μέτρων για την προστασία του περιβάλλοντος, προϋποθέτουν την οργάνωση των χρήσεων γης και τη θέσπιση συγκεκριμένων όρων και περιορισμών. Η απουσία τοπικών πολεοδομικών και χωροταξικών σχεδίων στην ευρύτερη περιοχή είναι ένα ζήτημα που πρέπει να αντιμετωπιστεί. Ωστόσο, η μελέτη του γενικού θεσμικού πλαισίου σε επίπεδο χώρας και κυρίως η θέση που κατέχει η περιοχή μελέτης στα ευρύτερα σχέδια τουριστικής ανάπτυξης, μάρκετινγκ και στα προγράμματα ή σχέδια προβολής, όπως διαπιστώθηκε μπορούν να συμβάλλουν σημαντικά στην ανάδειξη και αναβάθμισή της με διάφορους τρόπους. Μέσω του προγραμματικού πλαισίου προωθούνται εκπαιδευτικές και ενημερωτικές δράσεις, δράσεις ανάπτυξης εναλλακτικών και ειδικών μορφών τουρισμού, δράσεις προβολής μέσω διαδικτύου και των νέων τεχνολογιών, δημιουργία δικτύων φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος και δικτύων θεματικών διαδρομών, συμμετοχή σε εκθέσεις, διοργάνωση ψυχαγωγικών και πολιτιστικών εκδηλώσεων κ.ά. Ειδικότερα, η ένταξη της περιοχής σε ένα ενιαίο δίκτυο, όπου οι λίμνες της Περιφέρειας θα αντιμετωπιστούν συνολικά ως φυσικοί και τουριστικοί πόροι, λαμβάνοντας υπόψη και την ΟΧΕ, κρίνεται ότι θα επιφέρει άμεσα και καλύτερα αποτελέσματα.

Στην αξιολόγηση των δυνατοτήτων ανάπτυξης της περιοχής συνέβαλλε σε μεγάλο βαθμό η διεξαγωγή έρευνας πεδίου μέσω ημιδομημένων συνεντεύξεων με εκπροσώπους φορέων και με ειδικούς. Όπως διευκρινίστηκε, η εικόνα της περιοχής παρουσιάζει πολλά δυνατά σημεία, όπως είναι το φυσικό τοπίο και τα δάση των Περίων Όρων, ο πολιτιστικός πλούτος της Αιανής, η καθαρότητα των υδάτων της λίμνης κ.ά., ωστόσο αρκετές είναι και οι αδυναμίες της. Πέρα από τις ελλείψεις σε τεχνικές και κοινωνικές υποδομές και την ανάγκη βελτίωσης της αισθητικής εικόνας της, το βασικό ζήτημα είναι ο ρόλος που κατέχει η ΔΕΗ στη διαχείριση των υδάτων της λίμνης και στην αντιμετώπιση της μεγάλης αυξομείωσης της στάθμης τους. Η αξιοποίηση των παραλίμνιων εκτάσεων για επενδύσεις και τουριστικές δραστηριότητες συνεπάγεται την εξασφάλιση αντιπλημμυρικής προστασίας και τη διευθέτηση του ιδιοκτησιακού καθεστώτος τους. Επιπλέον, είναι σημαντικό να καθοριστούν περιοχές προστασίας και να τεθούν οι απαραίτητοι όροι και περιορισμοί για τη διαφύλαξη της ορνιθοπανίδας της λίμνης και των άλλων φυσικών και πολιτιστικών πόρων της ευρύτερης περιοχής (γεωλογικοί σχηματισμοί, πλατανόδασος Αναβρυκών, αρχαιολογικοί χώροι, κάστρα κ.ά.).

Η περιοχή έχοντας ως πυρήνα ανάπτυξης το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, τη γαστρονομία, τον αθλητισμό και αξιοποιώντας πόρους όπως είναι το υφιστάμενο δίκτυο λιμναίων υποδομών Πολυφύτου, ο ΝΟΚ, ο καταρράκτης «Σκεπασμένο» Βελβεντού, οι ΥΗΣ της ΔΕΗ, οι συνεταιρισμοί και οι βιοτεχνίες, μπορεί να αναδειχθεί ως τουριστικός προορισμός μέσα από εναλλακτικές μορφές. Ο οικοτουρισμός, ο αγροτουρισμός, ο βιομηχανικός και εκπαιδευτικός τουρισμός, ο πολιτιστικός τουρισμός και ο γεωτουρισμός είναι ορισμένα από τα είδη που μπορούν

να αναπτυχθούν στην ευρύτερη περιοχή της λίμνης. Σημαντικός είναι ο ρόλος που θα διαδραματίσει η Περιφέρεια, καθώς είναι υπεύθυνη για το συντονισμό των Δήμων Κοζάνης και Σερβίων-Βελβεντού. Η σύσταση ενός Φορέα Διαχείρισης ή μιας αρμόδιας επιτροπής για τη διαχείριση της ευρύτερης περιοχής της λίμνης, θα συμβάλει σε μεγάλο βαθμό στη ανάπτυξή της αντιμετωπίζοντας τις διοικητικές δυσκολίες που παρουσιάζονται. Η συμμετοχή και η προθυμία των τοπικών φορέων και του τοπικού πληθυσμού, οι πρωτοβουλίες και οι δυναμικές ενέργειες θα καταπολεμήσουν την εσωστρέφεια που χαρακτηρίζει την περιοχή, καθορίζοντας την αναπτυξιακή της πορεία στο μέλλον.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ

Φωτογραφία 1: Άποψη της τεχνητής λίμνης Πολυφύτου από ψηλά

Πηγή: <http://www.kozaniguide.com/>

Φωτογραφία 2: Ο λόφος της Νεράιδας και η Υψηλή Γέφυρα Σερβίων

Πηγή: <http://neraida-info.blogspot.gr/>

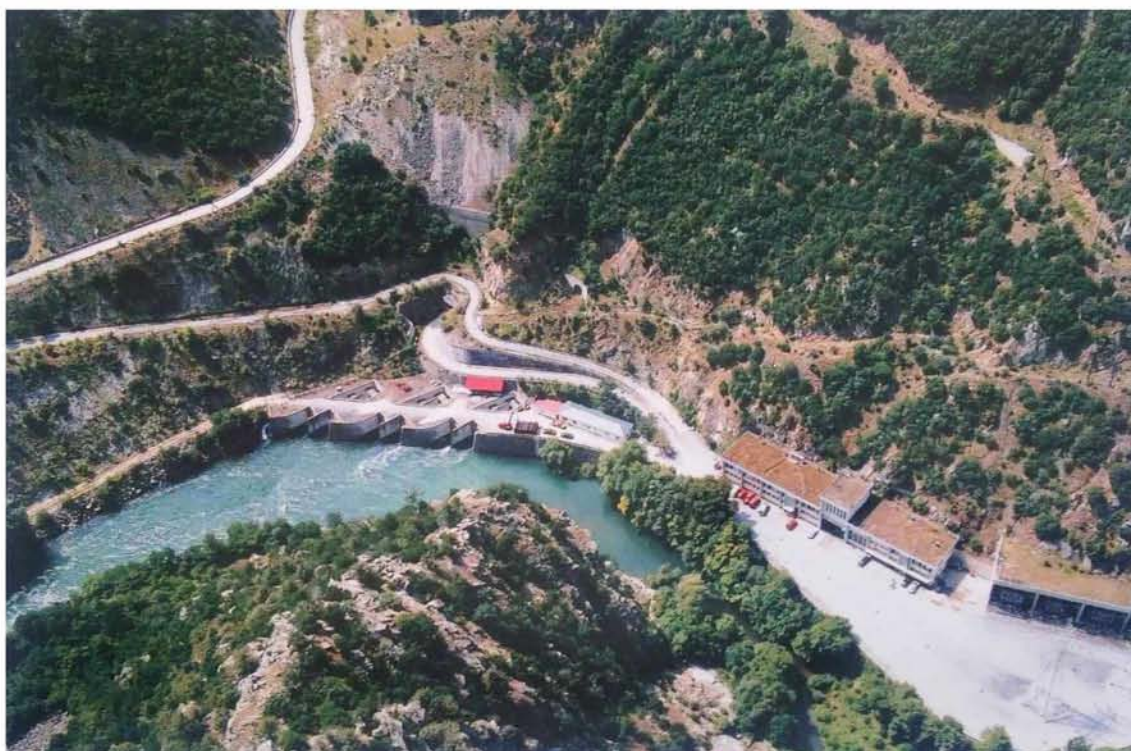

Φωτογραφία 3: Φράγμα Πολυφύτου

Πηγή: Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού Α.Ε.

Φωτογραφία 4: ΥΗΣ Πολυφύτου

Πηγή: Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού Α.Ε.

Φωτογραφίες 5 και 6: Πρώην οικισμός ΔΕΗ στα Ίμερα

Πηγή: <https://hiveminer.com>

Φωτογραφία 7: Πεζοπορία στο φαράγγι Σερβίων

Πηγή: <https://ai-vres.blogspot.gr/>

Φωτογραφία 8: Καταρρίχηση στο φαράγγι Σερβίων

Πηγή: <https://ai-vres.blogspot.gr/>

Φωτογραφίες 9-11: Γεωλογικό πάρκο στα Μπουχάρια-Νοχτάρια Μικροβάλλου

Πηγή: <http://www.mytraveler.gr/Greece-Travel-Guide/>

Φωτογραφίες 12 και 13: Πλατανόδασος Αναβρυκών στο Ρύμνιο

Πηγή: <http://www.mikrovalto.gr/>

Πηγή: <http://www.kozanilife.gr/>

Φωτογραφία 14: Γέφυρα Ρυμνίου

Πηγή: <http://kozan.gr/>

Φωτογραφία 15: Γεωμορφές της φύσης στο φαράγγι Σερβίων

Πηγή: <http://servianetblog.blogspot.gr/>

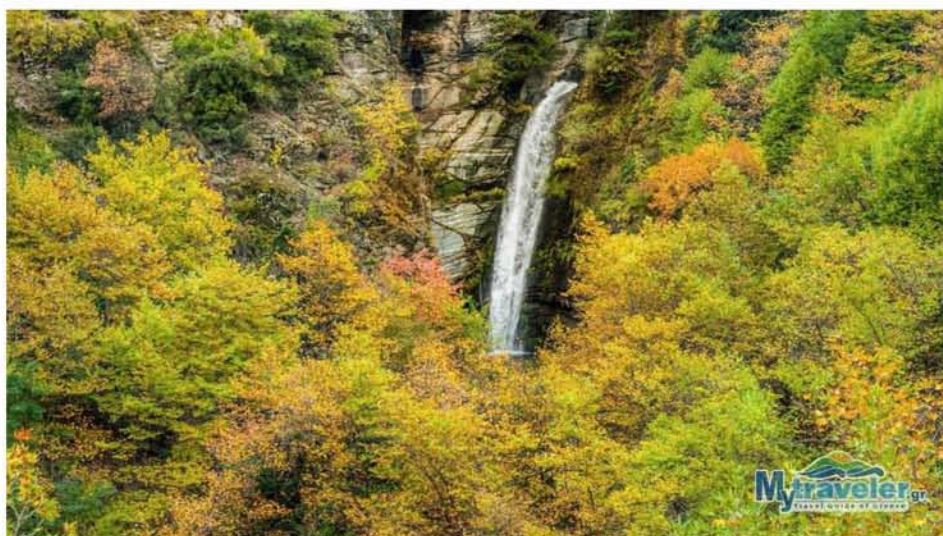
Φωτογραφία 16: Μαρμαρωμένος Δεσπότης στο φαράγγι Σερβίων

Πηγή: <http://www.giapraki.com/>

Φωτογραφία 17: Καταρράκτης «Σκεπασμένο» Βελβεντού

Πηγή: <http://www.mytraveler.gr/Greece-Travel-Guide/>

Φωτογραφίες 18 και 19: Διαδρομές φυσικού κάλλους στο φαράγγι Βελβεντού

Πηγή: <http://framewalk.blogspot.gr/>

Φωτογραφίες 20-22: Μονοπάτια στο φαράγγι Βελβεντού

Πηγή: <http://framewalk.blogspot.gr/>

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Φωτογραφία 23: Ξύλινο παρατηρητήριο στο φαράγγι Βελβεντού

Πηγή: <http://www.mytraveler.gr/Greece-Travel-Guide/>

Φωτογραφία 24: Πιέρια Όρη και πλωτή εξέδρα Βελβεντού

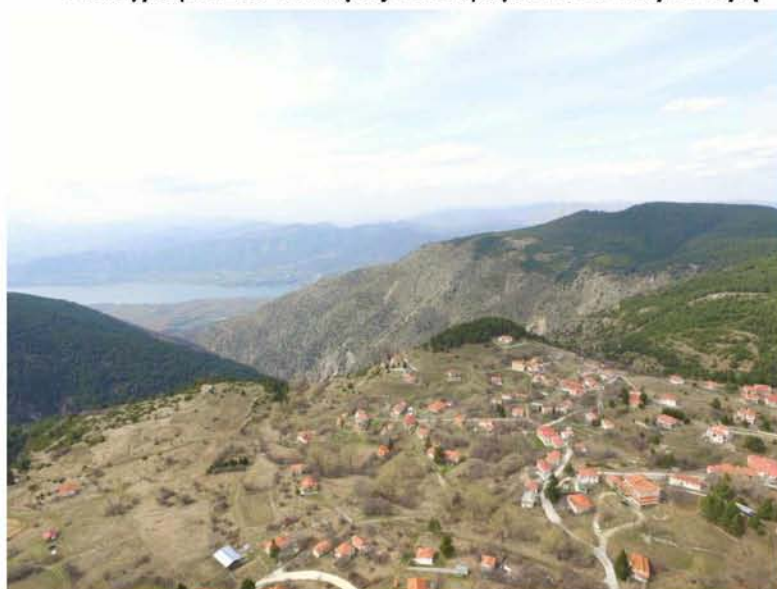
Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Φωτογραφία 25: Νησάκι κοντά στα Ίμερα

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Φωτογραφία 26: Οικισμός Καταφυγίου στα Πιέρια Όρη

Πηγή: <http://xronos-kozanis.gr/>

Φωτογραφίες 27-41: Ορνιθοπανίδα λίμνης Πολυφύτου

Πηγή: Μπούσμπουρας (2015)

Φωτογραφίες 42 και 43: Αρχαιολογικό Μουσείο και αρχαιολογικός χώρος Αιανής

Πηγή: <http://www.kozanh.gr/web/guest/home>

Φωτογραφίες 44-46: Φαράγγι και κάστρο Σερβίων

Πηγή: <https://ai-vres.blogspot.gr/>

Πηγή: <http://dservionvelventou.gr/leader/>

Πηγή: <http://dservionvelventou.gr/leader/>

Φωτογραφία 47: Ναός Αγίων Αναργύρων Σερβίων

Πηγή: <http://www.romfea.gr/>

Φωτογραφία 48: Βυζαντινή εκκλησία Αγίου Μηνά Βελβεντού

Πηγή: <http://9mouses-velvento.gr/index.html>

Φωτογραφία 49: Ναός Αγίων Θεοδώρων στην Καστανιά Σερβίων

Πηγή: <http://cerbiwnfrouros.blogspot.gr/>

Φωτογραφία 50: Θαλάσσιο σκι στη λίμνη Πολυφύτου

Πηγή: <http://greece-waterski.com/Greek/ARCHIKE.html>

Φωτογραφία 51: Κωπηλασία στη λίμνη Πολυφύτου

Πηγή: <http://greece-waterski.com/Greek/ARCHIKE.html>

Φωτογραφίες 52 και 53: Υφιστάμενος πλωτός λιμένας όρμου Νεράιδας

Πηγή: <http://kozani.tv/>

Πηγή: <http://greece-waterski.com/Greek/ARCHIKE.html>

Φωτογραφίες 54 και 55: Καλλιτεχνικές εκδηλώσεις στο Ναυτικό Όμιλο Κοζάνης

Πηγή: <http://greece-waterski.com/Greek/ARCHIKE.html>

Φωτογραφία 56: Αιωροπτερισμός στην Καστανιά Σερβίων

Πηγή: <http://dservionvelventou.gr/leader/>

Φωτογραφία 57: Ποδηλατικός γύρος λίμνης Πολυφύτου

Πηγή: <http://kozan.gr/>

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

- Ανδριώτης Κ. (2008), *Αειφορία και Εναλλακτικός Τουρισμός*, Εκδόσεις Σταμούλη, Αθήνα.
- Ανεξάρτητος Διαχειριστής Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΑΔΜΗΕ) - Διεύθυνση Σχεδιασμού Ανάπτυξης Συστήματος, Ελληνικό Διασυνδεδεμένο Σύστημα Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας, Κατάσταση Απρίλιος 2017.
- Αποστολόπουλος Κ.Δ., Σδράλη Δ.Β. (2009), *Εναλλακτικός και Ήπιος Τουρισμός Υπαίθρου - Θεωρητική Προσέγγιση και Εφαρμογές*, Ελληνοεκδοτική, Αθήνα.
- Αραμπατζής Γ., Πολύζος Σ. (2008), *Φυσικοί Πόροι, Περιβάλλον και Ανάπτυξη*, Εκδόσεις Τζιόλα, Θεσσαλονίκη.
- Ασκέλη Σ. (2005), *Επιχειρήστε... Αγροτουριστικά*, Εκδόσεις Κέρκυρα Α.Ε.
- Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο (ΓΠΣ) Κοζάνης (2002), Α' Φάση, Κοζάνη: ΓΕΩΑΝΑΛΥΣΗ Α.Ε., Λαγουδάκη Α., Ναγκούλης Θ. και Σκαρλάτος Δ.
- Γκατζόφλιας Θ. (2017), *Ανοιχτή επιστολή Νο2-Ανάπτυξη, αναβάθμιση, βελτίωση της Λίμνης Πολυφύτου περιφερειακά, εντός, εκτός και παραπλεύρως*, Άρθρο στην ημερήσια εφημερίδα «Πτολεμαίος» Νομού Κοζάνης, 20 Μαΐου, σελ. 8-9.
- Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού Α.Ε., *Αλιάκμονας-Το Υδροηλεκτρικό Συγκρότημα*, Διεύθυνση Ανάπτυξης Υδροηλεκτρικών Έργων, Επιμέλεια υλικού: ΔΑΥΕ-ΔΕΗ Α.Ε., Επιμέλεια έκδοσης: Διεύθυνση Επικοινωνίας, Αθήνα.
- Δήμος Κοζάνης (2015), *Στρατηγικό Σχέδιο Δήμου Κοζάνης 2014-2019*.
- Δήμος Κοζάνης (2015), *Στρατηγικό Σχέδιο Μάρκετινγκ Κοζάνης*, Τ.Μ.Χ.Π.Π.Α., Πολυτεχνική Σχολή Πανεπιστημίου Θεσσαλίας - Εργαστήριο Τουριστικού Σχεδιασμού Έρευνας και Πολιτικής (Ε.ΤΟΥ.Σ.Ε.Π.).
- Δήμος Κοζάνης (2017), *Σχέδιο Τουριστικής Προβολής Δήμου Κοζάνης*, Διεύθυνση Τοπικής Οικονομικής Ανάπτυξης, Νοέμβριος 2017, Κοζάνη.
- Διονυσοπούλου Π. (2006), *Διεθνείς Φορείς στον Τουρισμό*, ΕΣΔΔ, Αθήνα.
- ΕΠΠΕΡ (2009), *Ολοκλήρωση του σχεδιασμού των υπολειπόμενων έργων Δ.Α και Ε.Ε.Α οικισμών Γ' προτεραιότητας με πληθυσμό αιχμής > 2.000 Μ.Ι.Π., ωρίμανση έργων Δ.Α και Ε.Ε.Α οικισμών Γ' προτεραιότητας με χαμηλή ή καμία ωριμότητα και πρόγραμμα αποκατάστασης λειτουργικότητας Ε.Ε.Α σε αδράνεια*, Μέρος Α', GR13 Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, ΥΠΕΚΑ, 3ο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, ΕΠ «Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη», Υπηρεσία Διαχείρισης.

- Ζαχαράτος Γ., Τσάρτας, Π. (1999), *Πολιτική και Κοινωνιολογία της Τουριστικής Ανάπτυξης*, εκπαιδευτικό υλικό στο Μ.Π.Σ. «Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων», Θ.Ε. Τουριστικός Τομέας, Τόμος Γ', Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα.
- Gartner W.C. (2001), *Τουριστική Ανάπτυξη, Αρχές, Διαδικασίες και Πολιτικές*, επιμέλεια: Κορρές Γεώργιος Μ. και Δρακόπουλος Στυλιανός Κ., μετάφραση: Αντιγόνη Αποστολοπούλου, Εκδόσεις «Ελλην», Αθήνα.
- Ηγουμενάκης Ν.Γ. (2000), *Τουρισμός και Ανάπτυξη*.
- Ινστιτούτο Μεσογειακών Δασικών Οικοσυστημάτων και Τεχνολογίας Δασικών Προϊόντων (2011), *Δασικές Πυρκαγιές Ελλάδα 1983-2008*, Εθνικό Ίδρυμα Αγροτικής Έρευνας, Αθήνα.
- Κοκκώσης Χ., Τσάρτας Π. (2001), *Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον*, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.
- Κοκκώσης Χ., Τσάρτας Π., Γκρίμπα Ε. (2011), *Ειδικές και Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού-Ζήτηση και Προσφορά Νέων Προϊόντων Τουρισμού*, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.
- Κομίλης Π., Βαγιονής Ν. (1999), *Τουριστικός Σχεδιασμός, μέθοδοι και πρακτικές αξιολόγησης*, Εκδόσεις Προπομπός, Αθήνα.
- Κομίλης Π. (2001), *Οικοτουρισμός, Η εναλλακτική προοπτική αιεφόρου τουριστικής ανάπτυξης*, Εκδόσεις Προπομπός, Αθήνα.
- Κοτζαμάνης Β. (2010), *Εισαγωγή στις μεθόδους έρευνας*, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Θεσσαλίας, Βόλος.
- ΚΥΑ 6876/4871, *Έγκριση του Γενικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης* (ΦΕΚ 128/Α/3-07-08).
- ΚΥΑ 49828, *Έγκριση Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και της στρατηγικής μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων αυτού* (ΦΕΚ 2464/Β/3-12-2008).
- ΚΥΑ 11508, *Έγκριση Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τη βιομηχανία και της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων αυτού* (ΦΕΚ 151/ΑΑΠ/13-4-2009).
- ΚΥΑ 24208, *Έγκριση Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό και της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων αυτού* (ΦΕΚ 1138/Β/11-06-2009).

ΚΥΑ 31722, Έγκριση Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις υδατοκαλλιέργειες και της στρατηγικής μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων αυτού (ΦΕΚ 2505/Β/4-11-2011).

Λογοθέτης Μ. (1982), *Τουριστική Πολιτική*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

Μαρκόνης Γ. (2006), *Μελέτη της τροφικής κατάστασης του ταμειυτήρα Πολυφύτου με τη χρήση του μοντέλου WASP*, Πολυτεχνείο Κρήτης, Τμήμα Μηχανικών Περιβάλλοντος, Μεταπτυχιακή εργασία, Χανιά.

Μποσταντζόγλου Α. (2003), *Περιβαλλοντικές και κοινωνικές παράμετροι στην ανάπτυξη και αξιοποίηση χώρων οικολογικού ενδιαφέροντος - Μελέτη περίπτωσης η αξιοποίηση της παραλίμνιας περιοχής της λίμνης Πολυφύτου Ν. Κοζάνης*, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Σχολή Θετικών Επιστημών και Τεχνολογίας, Πρόγραμμα Σπουδών: Περιβαλλοντικός Σχεδιασμός Πόλεων και Κτιρίων, Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία.

Μπούσμπουρας Δ. (2011), *Μελέτη καταγραφής της πανίδας της περιοχής τεχνητής λίμνης Πολυφύτου και προτάσεις διαχείρισης και ανάδειξης του υγροτόπου και της ευρύτερης περιοχής*, μελέτη της Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας.

Μπούσμπουρας Δ. (2015), *Λίμνη Πολυφύτου-Φυσικό περιβάλλον-Βιοποικιλότητα-Ορνιθοπανίδα*, Οικολογική Κίνηση Κοζάνης, Κοζάνη.

Οδηγία 2000/60/ΕΚ για τη Θέσπιση Πλαισίου Κοινοτικής Δράσης στον Τομέα της Πολιτικής των Υδάτων, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο της ΕΕ, 23 Οκτωβρίου 2000.

Οδηγός για το Περιβάλλον, WWF Ελλάς (2010), *Τουρισμός και Περιβάλλον*, Συγγραφείς: Τσάρτας Π., Σταυρινούδης Θ., Ζαγκότση Σ., Κυριακάκη Α., Βασιλείου Μ. Αθήνα.

Παπουτσή Α. (2013), *Η τουριστική πολιτική στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, Πανεπιστήμιο Πατρών, Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων, Διπλωματική εργασία.

Πασιάκου Χ. (2009), *Αξιολόγηση αλγορίθμων εντοπισμού μεταβολών για διαχρονική περιβαλλοντική μελέτη του φράγματος Πολυφύτου του ποταμού Αλιάκμονα*, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Τμήμα Αγρονόμων και Τοπογράφων Μηχανικών, Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Γεωπληροφορικής, Μεταπτυχιακή διατριβή.

Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας (2012), *Ολοκλήρωση Δικτύου Λιμναίων Υποδομών Πολυφύτου*, Περιφερειακή Ενότητα Κοζάνης, Οριστική Μελέτη, Αναπτυξιακή Δυτικής Μακεδονίας Α.Ε.-Αναπτυξιακή Α.Ε. Ο.Τ.Α.

Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας (2012), Παρουσίαση της «Μελέτης καταγραφής της πανίδας της περιοχής τεχνητής λίμνης Πολυφύτου και προτάσεις διαχείρισης και ανάδειξης του υγροτόπου και της ευρύτερης περιοχής», Ημερίδα: «Η

ορνιθοπανίδα της λίμνης Πολυφύτου - Αλιάκμονα», Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Βελβεντού-Σιάτιστας, με την υποστήριξη της Οικολογικής Κίνησης Κοζάνης και του ΥΗΣ Πολυφύτου, Βελβεντός.

Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας (2015), *Έγκριση Σχεδίου Τουριστικής Προβολής Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας 2016*, Περιφερειακό Συμβούλιο, ΑΔΑ 6ΣΩ57ΛΨ-Χ54, Κοζάνη.

Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας (2015), *Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας 2015-2019*, Μέρος Α: Στρατηγικός Σχεδιασμός-Σχέδιο.

Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας (2017), *Αίτηση με θέμα: «Παροχή πληροφοριών για τις τουριστικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην περιοχή μελέτης»*, Περιφερειακή Υπηρεσία Τουρισμού Δυτικής Μακεδονίας, Υπουργείο Τουρισμού, Γενική Γραμματεία Τουριστικής Πολιτικής και Ανάπτυξης, Γενική Διεύθυνση Τουριστικής Πολιτικής.

Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας (2017), *Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση για την Αξιοποίηση των Λιμνών Δυτικής Μακεδονίας*, Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Επιχειρησιακού Προγράμματος, ευΠΟΛΙΣ Συμβουλευτική, Σέρβια Κοζάνης.

Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας (2017), *Σχέδιο Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονία*, Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Επιχειρησιακού Προγράμματος, ΒCS Σύμβουλοι Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος Ι.Κ.Ε., Θεσσαλονίκη.

Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας (2017), *Σχέδιο Προγράμματος Τουριστικής Προβολής Έτους 2018*, Αντιπεριφέρεια Απασχόλησης, Επιχειρηματικότητας, Εμπορίου & Τουρισμού.

Σαμιώτης Γ. (2015), *Διαχρονική μεταβολή ποιοτικών χαρακτηριστικών των επιφανειακών υδάτων του ποταμού Αλιάκμονα και των ταμιευτήρων Πολυφύτου και Γλαρίωνα στη Δυτική Μακεδονία*, Πανεπιστήμιο Πατρών, Σχολή Θετικών Επιστημών, Τμήμα Γεωλογίας, Πτυχιακή εργασία.

Στατιστικά Δασικών Πυρκαγιών (2009), *Δασικές Πυρκαγιές Περιόδου 1980-2008*, Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Αθήνα.

Σύλλογος Επαγγελματιών Ψαράδων Λίμνης Πολυφύτου, *Είδη ψαριών λίμνης Πολυφύτου*, Έκδοση με την ευγενική χορηγία της Περιφερειακής Ενότητας Κοζάνης.

Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ) (2005), *Ελληνικός Τουρισμός - Έκδοση για τον ελληνικό και κυπριακό τουρισμό*.

Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ) (2011), *Ελληνικός Τουρισμός 2020: Πρόταση για το νέο αναπτυξιακό μοντέλο*.

- Σωτηριάδης Μ. (1994), *Τουριστική πολιτική*, Εκδόσεις Τ.Ε.Ι. Κρήτης, Ηράκλειο.
- Τζέλλου Β. (2009), *Ανάπτυξη Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου Αιανής*, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, ΤΜΧΠΠΑ, Διπλωματική εργασία.
- Τσάρτας Π. (1999), *Πρότυπα Τουριστικής Ανάπτυξης: Παράμετροι Συγκρότησης των Διαφορετικών προτύπων*, στο Κοκκώσης Χ.-Τσάρτας Π. «Ανάπτυξη και περιβάλλον στον τουρισμό», Πάτρα: ΕΑΠ.
- Τσάρτας Π., Αυγερινού-Κολώνα Σ., Ζαχαράτος Γ., Ιακωβίδου Ο., Κοκκώσης Χ., Κούση Μ., Μπριασούλη Ε., Σπιλάνης Γ. (2000), *Τουριστική Ανάπτυξη- Πολυεπιστημονικές Προσεγγίσεις*, Αθήνα, Εξάντας.
- Τερό Ε.Π.Ε. (2014), *Δημιουργία υποδομών αναψυχής στην περιοχή των Αναβρυκών στο Δήμο Σερβίων – Βελβεντού*, Σχέδιο εφαρμογής των αποτελεσμάτων του έργου EUROPEAN RIVER CORRIDOR IMPROVEMENT PLANS (ERCIP) στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου Σερβίων-Βελβεντού και των κοντινών περιοχών, European Union, INTERREG IVC, Θεσσαλονίκη.
- ΥΑ 26295, *Έγκριση Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας* (ΦΕΚ 1472/Β/9-10-2003).
- ΥΠΕΚΑ (2012), *Εφαρμογή Οδηγίας 2007/60/ΕΚ Προκαταρκτική Αξιολόγηση Κινδύνων Πλημμύρας*, Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Αθήνα.
- ΥΠΕΚΑ (2013), *Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Δυτικής Μακεδονίας (ΥΔ 09)*, Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος, Αθήνα.
- ΥΠΕΚΑ (2015), *Μελέτη Αξιολόγησης, Αναθεώρησης & Εξειδίκευσης ΠΠΧΣΑΑ Δυτικής Μακεδονίας*, Φάση Β' - Στάδιο Β1, Ειδική Ενότητα για το Τοπίο, Διεύθυνση Χωροταξίας.
- ΥΠΕΚΑ (2015), *Μελέτη Αξιολόγησης, Αναθεώρησης & Εξειδίκευσης ΠΠΧΣΑΑ Δυτικής Μακεδονίας*, Φάση Β' -Στάδιο Β1, Εισηγητική Έκθεση-Σχέδιο Υπουργικής Απόφασης, Διεύθυνση Χωροταξίας.
- ΥΠΕΚΑ (2016), *Σύντομη Περιγραφή του Υδατικού Διαμερίσματος Δυτικής Μακεδονίας (ΕΛ09)*, 1^η Αναθεώρηση ΣΔΛΑΠ.
- Φιλίντας Α., Πολύζος Σ. (2008), *Φράγματα, λειτουργίες οικοσυστήματος και περιβαλλοντικές επιπτώσεις*, 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο Μεγάλων Φραγμάτων, Λάρισα.
- Φορέας Διαχείρισης Λίμνης Κερκίνης (2012), *Εθνικό Πάρκο Λίμνης Κερκίνης- Οδηγός για τον επισκέπτη και τον ερευνητή*, Υπουργείο Περιβάλλοντος

Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, Επιχειρησιακό πρόγραμμα Μακεδονίας-Θράκης 2007-2013.

Χονδρογιάννη-Μετόκη Α. (2015), *Μέσος ρους του Αλιάκμονα ΙΙ, Η ζωή στην κοιλάδα-Τοπογραφία: Από την προϊστορία στο σήμερα*, Αρχαιολογία και Τέχνες, Τεύχος 119, Δεκέμβριος.

Χονδρογιάννη-Μετόκη Α. (2016), *Η αρχαιολογική έρευνα στην κοιλάδα του μέσου ρου του Αλιάκμονα. Προοπτικές πολιτισμικής διαχείρισης.*, Πρακτικά Α΄ Συνεδρίου Ιστορίας Δυτικής Μακεδονίας «Η Δυτική Μακεδονία στους Νεότερους Χρόνους», Εταιρία Δυτικομακεδονικών Μελετών, Επιστημονικές Εκδόσεις 1, Γρεβενά.

Χρισταφακόπουλος Ν. (2000), *Διερεύνηση δυνατοτήτων αναβάθμισης του υδροτόπου στη λίμνη Πολυφύτου ως υδροβιότοπου με παρεμβάσεις μικρής κλίμακας*, Διπλωματική εργασία, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Τμήμα Πολιτικών Μηχανικών, Τομέας Γεωτεχνικής Μηχανικής, Θεσσαλονίκη.

Ξενογλωσσι

Beudet G. (1996), Patrimoine et Tourisme Industriels au Québec. *Revue Téoros*, 15 (2): 9-18.

Burton R. (1991/1995), *Travel Geography* (London: Pitman).

Butler R. (1980), The Concept of a Tourist Area Life Cycle of Evolution: Implications for Management of Resources. *Canadian Geographer* 19(1): 5-12.

Cooper C., Fletcher J., Gilbert D. and Wanhill S. (1993), *Tourism: Principles and Practice*, London: Pitman.

Holden A. (2008), *Environment and Tourism*, Routledge, New York, NY.

Inskeep E. (1991), *Tourism Planning: An Integrated and Sustainable Approach*, The Hague: Van Nostrand Reinhold.

Leiper N. (1981), Towards a Cohesive Curriculum in Tourism: The Case for a Distinct Discipline. *Annals of Tourism Research* 8(1): 69-84.

Mathieson A. and Wall G. (1992), *Tourism: Economic, Physical and Social Impacts*. Essex: Longman.

McIntyre G., Hetherington A. and Inskeep E. (1993), *Sustainable Tourism Development: Guide for Local Planners*, Madrid: World Tourism Organization.

Orams M. (1999), *Marine Tourism: Development, Impacts and Management*. London: Routledge.

Pearce D. (1989), *Tourist Development*, Harlow (UK): Longman.

Spilanis I. and Vayanni H. (2003), Sustainable Tourism: Utopia or Necessity? The Role of New Forms of Tourism in the Aegean Islands. *Journal of Sustainable Tourism*, Volume 00, No 0, Mytilene, Greece: University of Aegean, Department of Environmental Studies, p.16.

Standeven, J. & De Knop, P. (1999), *Sport tourism*. Champaign, Ill: Human Kinetics.

W.T.O., (World Tourism Organisation), (2000), *Tourism Vision 2020*, Vol.1-6, WTO.

Διαδικτυακοί τόποι

- Ανοικτά γεωχωρικά δεδομένα και υπηρεσίες για την Ελλάδα, <<http://geodata.gov.gr/>>
- Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής, <<http://www.mouseioaianis.gr/>>
- Access Lake Chapala - Real Estate and Area Guide, <<http://www.accesslakechapala.com/>>
- Competition Hang-gliding in Greece, Αγώνες Αιωροπτερισμού στην Ελλάδα, <<http://comps.hang-gliding.gr/fai-cat-2-competitions/servia-open-2017.html>>
- Δημοσιογραφικό ενημερωτικό portal για την ενέργεια, <<https://energypress.gr/news/ydrohlektrika>>
- Δήμος Κοζάνης, <<http://www.kozanh.gr/web/guest/home>>
- Δήμος Πρεσπών, <<http://www.prespes.gr/prespa/>>
- Δήμος Σερβίων-Βελβεντού, τουριστική πληροφόρηση, <<http://dservionvelventou.gr/leader/>>, <<http://visit-msv.gr/>>
- Διαδρομές του Κόσμου, αναζήτηση και κοινοποίηση διαδρομών στη φύση με τα πόδια, το ποδήλατο και πολλές άλλες δραστηριότητες, <<https://el.wikiloc.com/wikiloc/view.do?id=18220560>>
- Διαρκής Κατάλογος των Κηρυγμένων Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων της Ελλάδος, <<http://listedmonuments.culture.gr/>>
- Διαχείριση Απορριμμάτων Δυτικής Μακεδονίας Α.Ε. (ΔΙΑΔΥΜΑ), <<http://www.diadyma.gr/index.html>>
- Εθνική Μετεωρολογική Υπηρεσία (EMY), <http://www.hnms.gr/hnms/greek/index_html>
- Εθνικό Κτηματολόγιο και Χαρτογράφηση Α.Ε., <<http://www.ktimatologio.gr/Pages/Default.aspx>>

- Εθνικό Πάρκο Λίμνης Κερκίνης - Φορέας Διαχείρισης Λίμνης Κερκίνης, <<http://kerkini.gr/>>
- Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Εγκαταστάσεις Επεξεργασίας Λυμάτων, Βάση Δεδομένων Παρακολούθησης Λειτουργίας, <<http://astikalimata.ypeka.gr/>>
- Ελληνική Στατιστική Αρχή, <<http://www.statistics.gr/>>
- Ενημερωτικό portal της Κοζάνης - Υπηρεσίες Internet και Διαφήμισης, <<http://www.kozanilife.gr/>>, <<http://www.kozanilife.gr/2017/09/sinantisi-enduro-velvento-2017/>>
- Ενημερωτικός ιστότοπος της Κοζάνης, <<http://kozani.tv/>>
- Ενημερωτικός ιστότοπος της περιοχής των Σερβίων, <<https://ai-vres.blogspot.gr/>>
- Εταιρεία Προστασίας Πρεσπών, <<http://www.spp.gr/>>
- Encyclopedia Britannica, Lake Chapala, Mexico, <<https://www.britannica.com/place/Lake-Chapala>>
- Flickr Hive Mind, εργαλείο εξόρυξης δεδομένων για τη βάση δεδομένων της φωτογραφίας, <<https://hiveminer.com/>>
- Ηλεκτρονικό magazino της Κοζάνης, <<http://www.giapraki.com/>>
- Ινστιτούτο Γεωλογικών και Μεταλλευτικών Ερευνών (ΙΓΜΕ), <<http://www.igme.gr/>>
- Ιστοσελίδα του Πολιτιστικού και Μορφωτικού Συλλόγου Μικροβαλτινών Νομού Κοζάνης, <<http://www.mikrovalto.gr/>>
- Ιστότοπος για τον οικισμό της Νεράιδας, <<http://neraida-info.blogspot.gr/>>
- Ιστότοπος καθημερινής ενημέρωσης για την Κοζάνη, <<http://kozan.gr/>>
- Καθημερινή εφημερίδα Νομού Κοζάνης, <<http://xronos-kozanis.gr/>>
- Kozani Travel Guide: Ο εξωστρεφής τουριστικός οδηγός για το Νομό Κοζάνης στην αγγλική γλώσσα, <<http://www.kozaniguide.com/>>
- Lake Chapala - Real Estate, <<http://choosechapala.com/>>
- My Traveler - Travel Guide of Greece, <<http://www.mytraveler.gr/Greece-Travel-Guide/>>
- Ναυτικός Όμιλος Κοζάνης, <<http://greece-waterski.com/Greek/ARCHIKE.html>>
- NatureBank ΦΙΛΟΤΗΣ, Βάση Δεδομένων για την ελληνική φύση, <<https://filotis.itia.ntua.gr/>>

- Οικολογική Κίνηση Κοζάνης, <<http://ecokinisi.blogspot.gr/>>
- Παραδοσιακός ξενώνας «Εννέα Μούσες» στο Βελβεντό Κοζάνης, <<http://9mouses-velvento.gr/index.html>>
- Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, Ανοικτή Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση, <<http://opengov.pdm.gov.gr/>>
- Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Εργαστήριο Δημογραφικών και Κοινωνικών Αναλύσεων, <<http://www.e-demography.gr/>>
- Περιβαλλοντική Αποκατάσταση των Μεταλλείων Αμιάντου Βορείου Ελλάδος (ΜΑΒΕ), <<http://www.greenasbestosmine.gr/Contents.aspx?CatId=20>>
- Πρακτορείο Εκκλησιαστικών Ειδήσεων, <<http://www.romfea.gr/>>
- Πυροσβεστικό Σώμα Ελλάδος, <<http://www.fireservice.gr/pyr/site/home.csp>>
- Σέρβια νετ - ο ιστοχώρος των Σερβίων, <<http://servianetblog.blogspot.gr/>>
- Τουριστικός ιστότοπος των Σερβίων, <<http://cerbiwnfrouros.blogspot.gr/>>
- Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, <<http://www.ypeka.gr/>>
- Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Ιστοσελίδα της Γενικής διεύθυνσης Ορυκτών Πρώτων Υλών, <<http://www.latomet.gr/ypan/default.aspx>>
- Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, Πύλη του ελληνικού πολιτισμού στο διαδίκτυο, <http://odysseus.culture.gr/index_gr.html>
- United States Geological Survey (USGS), ιστότοπος επιστημονικού γραφείου Υπουργείου Εσωτερικών Αμερικής, <<https://www.usgs.gov/>>
- Φωτογραφικοί περίπατοι, <<http://framewalk.blogspot.gr/>>